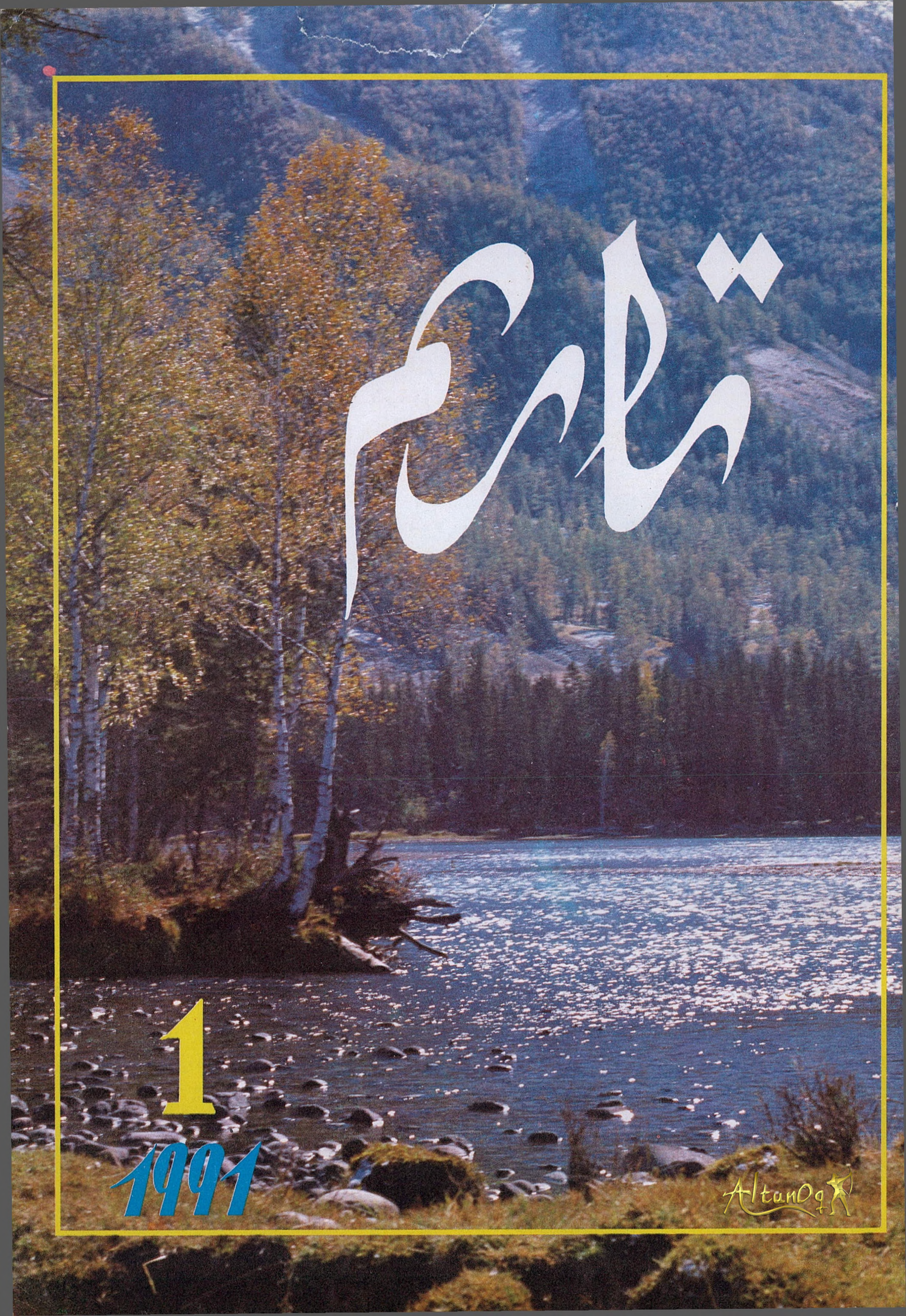
تارىم
1
1991

www.uyghurkitap.com

مەرھۇم ياسىن ھاجى خۇدا بەردىنىڭ ھاياتىدىن كۆرۈنۈشلەر

يولداش ۋاڭ جېن بىلەن بىللە .

يولداش ۋاڭ مىڭ ۋە تېيىپجان ئېلىيېۋ بىلەن بىللە .

ئىسمايىل ئەمەت ، تۆمۈر داۋامەت قاتارلىق يولداشلار بىلەن بىللە .

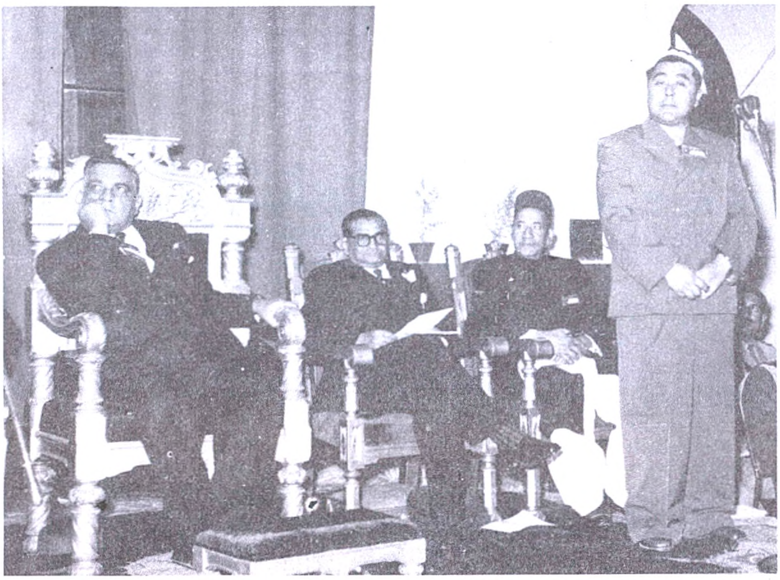

1957 ـ يىلى پاكىستاندا .

تارىم

(ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال)

1

AltunOq

1991

41 ـ يىل نەشرى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

بوُستاندا

ماقالىلەر

م. شاۋۇدۇن ...... توُپراق ۋە گوُل (ماقالە) 14
ر. ياسىن ...... ئاتىمىز ياقان چىراغ (ئەسلىمە) 139
م. ئىسلام ...... ئۇ ئومۇمىيەتچىل ئادەم ئىدى (ئەسلىمە) 143

نەسرىي ئەسەرلەر

م. هوشۇر ...... بوُروُت ماجىراسى (هېكايە) 20
ي. موُخپوُل ...... ئىزار سۈيى شاۋقۇنلىماقتا (هېكايە) 31
ئا. ساۋوُت ...... ئۇپۇقتا قېتىپ قالغان كۆن (پوۋېست) 68
ئە. نوُر ...... نەسرلەر 118

شېئىرلار

ت. داۋامەت ...... كوُچا تەسىراتلىرى 4
ئۇ. ئەخمىدى ...... ساھىلدىكى ئارمانلار 5
ئا. توُنىياز ...... نوُرلانغاندا سەھرا ئۇپۇقى 9
چ. ئاۋوُت ...... پاك ھەم يوُمران ئەقىدە گۈلى 12
ق. ئىمىن ...... چاقچاق توغرىسىدا غەزەل 62
م. روزى ...... ئالتۇن رەڭ ئۇپۇقتا پوُركۆنەر زېمىن 63
ر. كامال ...... كۆل سۈيى تارتقان سۈرەت 64
ئە. ئابلىز ...... شەبنەملەردەك جۇلالىق سەھەر 64
م. ئەھەد ...... ئۆلۈكلەر قىسسىسى 66
ئە. ھاشىم ...... شېئىرلار 67
م. ئىمىن ...... يۈرەكتىن تامغان تامچىلار 131
ھ. ئەخمەت ...... ئىككى شېئىر 132
ر. خېۋىر ...... غەزەللەر 132
ئە. مەتسەيدى ...... شېئىرلار 134

گۈلىستاندىن گۈلدەستە

ن. سايىم ...... ھېلىمۇ ئېسىمدە (نەسىر) 110
ئا. خۇدابەردى ...... «بىز سۇدا ئېرىپ كېتىدىغان شېكەر ئەمەس» (ئەسلىمە) 112
ئا. ھۈسەيىن ...... ئۇقۇشماسلىق (ھېكايە) 113
ت. نىياز ...... قىيا تاش ۋە تاغ (شېئىر) 114

ئە. مەخسۇم.......... تامچىلار (شېئىر).......... 114
غ. ئابدۇراخمان .... ئىككى شېئىر.......... 115
ت. مىجىت .... ياپراقلار بەرگىدە ئۇخلىغان شەبنەم (شېئىر).......... 116
ب. ئازاد .... ئۆلدى دېمە سۆيگۈمنى ھەرگىز (شېئىر).......... 116
ئا. ئىسھاق..........ئارام ئال، دادا (شېئىر).......... 117
غ. كەنجىبەك .... سەن ئېيتقان پەسىل كەلدى، ئەي نىگار (شېئىر).......... 117
ئا. ئوسمان.......... سەھەرالىقمەن (شېئىر).......... 117

مۇھاكىمە ۋە تەقرىز

ۋاڭ جۇڭمىڭ.......... ئىدراك بىلەن شېئىرىي ھېسسىيات بىرلەشتۈرۈلگەن شېئىردىي گۈزەللىك ئىجادىيىتى.......... 123
ئە. ھوشۇر .... يېڭى مەزمۇن، يېڭىچە ئىپادىلەش.......... 126

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

ئا. نەۋرۇز.......... سۆيگۈ دەپلا سالىمەن چۇقان (شېئىر).......... 137

ئەدەبىي ئىجادىيەتكە دائىر مۇلاھىزىلەر

ۋېي مېيخۇي.......... ۋارىسلىق قىلىش، ئىنتىلىش، ئىزدىنىش.......... 146

كىتابخانلاردىن خەت

ئو. ئىسمايىل.......... ماھىرلىق بىلەن سىزىلغان «ئېكران سىرتىدىكى سۈرەتلەر»... 150
ئ. بارات .... «سىزنى سۆيەتتىم» ھېكايىسىنىڭ بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتى... 152
ئ. ئىسمايىل.......... «چەت - ياقا يۇرت» تىن سادا.......... 155

ئەدەبىي ھايات ۋە ئۇچۇرلار

.... 157

*　　*　　*

مۇقاۋىدا: تارىم دەرياسىنىڭ ئېقىنىدىن بىر كۆرۈنۈش. يالقۇن ھابىل فوتوسى
مۇقاۋىنىڭ 4 - بېتىدە: ئۈستۈنكى سۈرەتتە، بىر قىسىم ئايال ئاپتورلار.
تۆۋەنكى سۈرەتتە: ئۈرۈمچىدىكى بىر قىسىم ياش ئاپتورلار.
بۇ ساندىكى قىستۇرما رەسىم ۋە ھۆسنخەتلەرنى مەھەممەت ئايۇپ ئىشلىگەن.

www.uyghurkitap.com

تۆمۈر داۋامەت

كۇچا تەسىراتلىرى

كۇچا قۇچىقىدا

يەنە ماڭا قۇچاق ئاچتى
گۈزەل كۇچا باغلىرى.
جىلۋە تۆكتى، كۈمۈش توكتى
ياقۇت تاجلىق تاغلىرى.

سېنتەبىردە كەلسەم مېنى
بۇ يۇرت كۆمدى ئىپارغا.
شىرنە تامار مېۋىلەردىن،
قىر پۈركەنگەن تاۋارغا.

بارسام قومباش يېزىسىغا،
جىق ئىكەن تال باراڭلار.
كىردىم دېھقان ئۆيلىرىگە،
قىزىپ كەتتى پاراڭلار.

بۇغداي، قوناق ئوخشاپ راسا،
تېرىمچىلار يايراپتۇ.
نامراتلىقتىن قۇتۇلغاچقا،
دۇتار، تەمبۇر سايراپتۇ.

كۇچا كۆيى سىڭدى دىلغا،
يەنە قوزغاپ ھاياجان.
ئوينالغاندا ئۇسسۇل، مەشرەپ،
تىترەپ كەتتى گويا جان.

پاقلان سويدۇق قونۇڭ! دەپ چىلەك
تۇتتى ئۇلار كۆپ نۆۋەت.
ئالدىراش، دەپ خوشلاشقاندا،
كۈلۈشتۇق بىز كارامەت.

كۇچا خەلقى باتۇر، ئىشچان،
قىز - يىگىتى چىرايلىق.
مېھماندوستلۇق، خۇشچاقچاقلىق،
قوزغار دىلدا ئامراقلىق.

يۈرىكىمنى كۆيدۈردى زەپ
خۇشناۋالىق مۇقاملار.
ئۇزاتتى ئاي، يۇلتۇز چاقناپ،
ئۇزاتتى گۈل بوستانلار.

مۇقام ئىلھامى

باغلاردىن، ئۆيلەردىن ئاڭلىنار مۇقام،
مىڭ يىللىق ئۆتمۈشكە باشلاپ پىكىرنى.
ئاھاڭلار سۆزلەيدۇ تارىخ، ھاياتنى،
ئۇتتۇقنى، ساۋاقنى، سىرنى، سېھرىنى.

چاچىدۇ ھاۋاغا ھېس - تۇيغۇلارنى،
چاچىدۇ دەرد - شادلىق، يىغا - كۈلكىنى.
مەست بولۇپ تىڭشايدۇ خەلق بىلەن يەر،
يۈكسىلىش يولىغا سېلىپ ئۆلكىنى.

مىڭ ئۆي

قىزىل مىڭ ئۆي بار ئىكەن،
تىك بىر قىيا ئۈستىدە.
زىننەت بولۇپ تۇرۇپتۇ،
تاشلىق تاغنىڭ ھۆسنىگە.

يەر يۈزىدىن قارىساڭ
كۆرۈنەركەن بەك ھەيۋەت.
بۇلۇتلارنىڭ قېتىغا،
كىرىپ تۇرار رەتمۇرەت.

تىك قىيادىن مىڭ ئۆينى
قانداق تېشىپ قازغاندۇ؟
ئىشلەتكىنى ئىرادە
قويۇپ چىققان بازغاندۇ؟!

بۇ، كۆرمىڭ يىل بۇرۇنقى
مۆجىزە بىر ئالامەت.
مەن ئوقۇدۇم ئاپىرىدىن،
تاڭ قالدۇرغاچ جاسارەت.

ئۆي ئىچىدە كۆسەندىن
ھۈنەر سەنئەت نامايان.
رەسىمسىز تام يوق ئىكەن،
مەزمۇن، ئۇسلۇب بەك ئايان.

رەسىملەردە بار چۆچەك،
رىۋايەتتىن ئەندىزە.
رېئال تۇرمۇش، ئەمگەكتىن،
ھەر خىل رەڭدار مەنزىرە.

مىڭ ئۆي تارىخ شاھىدى،
مەدەنىيەت گۆھىرى.
ئەجدادلارنىڭ قان - تەرى
ھەم ئەقلىنىڭ جەۋھىرى.

مىڭ ئۆي قاتار تۇرۇپتۇ
تىك قىياغا قېزىلغان.
مەن ئوقۇدۇم بىر داستان
قاندا تاشقا يېزىلغان.

1989 - يىل سېنتەبىر، كۇچا.

ئىمىن ئەخمىدى

ساھىلدىكى ئارمانلار

ئانا تۇپراق

1

قۇملۇقنى كۆيلىسەم بەزىلەر ماڭا،
دېڭىز - ئوكيانچۇ دەپ قويۇشتى سوئال.
كۆرگىنىم كۆل سەۋەب تۇۋلىسام ناخشا،
قېيداپ ئىشەنچتىن كەچتى ئېھتىمال.
نامرات مەھەللەمنى چاغلىسام ئەنبەر،
دېدى تاغلارنىمۇ كۆيلىگىن خۇشال.
ئانارنى يازغاندا قالدى نىلۇپەر،
ئاتالدىم ۋاپاسىز، مۇھەببەتتى گال...
ئالدىراپ پېشىڭنى قېقىش نىھاجەت،
كۆرسەتمە كۆڭلۈمنى قاراڭغۇ جاڭگال.
ساداقەتتىن پۈتكەن مۇنارلار ھەيۋەت،
يۈرەك - غۇرۇرۇمنى قىلمىغىن پايمال.
بىر تامچە سۇدىمۇ قۇياشنىڭ ئەكسى،
شۇ تامچە مەۋجىدىن لەۋلىرىمدە بال.
تۇپراققا تەئەللۇق پېقىرنىڭ كۆكسى،
بۈگۈن دېڭىزدىنمۇ ئىزدەيدۇ ۋىسال.

www.uyghurkitap.com

ماڭا ھايات بەرگەن گىياھلار قىممەت،
ئىشقىغا تەڭ يەتمەي تىترەيمەن غال ـ غال.
تىرىكلىك ئەقدەم بەرگىگە زىننەت،
ئۆلسەم ھەم ئۇ دۇنيا شاخلىرىدا خال.

2

قونۇپ كۆردۇم ئىچىپ جىرالاردا مەي،
ئەسكەي قاپتاللارنىڭ ھەمراھى شامال.
ئىرىق ـ ئۆستەڭلەردە ئاقتىم ئىرىنمەي،
باھار كۆركى بولۇپ كۆلدى مەجنۇنتال.
دەريادىن دەشتلەرگە ياماشماق نىيەت،
ئىتىقاد كۆچمىدىن ياساپ باقتىم سال.
پىكرىمنى ساماغا ھەيدەپ بوركۆتتەك،
ئۇچۇردۇم پەرلىرى چۇشكىچە تال ـ تال.
مەن ئەلبەت تېزلىكتە بوران ئەمەسمەن،
چېمى نىگاھىمغا يەتمەيدۇ ئامال.
ھىلسەڭ پۈتۈن قەلبىم سىنىڭدە ھەردەم،
بولسىمۇ يۈرىكىم پەقەتلا بىر تال.
ھاياتنى سۆيىمەن ھاياتىڭنى ھەم،
جاپا قىلالمايدۇ ئىلىپ قەددىم دال.
يىتىش تۇپراق بىلەن گۆردە بولۇپ جەم،
چەكلىك ئۆمرۈمدىكى چىكى يوق خىيال...

3

ھەر شەھەر، ھەر ئۆتەڭ ئۆزگەندەك ئەترە،
ئالىمەن قولۇمغا توپا بىر چاڭگال.
پۈردىسام، مەيدەمگە ئاڭسام ھەر قەترە،
ئىچىپ بىرەر ماڭا تەقدىرىمدىن پال.
كۆزلىرىم ئوينايدۇ زەڭگەر ئاسماندا،
ئۇچۇپقا ياندىشىپ پارلايدۇ ئىقبال.
مىنى مۇساپىرلىق غىمى باسقاندا،
سىنىڭدەك بولمىدى ھىچبىر ئاي جامال.
دىمەككى كىندىكىم قىنى تۆكۈلگەن
جايدىلا ھاياتىم تاپىدۇ كامال.
دىمەككى بۇ ئۆمۈر شاتتۇر سەن بىلەن،
قىلالماس يىگانە گۆزەللەر قامال.
ئاددىي بىر ئىنسانمەن، قۇچۇقۇم ئاندىن،
سىنى سۆيۈشۈمدىن ياقا يۇرتلار لال.
ئىشەن، مىنىڭ ئىشقىم ئۇرغىغاچ قاندىن.
ئۇ ئالەمدە يەككە، تەڭداشسىز ھالال...

دېڭىز سۇلىرى

سۇۋغا قىلما ماڭا قۇلۇلە،
مەرۋايىتلار تەڭلىمىگىن ھەم.
باغاش ئەتسەم سىنى كۆپايە،
ھەر تامچىسى يارامغا مەلھەم.
چاڭقاپ كەلگەن قۇم مەن شۇ تاپتا،
بوزغۇنلىرىڭ جىسمىمگە شاراب.
قەددىم بىر چاغ يانغان پىراقتا،
تەلمۈرۈمەن چېھرىڭگە قاراپ.
سەلكىن قىلىپ يەلكەن ئۈستىگە،
قوندۇرۇپ قوي بىردەملىك مىنى.
يەتمەك ئۇچۇن جانان ۋەسلىگە،
ھاپاچ ئىتىپ ماڭىمەن سىنى.
ئالەم ئارا ئىقىنلار تولا،
زەمزەملىرىڭ يەككە بىلىنەر،
ھاياتىمدا ساھىلىڭ ماڭا،
غايىبانە مەككە بىلىنەر.

چۆشلىرىمنى

ئۆرە ـ تۆپە تىنغان كەڭ دېڭىز،
ساھىللارنى يالاپ ئاۋارە.
كىيلىشى تېز، يىنىشىمۇ تېز،
غەزىپىدىن بولىدۇ پارە.
ئويلاپ قالدىم: كۆندۈزى ھەسرەت،
كىچىلىرى ئۇيقۇدىن بىدار.
ئەگەر يۇمسا كۆزىنى بىردەم،
كىرەرمىدى چۆشىگە بىر يار؟
ئاشۇ سەۋەب ئۇيقۇدىن كىچىپ،
چۆشلىرىمنى بەردىم ئۇنىڭغا.

ئۇمۇ كۆلۈپ، بىر ـ بىر سىلكىنىپ،
دولقۇننى قالدۇردى ماڭا.
شۇندىن بۇيان كۆڭلۈم تىنىمسىز،
يۈرىكىمدە تۈمەن غەلىيان.
مەنغۇ مەيلى لېكىن شۇ دېڭىز،
كۆرگەنمىدۇ چۈشىدە جانان؟

مېنى...

مېنى تاغقا كۆمسەڭ تاشلىرى جىمجىت،
باغقا كۆمسەڭ ئۇنىڭ گۈللىرى خازان.
قەبرە ـ قەبرىلەرگە بولمايدۇ هال ـ مۇڭ،
هېچكىم هېچكىملەرگە ئەمەس قەدىردان.
تاشلىمىغىن توختام سۇغىمۇ زىنهار،
روهىمنى كۆك مۇزلار ئايرىيدۇ كۆكتىن.
مېنى يول بويىغا قويمىغىن، تىرىك ـــ
يۈرگەنلەر قاچىدۇ بۇدەم ئۆلۈكتىن.
مېنى ئاشۇ بىر كۈن دېڭىز ساهىلى،
ئۈستىگە ياتقۇزۇپ قىلغىن ئامانەت.
بۇژغۇن سۈپەت كەلگەن دېڭىز پەردىسى،
ئالىدۇ قۇچاققا مېنى بىتاقەت.
دولقۇن ئەللەي ئېيتەر جىسمىمنى قوغداپ،
بورانلار كۆڭلۈمگە قايتا بېرەر جان.
تىرىكلىكتە نامسىز يۈرگەن بولسام هەم،
ئۆلۈم ئىچرە بىلەي ئۆزۈمنى خاقان.
ئۇيقۇسىز ئۇپقۇنلار ياساپ چىن سۆيگۈ،
قوغلايدۇ يېنىمدا بىرى بىرىنى.
سۇنىڭ شاۋ ـ شۇۋلىرى تەڭسىز مۇزىكا،
سۆزلەيدۇ ياش تۆكۈپ هايات سىرىنى...

كېچە

كۈندۈز كۆك ئاسمان بىلەن كۆك دېڭىز،
ئارىسىغا ئۇپۇق قويىدىكەن چەك.
هەتتا ئادەملەرمۇ كۆكۈل زوۋقىنى،
ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرار مېيىتتەك.
ئەجەب بىر ئەنسىرەش، ئەجەب ئىزتىراپ،
هېچ ئىش يوق تەلمۈرۈپ قاراشتىن بۆلەك.
كېچە هەممە نەرسە يېقىنلىشىپ تېز،
ياقار ئىكەن بىرى ـ بىرىگە كۆكرەك.
مۇهەببەت ئۇچۇنلا يارالغان كېچە،
ئىگەم نەسىۋىسى بولماس بۇنىڭدەك.
ئاسماننىڭ بىلىكى دېڭىز بويىدا،
دېڭىزنىڭ قۇچىقى ئاسمانغا يۆلەك.
دولقۇن بۇلۇت بىلەن پىچىرلىشىدۇ،
جېمى مەۋجۇداتلار ئەمەس يەكمۇ يەك.
هەتتا قاراڭغۇمۇ پۈتۈن زېمىننى،
ئالىدۇ قوينىغا بولۇپ ئىس ـ تۈتەك...

ۋىسال

هاۋا رەڭ ئاسماننىڭ تۈۋرۈكى سۇنۇپ،
زېمىننىڭ تاناۋى ئۈزۈلگەن چاغدا.
تەقدىر سۇ ۋە قۇمنى ئىككىگە بۆلۈپ،
ئۇلارنى ئەسىرلەپ قالدۇردى داغدا.
بوگۈن چۆل ئىشقىنى قوينۇمغا سېلىپ،
قۇمنىڭ يالقۇنىدىن ياسىدىم مەشئەل.
سايىنىڭ سالقىنىنى يەلكەمگە ئېلىپ،
دېڭىز ساهىلىغا ئاقتىم بولۇپ سەل.
قۇم دېڭىزنى كۆرۈپ سىيرىلدى پەسكە،
دېڭىز قۇمنى بىردىن قوينىغا ئالدى.
غۇر ـ غۇر سالقىن شامال گوياكى يەلكەن،
بولۇپ ماڭا هامى قىرغاقتا قالدى.
هەيۋەتلىك دولقۇنلار تىنچىدى بىردىن،
بۇژغۇنلار پۈتۈمغا قويۇپ قالدى باش.
گويا دانە ـ دانە قۇم قەترىسىگە،
دېڭىزنىڭ كۆزىدىن تامچىلىدى ياش...

دولقۇنلار

بولسىمۇ بۇ ساهىل ئەركىن بىر ئالەم،
قويمىدىم قەلبىمنى هىجرانغا باغلاپ.

كىتاب تورى ئۇيغۇر www.uyghurkitap.com

بەزىلەر پۈتىنى قىلدى قۇمدا نەم،
مەن كەتتىم يىراققا دولقۇن قۇچاقلاپ.
پۇشايمان يەلكىنى قەلبىمدە ئۈزۈپ،
ۋەسۋەسىلىرىمنى تۇگەتتى تامام.
يېڭى بىر سۆيگۈدە تولدى لىپمۇلىپ،
ھەسەتلەر تۆپەيلى قۇرۇپ قالغان جام.
نىتەي، كۆۋەجەشلەر ئەقلىمنى يۇيۇپ،
روھىمنى ئاندىن قىلدى تۇغما پاك.
گاھ لەيلەپ، گاھ چۆمدۈم دولقۇندا ئۈزۈپ،
قورقىمدىم تاشلاردا بولۇشتىن ھالاك.
بىر ئارمان ئىلكىدە شاراب ئىچمەن،
روھىم سەيناسىغا ئۈممىدلەر پەيدا.
سەن ئەمدى توختام سۇ بىخەتەر جاي دەپ،
ساختا جامالىڭغا كۆتمە خېرىدار...

تارىخىمنىڭ يېشى

يېشىمنىڭ تەمىنى ئۈزۈم تېتىغان،
تۈزلۈق تامچىسىنىڭ گۇۋاھى تىلىم.
چۈنكى ھاياتىمدا قاندىن تولا ياش،
تۆككەنمەن سۆيگۈدىن سۇنغاندا بېلىم.
دېڭىزنىڭ سۈيىگە تەگكۈزگەندە لەۋ،
بىلىندى ئاچچىقى ياشلىرىمدىن بەك.
ئويلىدىم بۇ زادى ئادەم يېشىمۇ،
يا تۆكۈلگەنمۇ ياش بۇنىڭدىن بۆلەك؟!
زېمىن سۆزلەپ قالدى: بۇ مېنىڭ يېشىم،
ئۇتلىساڭ ئاياندۇر ئەسىرلىك قىسمەت.
بىلمەمسەن ئەي يىگىت ئاشۇنچىلىك ياش،
بولمىسا قەيەردىن تاپتۇق ھەقىقەت؟

ھېسلىرىم

قاچانلاركىن خورسىنىپ يۈرگەن،
تالاي - تالاي ئارزۇ - ئىستىكىم.
نېمەلەرنى قىلدى ئىختىيار،
كېتىپ قالغاندى مېنىڭدىن...
بۈگۈن باقسام كۆزىدە شادلىق،
مۆپتىلادەك يېڭى پىراققا،
قىيالارنى سۆيۈپ بىر تاتلىق.
تەلپۈندۇ يىراق - يىراققا.
يالغۇز قولۋاق تۇمانلار ئارا،
ساپان كەبى يېرىپتۇ سۇنى.
بولۇپ سەلكىن ھاۋاغا قامچا،
ئۆپۈق تامان سۇرۇپتۇ ئۇنى.
چايكىلارغا تىكىلدىم بىردەم،
قايتىشىمنى تۇگەل ئۇنۇتتۇم.
زەڭگەر ئاسماندىكى تۇرنىلار،
دېدى گويا: ئەقلىڭنى ئۇتتۇم.
شەبنەملەردىن تىترىگەن ياپراق،
كەبى قالدىم قىرغاقتا يالغۇز.
نېمىشقىدۇر باقتى ئالىيىپ،
چىملىقتىكى يېگانە يالپۇز...

قۇياش ۋە سەن

قۇياش يۈزى تاغلار ئۈستىدىن،
ماڭا گۈزەل بىلىنمىدى ھېچ.
ئۇنى كۆر دەپ سۇنىڭ سەتھىدىن،
ئارمانلىق دىل قويمىدى تىنىچ.
ئەل ياتقۇدا ساھىلغا كەلدىم،
ئاراملىقىم بولدى قىيا تاش.
دېرىزەڭنىڭ تۈۋىدە سىنى،
ساقلىغاندەك تۇردۇم قەلەمقاش...
ۋە لېكىن سەن كەچتە بىشارەت،
بەرسەم كەچتە چىقاتتىڭ ئوينپ.
داڭگال ئاتسام ئۆگزەڭگە بىر رەت،
تولغىناتتىڭ پېقىرنى ئويلاپ.
ئەگەر كۆتسەم دىگەر بىلەن تەڭ،
يۇلتۇز كەبى بولاتتىڭ پەيدا.
سەھەر كۆتسەم چولپانغا ئوخشاش،

كائىناتنى قىلاتتىڭ شەيدا.
تۇمانلىق كۈن ئىدى باھانە،
تۇيدۇرماستىن تاپاتتىڭ مېنى.
كۈلۈپ تۇرساڭ باغنىڭ ئىچىدا،
قۇياشمۇ دەپ قالاتتىم سېنى.
گاھ شارىلداپ ئالما شاخلىرى،
كەلگىنىڭدىن بېرەتتى خەۋەر.
ئازدۇرماقچى بولۇپ ئانائىنى،
قۇيۇلاتتى پېشانەڭدىن تەر.
گاھى داداڭ نامازنى ئۆيدە،
ئوقۇيمەن دەپ ئولتۇراتتى جىم.
سەن ئۆتەتتىڭ قورقۇپ يېنىدىن،
يايماق بولۇپ تالاغا كىيىم.
ئېسىڭدىمۇ سۇغا چىققاندا،
ھەل بولاتتى ئارزۇ - تىلىكاڭ.
ئۇزاق تۇرۇش ئۈچۈن مەن بىلەن،
چۆكۈپ كېتەر ئىدى چېلىكىڭ ...

*   *

بۇ تاڭ مانا قۇياشنى كۈتۈپ،
ئولتۇرۇمەن قىلالماي مىدىر.
ئىسقىرتىپمۇ باقتىم ئېتىپ تاش،
سوغۇقلاردىن تىترىدىم دىر - دىر.
ئۇنى بىر كىم سۇنىڭ ئاستىغا،
ئاناڭ كەبى قىلمىسا قامال.
نىگاھىمنى پاتراق كۆرۈشكە،
تاپالمىدى سەنچىلىك ئامال...
ئاخىر يۈزى كۆلچەكتىكى شار،
كەبى ئاستا كۆرۈندى لەيلەپ.

شۇنچە ھارغىن، شۇنچىكى نازلىق،
ئۇخلاتقاندەك دولقۇن ئەللەيلەپ.
ساق بىر كېچە كۆزۈمنى يۇمماي،
كۆرەي بىر رەت دېگىنىم قېنى؟
ئەمدى بىلسەم گۈلگە بۇلبۇلنىڭ،
ئېقىپتىكەن بىكارغا قېنى!
سېنى ساقلاش ئالەمدە يەككە،
چىقىشىڭمۇ بۇ دۇنيادا بىر.
چۆچۈشلىرىڭ، ئىنتىلىشلىرىڭ،
بەلكى ۋىناس ئۈچۈنمۇ ھەم سىر.
قاراپ باقسام بولالمايدىكەن،
ئايمۇ ھەتتا قۇياشمۇ سەندەك.
سېنى تىت - تىت بولۇپ، زارىقىپ،
كۈتمەيدىكەن ھېچكىممۇ مەندەك.
دېگەن بىلەن قۇياش ئۇ ھەر كۈن،
خوشى تۇتسا چىقاركەن پەقەت.
سېنىڭ ئۈچۈن ۋە مېنىڭ ئۈچۈن،
مەڭگۈ ئىكەن ئۇشبۇ مۇھەببەت.
قۇياش ئۇلۇغ، ھاياتقا ھۇزۇر،
لېكىن ماڭا مۇھەببەت ئاندىن.
قۇياش پەقەت سۇدىنلا چىقار،
ئىككىمىزنىڭ سۆيگۈسى قاندىن...

*   *

ئولتۇرۇمەن ساھىل بويىدا،
شەرەت قىلسام چىقسادەپ قۇياش.
دېرىزەڭنىڭ تۈۋىدە سېنى،
قانداق كۈتكەنىدىم قەلەمقاش!

1990 - يىل ئاۋغۇست، بېيدەيخې.

ئادىلجان تۇنىياز

نۇرلانغاندا سەھرا ئۇپۇقى

قوشقاچلارغا ئەگىشىپ

مەن بوۋامدەك، بوۋام مەندەك كۈنلەردە،
قىش باھاردەك، باھار قىشتەك پەسىلدە.

سەن، مەن بولۇپ، مەن سەن بولۇپ،
قايتىپ كەتكۈم كەلدى كەنتىمگە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

قۇشقاچلارغا ئەگىشىپ،
تاڭ سەھەردە ئالما شېخىدا.
ئالما گۈلى پۇراۋاتقان كاككۇكتەك،
قىلغۇم كەلدى ئۇماق تەبەسسۇم.

ئېرىق - ئۆستەڭ ئەتراپىدىكى،
ئاددىيغىنا ياۋا ئوتلاردەك.
قول تۇتۇشۇپ شاد - خۇرام،
يۈرگۈم كەلدى شاماللار بىلەن.
خىياللار سۈرۈپ پاك مەسۇم.
قۇشقاچلارغا ئەگىشىپ،
تومۇز ئىسسىقتا.
ساڭگىلىتىپ تىلىنى،
ئاستا - ئاستا سۇ سۈمۈرۈۋاتقان،
بۇلاق بويىدىكى سۆيۈملۈك ئىتتەك،
تۇرغۇم كەلدى بىر ھۇزۇرلىنىپ.
يوغان - يوغان قوغۇننى چۇشەپ،
چۈنەكلەردە ئۇيقۇغا كەتكەن.
قوغۇن مايسىلىرىنىڭ پەلەكلىرىدەك،
ياتقۇم كەلدى ئۇزۇن سوزۇلۇپ.

قۇشقاچلارغا ئەگىشىپ؛
تۇل چوكاننىڭ ھويلا تېمىدىن.
كۈندىكىدەك ئارتىلىپ چۈشۈپ،
قۇراق تەكىينى جۈپلەپ يەم بىلەن
يۇلتۇزلار ئاستىدا ئۇيقۇغا كەتكەن،
كۈندۈزدىكى مۆلۈك يىگىتنى
كۆرگۈم كەلدى ھاياجان بىلەن
ئۆگزىدىكى ئۇياتسىز ئايدەك.

قۇشقاچلارغا ئەگىشىپ:
پىژ - پىژ ئىسسىقتا قوش ھەيدەۋاتقان
چاڭگا ساقاللىق دېھقاننىڭ،
خەسە كۆڭلىكىگە چاپلىشىپ كەتكەن
مەيدىسىدىكى قارا تەرلەرنى
قويغۇم كەلدى يېقىملىق سىپاپ،
يەلپۈگۈچلۈك سالقىن ھاۋادەك.

قۇشقاچلارغا ئەگىشىپ:
كۆرگۈم كەلدى ئۇ يەردىكى
رۇس قىزنىڭ كۆزلىرىدەك
كۆپ - كۆك ئاسمانىنى،
كۆرگۈم كەلدى ئۇ يەردىكى
پەرىلەرنىڭ قاناتلىرىدەك
تىترەپ تۇرغان ئاق بۇلۇتلارنى.
كۆرگۈم كەلدى ئۇ يەردىكى
گۈل چېكىلگەن بادام دوپپىدەك،
قىزىل گۈلگە تولغان دالانى.

مەن بوۋامدەك بوۋام مەندەك چاغلاردا،
قۇش باھاردەك، باھار قۇشتەك پەسىلدە.
سەن، مەن بولۇپ، مەن سەن بولۇپ
قايتىپ كەتكۈم كەلدى كەنتىمگە.

سەھرادىكى غېرىب كۈلبەمدە

كىم ناتونۇش كىم تونۇش ماڭا،
كىم ئۇ مېنىڭ قەلبىمدە ياتقان؟
يىغلامسىراپ تىكىلسە جاھان،
كىمگە بېرىپ قويدۇم كۈلكەمنى؟
يوقلاپ بېرىپ قارلىق ئەتىگەن
سەھرادىكى غېرىب كۈلبەمنى،
ئۈن - تىۋىشسىز ھەمرەمتىن باشقا
ئۇنتۇپ كەتتىم ھەممە،
ھەممىنى.

دالا،
پۈرۈشتۈرۈپ ئاغزىنى ئۇماق،
ئۇخلاپ قاپتۇ لېۋىنى تامشىپ.
ئاق گۈلدەستە كۆتۈرگەن باھار،
چۈشلىرىگە قالغاندۇ كىرىپ.
مەن يەنىلا،
چۈشىمدىدىم ھېچكىمنى پەقەت
بەلكىم مېنىمۇ،
چۈشىمدى بىر كىممۇ ھەتتا.

قار تۆكۆلگەن كۆمۈش جىگدىگە،
بەخت تىلەر ئىزغىرىن شامال.
پاختەك كونا خاماندا،
كىچىككىنە پۆتلىرى بىلەن
قار ئۈستىگە چىكەر ئاۋايلاپ
قەلبىمدىكى تۈنجى شېئىردىنى.
مەرۋايىتتىن كۆڭلەك كىيگەن قىش،
قاقشال شاخقا تۈرىدۇ قونۇپ،
پەرىلەردەك سىلكىپ پېيىنى.
كىملىكىڭنى بىلمەيمەن ئەمما،
سېغىنىمەن سېنى ئېيخ سېنى،
كېچە سۈنغان ئاي نۇرى ئوخشاش،
ئەسكى تاملىق غۇربەت خانەمگە،
كېلەلەمسەن يوقلاپ بىر مېنى.

سەھرادىكى غېرىب كۆلبەمدە،
مۈزدەك يىغا سىڭگەن كۆلكەمگە،
ئولتۇرىمەن كۈتۈپ ئەتەمنى.
كىم ناتونۇش كىم تونۇش ماڭا،
كىملەر كېلىپ ياتار قەلبىمدە ...؟

كۈن غەربتىن چىققاندا

ئايرىلىمىز بىز چوقۇم،
كۈن غەربتىن چىققاندا.
يا كۈن چىقار غەربتىن،
بىز ئايرىلماق بولغاندا.

ئاي كۆرۈنەر يىراق دالادا،
ئاق قاناتلىق غېرىبانە قار،
بېسىپ ياتقان گۆھەر تۇخۇمدەك
قىش كېچىسى غەمكىن سەھرادا
قەلبىمدىكى ئۆزۈمدىن بۆلەك
كىممۇ ماڭا بولاركىن ھەمراھ؟
ئەگەشتۇرۇپ جىمجىت خىيالنى
ئايلىنىمەن ھويلىدا تەنھا.
ئاپئاق كېپەن ئارتىۋالغان قىش،
كۆلۈمسىرەپ تۇرار يېنىمدا.
كىرپىكلىرىدە
بوستان ياساپ ئۇيقۇدىن،
ئانام، دادام ياتار سۇپىدا.
تاتلىق چۈشلەر،
ئۇچۇپ چىقىپ ئۇكىلىرىم كۆزىدىن
كۆڭلىكنى كىيىپ رەڭگارەڭ
ئۆي ئىچىگە لىپمۇلىق تولۇپ
پەرۋاز قىلىپ ئويناپدۇ ئۇسسۇل.

كەنتتىكى ئىتلارمۇ بۇ كەچ،
قوشاق قېتىپ جۇدالىق ئۈچۈن.
تونەپ چىقار تاڭغىچە پۈتۈن.
مورىسىدا پاكار ئۆيلەرنىڭ
مېنى چوقۇم ساقلاپ ئولتۇرار،
خوشلاشماققا ئاخشامقى تۈتۈن.
مۈز چاقنىغان قارلىق ئېتىزدا
كۈتىشىدۇ سەھەرنى ئويغاق،
توك تېزەكلەر چىقارماي ئۈن - تىن.
قۇشقاچ كۆيى،
توڭلاپ قالغان جىگدىلىك،
جانلىنارمۇ مۇڭلۇق قوشاقتا،
تىلغا كىرىپ ئەتە مەن ئۈچۈن؟

غەربىي ياقتىن چىققان كۈن بىلەن،
نۇرلانغاندا سەھرا ئۇپۇقى،
خوشلىشارمەن بۇندا ھەممىدىن،
كىرپىكىمدە تاتلىق چۈش يۇقى،
ئايرىلىپ ئېيخ خىلۋەت كۆلبەمدىن
يول ئالارمەن يىراق شەھەرگە.
پەرىشتىگە ئايلىنىپ شۇ چاغ
ئۆزۈمدە يوق بولغىنى ئۈچۈن
بەخت شادلىق تىلەپ قالىمەن،
بۇندا قالغان جىمى نەرسىگە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

يولۇچى

ئۆز ـ ئۆزۈمنى ئىزدەپ يۈرسەن،
كۆز يېشىدەك مۇزلۇق دالادىن.
مۇزلاپ كەتتى جىمغۇر يۈرىكىم،
مۇزلاپ كەتتىڭ قەلبىمدە سەن ھەم.

يىراق ـ يىراقتا
يالتىرايدۇ تىنىق مۇزلارنىڭ،
مۇساپىردەك سۇنغان كۈلكىسى،
ياز ھەققىدە مەرسىيە ئوقۇپ
يىغلىشىدۇ قاغىلار توپ ـ توپ
يېپىنچاقلاپ.
ئىللىق چۈشلەرنى،
قار گۈلىنىڭ يوغان بەرگىنى
يېپىنچاقلاپ،
ئويچان بۇلاق چانقىدىكى،
تىپتىنچ ئاسماننى،
يېپىنچاقلاپ.
كۆك قالپاقلىق مورىلار بەرگەھ
گۈگۈمدىكى رەڭدار چاپاننى
ئاق توشقاندەك ئۇخلايدۇ دالا.

كۈمۈش گۈللۈك جىگدىزارلىقتا
ئېقىپ چۈشۈپ شاخلاردىن ئاستا
قار ئۈستىدە نەپىس ئاي نۇرى
تۇقۇماقتا گۈللۈك كەشتىلەر.
پەرىشتىلەر
ئەللەي ئېتىپ قوي، كاللارنى،
زەر قاناتلىق شوخ باللارنى
پىچان باسقان ئۆگزىلەرنى ھەم.
تىمتاس كەنتكە،
ئۇلاشتۇرار تاتلىق ئۇيقۇنى،
جىن چىراغنىڭ سۇس شولىسىدا
كۆرۈنىدۇ نۇرلۇق تىلەكلەر،
كۆتۈرگەنچە سەن ئۇندا
دەستە ـ دەستە ئۈمىدنى،
شولىلاردىن پىلدىرلاپ چىقىپ،
خىيالىمغا ئويۇسەن نەقىش.

يىراق سەھرا ئۇيقۇلىرىدا
كېتىۋاتقان يات يولۇچىنىڭ،
كۆلەڭگىسى كۆرۈندى غۇۋا.
ئۇ بەكمۇ بەك ئوخشايتتى ساڭا،
ئۇ بەكمۇ بەك ئوخشايتتى ماڭا،
ھەر ئىككىمىز ئەمەس ئۇ ئەمما.

چىمەنگۈل ئاۋۇت

پاك ھەم يۇمران ئەقىدە گۈلى

ھىجران

چۈچۈگەن كېپىنەكنىڭ مەسۇم كۆزىدەك —
مۆلدۈرلەپ، تەشۋىشتە ياش تۆكەر چولپان.
تولغىنىپ ـ تولغىنىپ ھەسرەتلىك تىنىپ،
يامغۇرلۇق يوللارنى ئەسلەيدۇ جانان.

ئەقىدە سۆيگە چىلاشقان نۇرلار،
ئۇيغان ئويچان كۆز قاراقلىرىغا.
كۆز پەسلى قالدۇرغان ئاداققى ياپراق،
شىلدىرلار شامالنىڭ ئاياغلىرىدا ...

ياشلىق

تاراپ كەتكەن ئاپئاق تۇمان ساماغا،
سەبىيلىكنىڭ كۈلكىسىگە ياندىشىپ.
گىرىمسەن نۇر تېنەپ قالغان دالىدا،
چۈشلەر يۈرەر خىيال بىلەن ئارلىشىپ.

غايىب سەمەندەر

ئۇيقۇ بىلەن قاپتۇ چىرمىشىپ،
ئوماق كۆلكەم بۆشۈكتە پىنھان.
كۆۋەجەيدۇ ئالدىمدا دەريا،
ناخشا توۋلاپ مۇڭلۇق ھەم لەرزان.

يۈرىكىمگە تۈيدۇرماي ئۈنسىز
قونۇۋاپتۇ خىيال كەپتىرى.
كۆچۈۋاپتۇ غۇۋغاسىز يەرگە
سەبىي تايىنىڭ قىيغىتىشلىرى.

بالىلىقىم ئېزگۈ ھېسلارغا،
ئاھ، يەم بولۇپ تۈگەپتۇ تامام.
ھېس قوينىدا بولدۇم سەمەندەر
ئەمدى قاچان تاپارمەن ئارام؟

قارىسىمان دىلبەر

ئاقۇش نۇردىن سالغا تاشلايدۇ،
سۈت رەڭ بۇلۇت مىسكىن بۇلاقتا.
ھىلال ئېيتقان ھېجران كۈيلىرى
سىڭىپ كېتەر نەمخۇش تۇپراقتا.

چۆمۈلدۇ ئاچچىق ياشلارغا
پاك ھەم يۇمران ئەقىدە گۈلى.
تېنەپ يۈرەر ئازاب چۆلىدە
ساپ سۆيگۈنىڭ قاردەك دىلبىرى ...

قارىچۇقلىرىم كۆتۈرۈپ تاغنى

دىل خانەمدە چاقىدۇ چاقماق،
يامغۇرىنى قۇيار كۆزلىرىم،
جۈت ـ شىۋىرغان كېلىدۇ باشلاپ،
ھەر دەقىقە ئېيتقان سۆزلىرىم.

سوغ نەزەردە باقسام شاخلارغا،
قاچار قۇشلار ئەنسىز چۆچۈشۈپ،
قارىچۇقلىرىم كۆتۈرۈپ تاغنى،
پاك ئۇپۇققا كەتتى كۆچۈشۈپ.

ماۋزۇسىز

1

يېشىل قىرغاق قۇچىقىدا نەرگىس گۈلى،
تۇسۇن تايلار چاپچىپ ئۆتەر قىيالاردىن.
غايىبلىقتىن ئىزدەپ يۈرگەن ناخشلارنى،
غىلپال تىڭشاپ قالار مىسكىن جىرالاردىن.

قارلىق چوققا شىۋىرلايدۇ ئۈزۈپ، ئۈزۈپ،
تېنىق كۆلنىڭ بۇزۇپ شېرىن چۈشلىرىنى.
ئۆت كۆتۈرگەن ئىسسىق شامال ئارام بەرمەي،
ئۇخلاتمايدۇ قىيناپ كۆچەت ئۈچلىرىنى.

2

كىرپىكىمدە لىغىلدايدۇ ياش،
چېچەكتىكى شەبنەم سۈيىدەك.
ئۇھ، تارتىمەن ھەر دەقىق تىنماي،
بۇلبۇللارنىڭ دەردلىك كۈيىدەك.

ئەمدى قەلبىم يورىغان تېخى،
شۇنچە ئاسان قالدىمۇ ھېرىپ؟
قانداق باساي ھايات يولىنى،
قىيالارنىڭ لېۋىدە مېڭىپ.

مۇھەممەت شاۋۇدۇن

تۇپراق ۋە گۈل

«تارىم» 40 يىللىق مۇساپىنى بېسىپ ئۆتتى. ئۇنىڭ بۇ مۇساپىسى قىسقا، ئەگرى-توقاي بولسىمۇ، ئەمما تولىمۇ خاسىيەتلىك، تولىمۇ ئەھمىيەتلىك بولدى. ئۇ 40 يىل جەريانىدا كۆپلىگەن ئەدىبلەرگە ئانا، مېھرىبان تەربىيەچى، سەزگۈر سىنچى، تەلەپچان باشلامچى بولدى. قىسقىسى، ئۇ تەڭرى تاغ ئېتىكىدىكى ئىجادكارلار بۆشۈكى، ئەدەبىيات ئاكادېمىيىسى بولدى. ئۇ مۇنبەت تۇپراق، كەڭ مەيدان، ئازادە سەھنە بولۇپ، سوتسىيالىستىك يېڭى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە گۈللىنىشىنى ئەۋزەل شارائىت بىلەن تەمىن ئەتتى. «تارىم» نىڭ مەيدانىغا كېلىشى ۋە تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، سوتسىيالىستىك ئەدەبىياتىمىزنىڭ يېڭى ئاپتورلار قوشۇنى بارلىققا كەلدى ۋە ئۇنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ئۆستى، زورايدى، ئەدەبىي ئىجادىيەت ئىلگىرى سۈرۈلدى، گۈللەندى... بۈگۈن «تارىم» نىڭ باغرىدىن ئورۇن ئېلىپ، ئۇنىڭ تەربىيىسى ۋە ئەجرى بىلەن ئۆسۈپ يېتىلگەن نەچچە يۈزلىگەن ئەدىبلەر، مۇھەررىرلەر، ئەدەبىي تەرجىمانلار، ئوبزورچىلار ئۇ-نىڭ ئۆزلىرىگە سىڭدۈرگەن تەربىيىسى ۋە ئەجرىنى ئەسلەپ، «تارىم» نىڭ خىزمىتى ۋە تۆھپىسىگە بارىكاللا ئېيتماقتا، ئۇنىڭ 40 يىللىق تويىنى مۇبارەكلىمەكتە.

مەنمۇ «تارىم» نىڭ پەرۋىشى بىلەن ئۆسۈپ يېتىلگەن ئاپتورلارنىڭ بىرى. «تارىم» نىڭ ماڭا سىڭدۈرگەن تەربىيىسى ۋە ئەجرى ئاز ئەمەس. مەن يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان بۇلارنى ئەسلەپ، تولىمۇ ھاياجانلانماقتىمەن. ئۆتكەن بەزى ئاددىي، كىچىك ئىشلار ھازىر ماڭا ئاجايىپ قىممەتلىك، غايىۋى، تولىمۇ تەسىرلىك بولۇپ تۇيۇلماقتا.

* *

باغجانلاپ ئۆسكەن يوغان قارىياغاچلار ۋە تېرەكلەرنىڭ يوپۇرماقلىرى سارغىيىپ تۆكۈلۈشكە باشلىغان، تىزغىنچە كېلىدىغان قويۇق ئوت-چۆپلەر سولىشىپ شالاڭلىشىپ، ئۇز-

رۇمچىنىڭ يامالىق تېغى ئېتىكىگە جايلاشقان بۈك-باراقسانلىق سەنپەنكو يېزىسىدا كىشىنى زوقلاندۇرىدىغان يېشىللىق ئازىيىپ، ئەتراپنى كۆز مەنزىرىسى قاپلىغان كۈنلەر ئىدى. ئۇ چاغدا سابىق شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتى مۇشۇ يېزىدا ئىدى. بۇ يېزا شەھەردىن يىراق خىلۋەت جاي ئىدى. ئۇ كەملەردە قاتناش قولايسىز بولغاچقا، ئادەتتە بۇ يەردىن شەھەرگە كىرىپ-چىقىدىغان ئوقۇغۇچىلار ئاز ئىدى. شۇڭا شەھەرگە كىرىپ چىقىدىغانلار باشقىلارغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ياكى بىز قىزىقىدىغان ئىشلار توغرىسىدا خەۋەر ئالغاچ ياكى ئۇنى بېجىرگەچ كېلىشنى ئۇنتۇمايتتى. بولۇپمۇ يېڭى كىتاب، شۇ كەمدە بىردىنبىر ئەدەبىي ژۇرنال بولغان «تارىم» نىڭ نۆۋەتتىكى سانىغا فاكۇلتېتىمىزدىن بىرەرسىنىڭ ئەسىرىنىڭ تەييارلانغانلىقى توغرىسىدا ئانچە ئىشەنچلىك بولمىسىمۇ بىرەر ئۇچۇر ئالغاچ چىقىش بىزنى ھەممىدىن بەك خۇشال قىلاتتى.

كەچلىك تاماق ۋاقتى بولاي دېگەن چاغ ئىدى. بىز ياتاقتا بىرنەچچىمىز بىر نېمە ئۈستىدە غۇلغۇلا قىلىشىپ ئولتۇراتتۇق. شۇ كۈنى شەھەرگە كىرىپ كەتكەن بىر ساۋاقداش ئىشىكتىن كىرىپلا، خۇش خەۋەر، دەپ ۋارقىرىدى. ئۇ بىر قولىدا ژۇرنالنى يۆگەپ كۆتۈرۈۋالغانىدى. بىز دەرھال قىزىق پارىڭىمىزنى توختىتىپ ئىشىك تەرەپكە بۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ ئاغزىغا قارىدۇق. بىرسى ئۇنىڭ قولىدىن ژۇرنالنى تارتىۋېلىپ ئاچتى. بۇ، «شىنجاڭ ئەدەبىيات-سەنئىتى» («تارىم» نىڭ بۇرۇنقى نامى) نىڭ 1957-يىللىق 9-سانى ئىدى. مۇندەرىجىدىن مېنىڭ ئىسمىم كۆرۈنگەندە ھەممەيلەن چۇرقىرىشىپ كەتتى. بۇ مېنىڭ بۇ ژۇرنالغا تۇنجى قېتىم بېسىلغان «تاڭدىكى ناخشا ئاۋازى» دېگەن شېئىرىم ئىدى. ژۇرنالنى قولىغا ئېلىۋالغان ساۋاقدىشىم ئۇنى ھاياجان بىلەن دېكلاماتسىيە قىلىشقا باشلىدى...

شۇ كۈنى مەن تولىمۇ ھاياجانلاندىم. گەرچە بۇ مېنىڭ شېئىرىمنىڭ مەتبۇئاتتا تۇنجى قېتىم ئېلان قىلىنىشى بولمىسىمۇ، بۇ شېئىرىمنىڭ «تارىم» دا ئېلان قىلىنىشى مېنىڭ ئۈچۈن كاتتا ئىش ئىدى. ئۇنىڭ قىممىتىنى ھېچنېمىگە تەڭ قىلغۇم كەلمەيتتى. چۈنكى مەن كىچىكىمدىن باشلاپ شېئىرغا ھەۋەس قىلىپ، ئۇزاقتىن بۇيان «تارىم» نىڭ مەن ئۈچۈن سىرلىق تۇيۇلغان كاتتا دەرۋازىسىغا تەلپۈنۈپ، ئۇنىڭ سەھىپىلىرىدىن ئورۇن ئېلىشنى نەقەدەر ئارزۇ قىلىپ كەلگەن!

ئەسلىسەم، باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئىككىنچى يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىمدىن باشلاپ مەندە شېئىرغا ھەۋەس تۇغۇلۇشقا باشلىغانىكەن. مەن شۇ چاغلاردا لۇتپۇللا مۇتەللىپ، ئەلقەم ئەختەم، تېيىپجان ئېلىيېۋ قاتارلىق شائىرلارنىڭ ئوقۇش كىتابىدىكى شېئىرلىرىنى تولىمۇ قىزىقىپ ئوقۇيتتىم ۋە بەزىلىرىنى يادلىۋالاتتىم. بولۇپمۇ ئەلقەمكامنىڭ «قىش»، تېيىپجىنكامنىڭ «ئەمدى كەلدى پەيتىمىز» دېگەن شېئىرلىرىنى تولىمۇ ياقتۇراتتىم. بۇ شېئىرلارنىڭ بەزى مىسرالىرى ھېلىغىچە يادىمدا. ئوقۇش كىتابىغا شېئىرى كىرگۈزۈلگەن شائىرلار مېنىڭ نەزەرىمدە ئەۋلىيا سۈپەت ئادەملەر ئىدى. مەن ئۇلارنى غايىبانە كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، ئۇلارغا ئىخلاس بىلدۈرەتتىم. ئومۇمەن، شېئىر يېزىش، شائىرلىق ماڭا ئاجايىپ سىرلىق، كارامەت ئىش بىلىنەتتى، ھېلىمۇ ئېسىمدە، مەن بىر قىش ئاخشىمى ئۇدۇل ئوچاق ئالدىدا ئوت ئىسسىنىپ ئولتۇرۇپ ئاپامدىن سورىدىم:

www.uyghurkitap.com

— ئاپا، شېئىرنى قانداق ئادەم يازىدۇ؟ ناخشا قانداق چىقىدۇ (ئىجاد قىلىنىدۇ)؟

بۇ مېنىڭ 8 ـ 9 ياش چاغلىرىم ئىدى. كىچىك بالىنىڭ سورىمايدىغان نەرسىسى ئاز بولىدۇ. ئاپام بۇ سوئالنى سورىغىنىمغا مەسلىكى كېلىپ، بېشىمنى سىيلاپ تۇرۇپ مۇنداق جاۋاب بەرگەنىدى:

— بىر يەردە شائىر دەيدىغان ئاجايىپ ئادەملەر بارمىش، شېئىرنى شۇلار يازىدىكەن. ئۇنداق ئادەملەر بەك ئازمىش.

ئاپامنىڭ ناخشا توغرىسىدىكى سوئالىمغا بەرگەن جاۋابى تېخىمۇ سىرلىق بولغانىدى:

— بىر يەردە بىر دەريا بارمىش. ھەر كۈنى تاڭ سۈزۈلمەستە بىر پەرىزات دەريادىن چىقىپ ناخشا ئېيتارمىش. تاڭ ئاتقاندا بۇ ناخشا تەرەپ ـ تەرەپكە تارقىلارمىش...

بۇ گەپلەر نەقەدەر غايىۋى، نەقەدەر سىرلىق، نەقەدەر چىرايلىق ـ ھە؟! بۇ، رىۋايەت ياكى رىۋايەت تۈسىنى ئالغان خىيالىي گەپلەر بولسىمۇ، شېئىر ۋە شائىرنىڭ غايىۋىلىكىگە نىسبەتەن مەلۇم دەرىجىدە ئۇيغۇن ئىدى. بەلكىم بۇ رىۋايەتمۇ بىرەر سەۋەب بىلەن پەيدا بولغان بولسا كېرەك. نېمە بولسا بولسۇن، مەن ئاپامنىڭ بۇ گېپىنى راست دەپ قاراپ، بۇنىڭغا شەك ـ شۈبھىسىز ئىشەنگەن. شۇڭا مېنىڭ سەبىي قەلبىمدە شېئىر ۋە ناخشىغا نىسبەتەن ئاجايىپ بىرخىل غايىۋى، سىرلىق قاراش پەيدا بولۇشقا باشلىغان.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىسىدە بىزنى مەكتەپتىن كۈچادىكى بىردىنبىر كۈلۈب ھېسابلىنىدىغان «ئىتتىپاق» قا ئېلىپ باردى. بۇ مېنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 3 ـ يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىم ئىدى. بۇ چاغدا ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىپ، زومىگەرلەرگە قارشى تۇرۇش كۈرىشى ئېلىپ بېرىلىۋاتاتتى. شۇ كۈنى بۇ يەردە قانداقتۇر بىر ئاممىۋى يىغىن ئۆتكۈزۈلگەن ئىكەن. بىركەمدە يىغىن باشقۇرغۇچى كۈچا 3 ـ باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى ئابدۇرازاق قادىرنىڭ «شىنجاڭ گېزىتى» دە ئېلان قىلىنغان بىر شېئىرىنى ئوقۇپ بېرىدىغانلىقىنى جاكارلىدى. شۇئان بويى پاكار، دوغىلاقىنە كەلگەن بىر بالا سەھنىگە چىقىپ، شېئىرنى دېكلاماتسىيە قىلدى. بۇ شېئىر يازغۇچىنىڭ كىچىككىنە بىر بالا بولۇشى، يەنە كېلىپ ئۇنىڭ شېئىرىنىڭ كاتتا بىر گېزىتكە بېسىلىشى شۇ كۈنى ماڭا ھەممىدىن قىزىق، ھەيران قالارلىق چوڭ ئىش بولۇپ تۇيۇلدى. بۇ ئىش مېنىڭ ئېڭىمغا پارتلاش خاراكتېرلىك تەسىر كۆرسىتىپ، ماڭا غايەت زور ئىلھام بولدى. شۇنىڭدىن باشلاپ مەندە كۈچلۈك ئىنتىلىش ۋە شېئىر يېزىش جۈرئىتى پەيدا بولدى. قىسقىسى، يۈرىكىمگە بىر ئوت چۈشتى! شۇندىن كېيىن مەن «شېئىر ـ قوشاق» يېزىپ باقىدىغان بولدۇم. ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندا، مەرھۇم ئۇستازىم ئابدۇرېھىم ئىمىننىڭ رىغبەتلەندۈرۈشى ۋە ئىلھامى بىلەن ئانچە ـ مۇنچە شېئىر، مەسەللەرنى يازدىم. بۇنىڭ بەزىلىرىنى ئۇستازىم ئۆزى تۈزىتىپ، مەكتەپنىڭ قارا تاختاي گېزىتىگە ۋە شاپىگىرافتا بېسىپ چىقىرىلىدىغان ژۇرنالىغا چىقاردى.

مەن شۇ چاغدىن باشلاپ يېڭى بىر ئۇستاز، يەنە بىر مەكتەپ بىلەن تونۇشۇشقا باشلىدىم. ئۇ، «تارىم» ژۇرنىلى ئىدى. بۇ ژۇرنالغا بېسىلغان شېئىرلار ماڭا ئاجايىپ سۆيۈملۈك ۋە قىممەتلىك تۇيۇلاتتى. مەن نېمىشىقىدۇر ئارمىيە داموللا، ئەلقەم ئەختەم، تېـ

يىپچان ئېلىيېۋ، ئابلىز نازىرى، ئابدۇكېرىم خوجا، ئەرشىدىن تاتلىق، غەنىزات غەيۇرانى، مەھەممەتجان سادىق، رەخىم قاسىم قاتارلىق شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇپ سۆيۈنۈپ كېتەتتىم.

مەن 1955 - يىلى قىشتا ئۆزۈمچە بىر داستان يازدىم. ئۇستازىم ئابدۇرېھىم ئىمىن ئۇنى «شىنجاڭ ئەدەبىيات - سەنئىتى» ژۇرنىلىغا ئەۋەتىپ بەردى. بۇ بەلكىم مېنى رىغبەتلەندۇرۇش ئۈچۈن تەۋەككۇلسىغا قىلىنغان بىر ئىش بولۇش مۇمكىن. بۇنى ئەۋەتكەندىن كېيىن، قانداقتۇر ئۆزۈم شۇ ژۇرنالغا باغلىنىپ قالغاندەك، ژۇرنالنى ئويلايدىغان، ئۇنىڭ يېڭى سانلىرىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتىدىغان، ئۇنىڭ چىققانلىقىنى ئاڭلىسام نەدىن بولمىسۇن تېپىپ كۆرمەي قويمايدىغان بولدۇم. بۇ ئەھۋال مېنى ژۇرنالغا تېخىمۇ تەلپۈنىدىغان بىر كويغا سېلىپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ژۇرنالغا يېپىشتىم، ئۇنىڭغا چىققان شېئىرلارنى ئۆزۈمگە دەرسلىك ۋە ئەينەك، ئۈلگە - ئەنداز قىلدىم، شۇنداق قىلىپ ئۆزۈممۇ تۇيمىغان هالدا بارا - بارا تەربىيىلىنىپ قالدىم. لېكىن، يىراقتىن كىچىكرەك كۆرۈنگەن تاغ يېقىنلاشقانسېرى شۇنچە ئېگىز ۋە ھەيۋەتلىك كۆرۈنگەندەك، «تارىم» ماڭا ھەيۋەتلىك، ئىچىگە كىرىش تەس كۆرۈنەتتى. شۇڭا «تارىم» غا تۇنجى شېئىرىمنىڭ بېسىلىشى مېنى ئۈمىد، ئىشەنچكە ئىگە قىلىپ قاناتلاندۇردى.

تۇنجى ئەسەر — تۇنجى قەدەم، دەسلەپكى كۆك، تۇنجى مېۋە، ئۈمىد چىرىغى! ئەدىبنىڭ ئىجادىيەت جۈرئىتى ۋە كېيىنكى ئىجادىيەت قەدىمىنىڭ قانداق بولۇشىدا تۇنجى ئەسەرنىڭ تەسىرى ۋە رولى چوڭ. ئۇ توپ ئىچىدىن ئاۋۋال يول ئېچىپ ئىلگىرىلىگەن ياكى بىر ئۆتكەلدىن باشلامچى بولۇپ ئۆتكەن سەركىگە ئوخشايدۇ. تۇنجى ئەسەرنىڭ بېسىلىش - بېسىلماسلىقى، كۆپىنچە هاللاردا شۇ ئاپتورنىڭ ئىجادىيەت بوسۇغىسىدىن كىرىش - كىرەلمەسلىكىدە مۇھىم رول ئوينايدۇ. شۇنداق ئېيتىشقا بولىدۇكى، ئۇ يېزىقچىلىقتا كىرىش - كىرىشەلمەسلىكنىڭ باشلىنىشى ۋە ئاخىرقى چېكى. بەزى ھەۋەسكارلار بىرىنچى قېتىم تەھرىر بۆلۈم ئىشىكىنى چېكىپ بېقىپ، سادا چىقمىغاندىن كېيىن، ئىككىنچى بۇ يەرگە يولىمايدۇ. دېمەك، تۇنجى ئەسىرى چىقمىسا قەلەمنى تاشلىۋېتىدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ. ئۇنىڭ ئەكسىچە، تۇنجى ئەسەر بېسىلسا، ئۇنىڭ ئىلھاملاندۇرۇش رولى چوڭ بولىدۇ، يول ئېچىلىدۇ، ئۈمىد، جۈرئەت، ئىشەنچ تۇغۇلىدۇ. ئۇ سىزنى يېڭى بىر يولغا باشلايدۇ. ئۇ، دەم - دەم تۇرۇپ ماڭغان بالىنىڭ تۇنجى قېتىم ماڭغىنىدا مېڭىشى ئوڭۇشلۇق بولسا شۇنىڭدىن كېيىن تېز ئايىغى چىقىپ كەتكىنىگە ئوخشاپ كېتىدۇ. بولىدىغان زىرائەت كۆكدىن مەلۇم، دېگەندەك، بەزىدە ئاپتورنىڭ تۇنجى ئەسىرىدىنلا ئۇنىڭ قەلىمىدىن ئۈمىد بار - يوقلۇقىنى — تالانتىنىڭ ئالامىتى بار - يوقلۇقىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

ئاشۇ تۇنجى شېئىرىم ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، ئىجادىيەت قىزغىنلىقىم ھەسسىلەپ ئاشتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆزۈمگە يېڭىچە بىر تەلەپچانلىق پەيدا بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن مەن كۆپلىگەن شېئىرلارنى يازدىم. بۇنىڭ تولىسى «تارىم» دا ئېلان قىلىندى. ئېلان قىلىنغاندىمۇ ئارقا - ئارقىدىن، تۈركۈم - تۈركۈملەپ ئېلان قىلىندى. مەن شۇ كۈن-

www.uyghurkitap.com

لەردە تەرەپ-تەرەپتىن كەلگەن ئىلھاملاندۇرۇش خەتلىرىنى تاپشۇرۇپ ئالاتتىم. 1959 - يىلى بۇ ژۇرنالنىڭ 7 - سانىدا «يۈرەك تەشەككۇرى» دېگەن تۇنجى داستانىم ئېلان قىلىندى. بۇ، 17 ياش ۋاقتىم ئىدى. 1960 - يىلى 5 - سانىدا «جاھان مۇكاپاتى» دېگەن تۇنجى ئوچېركىم؛ 1962 - يىلى 10 - سانىدا تۇنجى قېتىم تەرجىمە قىلغان ھېكايەم — موڭغۇل يازغۇچىسى ئودېسسېرنىڭ ھېكايىسى «ئالماس ناخشىسى»؛ 1963 - يىلى 10 - سانىدا تۇنجى چوڭ تىپتىكى شېئىرىي تەرجىمەم — خې جىڭجىڭنىڭ مەشھۇر داستانى «10 يىللىق مەدھىيە» ئېلان قىلىندى. شۇنداق قىلىپ مەن شېئىرىيەت، نەسىر، ئەدەبىي تەرجىمە جەھەتتىن مېۋە بېرىپ، ژۇرنالنىڭ خېلى كۆزگە كۆرۈنگەن تايانچ ئاپتورىغا ئايلىنىپ قالدىم. ژۇرنال مېنى يەنىمۇ ئىلھاملاندۇرۇپ، قولىدىن كېلىشىچە قوللاپ قۇۋۋەتلىدى، يۆلىدى. بولۇپمۇ شۇ چاغلاردا ژۇرنالغا مەسئۇل بولۇپ ئىشلەۋاتقان پەتتارجان مۇھەممىدىنىڭ ياردىمى ۋە تەربىيىسىنى ھەرگىز ئۇنتالمايمەن. ئۇ، ياش تالانت ئىگىلىرىگە تولىمۇ كۆيۈنىدىغان ئادەم ئىدى. ئۇ بىزگە بەكمۇ كۆڭۈل بۆلەتتى، ئۆز تەڭتۇشى، يېقىن دوستلىرىدەك قىزغىن مۇئامىلە قىلاتتى. ھەرگىز كىبىرى كۆرسىتىپ، ئۆزىنى چوڭ تۇتمايتتى. بىزمۇ ئۇنى يېقىن كۆرەتتۇق. بىز ئۇچراشقاندا ئۇ بىزگە ئىجادىيەت توغرىسىدا پايدىلىق گەپلەرنى قىلىپ بېرەتتى، ياخشى مەسلىھەتلەرنى بېرەتتى. ئۇ بىزنى ئاشۇ تارىخىي شارائىتتا ئىدىيە جەھەتتىن پات-پات سەگەكلەشتۈرۈپ، ئىجابىي-سەلبىي جەھەتتىكى بەزى ئەھۋاللار، تەجرىبە-ساۋاقلاردىن ۋاقىپلاندۇرۇپ تۇراتتى. ئىجادىيەتتىكى ئۇتۇقلىرىمىز ۋە ياخشى تەرەپلىرىمىزنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ ماختىسا، كەمچىلىك ۋە نۇقسانلىرىمىزنى ئايىماي كۆرسىتىپ بېرەتتى. بىز ئۇنى كۆيۈمچان ئۇستاز، ياخشى يېتەكچى ھېسابلايتتۇق. پەتتارجان 1964- يىلى خىزمەت ۋە داۋالىنىش بىلەن بىر مەزگىل بېيجىڭدا تۇرۇپ قالدى. ئۇ مۇشۇ چاغدىمۇ بىزگە كۆڭۈل بۆلۈشنى ئۇنتۇماي ماڭا بېيجىڭدىن خەت يېزىپ، مېنى سىياسىي-ئىدىيە جەھەتتىن ئۆزۈمگە قاتتىق تەلەپ قويۇشقا، تىرىشىپ ئۆگىنىپ، ئىجادىيەتتە داۋاملىق ئالغا بېسىشقا ئىلھاملاندۇرغانىدى.

لۇشۈن «تالانت ئىگىلىرى بارلىققا كېلىشتىن بۇرۇن» دېگەن ئەسىرىدە «ياخشى گۈل كۆرمەن دېسەڭ، جەزمەن ياخشى تۇپرىقىڭ بولسۇن، تۇپراق بولمىسا گۈل بولمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن تۇپراق گۈلدىنمۇ مۇھىم» دېگەن ئىكەن. شۇنداق، تۇپراق بولمىسا، گۈل بولمايدۇ. تۇپراق قانچە مۇنبەت-ئۈنۈملۈك بولسا، گۈل شۇنچە ئايىنىپ، چىرايلىق ئېچىلىدۇ. «تارىم» 34 يىلدىن بۇيان مەن ئۈچۈن مۇنبەت «تۇپراق» بولۇپ كەلدى. بۇ جەرياندا مەن ئەمدىلا تۇپراق يېرىپ چىققان بىختىن كۆكىرىپ مايسىغا، بارا-بارا ئايىنىپ نوتا ۋە كۆچەتكە ئايلاندىم. ئۆزۈمگە تۇشلۇق مېۋە بەردىم.

يېقىندىن بۇيانقى ماقالىلەردە «تارىم» نىڭ تۆھپىسى ھەر جەھەتتىن تىلغا ئېلىنىدى.

مېنىڭچە، «تارىم» نىڭ ھەممىدىن مۇھىمراق بىر تۆھپىسى ئۇنىڭ «ياخشى تۇپراق» بولۇپ كەلگەنلىكىدە. ئۇ، 40 يىل مابەينىدە نۇرغۇنلىغان تالانت ئىگىلىرى ــ ئۈمىدلىك بىخ ۋە مايسىلارغا «ياخشى تۇپراق» بولۇپ كەلدى. يەنى نۇرغۇنلىغان تالانت ئىگىلىرىنى بايقىدى، يېتەكلىدى ۋە يېتىشتۈردى. بۇ «تارىم» نىڭ زور ئۇتۇقى، ئۈزمەي داۋاملاشتۇرۇشقا تېگىشلىك ياخشى ئەنئەنىسى.

ھازىر دۇنيادا تالانت ئىگىلىرى بايلىقى ھەممىدىن مۇھىم بايلىق ھېسابلانماقتا. ئىلىم-پەن، تېخنىكا يۇقىرى دەرىجىدە تەرەققىي قىلىۋاتقان بۈگۈنكى دۇنيادا تالانت ئىگىلىرىگە بولغان تەلەپ-ئېھتىياج ئاشماقتا. تالانت ئىگىلىرى قانچە كۆپ بولسا، بىر دۆلەت ياكى مىللەت ئىقتىساد ۋە پەن-مەدەنىيەت جەھەتتىن قەد كۆتۈرۈپ، تەرەققىي قىلىپ، قۇدرەت تاپالايدۇ، ئۈستۈن ئورۇندا تۇرالايدۇ. شۇنىڭغا ئوخشاشلا، تالانت ئىگىلىرى قانچە كۆپ بولسا، شۇ مىللەتنىڭ ئەدەبىياتى تەرەققىي قىلىپ، يۇقىرى ئورۇندا تۇرالايدۇ. شۇڭا «تارىم» نىڭ تالانت ئىگىلىرىنى بايقاش، يېتەكلەش ۋە يېتىشتۈرۈش جەھەتتىكى ياخشى ئەنئەنىسىنى داۋاملىق جارى قىلدۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىشىمىز كۆز ئالدىمىزدا تېخىمۇ مۇھىم ئىش. تالانت ئىگىلىرى ئەدەبىياتىمىزنىڭ كەلگۈسى. ئۇلار يېڭى باش كۆتۈرگەن ۋاقتىدا بىزنىڭ بايقىشىمىز، يۆلىشىمىز، پەرۋىش قىلىشىمىز ۋە ئۆستۈرۈشىمىزگە تولىمۇ موھتاج. ئۇلار بۇنداق چاغدا تولىمۇ نازۇك، سەبىي ۋە ئاجىز كېلىدۇ. ئەگەر ياخشى تۇپراقتا، ياخشى پەرۋىشكە ئىگە بولالمىسا ياكى زەربە يېسە، ئاسانلا نابۇت بولۇپ كېتىپ قالىدۇ. شۇڭا ئۇلارنى كۆز قارىچۇقىمىزدەك ئاسرىشىمىز، كۆيۈنۈپ پەرۋىش قىلىشىمىز لازىم. مېنىڭچە، بۇ، ژۇرنال تەھرىر بۆلۈمى ۋە ھەربىر مۇھەررىرنىڭ مۇقەددەس ۋەزىپىسى.

مەن «تارىم» نىڭ ھەرقايسى ئۆزگىچە ئېچىلغان، رەڭگى، پۇرىقى، شەكلى، خىلى، تۈرى، قىممىتى، خاراكتېرى بىر-بىرىگە ئوخشىمايدىغان گۈللەرگە تولغان گۈلزارىغا زوقلىنىمەن. بۇ گۈلزار «تارىم» نىڭ «ياخشى تۇپراق» ىدا ئۆسكەن، «تارىم» يېتىشتۈرگەن گۈل-چېچەكلەردىن ھاسىل بولغان. مەن بۇ گۈلزارنىڭ گۈللىرىنىڭ خىلى ۋە تۈرىنىڭ تېخىمۇ كۆپىيىشىنى، ئۇنىڭغا يېڭى-يېڭى گۈل سورتلىرىنىڭ قوشۇلۇشىنى تىلەيمەن. «تارىم» نىڭ مۇنبەت تۇپرىقىدا بولىدىكەن، بۇنداق گۈللەر تېخىمۇ كۆپەيگۈسى، گۈلزار تېخىمۇ كېڭەيگۈسى، ئەل-جاھاننى تېخىمۇ زوقلاندۇرۇپ، تاڭ قالدۇرغۇسى!

مەتىمىن ھوشۇر

بۇرۇت ماجراسى

(ھېكايە)

يەكشەنبە كۈنى ئايلىنىپ كېلەمەك بولۇپ كوچىغا چىقىۋىدىم، كىمدۇر بىرى ئارقامدىن دولامغا شاپىلاقلىدى، بۇرۇلۇپ قاراپ، ئېسىل كاستيۇم-شىم كىيىپ، قارا كۆزەينەك تاقىغان بىر كىشىنىڭ ماڭا كۈلۈپ، قول ئۇزىتىپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم.

— ياخشىمۇ سىز؟ سىز بىلەن كۆرۈشكەنلىكىم ئۈچۈن ئۆزۈمنى ئىنتايىن بەختلىك ھېس قىلىمەن، — دېدى ئۇ.

— رەھمەت! — دەپ قولىنى سىقتىم.

— رەھمىتىڭىزگە ئېرىشكەنلىكىم ئۈچۈن يەنە بىر قېتىم تەشەككۈر بىلدۈرۈشىمگە رۇخسەت قىلغايسىز! — دېدى ئۇ.

بۇ كىم بولغىيدى دەپ ھەيرانلا قالدىم، كۆزەينىكىنى ئېلىۋېتىۋىدى، ئېسىمگە كەلدى.

— ھە، سىز ھېلىقى ھېكايىنىڭ ...

— شۇنداق، شۇنداق، تونۇۋالدىڭىز، زېھنىڭىزگە ئاپىرىن! سىزگە «ساراڭ» دېگەن ھېكايىسىنى ئاپىرىپ بەرگەن كىشى بولىمەن.

— كېيىم-كېچەك، گەپ-سۆزلىرىڭىز ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ، تونۇماي قالغىلى تاسلا قاپتىمەن.

— مەن سىزگە دېگەنتىمغۇ؟ زامان ئۆزگىرىۋاتىدۇ، ئۆتكەندە مەن سىزنىڭكىگە كىيىپ بارغان كونا چاپىنىمنى خوتۇنۇم ھازىر نان ياققاندا تونۇر بېشىدا كىيىپ يۈرىدۇ. يازغان ئەسىرىمنىڭ ژۇرنالغا بېسىلغىنىنى كۆرۈپلا مانا بۇ كاستيۇم-شىمنى سېتىۋالدىم ... چەت ئەلنىڭ شلەپىسىدىن بىرنى دەمسىز؟ ئادەمنىڭ بېشىدا گارشۇكنى دۈم كۆمتۈرۈپ قويغاندەك كۆرۈنىدىغان ئۇ نېمە بىلەن پەقەتلا خوشۇم يوق. ئادەملەر ئۇنى ياراشقىنىدىن كىيىپ يۈرىدۇ، دەمسىز؟ مەن سىزگە ئېيتاي، چەت ئەللىكلەر ھېلىغۇ شلەپە ئىكەن، بېشىغا شاپاقنى كىيىپ كەلگەن بولسىمۇ، قاراڭلار، بىر ئوبدان يارىشىدىكەن-ھە، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى بىز بۇنى نېمىشقا كىيمىگەندىمىز! دەپ شۇنىمۇ كىيىدىغانلار چىقاتتى. سەپسالغانسىز، بەزى زاڭلار ھازىر توي-تۆكۈنلەردە تاۋاقتا ئازىراق پولونى ئاشۇرۇپ قويۇشنىمۇ «مەدەنىيەت» دەپ بىلىدىغان بولدى. ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ ياپونلۇقلار سىناق قىلىپ ئاتقان بىر بومبا ئاسمانغا چىقىپ كېتىپ تېخى چۈش-

ـمەيۋىتىپتۇدەك. ئىككىنچى ئاي كىرە ـ كىرـ
مەيلا ئىللىق شامال چىقىۋاتقىنىـــنى قاراڭ،
بازار چۆگىلەپ يـۈرگىچە مەھەلـلىـڭىزدە
لەگلەك چىقارسىڭىز بولمامدۇ؟

«ساراڭ» نىڭ ئاپتورى ئەنە شۇنداق
تاغدىن ـ باغدىن سۆزلـگـىلى تۇردى، ئۆتـ
كەن ـ كەچكەنلەر نىمە دەپ قىلىۋاتىدىكىن،
دەپ ئەتراپىمـغا قاراپ قويـدۇم، خـۇدايا
شۈكرى، ھىچكىم بىزنىڭ گەپ سۆزىمىزگە
دىققەت قىلماپتۇ.

ــ پۇلنى تاپشۇرۇپ ئالدىڭىـزمۇ؟ ــ
دىدىم ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.

ــ ھە، ھە...تاپشۇرۇپ ئالدىم، بىكارـ
لا ئەۋەتىپسىز، ئەسەرنى ئۆزىڭىزنىڭ نامىـ
دا ئىلان قىلغاندىن كىيىن، قەلەم ھەققـ
ىنىمۇ بەھوزۇر خەجلەۋەرگەن بولسىڭىز بوـ
لاتتى، ھىكايەمنى ئوقۇپ قانچىلىك خوش
بولغىنىمنى دىمەمسىز، شۇ خۇشاللىقىمدا يەـ
نە بىر ھىكايە يىزىۋەتتىم، شۇنداق قىلىپ،
مەنمۇ يازغۇچى بولۇپ قالىمەنمۇ قانداق؟
يازغۇچى دىگەنلەرنىڭ بەزىلىرـــنى خىيالغا
كەلگەننى توقۇپ، ئوقۇغۇچىـــنى يالاڭ ۋات
يىپىتا ئۇچۇرۇپ ئوينايدىغان نىمىـــلەرمىكىن
دەيمەن. بۇمۇ ئىزا تارتماي سۆزلـەۋەرسە
چاقچاقچى بولۇپ قالـــغانـدەك بىر گـەپ،
دەڭە؟!

ئۇ شۇنداق «مەنىسى چوڭقۇر»، چۈـ
شىنىكـسىز گەپلەرنى قىلغىنىچـە قوينىـدىن
بىر تۇتام ئورىگىنالنى ئىلىپ، قولۇمغا تۇتـ
قۇزۇپ قويـدى.

ــ ھىلىقى تۆكۈرۈك تـوغرىسـدىكى
ئەسىرىڭىزمۇ نىمە؟

ــ ئۇ گەپلەرمۇ ئىسىڭـىزدىن چىقـ
ماپتۇ ـ ھە؟ ئۇنىمۇ يىـزىپ قالارمەن، بۇـ
نىڭدىكىسى باشقا گەپ، ــ ئۇ بۇرۇلۇپ ماڭدىـ
دە، بىر ـ ئىككى قەدەم باسمايلا يەنە ئارـ
قىسىغا قاراپ، ــ ھىلىقى كىلىشكىنىمىز بويىـ
چە بۇنىمۇ ئۆز نامىڭـىزدا ھەيدەۋىرىڭ، ــ
دەپلا كىشىلەر ئارىسىغا كىـرىپ غايـــب
بولدى.

قولۇمدىكى ئورىگىنالغا قاراپ بىردەم تۇرۇپ
قالدىم، كوچا ئارىلاشتىن يالتىيىــپ، ئۇدۇل
ئۆيگە يىنىپ كەلـدىم، ئوقۇسام، ئۇنىڭ بۇ
يىڭى ھىكايىسىدا مۇنۇ ۋەقەلەر يىزىلغانىكەن.

*　　　*

بۇرۇت قويغانلارنى تىزىملاۋىتىپتۇدەك،
دەپ ئاڭلاپ ھەيران قالدىم، نوپۇسقا خەتـ
لىگەننى، مەھەللىدە ساۋاتسىزلارنى، ئەخلەت
پۇلى تۆلىمىگەنلەرنى تىزىملىغاننى كۆرگەن؛
مۇشۇ ياشقا كىلىپ بۇرۇت قويغانلارنى تىـ
زىملىغاننى ئاڭلاپ باقمىغانىكەنمەن، توغرا،
ھىلـقـى بىر يىلـلاردا ساقال ـ بۇرۇتـلارنى
قايچىلىغاندەك ئىشلار بولۇۋىدى، يەنە شۇنـ
داق بىر پالاكەت يۈز بەردىمۇ ـ يە؟!

تۇرۇپلا ئۆز ـ ئـۆزۈمدىن ئەنـدىشىگە
چۈشۈپ قالدىم. كوچىغا چىقسام، مەھەللىـ
مىزنىڭ قوغداش ھەيئىتى ئـۆمەرجان كىـ
لىۋاتقانىكەن، نىمىلا بولسۇن، بىر سوراپـ
باقاي، دەپ ئالدىغا بىرىپ سالاملاشتىم.

ــ ئۆمەرجان، بۇرۇتى بارلارنى تىـ
زىملاۋىتىپتۇدەك، دەپ ئاڭلىۋىدىم، راستمۇ؟

ئۆمەرجان توختاپ، ماڭا تازا بىر قاـ
رىۋەتتى ـ دە:

ــ بەللى، سىلە قاچانىڭياقى بۇرۇت
قويۇۋالغانتىڭلار؟ ــ دەپ ھەيران بولدى.

ــ بىرەر يىلچە بوپقالدى، قارىماـ
سىلە، بىزنىڭ ھىلىقى چوڭ ئوغۇل ئەخەتـ
جان قىلغان ئىشنىڭ تايىنى يـوق، ھـالىغا
باقماي بۇرۇت قويۇۋىلىپ، مىـنى خـىجىل
قىلىپ قويـدى، بالا بۇرۇت قويـغان يەردە
ئاتا بولغان ئادەم تاپتاقـرلا يۈرسـەك بىر

www.uyghurkitap.com

قىسما تۇرىدىكەن.

— مۇنداق دەڭلا، — دەپ ئەتراپىغا قاراپ پىچىرلىدى ئۇ، — سىلىنىڭ ماۋۇ بۇرۇتۇڭلىغۇ ئۇنچە گۇمانلىنىپ كەتكۈدەك بۇرۇت ئەمەسكەن. تۆت-بەش كۈنىنىڭ ئالدىدا مۇنۇ بازاردا سىلىگە ئوخشاش ئېگىز بوي، شاپ بۇرۇتتىن بىرسى كۆپكۆندۈزدىلا پىچاق كۆتۈرۈپ ئادەم بوغۇزلىماقچى بولغان ئوخشايدۇ، ھازىر بازار باشلىقىنىڭ ئۆزى بۇ ئىشنى تەكشۈرۈۋاتىدۇ...

ئۆمەرجان شۇنداق ئۇچۇر بېرىپلا ئۆتۈپ كەتتى، بۇ گەپنى ئاڭلاپ مېڭەمدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى، بويۇمنىڭ ئېگىزلىكى بېشىمغا بالا بولامدۇ، قانداق؟ ئۆمەرجاننىڭ «سىلىنىڭ بۇرۇتۇڭلىغۇ ئۇنچە گۇمانلىنىپ كەتكۈدەك بۇرۇت ئەمەسكەن» دېگىنىگە قارىغاندا، خۇداغا شۈكرى، ھېلىقى قاتىلغا بويۇم ئوخشىغان بىلەن بۇرۇتۇم ئوخشىمىسا كېرەك. شاپ بۇرۇت دېگىنى قانداق بۇرۇت بولغىيدى؟ بۇرۇنلاردا ھەۋەسكە بۇرۇت قويۇپ، بۇرۇتىنىڭ ئىككى ئۇچىنى قۇلىقىغا يۆگىۋالىدىغانلار بولىدىغان، دەپ ئاڭلىۋىدىم. شاپ بۇرۇت دېگىنى شۇنىڭدىن بولسا كېرەك. بۇرۇتۇمنى سىيلاپ قويدۇم، ھەر ھالدا مېنىڭ بۇرۇتۇم يوقىنىڭ ئورنىدىكى كۆتمەك بۇرۇتلاردىن ئىدى. ئازراق خاتىرجەم بولۇپ ھويلىغا قايتىپ كىردىم. پېشايۋاندا ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئايىغىنى مايلاۋاتقان ئوغلۇمنى كۆرۈپ، يەنە ئەرۋاھىم ھۆركىدى. ئۇنىڭ بۇرۇتىنىڭ مۇنچىۋالا يوغانلىقىنى نېمىشقا بايقىمىغاندىمەن!

— ئەخمەتجان، ماڭا بىر قارىغىنا!

— نېمە؟ — دەپ مەن تەرەپكە قارىدى ئۇ.

خۇداغا ئامانەت! ئوغلۇمنىڭ يۇقىرقى كالپۇكىنىڭ ئۈستىدە خۇددى كىچىكرەك بىر ياقىلىقنى بېكىتىپ قويغاندەك قويۇق، قاپقارا بۇرۇت ئۆسۈپ تۇراتتى، مۇنداق بۇرۇتنى قويۇپ بېرىدىغان بولسا تۆت كۈندىلا قۇلاققا يېتىدۇ-دە!

— ئاۋۇ نېمەڭنى بۈگۈنلا يوقات!

— نېمىنى دەيسەن؟

— بۇرۇتۇڭنى دەيمەن.

— مېنىڭ بۇرۇتۇم نېمىگە تاقاشتى، دادا؟ سېنىڭمۇ بۇرۇتۇڭ بارغۇ، ھازىر ھەممە ئەركىشى...

— قۇرۇق گەپنى قوي، ھازىرلا ئىككىمىز ساتىراشخانىغا بېرىپ بۇ بالا-قازانى يوق قىلىمىز، ئاڭلىدىڭمۇ!؟

مەنغۇ مەيلى، ئوغلۇمغا بۇرۇتنى ئالدۇرۇش خۇددى كالىسىنى ئالدۇرماقچى بولغاندەك ئېغىر كەلدى. بۇ يەرگە كەلگەندە ئاتىلىق ھوقۇقۇمنى ئايىماي ئىشلەتتىم. ھېچبولمىغاندا بىر رەسىمگە چۈشۈۋالاي، دېگىنىگە قويماي ھەيدەپ ئاپىرىپ، كالپۇكىنىڭ ئۈستىدىكى ھېلىقى ياقىلىقنى ئالغۇزۇۋەتتىم، ئاتا-بالا ئىككىمىز تۇمشۇقىمىزنى چوپسا سالغان بوتىدەك پارقىرىتىپ، ساتىراشنىڭ ئورۇندۇقىدىن قوپتۇق. ئەينەككە قاراپ، قىلغان ئىشىمدىن مەمنۇن بولدۇم، ئىسمايىل ساتىراش بەرگەن پۇلۇمنى غەللىگە سېلىپ تۇرۇپ:

— تووا دەيمەن، ئاتا-بالا ئىككىڭلارنى قوشقاندا، بۈگۈن ساتىراشخانىمىزغا كېلىپ بۇرۇتنى غىردىتىۋەتكەنلەر يىگىرمىدىن ئېشىپ كەتتى، — دەپ ماڭا قاراپ سىرلىق ھىجىيىپ قويدى.

بۇ ساتىراش ماڭا ئوخشاش تىزىملىنىپ قېلىشتىن قورقۇپ بۇرۇتنى ئالدۇرۇۋەتكەنلەرنى پايلاپ يۈرەمدۇ-قانداق، دېـ

گەن بىر گۇمان كۆڭلۈمدىن كەچتى.
ئويلىغىنىمدەك بولدى، كەچتە ئۆيگە
كېلىپ ئەمدىلا بىر يۇتۇم چايىنى ئوتلاپ
تۇرۇۋىدىم، هويلىدىن بىرسىنىڭ چاقىرغان
ئاۋازى ئاڭلاندى، دېرىزىدىن قارىسام، دەر-
ۋازا ئالدىدا قوغداش هەيئىتى ئۆمەرجان
تۇرۇپتۇ، ئالدىراپ ئالدىغا چىقتىم.

ـــ بۇرۇت قېنى؟ ـــ دېدى ئۇ ئەپتىمـ
گە قاراپ.

ـــ سىلىدىن هېلىقى گەپنى ئاڭلاپ،
بىرىپلا چۈشەرگۈزۈۋەتتىم.

ـــ نېمانداق خۇدۇكى بار ئادەمدەك
ئىشلارنى قىلىپ يۈرىيدىغانسلەر! ـــ دېدى ئۇ
تېرىككەندەك بولۇپ، ـــ بۇرۇتۇڭلىنى ئالغۇزۇ-
ۋەتكىنىڭلار بازار باشلىقىنىڭ قۇلىقىغا يې-
تىپتۇ، سىلىنى ئەتە ئەتىگەندە بازارلىق
هۆكۈمەت ئىدارىسىگە بىر كەلسۇن، دەيدۇ...

يېڭى كەلگەن بازار باشلىقىنى ناها-
يىتى ئاچچىقى يامان ئادەم، دەپ ئاڭلىۋى-
دىم، قوغداش هەيئىتىنىڭ خەۋىرى ئارا-
مىمنى بۇزدى.

*   *

كەچلىك تامىقىمنى ئىچىپلا ئۆزۈمنى
ئورۇنغا تاشلاپ خىيالغا پاتتىم، ئايالىم قا-
چا-قومۇچنى يېسىقتۇرۇۋېتىپ، دۈگىلەكلە-
ۋالغان توشۇك يېپلىرى بىلەن ئۇزۇن بې-
گىزلىرىنى ئېلىپ، ئۇدۇلۇمغا كېلىپ ئولتۇر-
دى. ئۇ پوپايكا توقۇشقا ناهايىتى چېۋەر
ئىدى، بىكار بولۇپ قالسىلا بۇزۇلغان، كو-
نىردىغان يۇڭ كېيىملەرنى چۇۋۇپ، باشقى-
دىن توقۇش بىلەن مېلىكە بولاتتى، قولىغا
بېگىز چىقىشى بىلەن ئاغزىمۇ تەڭ گەپكە
تېگەتتى. گېپى توختاپ قالسا، قولىمۇ

توختاپ قالاتتى.

ـــ ئاتا-بالا ئىككىڭلار نېمە بولدۇڭ-
لار؟ ـــ دېدى ئۇ توقۇشنى باشلاپ.

ـــ نېمە بوپتىمىز؟

ـــ بۇرۇت قويۇپ تاراقشىپ كېتىۋې-
دىڭلار، بۈگۈن بىرىپ تەڭلا يوق قىلىپ
كەپسىلەرغۇ؟

يۈرىكى ئاجىز بۇ خوتۇنغا راست
گەپنى ئېيتقۇم كەلمەي:

ـــ بۇرۇت دېگەننى بىر قېتىم ئال-
غۇزۇۋەتكەنگە يوق بولۇپ كېتىدىغان نەر-
سە دېۋېدىڭمۇ؟ قويغىمىز كەلسە يەنە ئۈن
كۈنگە قالمايلا ئۆسۈپ تەييار بولىدۇ، ـــ
دەپ قويدۇم.

شۇنىڭ بىلەن ئايالىم پالانچىنىڭ با-
لىسى بۇ يىلمۇ ئىمتىهاندىن ئۆتەلمەپتۇ-
دەك، پوكۇنچى ئىزا تارتماي ئۆزىنى مې-
نىڭدىن ئىككى ياش كىچىك دەپ يۈرگى-
دەك، پۈستانچى يەنە ئېرىدىن ئاجرىشىپ
كېتىپتۇ، دېگەندەك ئۆزىنىڭ ئۇششاق گەپ-
لىرىگە چۈشۈپ كەتتى. قولىقىمغا ئۇنىڭ
بىرمۇ گېپى كىرمەيتتى، كۆزۈمگە ئۇنىڭ
توختىماي مىدىرلاۋاتقان كالپۇكلىرى قان-
داقتۇر بىر مۇزىكىنى ئورۇنداۋاتقاندەك،
قولىدىكى بېگىزلەر بولسا شۇ مۇزىكىغا كەل-
تۈرۈپ ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كەتكەندەك كۆ-
رۈنگىلى تۇردى. ئۆمەرجان دېگەن هېلىقى
شاپ بۇرۇت نېمە دەپ ئادەم بوغۇزلىماق-
چى بولۇۋىدىكىنە؟ بىر بۇرۇتلۇق ئىش تې-
رىسا هەممە بۇرۇتلۇقلارنى تىزىملايدىغان
بۇ قانداق تەكشۈرۈشتۇ؟ مەنمۇ نېمىدەپ
ئالمان-تالمان بۇرۇتۇمنى چۈشۈرگۈزۈۋېتىپ
يۈرگەندىمەن، قېرىشقاندەك، هېلىقى شاپ
بۇرۇتنىڭ بويىنىڭمۇ ماڭا ئوخشاش ئېگىز
بولۇپ قالغىنىنى قارىمامدىغان ... شۇنداق

www.uyghurkitap.com

گادىرماش خىياللار بىلەن تۈن يېرىمىغىچە ئۇخلىيالمىدىم.

سەھەرگە يېقىن دەھشەتلىك بىر چۈش كۆرۈپ، قورقىنىمدىن ۋارقىرىۋەتكەن بولسام كېرەك. ئايالىم مېنى تۈرتۈپ ئويغىتىۋەتتى.

— ھوي، ھوي، كۆزىڭىزنى ئېچىڭ، كۆزىڭىزنى!

كۆزۈمنى ئاچسام تاڭ يورۇپ كېتىپتۇ.

— نېمە بولدۇڭ؟ — دېدىم بېشىمدا ھەيران بولۇپ قاراپ تۇرغان ئايالىمغا.

— نېمە بولدىڭىز؟

— مەن نېمە بوپتىمەن؟

— نېمانچە ۋارقىرايسىز؟

— ھە، چۈشەكەپ ۋارقىرىغان ئوخشىمامدىمەن؟ — يوتقانىنى قايرىۋېتىپ، كارىۋاتتا پۇتۇمنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپ، كۆرگەن چۈشۈمنى ئېسىمگە ئالدىم. — تۈۋا! ئادەم غەلىتە نېمىلەرنى چۈشەيدۇ ـ ھە.

— نېمە چۈشەپسىز؟

— چۈشۈمدە ئىككىمىز مۇشۇ كارىۋاتتا ئولتۇرغىدەكمىز، سەن ھەدەپ بىر نېمىنى تۇتۇۋاتقۇدەكسەن، نېمە قىلىۋاتىسەن دەپ سورىسام، سىزنىڭ كونا پوپايكىڭىزنى چۇۋۇۋاتىمەن، شۇنى باللارغا ئەپلەپ بىر نېمە قىلىپ بېرەيمىكىن دەيمەن، دېدىڭ. مەن ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ، خۇشال بولۇپ مېنىمۇ چۇۋۇپ، باشقىدىن توقۇپ باقساڭ بولمامدۇ؟ دېدىم، كۈلمە، راست ئاشۇنداق دېدىم، سەن، شۇنداق قىلسامغۇ بولاتتى، بىراق، چۇۋۇپلا قويغاندىن كېيىن بەزى ئۈزۈلگەن ـ بۇزۇلغان يەرلىرىڭىز چىقىدۇ، قايتا توقۇغاندا بۇرۇنقىدىن كىچىكلەپ كېتىسىز، دېدىڭ، مەن كىچىكلەپ كەتسەم تېخى ياخشى، سادىغاڭ كېتەي خوتۇن، مېنى ھازىرلا چۇۋۇپ، تاڭ ئاتقۇچە بولەكتىن توقۇۋەتسەڭ، دەپ يالۋۇردۇم. سەن ماقۇل دەپ، كارىۋاتقا مېنى قىپيالىڭاچ قىلىپ ياتقۇزۇپ، پۇتۇمنىڭ بارماقلىرىدىن باشلاپ چۇۋۇغىلى تۇردۇڭ. بەدىنىمنىڭ چۇۋۇلۇۋاتقان يەرلىرىدە بىرسى مېنى يېنىك غىدىقلاۋاتقاندەك سېزىم ھاسىل بولدى، قىلچە ئازاب ھېس قىلمىدىم. ناھايىتى ھۇزۇرلىنىپ ياتتىم، چۇۋۇلۇپ كانىيىمغا كەلگەندە، يىپنىڭ بىر يېرى چىگىلىپ قېلىپ بوغۇلۇپ قالدىم، سەن قانچە ۋارقىرىسامۇ ئاڭلىماي يىپنى تارتىۋەردىڭ. دەم ئالالماي ئۆزۈمنى ھەر تەرەپكە ئۇرۇپ، كۆزۈمنى ئاچسام چۈشۈم، سەن يېنىمدا ئۆرە تۇرۇپسەن...

ئايالىم بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ كۈلۈپ تېلىقىپ قالدى.

— كۈلىدىغان نېمىسى بار؟ بۇ دېگەن چۈش!

— ساراڭ بولدىڭىزمۇ، ئادەمنى قانداق چۇۋۇپ توقىغىلى بولىدۇ؟ قويۇڭە، ئورۇن ـ كۆرپىلەرنى يىغىۋېتەي، — دېدى ئۇ.

شۇ چاغدا ئېسىمگە بازارلىق ھۆكۈمەت ئىدارىسىگە بارىدىغان ئىشىم كەلدى ـ دە، ئالدىراپ كىيىندىم.

بازارلىق ھۆكۈمەت ئىشخانىسىدىكى يوغان ئۈستەلدە قوغداش ھەيئىتى ئۆمەرجان بىلەن كېلەڭسىز سەمىرىگەن يەنە بىر كىشى كىتىرلىتىپ نېمىلەرنىدۇ يېزىۋېتىپتۇ. ئىشىكنىڭ يېنىغا قويۇلغان ئۇزۇن بەندىڭدە تازىمۇ پاكار بىر ئادەم ئولتۇرۇپتۇ. مۇنداق پاكارلارنى چۇۋۇپ باشقىدىن توقۇيدىغان بولسا ھېچنېمىلا چىقمايدىغۇ دەيمەن، دەپ ئويلىدىم ـ دە، سەل نېرىراق

سۈرۈلگىلار، دەپ ئۇنىڭ يېنىغا قىستالدىم.

— بۇ بىزنىڭ بازارلىق ھۆكۈمەتكە يېڭىدىن تەيىنلىنىپ كەلگەن بازار باشلىقى بولىدۇ، — دەپ تونۇشتۇردى ئۆمەرجان ھېلىقى سېمىز زاتنى، — سىلەردىن بەزى ئىشلارنى ئېنىقلىۋالماقچى بولۇپ چاقىرتقان.

بازار باشلىقى ماڭا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويۇپ:

— قېنى، سۆزلەۋېرىڭ! — دەپ بۇيرۇق قىلدى يېنىمدا ئولتۇرغان پاكار ئاغىنىگە.

پاكار ئاغىنە باياتىن بېرى ئەھۋال تونۇشتۇردۇۋاتقان بولسا كېرەك، سۆزىنى داۋام قىلدى.

— تۆت-بەش كۈنىنىڭ ئالدىدىكى ئىشقۇ، دەيمەن، — دېدى ئۇ، — ھە، ھە، توغرا شۇ كۈنى يەكشەنبە ئىدى. مەن گۆش-پۆش ئالاي دەپ بازارغا چىقىۋىدىم. بىر چاغدا ۋاراڭ-چۇرۇڭ بولۇپ كەتتى، قارىسام، ئاپتوبۇس بېكىتىگە يېقىن يەردە ئۈچ ياش نېمە بىر كىشىنى ئارىغا ئېلىپ دۇمبالىغىلى تۇرۇپتۇ، تاياق يېگۈچى ئۈچىگە تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتتىمۇ، شارتتىدە قىلىپ يېنىدىن پىچاق چىقاردى. پارقىراپ تۇرغان پىچاقنى ھەممەيلەن كۆردۇق. ئەتراپتا قىقاس چىقىپ كەتتى. سەي سېتىۋاتقان خوتۇنلار قورققىنىدىن چىرقىرىۋېتىشتى... شۇ ئارىدا قانداق بولدى، ئارقىدىن كەلگەن بىرسى چاققانلىق قىلىپ ئۇنىڭ قولىدىن پىچاقنى تارتىۋالدى، ئۇ يەنە بىر پىچاقنى چىقاردى، يەنە بىرەيلەن ئۇ پىچاقنىمۇ يۇلۇپ ئېلىپ چۆرۈۋەتتى، ئۇنىڭ قولىدا تېخىمۇ يوغان يەنە بىر پىچاق پەيدا بولدى، شۇنىڭ بىلەن بازار ئىچىدە قاچ-قاچ بولۇپ كەتتى، مەنمۇ قاچتىم... كۆرگەنلىرىم مانا شۇ.

يائاللا! نېمانچە جىق پىچاق بۇ، شۇنچىلا پىچاقنى ئۇ ئوغرى نەرىگىمۇ ئېسىپ يۈرگەن بولغىيدى؟! دەپ ياقامنى تۇتتۇم. بازار باشلىقى بېشىنى كۆتۈرۈپ:

— پىچاق كۆتۈرگەننىڭ تەققى-تۇرقى قانداقراق؟ — دەپ سورىدى.

— ئېسىمدە قالماپتۇ. ئىشقىلىپ، بۇرۇتلۇق، ئېگىز ئادەمدەك قىلغان.

— بويىنىڭ ئېگىزلىكى ماۋۇ يېنىڭىزدا ئولتۇرغان ئادەمگە ئوخشامدۇ؟

يۈرىكىم قارتتىدە قىلىپ قالدى، پاكار ئاغىنە بېشىمدىن ئايىغىمغىچە بىر قاراپ:

— ياق، ياق، بۇ كىشىدىنمۇ ئېگىزرەكمىكىن دەيمەن، — دېدى.

ئۇھ، دەپ يېنىك بىر تىنىدىم. پاكار ئاغىنە كۆزۈمگە خېلى ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالدى، ئۇنى چۈۋۈمىسىمۇ بولغۇدەك دەپ ئويلىدىم، بازار باشلىقى ئۇنىڭ سۆزىدىن تازا قانائەت ھاسىل قىلمىغان بولسا كېرەك:

— بولىدۇ، ھازىرچە قايتىپ بېرىپ ئوبدان ئويلىنىپ، شۇ كۈنى بازاردا كۆرگەنلىرىڭىزنى، ھېلىقى پىچاقچىنىڭ چىرايى-شەكلىنى تەپسىلىي يېزىپ، ئەتىگىچە بىزگە ئەكىلىپ بېرەرسىز، — دېدى.

پاكار ئاغىنە چىقىپ كەتتى، ئەمدى بازار باشلىقىنىڭ كۆزى ماڭا قادالدى.

— خوش، — دېدى ئۇ بىر تال تاماكا تۇتاشتۇرۇپ تۇرۇپ، — بۇرۇتنى نېمانداق ئالدىراپلا چۈشۈرۈۋەتتىڭلا؟

ئۆمەرجاندىن بۇرۇتلۇقلارنى ئىزدىمىلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قورقۇپ كەتكىنىمنى ئېيتماقچىدىم، تىلىمنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغان بۇ گەپنى كۈچەپ بوغۇزۇمغا يۇتۇپ، يال-

www.uyghurkitap.com

غانىنى تونۇدۇم.
— بىزنىڭ قولۇم-قوشنىلارنىڭ مى-
جەزىنى سىز بىلمەيسىز، مانا ماۋۇ ئۆمەر-
جان بىلىدۇ، — دېدىم، — بىرەرسى ياخشىراق
بىر نەرسە سېتىۋالسا، ئوبدانىراق بىر كې-
يىم كىيسە، ئىشقىلىپ، ئازغىنە بىر يېڭى-
لىق بولغانىنى كۆرسىلا يۇيىمىز دەپ ئون-
يىگىرمە تەڭگە خەجلەتكۈزمەي قالمايدۇ.
يېقىندىن بېرى ئۇلار، پاھ مۇنۇ بۇرۇت
سىلىگە تازىمۇ يارىشىپتۇ، بۇرۇتنىڭ چېيى-
نى قاچان ئىچىمىز؟ سىلەرنى ئوبدان بىر
يۇيمىساق زادى بولمايدۇ، دەپ ماڭا يېپى-
شىۋېلىشتى، ئىش-ئوقەتنىڭ يوقىدا قاراپ
تۇرۇپ بىر مۇنچە پۇلنىڭ كۆزىگە ياغاچ
تىقماي، دەپ تونۇگۈن ئىسمايىل ساتىراش-
نىڭكىگە بېرىپ، پاك-پاكىز قىردۇرۇۋەتتىم.
بازار باشلىقى قولىدىكى تاماكىسىنىڭ
كۈلىنى قېقىپ، كۆزۈمگە قاراپ تۇرۇپ
كەتتى.
— بازاردا بولغان ۋەقەنى ئاڭلىدىڭىز...
— مېنىڭ زادى ئەقلىم يەتمەيۋاتى-
دۇ. بازاردىكى ۋەقە بىلەن مېنىڭ بۇرۇ-
تۇمنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى بار؟
— بىلەمسىز! — دەپ ئۈستەلنى پاققىدە
بىرنى ئۇرۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى با-
زار باشلىقى، — بۇرۇتى بارلارنىڭ يېنىدا
چوقۇم پىچىقى بولماي قالمايدۇ. ھەجەب
بۇرۇنمۇ ئەمەس، كېيىنمۇ ئەمەس، دەل
بىز بۇرۇتلۇقلارنى تىزىملايمىز دەۋاتقان
چاغدا سىزنىڭ بۇرۇتىڭىزنى قىردۇرۇۋېتىش
خىيالىڭىزغا كەپقاپتۇ-ھە؟! ئىش ئۇنداق
ئاددىي ئەمەس، ئۆتكەن يەكشەنبە بازاردا
بولغان ۋەقەنى سىز ئاددىي بىر ماجرا دەپ
ئويلامسىز؟ ياق، مەسىلىگە ئۇنداق
ئۈزە قارىغىلى بولمايدۇ، شۇ كۈنى ھېلىقى
يوغان بۇرۇت بازاردىكىلەرنى پىچاق كۆ-
تۈرۈپ قوغلاپ قېچىپ چىقىپ كەتكەندە،
شۇ يەرگە بىر سومكىسى چۈشۈپ قالغان
ئىكەن، ئەكىلىپ تەكشۈرسەك، ئىچىدىن يە-
نە ئوتتۇز-قىرىقچە پىچاق چىقتى.
— ئەمىسە ئۇ پىچاق ياساپ ساتىدى-
غان تۆمۈرچى ئوخشىمامدۇ؟
— گېپىمنى بۆلمەڭ! تۆمۈرچىنىڭ
يېڭى سوققان پىچاقلىرىنىڭ قانداق بولىدى-
غانلىقىنى بىز سىزدىن ئوبدان بىلىمىز. ھې-
لىقى بۇرۇتلۇقنىڭ سومكىسىدىن چىققان پى-
چاقلارنىڭ ھەممىسى بىر-بىرىدىن يوغان،
تۇتۇلغان پىچاقلار. خوش، سىز بۇ ئىشنى
قانداق چۈشەندۈرىسىز؟ سىزچە ئۇ
شۇنچە پىچاقنى سېھىرگەرلىك قىلغىلى ياكى
قىزىقچىلىق كۆرسەتكىلى كۆتۈرۈپ يۈرگەنمىدۇ.
بىر ئاغىنەمنىڭ سۆزلەپ بېرىشىچە، نەچچە مىڭ
يىلنىڭ ئالدىدا، ئىسكەندەر دېگەن بىرسى
ئۆزىنىڭ لەشكەرلىرىنى باشلاپ مۇشۇ جاي-
غا كەلگەندە بىر توپ پىچاقچىلارغا يولۇ-
قۇپ، بىرمۇنچە ئاۋارىچىلىق تارتقانىكەن.
ئۇ پىچاقچىلارنىڭ ھەر بىرى نەچچە ئون-
دىن پىچاقنى يېنىغا ئېسىۋالىدىكەن. قارى-
ماي تۇرۇپ ئاتقان پىچاقلىرى كېلىۋاتقان
ئادەمنىڭ پېشانىسىگە سانجىلىپ ئارقىسىغا
ئۆچۈرۈۋېتەركەن. نەچچە يۈز يىلنىڭ
ئالدىدا چىڭگىزخان بۇ يەردىن ئۆتكەندە،
يەنە شۇنداق پىچاقچىلار ئۇلارنىڭ سېپىگە
قوشۇلۇپ، غەربكە ماڭغانىكەن. بۈگۈنگە
كەلگەندە ئارىمىزدا يەنە شۇنداق پىچاقچىلار
باش كۆتۈرۈپ چىقىۋاتقاندەك قىلىدۇ.

ئۇلارنى بىرەر پالاكەت تېردمايدۇ، دەپ كىم ئېيتالايدۇ!؟ قايتىپ بېرىپ، بۇرۇتىڭىزنى قاچان قويغانلىقىڭىزنى، نېمە سەۋەبتىن چۈشۈرۈۋەتكەنلىكىڭىزنى، بۇرۇتىڭىزنىڭ شەكلىنى، شەكلى دېگىنىم: توم بۇرۇتمۇ، بوم بۇرۇتمۇ، شاپ بۇرۇتمۇ، سىم بۇرۇتمۇ، ھەممىنى ئېنىق يېزىپ ئەتىدىن قالدۇرماي بىزگە تاپشۇرۇڭ!

*　　　*

بازارلىق ھۆكۈمەت ئىدارىسىدىن خۇددى بىرسى مېنى چۆگىلەتىپ قويۇۋەتكەندەك بېشىم گاڭگىراپ قايتىپ چىقتىم. ئۆيگە كېلىپمۇ قولۇم ئىشقا بارمىدى، راست، دېگەندەك ھېلىقى بۇرۇت سومكىسىغا ئوتتۇز - قىرىق پىچاقنى سېلىۋېلىپ نېمىشقا ئادەم قوغلاپ يۈرگەن بولغىيدى؟ ئىسكەندەر، چىڭگىزخان دېگەنلەر تۇغرىسىدا ئانچە - مۇنچە ئاڭلىغان. ئۇلارنىڭ بۇ پىچاقچىغا باغلىنىشلىق چىقىپ قالغىنى قىزىق. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئىشقا مېنىڭ چېتىلىپ قالغىنىمچۇ!

كەچتە قاغا پۇتى خەتلىرىم بىلەن بۇرۇتۇمنىڭ تۇغۇلۇشىدىن تارتىپ ئۆلگۈچە بولغان قىسقىچە تارىخىنى يېزىشقا ئولتۇردۇم. ئايالىم بېشىمغا كېلىپ قاراپ:

— سىزگە بۇ بىر - ئىككى كۈندىن بېرى نېمە بولدى؟ — دېدى.

— نېمە بوپتۇ؟

— بىردەم بېرىپ بۇرۇتىڭىزنى چۈشۈرۈۋېتىپ كېلىسىز، بىردەم ھۆكۈمەت ئىدارىسىغا يۈگۈرەيسىز، بۈگۈن كەچكىچە قويغان - تۇتقىنىڭىزنى بىلمەي پىرقىراپ يۈردىڭىز، مانا ئەمدى تەكشۈرۈش يېزىشقا ئولتۇرۇپسىز.

— تەكشۈرۈش ئەمەس، ھاڭۋاقتى! بۇرۇتۇمنىڭ تارىخىنى يېزىۋاتىمەن.

— بۇرۇتۇمنىڭ تارىخى!؟

ئايالىم ماڭا چەكچىيىپ قاراپلا قالدى، ئۇ چوقۇم مېنى ئالجىپ قاپتۇ، دەپ ئويلىدىغۇ دەيمەن.

— بۇ دېگەن سىياسەت، خوتۇن خەق ئارىلىشىدىغان ئىش ئەمەس، — دەپ ۋارقىرىدىم ئۇنىڭغا، — ماڭ جۇگۇ، ئۆزۈڭنىڭ قازان-قومۇچىڭنى بىل.

شۇ كېچە يەنە دەھشەتلىك چۈش كۆرۈپ ئويغىنىپ كەتتىم، چىراغنى ياندۇرۇپ، كۆرگەن چۈشۈمنى ئەسلەشكە تىرىشىپ بىر ھازا ئولتۇرۇپ قالدىم، ئايالىم ئويغىنىپ:

— يەنە نېمە بولدىڭىز؟ — دېدى.

— قارا بېسىپتۇ، قاردىماسەن، چىلىق - چىلىق تەرگە چۆكۈپ كەتكىنىمنى.

— يەنە غەلىتە چۈش كۆرگەن ئوخشىمامسىز؟

— غەلىتە بولغاندا قانداق دېمەمسەن، چۈشۈمدە ئۇخلاۋاتقۇدەكمەن، قۇلىقىمغا بىر نېمىلەرنىڭ گۈلدۈرلىگەن، تاراقلىغان ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتقۇدەك. مېڭىپ كېتىۋاتقان ھارۋىنىڭ ئۈستىدە ئۇخلاپ قاپتىمەن - دە، دېگۈدەكمەن؛ تۇرۇپلا يەنە: ياق، ھارۋىدا ئەمەس، تۈگمەندە ئۇخلاپ قاپتىمەن، دېگۈدەكمەن، گۈلدۈر - غالاپ ئاۋاز بارغانسېرى كۈچىيىپ، تۈگمەننىڭ ئىچىگە گۈرۈلدەپ سۇ كىرگىلى تۇرۇپتۇ، بىر چاغدا قارىسام، تۈگمەندە ئەمەس، كىر ئالغۇنىڭ ئىچىدە پىرقىراۋاتقۇدەكمەن. شۇنچە ۋارقىرىساممۇ ئاۋازىمنى ھېچكىم ئاڭلىمىغۇدەك. تېپچەكلىگەنسېرى ماغزاپنىڭ ئىچىگە

چۆكۈپ كېتىپ بارغۇدەكمەن. مىلىك تەستە كۆزۈمنى ئاچسام ئۆينىڭ ئىچى قاپقاراڭغۇ، قورقىنىمدىن چىراغنى ياندۇرۇۋالدىم. ھېلىقى كىر ئالغۇنىڭ تاراق-تۇرۇقى ھازىرمۇ قۇلىقىمغا ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ ...

* *

ئەتىگىنى ناھايىتى ھارغىن ھالدا ئورنۇمدىن تۇردۇم. بېشىم ھېلىمۇ پىرقىرىغاندەك بولۇپ قېيىپلا تۇراتتى، چۈشكە يېقىن بۇرۇتۇمنىڭ «تارىخى» يېزىلغان قەغەزنى كۆتۈرۈپ بازارلىق ھۆكۈمەتكە باردىم. ئىدارىنىڭ ئىچىدە بۇرۇت ماجىراسى بىلەن چاقىرتىلغان يەنە بىرنەچچەيلەن سوراق قىلىنىۋاتقانىكەن، ئىچكىرىگە كىرىشكە پېتىنالماي، قولۇمدىكى بىر پارچە قەغەزنى بوسۇغىدا تۇرۇپلا سۇنۇپ بەردىم.

ئىدارىدىن چىقىپ بېشىم تۆرەپ، ئۇدۇل بازار تەرەپكە كېتىپ قاپتىمەن، بازارنى ئارىلاپ ماڭدىم، كۆزۈمگە ھەممىلا يەردە پىچاق بىلەن بۇرۇت كۆرۈنگەندەك قىلاتتى، مۇنۇ بۇرۇتلۇق قاسساپنىڭ قولىدىكى پىچاقنىڭ ھەيۋەتلىكلىكىنى قارىمادىغان، ھېلىقى بۇرۇتنىڭ سومكىسىدىن چىققان پىچاقلارمۇ مۇشۇنداق تىرىك جاننىڭ قېنىنى ئېقىتىدىغان نىمىلەر بولسا كېرەك. ئاۋۇ تاۋۇزچىنىڭ قىلىچتەك ئۇزۇن، ئەگرى پىچىقىچۇ؟ ھەرقانچە بولسىمۇ ئۇنداق يوغان پىچاقلاردىن ئوتتۇز-قىرىقىنى بىر سومكىغا سىغدۇرغىلى بولماس. ماۋۇ يايمىچىلارنىڭ ئالدىدا تۇرغان پىچاقلارچۇ؟ بۇ يەردىن داڭلىق يېڭىسار پىچاقلىرىدىن تارتىپ سېپىغا خىلمۇخىل كۆز قويۇپ نەقىشلىۋەتكەن قەشقەر پىچاقلىرى، ئىككى بىسلىق خەنجەرلەر، تۆمۈر غىلاپلىق مۇڭغۇل پىچاقلىرى، ئىچكى ئۆلكىلەرنىڭ قىڭراقلىرى، يەرلىك ئۇستىلار سوققان ھەر خىل قەلەمتىراشلارغىچە بولغان تىغلىق ئەسۋابلارنىڭ ھەممە تۈرىنى تاپقىلى بولاتتى، ئېلىم-بېرىم قىلىشىۋاتقانلارنىڭ تولىسى بۇرۇتسىز ئىدى. (ھەقىچان ئۇلارنىڭ ئىچىدە چاندۇرماي بۇرۇتىنى ئالغۇزۇۋەتكەنلەرمۇ خېلى بار). ئەگەر بۇ بۇرۇتسىز پىچاقچىلارغا بازار باشلىقى ئېيتقان ھېلىقى بۇرۇتلۇق پىچاقچىلارنى قوشساق، ھەقىقەتەنمۇ بىر چوڭ خەۋپكە ئايلىناتتى. كۆزۈمگە ئالارمەن-ساتارمەنلەرنىڭ ۋاراڭ-چۇرۇڭلىرى بىلەن گۈرۈلدەپ تۇرغان بۇ بازارمۇ يوغان بىر كىرئالغۇنىڭ ئىچىدە توختىماي پىرقىراۋاتقاندەك كۆرۈندى. ھەقاچان بازار باشلىقى بۇ بازارنى ئۇزۇن ئۆتمەي چوقۇم باشقىدىن توقۇيدىغۇ، دەيمەن، دەپ ئويلاپ قالدىم.

شۇندىن باشلاپ دەككە-دۈككىدە تالا-تۈزلەرگىمۇ چىقمىدىم، بىرەرسىنىڭ بازارنى چۇۋۇپ توقۇۋاتقانلىقى توغرىسىدا خەۋەرمۇ ئاڭلىمىدىم. ئارىدىن ئىككى ئايچە ۋاقىت ئۆتتىمىكىن، بىر كۈنى غەيرەت قىلىپ كوچىغا چىقىپ، سودىلىقىمنى پۈتتۈرۈپ ئۆيگە قايتىپ كېلىۋاتسام، ئالدىمدىنلا بازار باشلىقى چىقىپ قالدى، ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمەي قالدىم، ئۆردەكتەك ئېغاڭلاپ كېلىۋاتقان بۇ كېلەڭسىز ئادەم قاملاشتۇرۇپ بۇرۇت قويۇۋالغان ئىدى، يېقىنلاپ كېلىپ قارىسام، خاتاسىز بىزنىڭ بازار باشلىقى.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم.

بازار باشلىقى توختاپ ماڭا قارىدى-دە:

— سىز كىم بولىسىز؟ — دېدى.

— ئىككى ئاينىڭ ئالدىدا سىزگە بۇرۇتتۇمنىڭ تارىخىنى يېزىپ ئاپىرىپ بەرگەن كىشى بولىمەن.

— ھە، ھە... شۇ چاغدا مېڭىمىز قىزىپ كېتىپ، بىرمۇنچە ئادەملەرنى ئاۋارىچىلىققا سالپتىكەنمىز، شۇلارنىڭ ئىچىدە سىزمۇ بار ئىكەنسىز - دە؟! قارىمامسىز، ھېلىقى كېكەچ ھەممىمىزنى تەڭ پاراكەندە قىپتۇ.

— قايسى كېكەچنى دەۋاتىسىز؟

— ئاڭلىمىدىڭىزمۇ، ھېلىقى بازاردا پىچاق كۆتۈرۈپ ئادەم قوغلىغان بۇرۇتچۇ؟ ئەسلىدە ئۇ، قۇشخانىنىڭ خىزمەتچىسى ئىكەن. قۇشخانىنىڭ توك چاقى بۇزۇلۇپ قېلىپ، شۇ كۈنى ئۇ قاسساپلارنىڭ مال سويىدىغان پىچاقلىرىنى يىغىپ، بازارغا چاقلاتقىلى ئېلىپ كىرگەن ئىكەن، ئاپتوبۇستائۇچ يانچۇقچى ئۇنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ، قىستىغان بولۇپ يانچۇقىدىكى پۇلنى سوقۇۋاپتۇ. كېكەچ پۇلنىڭ يوتكەنلىكىنى سېزىپ قېلىپ، ئاپتوبۇستىن چۈشۈپلا ھېلىقىلارغا ئېسىلىۋاپتۇ، يا ئۇلاشقان خەققە گېپىنى ئۇقتۇرالماي، يا ھېلىقىلارنى قويۇۋەتمەي چىڭ تۇتۇۋالغاندىن كېيىن، يانچۇقچىلار ئۇنى ئۇرۇپ قۇتۇلۇپ قاچماقچى بوپتۇ، تاياق ئۆتكەندىن كېيىن كېكەچمۇ پىچاق چىقىرىپتۇ. بولغان ئىش شۇ.

— شۇنچىلىك ئىشكەن دەڭ!

— شۇنداق، شۇنچىلىكلا بىر ئىشكەن، مەن ئۇنى ئارتۇقچە چوڭقۇر ئويلاپ كېتىپتىمەن. يۇقىرى رەھبەرلىكمۇ مېنى چاقىرتىپ، بىر بۇرۇتلۇقنىڭ ئىشىنى دەپ جىمى بۇرۇتلۇقنى پاراكەندىچىلىككە سالىدىغان قانداق باشلىقسەن!؟، دەپ قاتتىق تەنقىدلەپ كەتتى، خاپا بولمايسىز. بۇرۇتتۇمغا قاراپ ھەيران بولۇۋاتامسىز؟ ئاڭلىسام، يەنە بەزى رەھبەرلەر مېنى بازار باشلىقى ئەزەلدىن بۇرۇتتىقا ئۆچ ئادەمتى، دەپ يۇرگۈدەك، رەھبەرلەرنىڭ پىكرىگە دىققەت قىلمىسا بولمايدۇ، مانا ئەمىسە دەپ مەنمۇ بۇرۇت قويۇۋالدىم. يارىشىپتىمۇ؟

بازار باشلىقى ھىجايدى، مەنمۇ دەردىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ جىلمايدىم - دە:

— يارىشىپتۇ، بەستىڭىزگە قارىغاندا بۇرۇتتىڭىز سەل كىچىكرەك بولۇپ قاپتۇ، بولسا ئوبدانراق ئۆستۈرۈپ، قۇلىقىڭىزغا يۆگىۋالسىڭىز بولغۇدەك، — دېدىم.

— پاھ، پاھ... بۇ چاقچىقىڭىز قالتىس كەلدى - دە، — دەپ دىقماق قوللىرى بىلەن مۇرەمگە ئۇرۇپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتتى ئۇ.

تۇرغان ئورنىمدا تۇرۇپ قالدىم. بۇ بازار باشلىقىمۇ كىرئالغۇغا چۈشۈپ كېتىپ چوڭلىۋاتقىنىغا خېلى بولغان بىر نېمىكەن - دە. مۇنداق كېلەڭسىز ئادەملەرنى سۈزۈۋېلىپ، ئاپتاپقا سېلىپ قۇرۇتۇپ، ئاندىن چۈۋۈپ باشقىدىن توقۇسا خېلى ئىخچاملىشىپ قالارمىدىكىن دېگەنلەر خىيالىمدىن كەچتى.

ئۆيگە يېقىنلاپ قالغاندا، قوغداش ھەيئىتى ئۆمەرجان ئۇچراپ قالدى.

— ھاي ئۆمەرجان! — دەپ قىچقىرىۋالدىم، — بولغان يېڭىلىقلاردىن خەۋەرلەندۈرۈپمۇ قويمايسىلەنا.

— نېمە يېڭىلىقلاردىن؟

— بۇرۇت تىزىملايدىغان ئىش ئەمەلدىن قاپتۇ، بازار باشلىقىنىڭ ئۆزى بۇرۇت قويۇۋاپتۇ ...

— كىمدىن ئاڭلىدىڭلا؟

www.uyghurkitap.com

— مانا هازىر كوچىنىڭ دوقمۇشىدا بازار باشلىقىنىڭ ئۆزىنى كۆردۈم.

— نېمە دېدى؟

— بۇرۇتۇم يارىشىپتىمۇ؟ — دېدى، يارىشىپتۇ، بىراق بەستىڭىزگە قارىغاندا سەل كىچىكرەك بولۇپ قاپتۇ، ئوبدانراق ئۆستۈرۈپ، قولىقىڭىزغا يۆگىۋالسىڭىز بولغۇدەك، دېدىم.

ئۆمەرجان قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى ـ دە:

— بازار باشلىقىنىڭ بۇرۇتى ئۆسمەيدىغان بۇرۇتلاردىن ـ دە! — دېدى.

— نېمە دەيدىغانسىلە، ئۆسمەيدىغان قانداق بۇرۇت ئۇ؟

— سىلە تېخى بىلمەمسىلە؟ بىزنىڭ بازار باشلىقىمىز كىۋسا، بۇ قېتىم ھەممىسى ئۇنىڭ كۆزىگە قولىنى جۇنۇپ، زادى بۇرۇتى بارلار ساڭا نېمە قىلغان؟ دەپ ئارامىنى قويمىغاچقا، سەنئەت ئۆمەكتىن ئاشۇ بۇرۇتنى تېپىپ ئەكىلىپ تاقىۋالدى.

ئۆمەرجان كەتتى. بولغان ئىشلارنى باشتىن ـ ئاياغ خىيالىمدىن ئۆتكۈزۈپ، يەنە بىر ھازا تۇرۇپ قالدىم، شۇنچە ياشقا كىرىپمۇ دۇنيانىڭ مۇنچە قىزىقلىقىنى چۈشەنمەپتىكەنمەن.

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان

ياسىن مۇخپۇل

ئىزار سۇيى شاۋقۇنلىماقتا

(ھېكايە)

1

ئۇنىڭ بېشى چىڭقىلىپ ئاغرىشقا
باشلىدى. بىر ئىستاكان ئىسسىق قەھۋە
بولسىچۇ، دەپ ئويلايتتى ئۇ قولىدىكى
رولنى قىمىرلىتىپ. سەللا بىخەستەلىك قىلسا
يىلانباغرى تاغ يولىدا خەتەر چىقاتتى.
ئۇ ئاخىرى غەيرەت قىلىپ چوققىغا چىقتى.
چوققىدىكى كىچىك مۇلازىمەت بوتكىسى
ئالدىدا ساياھەتچىلەر توپلىشىپ قەھۋە ئى-
چىشىۋاتاتتى. پروفېسسور يورگىن ماشىنى-
سىنى چەتكە توختىتىپ بوتكا ئالدىغا كەل-
دى - دە، كىشىلەر توپىغا قوپاللىق بىلەن
قىستىلىپ كىردى. ئۇلارنىڭ ئۆزىگە قانداق
نەزەر تاشلاۋاتقانلىقى ۋە قانداق مۇئامى-
لىدە بولۇۋاتقانلىقى بىلەن ھېسابلىشىپمۇ
ئولتۇرمىدى.

— بىر ئىستاكان قەھۋە بېرىڭ، —
دېدى يورگىن كۆتكۈچى بىلەن سالامـلى-
شىپمۇ قويماستىن. ئۇ كۆتكۈچى ئۇزاتقان
ئاچچىق قەھۋەنى شېكەرمۇ سالماي قىزىق-
قىزىق ئوتلىغاندىن كېيىن ئەسەبلىرى سەل
بوشاشقاندەك قىلدى. ئۇ سول تەرەپتىكى
«خان ئورۇندۇقى» دەپ ئاتالغان تەكچىگە
كەلدى - دە، ھەيدىلبەگنىڭ ① كەچ-
قۇرۇنلۇق مەنزىرىسىگە نەزەر سالدى. تۇ-
مانلىق شەھەر ئۇنىڭ كاللىسىدىكى خىيال-
لارغا ئوخشاش خىرە ۋە تۇتۇق... ئۇ چوق-
قىغا نېمە ئۈچۈن چىقتى؟ نېمە ئۈچۈن
«خان ئورۇندۇقى» تەكچىسىگە كېلىپ ئول-
تۇردى؟ ھەيدىلبەگتە تۇغۇلغانلىقى ئۈ-
چۈنمۇ ياكى باللىق چاغلىرىدىكى كۆڭۈل-
لۈك خاتىرىلەرنى ئەسلەپ كۆڭلىنى تىنى-
دۇرماقچى بولدىمۇ؟ بۇلار ئۇنىڭغا ئېنىق
ئەمەس ئىدى. ئۇ پەلتوسىنىڭ ياقىسىنى
كۆتۈرۈپ، ئۆزىدىن بىر غۇلاچلا يىراقتىكى

① ھەيدىلبەگ (Heidlberg) غەربىي گېرمانىيەدىكى گۈزەل ساياھەت شەھەرلىرىنىڭ بىرى. ئەسەر-
دە نېمىسچە تەلەپپۇزى ئاساس قىلىندى.

ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان قىز - يىگىتكە كۆز تىكتى. يىگىت تاسمىدا باغلاپ يېتەكلەۋالغان ئېگىز قارا تايغان قۇلاقلىرىنى سالپايتىپ ئۇنىڭغا غەمكىن قارايتتى. ئالتۇن چاچلىق نېمىس قىزىنىڭ ئېتىكىدىكى پىستە كۈچۈك سالۋا تۇماقنىڭ تۈكلىرىدەك ئۇزۇن يۇڭلىرىنى سوغۇقتا شۈمشەيگەندەك ھۆرپەيتىپ، ئۇنىڭ بويىنى ۋە يۈزلىرىنى يالىماقتا ئىدى. قىزمۇ كۈكۈنىڭ باش - كۆزىنى مېھرىبانلىق بىلەن سىيلاپ، سۆيەتتى. پروفېسسور بېشىنى ئىككى قولى بىلەن چىڭ قاماللاپ قاتتىق سىلكىپ قويدى. قىز - يىگىت پىچىرلاشماقتا.

— مادۇ، مۇزلىدىڭىزمۇ، سۆيۈملۈكۈم؟ — يىگىت پىچىرلاپ سورىدى.

— كونياكنىڭ كۈچى تۈگىدى. سىزمۇ تىترەۋاتقاندەك قىلىسىزغۇ؟

— سىزگە شۇنداق بىلىنىۋاتقان بولسام كېرەك.

— شۇنداق بىلىنىۋاتمايسىز بەلكى تىترەۋاتىسىز، خۇددى مۇنۇ قارا تايغاندەك، — قىز قاقاقلاپ كۈلدى. يىگىتمۇ قىزغا قاراپ كۈلۈپ قويدى. قىزنىڭ جاراڭلىق زىل ئاۋازى چوققىدا ياڭرىدى.

— ئۇنداقتا بىز ئىسسىنايلى.

يىگىتنىڭ تەكلىپى قىزغا ياقتى. ئۇلار پەلتولىرىنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىپ، قېلىن كىيىم ئىچىدىن قۇچاقلاشتى. سۆيۈشۈپ ئىسسىنىشتى. كۈكۈ مېھرىبانلىقتىن مەھرۇم بولغاندەك توختىماي غىڭشىغىنىچە ئۇلارنى ئايلىناتتى. پات - پات قىزنىڭ پۇتلىرىغا ئېسىلىپ، ئاياغلىرىغا تۇمشۇقىنى سۈركەيتتى. يورگىن ئۇلاردىن نەزىرىنى ئۈزمەي قاراپ ئولتۇراتتى. بىردىن ۋاڭ قىلغان دەھشەتلىك بىر ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى. ئۇ قاتتىق چۆچۈپ كەتتى. قىز - يىگىت بولسا بۇ ئاۋازنى ئاڭلىمىغاندەك بەھۇزۇر سۆيۈشمەكتە. تايغانمۇ بۇرۇنقى ئورنىدا قىمىرلىماي ئولتۇرۇپتۇ. پىستە كۈچۈك بولسا يەنىلا ئورۇندۇقنى چۆگىلىمەكتە ئىدى. پروفېسسور ئاستا بېشىنى تۇتۇپ باقتى. باشمۇ جايىدا، دېمەك ھەممە ئىش جايىدا. ئەمما مۇنۇ بىر غۇلاچلا يىراقلىقتا ئولتۇرغان قىزنى يورگىن بىر يەردە كۆرگەندەكلا قىلاتتى. توغرا بۇ ئېلىزاۋېتا ئەمەسمۇ؟ مۇنۇ مۇلايىم يىگىت يورگىننىڭ ياش ۋاقتى. دەل شۇ... بۇنىڭدىن 33 يىل ئىلگىرى، دەل مۇشۇ چوققا، دەل مۇشۇ ئورۇندۇق. ئەمما مۇنۇ ئېگىز قارا تايغان بىلەن كۈلرەڭ تۈكلۈك پىستە نەدىن پەيدا بولۇپ قالدى؟ ياق، ئۇلار ئېزىپ كېلىپ قالغان بولسا كېرەك. ئۇنداقتا نېمە ئۈچۈن ياش يورگىن تايغاننىڭ يىپىنى قويۇۋەتمەي چىڭ تۇتۇۋالىدۇ؟ يورگىن نېمە ئۈچۈن بىردەمدىلا ئىككى بولۇپ قالدى؟ مومايغا ئايلانغان ئېلىزاۋېتا قېنى؟ ئۇلارنىڭ قايسىسى روھ، قايسىسى تەن؟... ئەلۋەتتە پروفېسسور يورگىن روھ بولۇشى كېرەك - تە. ئادەم قېرىيدۇ، ئۆلىدۇ، بۇ قانۇنىيەت! ياشلارچۇ؟ ئۇلارمۇ قېرىيدۇ، ئۆلىدۇ، روھقا ئايلىنىدۇ. ھەي، مۇنۇ پىستە كۈچۈك ئۇنىڭ خىياللىرىنى نېمىشقا چېچىۋېتىدۇ؟ نېمىشقا پروفېسسورنىڭ ئاياغلىرىغا ئېسىلىپ غىڭشىيدۇ؟ نالە قىلىدۇ؟ ياكى بۇمۇ دەردىنى ئېيتىدىغان بىرەرسىنى ئىزدەۋاتامدىغاندۇ؟ ئاھ، خۇدا، مەن راستىنلا روھقا ئايلىنىپ قالدىممۇ؟ ئەمىسە ئېلىزاۋېتانىڭ روھى نېمىشقا كەلمەيدۇ؟ ئاھ، ئېلىزاۋېتا! ئېلىزاۋېتا!...

پروفېسسور ئىختىيارسىز ئورنىدىن

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

تۇرۇپ كەتتى. بۇ خىياللار ئۇنىڭ كاللىسىدىن ناھايىتى تېز ئۆتتى.

«ياش يورگىن» نىڭ لەۋلىرىنى ئۆزىنىڭ ئوتلۇق لەۋلىرى بىلەن كۆيدۈرۈۋاتقان «ياش ئېلزاۋىتا» دېگىنىمىزدەك تىنىق كۆزلىرىنى ئۇدۇلغا تىكتى. ئۇلارنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان مۇنۇ ئادەم نېمىشقا ئورنىدىن تۇرۇۋالدى؟ بۇ كىشىنىڭ تۇرقى نېمىشقا مۇنچە سورلۇك ۋە قورقۇنچلۇق؟ ئۇنىڭ كۆزلىرى نېمىشقا بۇلارغا نەشتەردەك قادىلىپلا تۇرىدۇ؟ ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقى نېمىشقا مىدىرلىمايدۇ؟ يۈزىدىكى قورۇقلارچۇ تېخى، خۇددى ياغاچ ئويمىغىلا ئوخشايدۇ. ياغاق بېشىدىكى شالاڭ ئاق چاچلىرىنىڭ شامالدا يەلپۈنۈپ تۇرۇشلىرىنى دېمەيلا قويۇڭ، بېشى خۇددى كاۋىدەكلا، شالاڭ چاچلىرى بولسا كىرپىنىڭ تىكەنلىرىگە ئوخشايدۇ. قاراڭ، بۇ مەخلۇقنىڭ يىرگىنىشلىك ئەپتى - بەشىرىسىنى. بىرەر قېتىم كىرپىك قېقىپ قويسىمغۇ كاشكى! ياق، بۇ مەخلۇق چوقۇم بىزنى قەستلىمەكچى.

ئالتۇن چاچلىق قىز يىگىتنى ئاگاھلاندۇرماقچى بولۇپ لەۋلىرىنى ئاستا قاچۇردى. تەشنا يىگىت قىزنىڭ بەللىرىنى تېخىمۇ چىڭ قىسىپ، ئۇنى ئىشتىياق بىلەن سۆيۈشكە باشلىدى. قىز ئەمدى پۈتۈنلەي ئىپادىسىز، ھېسسىياتسىز تەنگە ئايلاندى. ئۇنىڭ تىنىق، كۆك كۆزلىرى ھەيرانلىق بىلەن يورگىنغا تىكىلىپلا قالغانىدى. يىگىتنىڭ ئوتتەك ھېسسىياتى ھاۋاغا شىلتىغان قىلىچتەك بىكارغا كەتتى. ئۇ قوللىرىنى قىزنىڭ قويىنىدىن چىقىرىپ، كەينىگە ئۆرۈلدى. ئەمما پروفېسسور كۆزلىرىنى مىت قىلىپمۇ قويمىدى. شامالدا يەلپۈنۈپ تۇرغان شالاڭ ئاق چاچلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئۇنىڭ ئىپادىسىز چىرايى، قاتقان قەددى خۇددى ئىنچىكە تاراشلانغان ھەيكەلگىلا ئوخشايتتى. كۆزلىرىگە غەلىتە مەخلۇقتەك يىرگىنچلىك كۆرۈنگەن بۇ ئەپتى - بەشىرە قىز - يىگىتنى ھودۇقتۇرۇپ قويدى. ئۇلار ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ كەينىگە داجىشتى، ئۇلارنى ۋەھىمە باستى. ئۇلار يانلىرىغا بۇرۇلدى - دە، ئالاقزادىلىك بىلەن ئورمانغا قاراپ ماڭدى، كېيىن يۈگۈردى. ئۇلار قاچتى، قورقۇنچ ئىچىدە ئالدى - كەينىگە باقماي قاچتى. ئەمما 20 — 30 قەدەم نېرى بارا - بارمايلا قىز توختاپ قالدى. قېشىدا پىستە كۆچۈكنىڭ يوقلۇقىنى سەزگەنىدى. ئۇ تىترەك ئاۋاز بىلەن «شىلا - شىلا» دەپ چاقىردى. كۆچۈك ئويناقلىغىنچە قىزغا قاراپ يۈگۈردى. يىگىت كەينىگە ئىككى قەدەم يېنىپ، بىر قولىدا قىزنىڭ قولىنى، يەنە بىر قولىدا تايغاننىڭ تاسمىسىنى تۇتقىنىچە ئورمانلىققا كىرىپ غايىب بولدى.

— ئەقلىدىن ئازغان بولسا كېرەك، — دېدى بالا يېتىلىۋالغان ساقاللىق ئىتالىيان قولىدىكى قەھۋە ئىستاكىنىنى بوتكىنىڭ تەكچىسىگە قويۇۋېتىپ.

— بىر نېمە دېمەك تەس، — پوسما كىيىۋالغان ئېگىز ئايالمۇ ئېچىنىش بىلەن بوۋايغا قاراپ قويدى.

— بىز بېرىپ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ باقايلى، — دېيىشتى باياتىن بېرى بوۋاينىڭ ھەرىكىتىگە سەپسېلىپ قاراپ تۇرغان ئىككى ستودېنت.

— كىشىلەرنىڭ شەخسىي تۇرمۇشىغا ئارىلاشماسلىق كېرەك. ئۇ سىزنىڭ نېمىڭىز ئىدى؟ دادىڭىزمۇ، تاغىڭىزمۇ؟ ياكى سىز

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئۇ كىشى بىلەن بۇرۇندىن تونۇشمۇ؟ — ئېگىز بويلۇق قاتاڭغۇر كىشى ئاغىزى-ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپلا كەتتى.

— سۆزىڭىزنى ھېچ چۈشىنەلمىدىم، — دېدى قىسقا قوڭۇر چاچلىق بەستلىك ستۇدېنت دادىللىق بىلەن، — كىشىلەرگە ياردەم كېرەك بولغاندا چوقۇم تونۇشلارنى ئىزدەش شەرتمۇ؟ سىز قايسى زامانلاردىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز؟

— ئەنە، مەرھەمەت! «دادىڭىز» نىڭ قېشىغا بېرىۋېرىڭ! ئەگەر تەلىيىڭىز ئوڭدىن كەلسە، ئۇ مىليونېر چىقىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن، بىر-ئىككى يۈز ماركقا ئىگە بولۇپ قېلىشىڭىز ھېچگەپ ئەمەس، تېز بولۇڭ، پۇرسەتنى قولدىن بەرمەڭ. بۇنداق ئامەت كۈندە كېلىۋەرمەيدۇ. ئاھ، خۇدا! مۇشۇ ياشلار نېمىشقا دائىم باشقىلارنىڭ شەخسىي ئىشلىرىغا چېپىلىپلا يۈرۈيدىغاندۇ، ئۇنى بىر يەردە كۆرۈپ قالغان بولسىمىغۇ كاشكى... — قاتاڭغۇر بوۋاي غوتۇلدىغىنىچە ماشىنىسى تەرەپكە كېتىپ قالدى.

— ھۇ، زەھەرخەندە قېرى! — دېدى پاكار بويلۇق قارا چاچ ستۇدېنت. بوتكا ئالدىدىكىلەرمۇ كېتىۋاتقان قاتاڭغۇر بوۋايغا ھومىيىپ قاراشتى.

— تېخىچە قىمىرلىمايدىغۇ، — دېدى ئېگىز بويلۇق ستۇدېنت، — مېخائىل، يۈر، بېرىپ باقايلى.

— مەنمۇ شۇنداق ئويلاۋاتاتتىم. ياخشى كۆڭۈلدىكىلەرگە رەھمەت! — دېدى ساقاللىق ئىتالىيان مەمنۇنىيەتلىك بىلەن. ئىككى ستۇدېنت ئەمدىلا يورگىن تەرەپكە مېڭىشىغا ئۇ بىر قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ھاۋادا بىر شىلتىدى-دە، ئۆز يېشىغا ماسلاشمىغان تېزلىك بىلەن كەينىگە ئۆرۈلۈپ، ماشىنىسى تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى. ئىككى ستۇدېنت يېرىم يولدا توختاپ قېلىشتى. يورگىن ماشىنىسىنى ئوت ئالدۇرۇپ، ئەگرى-توقاي تاغ يولىدىن ئۇچقاندەك پەسكە چۈشۈپ كەتتى.

— ئاھ، خۇدا، — دەپ ۋارقىرىۋەتتى ئېگىز بويلۇق پوسمىلىق ئايال ئەنسىزلىك بىلەن، — بىر دەر خەتەرگە يولۇقمىسىلا بولاتتىغۇ!

2

پروفېسسور يورگىن ئۈچ كۈندىن بۇيان دەرسكە چىقمىدى. ھەيدىلبەگتە ئۇنىڭغا تومۇ تېگىپ قالغانىدى. پروفېسسور ئېغىر ئاياغلىرىنى ئاران-ئاران يۆتكەپ، قەھۋە دەملىدى، ئۇ قەھۋە ئىچكەچ ئۆزىنى كىرېسلوغا تاشلاپ، يەنە خىيالغا چۆكتى. ئۇ ئۈچ كۈندىن بۇيان قىزىدى. پۈتۈن بەدىنى ئۆرۈپ چىقىۋەتكەندەك ئاغرىدى، ئازابلاندى. ئەمما ھازىر ئۇنىڭغا ئۆيدە ياردەم قىلغۇدەك ئادەم يوق. خوتۇنى، ئوغلى، قىزلىرىچۇ؟ ياق... بۇنداق ئازابلىق خىياللارنى ئويلىغۇدەك كۈچ-قۇۋۋەت ئۇنىڭدا قالمىدى. ئۇ تېخى ئالدىنقى كۈنى ئېلىزاۋېتانىڭ تامغا ئېسىپ قويغان سۈرىتىگە تىكىلىپ، كۆزلىرىنى يېرىم يۇمدى.

يورگىن 19 ياشقا كىرگەندە ئۇنىڭ ئاپىسى قازا تاپتى. يورگىن بۇ ئائىلىنىڭ بىردىنبىر ئوغلى ئىدى. شتېپلا خانىم ئامراق ئوغلىنىڭ توي مۇراسىمىنىمۇ كۆرەلمىدى. يورگىننىڭ دادىسى روبېرت بېتتكى مەشھۇر بىئولوگىيە ئالىمى ئىدى. يورگىن ئاتا كەسپىگە ۋارىسلىق قىلىش

نىيىتىدە بېرلىنىدە بىئولوگىيە ئوقۇدى.
كېيىن ئامېرىكىدا ئاسپىرانت بولدى. ئۇ
ئوقۇش پۈتتۈرۈپ قايتىپ كەلگەن يىلى
دادىسى زىتقا كېسىلى بىلەن قازا تاپتى.
نىكار دەرياسىنىڭ بويىدىكى ئۆسۈملۈكلەر
ئەۋرىشكىسى بىلەن تولغان بۇ خىلۋەت
باغچىدا ئۈچ قەۋەتلىك بىرلا بىنا بار ئىدى.
ياش بېتىكى بۇ باغچىنىڭ يالغۇز خوجايىنىغا
ئايلىنىپ قالدى. ئۇ بوش ۋاقىتلىرىنى
ئۆسۈملۈكلەر ئەۋرىشكىسىنى ئاسرايدىغان
فرانسۇز بوۋاي راندىل بىلەن شاھمات
ئويناپ ئۆتكۈزىدىغان بولدى. بىر كۈنى
ئۇ ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىش ئۈچۈن ھەي-
دىلىبەگىنىڭ ئىستىراھەت چوقىسىغا چىق-
تى. بۇ دەل روژدېستۋا بايرىمىنىڭ
ھارپىسى ئىدى. يورگىن ھەيدىلىبەگىنىڭ
مەنزىرىسىنى سۈرەتكە تارتىۋاتاتتى. ئاپپارات-
نىڭ كونۇپكىسىنى بېسىشقا ئېكراندا ئالتۇن
چاچلىق گۈزەل بىر قىز پەيدا بولۇپ قالدى.
يورگىن تېرىككەندەك تەلەپپۇزدا قىزغا
ئېتىراز بىلدۈردى:

— باشقىلار مەشغۇلات قىلىۋاتقاندا
دەخلى قىلماسلىقىڭىز كېرەك، چۈشەندى-
ڭىزمۇ؟

قىز دەسلەپتە سەل ھودۇققاندەك
قىلسىمۇ، دادىللىق بىلەن رەددىيە قاي-
تۇردى:

— سىلەردەكلەرنى كىم بىلمەيدۇ،
ھەرخىل ئۇسۇللار بىلەن گۈزەل قىز-
لارنىڭ سۈرەتلىرىنى تارتىۋالسىلەر، ئۇلارغا
ئازراق ھەق تۆلەشتىن قېچىپلا باھانە ـ سەۋەب-
لەرنى كۆرسىتىسىلەر. مېنىڭ سۈرىتىمنىمۇ
بەلكى بىرەر ژۇرنال تەھرىراتىغا ياكى
بىرەر فوتو سۈرەت سودىگىرىگە ساتماقچى
بولغانسىز. ئاۋارە بولماڭ. بىر ھەسسە يۇ-

قىرى ھەق تۆلەيمەن. ئۆزۈمگىلا سېتىپ
بېرىڭ!

قىز تەمكىنلىك بىلەن يورگىننىڭ
ئالدىغا كەلدى. يورگىن ھودۇقۇپ قالدى.

— نېمىلەرنى دەۋاتىدىغانسىز؟ گېپى-
ڭىزنى ھېچ چۈشىنەلمىدىم.

— ئەگەر سىز چەت ئەللىك بولسىڭىز-
مىغۇ كەچۈرۈشكە بولاتتى، ئۆزىنىڭ نېمە
قىلىۋاتقانلىقىنى چۈشەنمەيدىغان ئادەممۇ
بولامدۇ؟ ئېلىشىپ قالمىغانسىز؟

يورگىن ھە دېگەندىلا بۇ قىزغا
سۆزدە تاقابىل تۇرماقنىڭ قىيىنلىقىنى
پەملىدى.

— كەچۈرۈڭ خانىم، مەن بۇنداق
بولۇشىنى ...

— كىشىلەرنىڭ تەققى ـ تۇرقى، ياش-
قۇرامىغا قاراپ مۇئامىلە قىلىشنى ئۆگىنىۋال-
غان بولسىڭىزمىغۇ كاشكى. مۇشۇ ئەپتىڭىز
بىلەن جان باقالايمەن دەپ ئويلامسىز؟
مۇشۇنداق تاقا ـ تۇققا گەپلىرىڭىز بىلەن بۇ
سۈرەتلىرىڭىزنى كىمگە ساتالايسىز؟ ئۆزى-
ڭىزنىڭ بۇنداق ئىشقا يارىمايدىغانلىقىڭىزنى
چۈشەنمىسىڭىز كېرەك.

— توغرا ـ توغرا...ياق، مەن پەقەت
ھەۋەس ئۈچۈنلا مۇنداقلا ئويناپ ...

— بولدىلا، چۈشەندۈرمەيلا قويۇڭ!

يورگىننىڭ دەسلەپكى ئاچچىقى خۇد-
دى سوپۇن كۆپۈكىدەك يوقالدى. ئەكسىچە
ئۇ پىلىكتەك يۇمشاپ كەتكەنىدى. ئۇ
تۇنجى قېتىم جۈرئەت قىلىپ، ئۆزى سۈ-
رەتكە تارتقان ئوبيېكتقا تىكىلىپ قارىدى.
توغرا، قىز ئەمدىلا 17، 18 ياشلارغا كىر-
گەندەك قىلاتتى. يورگىن ئۆزىنىڭ سۆزدە
كەتكۈزۈپ قويغانلىقىنى ھېس قىلىپ، تې-
خىمۇ ھودۇقۇپ كەتتى.

uyghurkitap.com

ــ كەچۈرۈڭ خانىم، ياق ياق... قىزچاق! ئەگەر سۈرىتىڭىز كېرەك بولسا، سىزگە چوقۇم قايتۇرۇپ بېرىمەن، ــ ئۇ ئاپپاراتنى قېپىغا سالماقچى بولدى. ئەمما قانچە ھەپىلەشسىمۇ تەتۈر تۇتۇۋالغاچقا ئاپپارات قېپىغا چۈشمەيتتى.

ئالتۇن چاچلىق قىز قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتى، ئۇنىڭ كۈلكىسى چوققىدا ياڭرىدى. قىزنىڭ يورگىنغا ئىچى ئاغرىپ قالدى.

ــ ئەكىلىڭ، مەن ياردەملىشەي، ــ قىز قىلچە تارتىنىپ تۇرمايلا يورگىننىڭ قولىدىكى ئاپپاراتنى ئېلىپ ئەپچىللىك بىلەن قېپىغا سېلىپ بەردى. يورگىنمۇ قىزغا قاراپ زورىغا ھىجىيىپ قويدى.

ــ رەھمەت سىزگە!

ــ ئەسلىدە مەن سىزگە رەھمەت ئېيتىشىم كېرەك. چۈنكى سىز مېنىڭ سۈرىتىمنى تارتقاندىن كېيىن چىقىمدار بولىسىز ئەمەسمۇ، ــ قىز يورگىننىڭ ئۆزى ئويلىغاندەك رودىپايلاردىن ئەمەسلىكىنى، ئەكسىچە سەمىمىي، مۇلايىم يىگىت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ قالدى، ــ ئەمىسە مۇنداق بولسۇن، سىز مېنىڭ سۈرىتىمنى تارتىپ بەرگەن بولۇڭ، مەن سىزنى قەھۋە ئىچىشكە تەكلىپ قىلاي. بىراق بىر ھەپتىدىن كېيىن دەل مۇشۇ ۋاقىتتا، مۇشۇ چوققىدا، مۇشۇ ئورۇندا. چۈشەندىڭىزمۇ؟ ئەگەر كەلمىسىڭىز قەيەردىن بولسىمۇ سىزنى ئىزدەپ تاپىمەن. قايتقاندا گراماتىكىنى قايتا بىر تەكرارلاپ قويارسىز. خەير خوش! ــ قىزچاق خوشلىشىپ تېز يۈرۈپ كەتتى.

يورگىن ھوشىنى يىغىپ قىزغا قاراپ تۇۋلىدى:

ــ قىزچاق! ئىسمىڭىز نېمە؟ ئادرې-سىمنى ئالغاچ كېتىڭ.

قىز كەينىگىمۇ قايرىلماستىن جاۋاب قايتۇردى:

ــ ھاجىتى يوق، بىز تېخى كۆرۈشىمىز.

ئۇلار ۋەدە بويىچە بىر ھەپتىدىن كېيىن كۆرۈشتى. يورگىن قىزنىڭ سۈرىتىنى چوڭايتىپ كۆپەيتىسى بىلەن قوشۇپ ئېلىپ كەلدى. قىزچاق ئۇنى قەھۋە ئىچىشكە تەكلىپ قىلدى.

ــ تېخنىكىڭىز يامان ئەمەس ئىكەن، ــ دېدى قىز سۈرەتنى كۆرۈۋېتىپ، ــ بۇ ئىش بىلەن دائىم شۇغۇللىنامسىز؟

ــ ياق، سىز خاتالىشىۋاتىسىز، مەن ئۆسۈملۈكلەرنى تەتقىق قىلىمەن. فوتوگرافىيە مەن ئۈچۈن ئەمەك.

ــ ئۆسۈملۈك ئەۋرىشكىلىرى ئۈچۈن ماتېرىيال توپلىماقچىمەن دېمەكچىمۇسىز؟ خاتالىشىۋاتىسىز. بىرىنچىدىن، مەن ئۆسۈملۈك ئەۋرىشكىسى ئەمەس، ئىككىنچىدىن، قىش پەسلى ئۆسۈملۈك ئەۋرىشكىلىرىنى سۈرەتكە ئالىدىغان مۇۋاپىق پەيتمۇ ئەمەس.

ــ شۇنداق، بۇ بىر تاسادىپىيلىق. مەن ئۇ چاغدا كۈن قايرىلغاندىن كېيىنكى قىيپاش نۇردىن پايدىلىنىۋاتاتتىم. ئەمما ئويلىمىغان يەردىن سىز كۆرۈنۈشكە قىسلىپ كىرىۋالدىڭىز. بۇمۇ بىر مۆجىزە. قاراڭ بەدىئىي سۈرەتتىن قېلىشقۇچىلىكى يوقتۇ.

يورگىننىڭ سەمىمىي سۆزلىرى قىزغا تەسىر قىلماي قالمىدى. قىز ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا يورگىنغا تىكىلىپ قاردى. يورگىننىڭ كۆزىمۇ قىزدا ئىدى.

ــ كەچلىك غىزاغا تەكلىپ قىلسام قارشى ئەمەستۇرسىز؟ ــ دېدى يورگىن قىزنىڭ قاراشلىرىغا بەرداشلىق بېرەلمەي.

ــ رەھمەت سىزگە، ــ دېيەلىدى

قىزمۇ تىترەك ئاۋاز بىلەن ئارانلا. ئۇلار نىكار دەرياسىنى بويلاپ يۈرۈپ كېتىشتى.

ئۇلارنىڭ مۇھەببىتى مانا مۇشۇنداق باشلاندى. شۇ كۈندىن باشلاپ يورگىن كېچە-كۈندۈز پەقەت بىرلا كىشىنى خىيال قىلىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ — ئېلىزاۋېتا ئىدى. ئۇلار پات-پاتلا ئۇچرىشىدىغان بولدى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئېلىزاۋېتا يورگىننىڭ خىلۋەت باغچىسىغا كۆچۈپ كەلدى. ئېلىزاۋېتا ھەيدېلبەرگ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ستاتىستىكا فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا كىردى. ئۈچ يىلدىن كېيىن ئۇلار توي قىلىشتى. يەنە بىر يىلدىن كېيىن ئۇلارنىڭ تۇنجى ئوغلى يوھانداس تۇغۇلدى. بۇ چاغ ئۇلارنىڭ سېرىقتال ۋاقىتلىرى ئىدى. يورگىن گېزىت — ژۇرناللارغا يازغان ئانچە-مۇنچە ئىلمىي ماقالىلىرى بىلەن بىر ئائىلىنى قامداپ كېتەلمەيتتى. باغۋەن راندىل ئىككى يىل بۇرۇنلا ميونخېنغا كېتىپ قالغانىدى.

— سېنى قىيناپ قويۇۋاتىمەن ئېلىزاۋېتا، — دېدى يورگىن ئۆز ھالىدىن زارلىنىپ، ئەگەر مۇشۇنداق تېجەپ ئىشلەتسەك دادامدىن قالغان ئەڭ ئاخىرقى پۇل 2 ئايغا ئاران يېتىشى مۇمكىن. بۇ ئايدا ھەتتا قەلەم ھەققىدىنمۇ ئۈمىد يوق.

— كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، سۆيۈملۈكۈم. ئاللا بىزنى سىيلايدۇ، — ئېلىزاۋېتا غەمكىن ئولتۇرغان يورگىنغا لەپپىدە قاراپ قويدى. يورگىننىڭ خىيالىدا بولسا پۇلدىن باشقا ھېچنەرسە يوق ئىدى. ئىشىك قوڭغىرىقىنىڭ جىرىڭلىشى ئۇلارنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى. يورگىن خۇش ياقىماسلىق بىلەن قورۇ دەرۋازىسىنى ئاچقىلى ماڭدى. ئەمما ئۇ ئۆيگە كىچىك باللاردەك سەكرىگىنىچە كىرىپ كەلدى.

— خۇش خەۋەر، ئېلىزاۋېتا، خۇش خەۋەر. بىزگە خەت كەپتۇ، رانديلدىن خەت كەپتۇ. ئۇ ماڭا ميونخېندىن خىزمەت تېپىپتۇ. مۇئاشىمۇ يامان ئەمەسكەن. سەن بايا نېمە دېدىڭ؟ ئاللا بىزنى سىيلايدۇ دېدىڭمۇ؟ توغرا، سەن ھەممىنى ئالدىن بىلىسەن. سەن مېنىڭ پەرىشتەم، ھەقىقىي پەرىشتىسەن، — يورگىن يۈگۈرگىنىچە كېلىپ ئېلىزاۋېتانى كۆتۈرۈۋېلىپ، ئۇنىڭ يۈز-كۆزىگە توختىماي سۆيۈپ كەتتى. ئۇلار شۇ كېچە مەسىلىھەتلىشىپ، قورۇ-جايىنى سېتىپ ميۇنخېنغا كەتمەكچى بولۇشتى...

پروفېسسور ئاستا قىمىرلاپ كۆزلىرىنى ئاچتى. چۈش ياكى خىيالى ئىكەنلىكىنى ئۇنىڭ ئۆزىمۇ بىلمەيتتى.

3

پروفېسسور ئۈچ كۈندىن بۇيان تۈزۈكرەك بىر نەرسە يېمىگەنلىكىنى ئەسلىدى. ئۇنىڭ قورسىقى ئاچقاندەك قىلدى. ئۇ توڭلاتقۇدىن بولكا، قېيزا، سېرىق ماي ئېلىپ ئۈستەلگە قويدى. ئەمما گېلىدىن ئۆتمىدى. ئۇ يەنە كرېسلوغا ئۆزىنى تاشلىدى. يان تەرەپتىكى تەكچىدە تۇرغان مارىينىڭ كىچىك رامكىلىق سۈرىتىگە كۆزى چۈشتى. ئۇ مارىينىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىنى ئەسلىدى...

يوھانداس بەش ياشقا كىرگەن يىلى مارىي تۇغۇلدى. بۇ دەل يورگىننىڭ كەسپىتە كۆزگە كۆرۈنۈۋاتقان چاغلىرى ئىدى. ئۇ ئېلىزاۋېتانىڭ ئۆزىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىغان ئالتۇن چاچلىق بىر قىز تۇغۇپ بەرگەنلىكىگە تولىمۇ خۇشال ئىدى. ئۇ بىكار بولسىلا مارىينى قولىغا ئېلىپ، ئۇزۇنغىچە

www.uyghurkitap.com

ئەركىلىتىپ ئۆيىنىتاتتى. ھەش ـ پەش دېگۈچە ئارىدىن 5 يىل ئۆتۈپ كەتتى. يورگىننى ميۇنخېن ئۇنىۋېرسىتېتىغا پروفېسسورلۇققا تەكلىپ قىلىشتى. ئېلىزاۋېتا بولسا ميۇنخېندىكى ستاتىستىكا ئىدارىسىگە ئورۇنلاشتى. گۈزەل كۈنلەر ئۇزۇنغا سوزۇلمىدى. ئېلىزاۋېتا يورگىننىڭ تۇرمۇشىغا قانداق تاسادىپىي كىرىپ كەلگەن بولسا، شۇنداق تاسادىپىي غايىب بولدى. ئۇ جىددىي خاراكتېرلىك يۈرەك كېسىلى بىلەن قازا تاپتى. يورگىننىڭ ھەسرىتى مانا شۇنىڭدىن باشلاندى. بۇ چاغدا مارىي 13 ياشقا كىرگەن ئىدى. ئىككى بالىنىڭ تۇرمۇشى ۋە ئۆگىنىشىنى ئورۇنلاشتۇرۇش، ئۇنىۋېرسىتېتتىكى دەرس ۋە كەسپىي تەتقىقات يورگىننى ھالىدىن كەتكۈزدى. ئارىدىن ئۆتكەن 3 يىل يورگىنغا 30 يىلدەك ئۇزاق بىلىندى. دەل مۇشۇ پەيتتە ئۇنىڭ تۇرمۇشىغا ژېنىي بۆسۈپ كىردى. ئۇلار مېركۇرى رېستورانىدا تونۇشۇپ قالغانىدى. يورگىن ئادەتتە شەنبە، يەكشەنبە كۈنلىرىدىكى دەم ئېلىش ۋاقىتلىرىدا مۇشۇ رېستوراندا تاماقلىناتتى.

— كەچۈرۈڭ، بۇ ئورۇندۇقتا ئادەم بارمۇ؟ — ئايال كىشىنىڭ زىل ۋە يېقىملىق ئاۋازى يورگىننى خىيالدىن ئويغاتتى. شۇ ھامان يورگىنغا ئەتىرنىڭ يېقىملىق ھىدى ئۇرۇلدى. بۇ دەل ئېلىزاۋېتا ئەڭ ياقتۇرىدىغان داڭلىق ئەتىرنىڭ پۇرىقى ئىدى.

— ئادەم يوق، مەرھەمەت! — دېدى يورگىن قولىدىكى كونياك رۇمكىسىنى ئۈستەلگە قويۇۋېتىپ.

— رەھمەت سىزگە، بىللە ئولتۇرۇپ تاماقلىنىدىغان بولدۇق، — دېدى ئايال خۇش پېئىللىق بىلەن.

— شۇنداق خانىم، رېستوراندا يات ـ پاتلا ناتونۇش كىشىلەر بىلەن بىرگە تاماقلىنىپ قالىسىز.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى ئايال كۈلۈپ، — مېنىڭ بۇ رېستورانغا تۇنجى كىرىشىم. سىز دائىم كېلىپ تۇرامسىز؟

— ئەلۋەتتە.

— ئۇنداقتا تاماقلىرىغا كۆنۈپ قاپسىزدە، تەمى قانداقراق؟

— نېمە دېسەم بولار، مەن كۆنۈپ قالغاندەك قىلىمەن. تەمىمۇ يامان ئەمەس.

— ماڭا تەمى ئەڭ ياخشى تاماقلاردىن تاللىشىپ بەرسىڭىز قانداق؟

— بۇنىڭدا قانداق بولىدۇ، خانىم؟ مەن تاماقنىڭ تەمىنى سىزنىڭ تىلىڭىز بىلەن تېتىمايمەن ـ دە.

ئايال قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ كۈلكىسى ئېلىزاۋېتانىڭ كۈلكىسىگە ئوخشاپ كەتتى.

— ئوھۇي، ئەپەندىم، ئەجەبمۇ قىزىقچى كىشى ئىكەنسىز، ئەمىسە ھازىر مەن سىزگە تىلىمنى ئارىيەتكە بېرىپ تۇراي، قېنى مەرھەمەت، — ئايال كۈلۈپ ئىككى جەينىكىنى ئۈستەلگە ئالدى ـ دە، ئېڭىكىنى ئىككى ئالقىنى ئارىسىغا ئېلىپ، نېپىز لەۋلىرى ئارىسىدىن ئىنچىكە تىلىنىڭ ئۇچىنى چىقاردى.

— ھېچ چۈشەنمىدىم خانىم، رېستوراندا مۇشۇنداق قىلىپ ئولتۇرۇشنىڭ نېمە ھاجىتى بار؟

— كەچۈرۈڭ ئەپەندىم، رەنجىتىپ قويدۇممۇ قانداق؟ بۇ پەقەت سۆزىڭىزگە جاۋابەن قىلىنغان چاقچاق. مەن دائىم ھەممىلا يەردە شۇنداق. چاقچاقنى ياخشى كۆرىمەن. ئەگەر سىزنى راستىنلا رەنجىتىپ قويغان بولسام، ئەپۇ سورايمەن.

— ياق، ياق، ھېچ رەنجىتكىنىڭىز يوق. مەن ئۆزۈمچە مۇنداقلا...گاھىدا ئۆزۈممۇ گەپ-سۆزگە تازا دىققەت قىلالماي قالىمەن.

— رەنجىمىگەن بولسىڭىزلا كۆپ خۇشالمەن، ئەمما تاماق تاللاپ بېرىش نىيىتىڭىزدىن يالتىيىپ قالمىغانسىز؟

— ياق...ياق، ئەگەر سىز خالىسىڭىزلا، بىراق سىزگە يارامدۇ يوق، بۇنى بىلمەيمەن.

— رەھمەت سىزگە، ئالدى بىلەن سىز تاللاپ بەرگەن تاماقنى تېتىپ كۆرەي. ئەگەر يارىماي قالغۇدەك بولسا، ئۆزۈمنىڭ تىلىنى ئىشقا سالارمەن.

ئايال يەنە چاقچاق قىلىپ كۈلدى. بۇ قېتىم يورگىنمۇ كۈلۈپ كەتتى. ئۇلار بىرەمدىلا ئىجىل بولۇشۇپ قالدى، ئۇزاققىچە پۋا ئىچىشىپ ئولتۇرۇشتى. ئايالنىڭ دادىللىقى، سۆزگە ئۇستىلىقى، ئاۋازى، كۈلۈشلىرى، ھەرىكەتلىرى، چاچلىرى، لەۋلىرى، زىننىقى ھەتتا ئەتىر ئىشلىتىشلىرىدىن تارتىپ ئېلىزاۋېتاغا ئوخشاپ كېتەتتى. مۇشۇ ئۈچ يىلدىن بۇيان يورگىنغا ئەڭ قىزغىن مۇئامىلىدە بولغان تۇنجى ئايال ژېننى ئىدى. ئۇلار كېلەر ھەپتىدە يەنە مۇشۇ رېستۇراندا ئۇچراشماقچى بولۇپ ئايرىلىشتى. ژېننى ياش ۋە گۈزەل ئىدى. ئۇ يورگىنغا ئېلىزاۋېتانىڭ ئورنىنى باسالايدىغاندەكلا بىلىنەتتى. ئەلۋەتتە، ئائىلىدە بالىلار ئۈچۈن تەربىيىچى كېرەك، يورگىننىڭمۇ مەڭگۈ يالغۇز ئۆتۈپ كېتەلىشى تەس. 3 ئايدىن كېيىن يورگىن ژېننىغا كۆچۈنۈپ كېلىش تەلىپىنى قويغاندا ژېننى رەت قىلمىدى. چۈنكى ئۇ ھازىر تۇل، ئۇنىڭ ئۇستىگە بالىسىمۇ يوق ئىدى. ژېننى كەلگەندىن كېيىن يورگىننىڭ يۈكى كۆپ يېنىكلىدى. ژېننى كېلىپلا مارىي بىلەن ئىجىل بولۇپ كەتتى، يوھانداسمۇ بۇرۇنقىدىن تېتىكلىشىپ قالدى. ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، يورگىن نىكاھ مۇراسىمى ھەققىدە سۆز ئاچمىدى. ئەمما ژېننى يەنە تاقەت قىلىپ تۇرالمايتتى. روژدېستىۋا بايرىمى كېچىسى يورگىن بىلەن ژېننى ئۇزاققىچە پاراڭلاشتى. كونياكنىڭ تەسىرىدە يورگىن خېلى خۇش كەيپ بولۇپ قالغان ئىدى. ژېننى ئۇنىڭ بوينىغا گىرە سېلىپ تۇرۇپ، ئۇنىڭغا توي قىلىش تەكلىپىنى قويدى. ژېننىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىشقا يورگىننىڭ قۇربى يەتمەيتتى. ئەتىسى ئۇلار چېركاۋغا بېرىپ نىكاھ مۇراسىمىنى ئۆتكۈزدى. ھەممە پېشكەللىك ئەنە شۇ توييدىن باشلاندى. يورگىننىڭ ھەسرىتى قايتا قوزغالدى. ژېننى تېزلا ئۆزگەرگەنىدى. ئۇ يورگىننىڭ نەچچە يىلدىن بۇيان يىغقان-تەرگىنىنى خالىغانچە بۇزۇپ-چېچىشقا باشلىدى. مارىيغا زادىلا كۈن بەرمىدى، يوھانداسنى بولسا كۆرەر كۆزىمۇ يوق ئىدى. مارىي بىلەن يوھانداس بۇ ئۆيدە ئەركىنلىكتىن پۈتۈنلەي مەھرۇم قىلىندى. ئۇنى ئاز دەپ ژېننى بىر پوچتىكەش گىرىك بىلەن دوست بولۇۋالدى. يورگىن بۇ ئەلەمنىمۇ جىمجىتلا ئىچىگە يۇتۇشقا مەجبۇر بولدى.

— سىلەر تونۇشمايسىلەرغۇ دەيمەن، قېنى مەن تونۇشتۇرۇپ قوياي، — دېدى ژېننى بىر شەنبە ئاخشىمى پوچتىكەشنى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ، — فوگېل، پوچتا ئىدارىسىدە ئىشلەيدۇ. ئۆزى گىرىك.

— ياخشىمۇسىز؟ — دېدى فوگېل قىزغىنلىق بىلەن يورگىنغا قول ئۇزىتىپ، — تونۇشقىنىمغا خۇشالمەن.

— ھە، ئەلۋەتتە، مەنمۇ شۇنداق... نېمىسچە ئىسىم قويۇۋاپسىز، مۇبارەك بولسۇن!

— رەھمەت، سىزگە ياقامدۇ؟

— سىز نېمىسلارنى ياقتۇرامسىز؟

— بۇ ئىسىمنى ماڭا ژېننى قويغان، ئەلۋەتتە ياقتۇرىمەن.

— ئىسمىڭىزمۇ ياكى ژېننىڭمۇ؟

— ھەر ئىككىلىسىنى. ژېننى سەممىمىي، خۇش چاقچاق ئايال. سىز ئايالىڭىزدىن پەخىرلىنىشنى بەخت ھېسابلىشىڭىز كېرەك.

— بۇ ئارىستوتېلنىڭ پەلسەپىسىمۇ؟

— بۇ ئارىستوتېلغا قىلىنغان ھاقارەتمۇ ياكى ماختاشمۇ؟

ژېننى ئارىدىكى بىئەپ ھالەتنى ئۆزگەرتمەكچى بولۇپ، چاقچاق ئارىلاش دېدى:

— سىلەر تونۇشا ـ تونۇشمايلا كونا قەدىناسلاردەك قىزىشىپلا كەتتىڭلارغۇ؟ فوگېل، مەن ئېرىمنى سىزگە تونۇشتۇرۇپ قوياي، پروفېسسور يورگىن بېتتكى، مۇلايىم، ئاق كۆڭۈل ئادەم.

ئۇلار كەچلىك تاماقنى جىمجىت يېيىشتى. ژېننى تاماقتىن كېيىن «Risiko»① ئويناشنى ئېيتتى. يورگىننىڭ ھېچ ھەپىسىلىسى قالمىسىمۇ بىرقانچە قول ئويناشقا مەجبۇر بولدى.

— مېنىڭ بىرئاز بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ. يۇقىرىغا چىقىپ ئارام ئالساممىكىن دەيمەن. كەچۈرۈڭ، بەلكىم بولالمايدىغان بولدۇم. — يورگىن فوگېلدىن ئەپۇ سوراپ ئۈستىگە چىقىپ كەتتى. ھېچكىم ئۇنىڭغا قارشىلىق بىلدۈرمىدى. ئۇلارنىڭ كۈتكىنىمۇ دەل مۇشۇ ئىدى. ئۇلار تۆۋەنكى قەۋەتتە ھېچ دەخلىسىز ئەركىن ـ ئازادە قېلىشتى. يوھانداس بۇندىن ئۈچ ئاي ئىلگىرىلا ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەنىدى. مارىي تاماقتىن ئىلگىرىلا بىر دوستىنىڭ تويلۇق كىيىمىنى كۆرۈپ كېلىشكە چىقىپ كەتكەن.

يورگىن كىتابخانىسىغا چىقىپ ئىككى تال ئاسپىرىن ئىچتى ـ دە، ئۆزىنى كرېسلوغا تاشلاپ مۈگدەشكە باشلىدى. بىر ھازادىن كېيىن شىرىقلىغان بىر ئاۋاز بىلەن كۆزىنى ئاچتى. بۇ نېمە ئىش؟ ئۇنىڭ چىرىغىنى كىم ئۆچۈرۈپ قويدى؟ ئۆزى ئۆچۈرۈپ ئۇنتۇپ قالدىمۇ ـ يا؟ چىراغ يانمىسىمۇ دېرىزىدىن بىرخىل كۆكۈچ ئاق نۇر چۈشۈپ، ئۆي ئىچىنى يورۇتۇپ تۇراتتى. يورگىن ئاستا ئورنىدىن تۇردى. بۇ قانداق ئىش؟ بۇ كۆكۈچ ئاق نۇر نەدىن پەيدا بولۇپ قالدى؟ قورۇنىڭ چىرىغى ئەسلىدە سارغۇچ ياناتتى. يورگىن كارىدورغا چىقماقچى بولدى. ئىشىكنىڭ تۇتقۇچىغا قولىنى ئۇزىتىشىغا ئىشىك ئۆزلۈكىدىن ئېچىلدى. ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە كۈلۈپ قويدى. كارىدوردا بىر ئەر، بىر ئايالنىڭ سۆزلىشىۋاتقانلىقى ئاڭلانغاندەك قىلدى. «بۇلار چوقۇم ژېننى بىلەن ھېلىقى ئەبلەخ، — دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە، — قارا، بۇنىڭ بىشەملىكىنى، تېخى ئەيمەنمەستىن ئۆز ئۆيۈمدە مېنى ئاياغ ئاستى قىلىشقا پېتىنىۋېتىپتۇ ـ ھە» يورگىن كارىدورغا چىقتى، ھېچكىم كۆرۈنمىدى. كارىدورمۇ شۇنداق يورۇق. كۆكۈچ ئاق نۇر ھەممە بولۇڭ ـ پۇچقاقنى يورۇتۇپ تۇراتتى. يورگىن ھەيرانلىق بىلەن ئەت-

① «Risiko» — قاراداملىق دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. شەشخال ئېتىپ، ئۇرۇق يۆتكەپ ئوينايدىغان بىر خىل ئويۇن.

راپقا سىنچىلاپ قارىدى. كارىدورنىڭ
چىراغلىرىمۇ يانمىغان. بۇ نۇر قەيەردىن
كىرىۋاتىدۇ؟ توغرا، توغرا... تاپتىم! ما-
رىيىنىڭ ھوجرىسىدىن چىقىۋېتىپتۇ. ئۆيىنىڭ
ئىشىكى ئوچۇق بولسا كېرەك. ئۇ مارىيىنىڭ
ھوجرىسىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ھېلىقى نۇر
مۇشۇ ئۆيدىن چىقىۋېتىپتۇ. يورگىن ھاڭ ـ
تاڭ بولۇپ قېتىپلا قالدى. ئاھ، مارىي!
بۇ دەردنى ئەمدى سەن تارتىدىغان بوپ-
سەن ـ دە، بۇ نېمىدېگەن نومۇسسىزلىق،
قىزىم، خوتۇنۇم ... ياق ھېلىقى ژېننى،
ھەممىسىلا ئوخشاش بۇزۇق ئىكەن ـ دە.
تېخى سادىدا قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، مېنى
ئالداپ يۈرگىنىچۇ بۇ قانجۇقنىڭ.

يورگىن ئۆي ئىچىگە كىرىشكە پېتىن-
نالماي تامغا يۆلىنىپ تۇرۇپ قالدى.

— بۇ ئىشلارنى دادىڭىز ئۇقمىسۇن،
مېنىڭ كەلگەنلىكىمنىمۇ ئېيتماڭ. بولمىسا
ئۇنىڭغا تېخىمۇ ئېغىر كېلىدۇ.

ئەر ياكى ئاياللىقىنى بىلگىلى بول-
مايدىغان ناتونۇش كىشىنىڭ ئاۋازى ئاڭ-
لىنىۋاتاتتى. ھۇ ئىپلاسلار! دادىڭىز ئۇق-
سىمۇن دەۋاتقىنىنى تېخى. مەن بىلمەس-
مىشمەن. مەندىن نېمىنى يوشۇرماقچىدىڭ-
لار؟ ھەممە ئىش ئاپئاشكارا بولۇ-
ۋاتسا. يورگىن شۇنداق دەپ پىچىرلىدى.
ئۇنىڭ غەزىپى ئۆرلەپ، ئۆيگە باستۇرۇپ-
لا كىرمەكچى بولدى.

— خەير ـ خوش، سۆيۈملۈكۈم، —
دېدى ھېلىقى ئاۋاز. ئۆيدىن بىر ئايال
چىقتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى ناھايىتى نۇر-
لۇق ئىدى. ھە، ئەمدى بىلدىم. بۇ كۆ-
كۈچ نۇرلار مۇشۇ ئايالنىڭ كۆزلىرىدىن
تارقىۋېتىپتۇ ـ دە. يورگىن سەل ئەيمەن-
گەن ھالدا ئايالغا قارىدى. ئايال باشتىن،
ئاياغ ئاق كىيىم كىيىۋالغان. ئۇنىڭ
كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكى يەردە سۆرۈلۈپ تۇ-
راتتى. ئۇ بۇ ئايالنى بىر يەردە كۆرگەن-
دەكلا قىلدى. لېكىن ئەسلىيەلمىدى.
ئايال ئەدەپ بىلەن «خەيرلىك كەچ» دېدى
يورگىنغا.

— خەيرلىك كەچ، — دېيەلىدى يور-
گىنمۇ ئارانلا.

— كەچۈرۈڭ، كەچتە سىزگە دەخلى
قىلىپ قويدۇممۇ قانداق؟

— سىز كىم بولىسىز؟ — دېدى يور-
گىن ھودۇقۇپ.

— شۇنچە تېز ئۇنتۇپ كەتتىڭىزما؟
تونۇيالمايۋاتامسىز؟ بەزىلەر سىزنى ئېلى-
شىپ قالدى دېسە زادىلا ئىشەنمەپتىكەن-
مەن. ئۇنتۇپ كەتكىنىڭىزمۇ ياخشى بوپتۇ.
ئۆتمۈشنى ئەسلەش، توغرىسى، كۆڭۈلسىز-
لىكلەرنى ئەسلەش كىشىگە بىر ئازاب. قاراڭ،
ھازىر مەنمۇ ھەممىنى ئۇنتۇپ كەتسەملا
دەيمەن. بەلكى ئۇنتۇپمۇ كەتكەندىمەن.
ئۇچامدىكى بۇ كىيىممۇ يېڭى مودا. بۇن-
دىن 400 يىل بۇرۇن ئىختىرا قىلىنغان.
ئەمما زامانغا لايىق قىلىپ ئۆزگەرتتىم.
نۇر قايتۇرۇش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە. ھا-
زىر ئېلېكترون دەۋرى ئەمەسمۇ، كىشى-
لەرمۇ شۇنىڭغا ماسلاشمىسا بولمايدۇ ـ دە.
ئۇچىڭىزدىكى مۇنۇ كىيىملەرنىڭ يەڭگۈش-
لىنىدىغان ۋاقتىمۇ ئاللىقاچان ئۆتۈپ كې-
تىپتۇ. بۇ كىيىملىرىڭىز خۇددى پادىشاھ
ليودۋىگ زامانىسىدىكى مۇلازىملارنىڭ
كىيىملىرىگىلا ئوخشاپ قاپتۇ. سىز بىلەن
ھېچكىمنىڭ كارى يوق ئوخشايدۇ. دوست-
لىرىڭىزمۇ يوقمۇ؟ كۆپ سۆزلەپ ۋاقتىڭىز-
نى ئالدىم، كەچۈرۈڭ... خەير خوش! يو-
ھانداسقا مەندىن سالام ئېيتىپ قويۇڭ!

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئايال خوشلىشىپ تۆۋەنگە چۈشۈپ كەتتى. يورگېن ھاڭ - تاڭ بولغىنىچە قېتىپلا قالدى. بۇ ئايال كىم؟ مارىيىنىڭ ياتقىدا نېمە ئىش قىلىدۇ؟ ۋاي، مېنىڭ قاپاق كاللام، ئىسىم قۇرۇسۇن مېنىڭ. بۇ ئېلىزاۋېتا ئەمەسمۇ... نېمىشقا باياتىن تونۇمىدىم، نېمىشقا تۈزۈكرەك گەپمۇ قىلمىدىم. يورگېن ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەپلا كەتتى. ئۇ ئەمدى قاتتىق قورقۇپ كەتكەن ئىدى. ئاياغلىرى ماغدۇرسىزلىنىپ پۈكۈلۈپلا قالدى.

ئېلىزاۋېتانى ئاشۇ تويلۇق ئاق كۆڭلەكلىكى بىلەن دەپنە قىلىشقان ئەمەسمىدى؟ ئاھ، ئېلىزاۋېتا، ئېلىزاۋېتا! يورگېن قاتتىق توۋلىۋەتتى. ئۇ قانداقتۇر بىرخىل سەھرى كۈچىنىڭ تەسىرى بىلەن بىردىنلا تېتىكلىشىپ كەتتى. ئۇ مارىيىنىڭ ھوجرىسىغا ئېتىلىپ كىردى. مارىي كۆرۈنمەيتتى. ئۇ ئەسەبىيلىك بىلەن مارىي، مارىي دەپ ۋارقىرىغىنىچە تۆۋەنكى قەۋەتكە چۈشۈپ كەتتى. ژېننى بىلەن فوگېل بەھۇزۇر پەيزى قىلىشماقتا ئىدى.

— سىزگە نېمە بولدى؟ نېمانچە ھودۇقىسىز؟ — دېدى ژېننى تەئەددى بىلەن.

— مارىي قېنى؟ ئۇ نەگە كەتتى؟

— كاللىڭىز جايىدىمۇ سىزنىڭ، ئۇ بايىلا دوستىنىڭ ئۆيىگە چىقىپ كەتتىغۇ. ئۇنىڭغا بۇرۇنراق قايتىپ كىرىشنى تاپىلىغانمۇ ئۆزىڭىز. ئەمما ئۇ قايتىپ كىرگىنى يوق. مەن ئېيتتىمغۇ، بۇ ئۆينىڭ باللىرى كىچىكىدىنلا تەربىيىسىز قالغان. ئەمما سىزچۇ؟ سىز ئاتىقى چىققان پروفېسسور. ئۆيىگە مېھمان كەلگەندە بولسىمۇ ئۆزىڭىزنى بىرئاز تۇتۇۋېلىشىڭىز كېرەك. دوختۇردا يېتىپ داۋالىنىڭ دەپ قانچە قېتىملاپ ئېيتتىم. بىراق سىز قېتىمىڭىزغىمۇ ئېلىپ قويمىدىڭىز. سىزنى دەپ مەنمۇ ئېلىشىپ قالايلا دەۋاتىمەن... بىرەر رومكا ئىچىپ ئۇخلىمامسىز؟ — ژېننى بوتۇلكىغا قولىنى ئۇزاتتى.

— ياق، رەھمەت... كەچۈرۈڭ ئەپەندىم، — يورگېن فوگېلدىن ئەپۇ سوراپ ئېغىر قەدەملەر بىلەن پەلەمپەيدىن يۇقىرى ئۆرلەشكە باشلىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ژېننى فوگېل بىلەن ئاشكارا مۇناسىۋەت قىلىشقا باشلىدى. پوچتىكەش ھەر كۈنى دېگۈدەك «Risiko» ئويناشنى باھانە قىلىپ كېلەتتى. يورگېنمۇ ئامالسىزلىقتىن بىرنەچچە قول ئويناپتتى-دە، ئارام ئېلىشنى باھانە قىلىپ ئۈستۈنكى قەۋەتكە چىقىپ كېتەتتى. فوگېلنىڭ بۇ ئۆيدىن قاچان چىقىپ كەتكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. يورگېن بولسا بىلىشنىمۇ خالىمايتتى. بىر كۈنى ئۇلار يەنە «Risiko» ئويناشقا ئولتۇرۇشتى.

— يەنە ئۇتتۇرۇپ قويىدىغان بولدىڭىز، — دېدى فوگېل بىر قولى بىلەن دائىم تاقىۋالىدىغان قارا بانتىكىنى تۈزەشتۈرۈپ.

— يورگېن ئۇتتۇرۇپ كېلىۋاتقىلى خېلى ئۇزۇن زامان بولۇپ قالدى، — دېدى ژېننى مەسخىرە ئارىلاش.

— ئۇتۇش - ئۇتتۇرۇش دائىم بولۇپ تۇرىدىغان ئىش، — دېدى يورگېن شىشىخالىنى قولىغا ئېلىۋېتىپ. ئۇ ئۈچ تال شىشىخالىنى ئۇستەلگە ئېتىۋىدى، ئۈچىلىسى بىر تال چېكىتنى كۆرسەتتى.

— دېگىنىمدەكلا بولدى، — دېدى ژېننى قاقاقلاپ كۈلۈپ، — ئەمەت پەرىش-

تىسىمۇ بۇ ئادەمدىن بىزار بولۇپ قېچىپ كېتىپتۇ.

ژېننى توختاۋسىز كۈلەتتى، فوگېلمۇ قوشۇلۇپ كۈلۈشكە باشلىدى. ئويۇن بىر چەتكە قايرىلىپ قالدى. يورگىننىڭ ئەسەبلىرى تارتىشىپ تىترەشكە باشلىدى. ئۇ زادىلا تاقەت قىلالمىدى. ژېننى بىلەن فوگېلنىڭ مەسخىرىلىك كۈلكىسى تېخىمۇ ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈۋاتاتتى. يورگىننىڭ قۇلاقلىرى غوڭۇلداپ ئۆي پىرقىراۋاتقاندەك تۇيۇلدى. يورگىن ئالدىدا ئولتۇرغان ئىككىسىنىڭ چىرايىنى خۇددى ھەجۋىي ئەينەكتە كۆرۈۋاتقاندەك ھېس قىلدى. ئۇلارنىڭ چىرايلىرى ئىنتايىن تېز ئۆزگىرىپ غەلىتە مەخلۇقلارغا ئايلىنىپ قېلىۋاتاتتى. ئەنە كۈلكىدىن فوگېلنىڭ ئېڭىكى پەسكە ساڭگىلاپ ئېقىپ چۈشتى. ژېننىمۇ بىردىنلا قورقۇنۇچلۇق مەخلۇققا ئايلىنىپ قالدى.

دەسلەپتە ژېننىنىڭ بېشى كىچىكلەپ بىر چېكىتكە ئايلاندى. ئۇنىڭ گەۋدىسى بىلەن ئىككى قولىلا مىدىرلايتتى. ئۇنىڭ قوللىرى ئۇزاردى. بۇ بىر جۈپ قول گويا ماھارەتلىك ئۇسسۇلچىنىڭ قوللىرىدەك نەپىس ھەرىكەتلەر بىلەن يورگىننىڭ ئالدىغا سوزۇلۇپ كېلىپ ئۇنى قۇچاقلىماقچى بولدى. يورگىن سەسكىنىپ كرېسلوغا چىڭ تىرىلىپ قالدى. بىر جۈپ قول پروفېسسورغا شەپقەت قىلغاندەك قىسقىراپ كەينىگە قايتتى... ئەمدى ئاستا ـ ئاستا ژېننىنىڭ بېشى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. كۈلكە بارغانسېرى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈپ، كۈچلۈك ئەكس سادا قايتۇرۇۋاتقاندەك ئاڭلىناتتى. ژېننىنىڭ ئاغزى چوڭ ئېچىلدى. ئۇنىڭ قىپقىزىل تىلى ئۇزىراپ، تولغىنىپ يورگىنغا قاراپ كېلىۋاتاتتى. يورگىن تەشۋىشكە چۈشتى. ئۇزۇن تىل ئۈستەلدىكى شامنى يالاپ ئۆچۈرۈپ قويدى. دەل مۇشۇ چاغدا يورگىن ژېننىنىڭ پېشانىسىدە بىر تاللا كۆزى بارلىقىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ كۆزدىن بىر خىل ۋەھىملىك ئوت چاقنايتتى. ئۇزۇن تىل سوزۇلۇپ كېلىپ يورگىننىڭ بۇرنىنىڭ ئۇچىنى يالاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا جان قالمىدى. ئۇ قىمىر قىلىشقىمۇ جۈرئەت قىلالماي كرېسلوغا چاپلىشىپلا قالدى،

www.uyghurkitap.com

چىرايى ئۆلۈكتەك تاتىرىپ كەتتى. بىردىنلا ژېنىننىڭ يالغۇز كۆزىدىن بىر ئالماچ يىلان بېشىنى چىقاردى. ئۇنىڭ تىلىنىڭ ئۇچىدا غەلىتە بىرخىل كۆكۈچ ئوت چاقنايتتى. يىلان ۋىشىلداپ تولغانغىنىچە كېلىپ، تىلىنىڭ ئۇچىدىكى ئوت بىلەن ئۈستەلدىكى شامنى ياندۇرۇپ قويدى ھەمدە سۇرلۇك ۋىشىلداپ يورگىنىغا ئېتىلدى. خۇدىنى يوقاتقان يورگىن ئۆزىنى كەينىگە قاتتىق تاشلىدى. ئۇ كىرېسلو بىلەن بىللە يىقىلدى. ئۆمىلەپ يۈرۈپ ئورنىدىن تۇردى - دە، دەھشەتلىك ۋارقىراپ پەلەمپەيگە ئۆزىنى ئاتتى. ئۇ پەلەمپەيدە يىقىلىپ، مۈدۈرۈپ ئۆمىلىگىنىچە ئىككىنچى قەۋەتكە چىقىپ كەتتى. يورگىن شۇنىدىن كېيىن ژېنىنغا تىكىلىپ قاراشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايدىغان بولۇپ قالدى.

ژېنىنى بۇ پۇرسەتنى غەنىمەت بىلدى - دە، فوگېلنىڭ كىچىككىنە ئىككى ئېغىزلىق ھوجرىسىغا كۆچۈنۈپ كەتتى ...

پروفېسسور مارىينىڭ رەسىمىدىن كۆزىنى ئېلىپ ئاستا ئورنىدىن تۇردى - دە، مارىينىڭ ياتاق ئۆيىگە كىردى. ئۇنىڭ كۆزى ئۈستەلدىكى خەتكە چۈشتى.

«سۆيۈملۈك دادا!

ھەسرىتىڭىزگە ھەسرەت قوشۇۋاتقانلىقىمنى بىلىمەن. چارىسىز قىزىڭىزنى كەچۈرىدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن. ئىنسان ئۆز ئەركىدىن ئايرىلسا قەپەستىكى قۇشقا ئوخشاپ قالىدۇ. قەپەستە سايرىغان قۇشنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىنى چۈشىنىسىز ئەلۋەتتە. ئاپامدىن ئايرىلغاندىن كېيىنكى جۇدالىق كۈنلەرنىڭ مەن ئۈچۈن نەقەدەر ئېغىر ئىكەنلىكىنى سىز ھېس قىلىپ باقانمۇ؟ ئۇ چاغدا سىزمۇ مەندىن پەرقلەنمەيتتىڭىز. يۈرەك يارىڭىزغا تۇز سېپىشنى خالىمىدىم. مېنىڭ مۇڭداشقۇدەك ئادىمىم يوق ئىدى. ئۇ چاغلاردا يوھاندىسمۇ تىلسىز مەخلۇققا ئايلىنىۋالغان ئىدى ...

سۆيۈملۈك دادا، سىزمۇ بىلىسىز، بىز بۇرۇن قانداق بەختلىك ئائىلە ئىدۇق - ھە... دەم ئېلىش كۈنلىرىدىكى ئائىلىۋى ساياھەتلىرىمىز مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدۇ. يوھانداس ئىككىمىز ئۇ چاغلاردا ئەركىن قۇش ئىدۇق. ھازىرچۇ؟ ئۇ ھازىر خۇددى بويىنى باغلانغان كېيىكتەك پانكىلاردىن① ئايرىلالمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. مەن ئۇنى ئالدىنقى كۈنلا «مارىيام پىلاتس»②تا كۆردۈم، ئۇنىڭ روھى چۈشكۈن، چىرايىمۇ غەلىتىلا بولۇپ قاپتۇ. ئۇ بەلكى خىرويىن بىلەن زەھەرلەنگەن بولسا كېرەك. مەن ئۇنىڭغا گەپ قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. شېرىكلىرىنىڭ ئەلپازىمۇ ناھايىتى قورقۇنچلۇق ...

مەن بۇرۇن ئىنتايىن جۈرئەتسىز ئىدىم، ئاپاممۇ مېنىڭ بۇ مىجەزىمنى ئەيىبلەيتتى. ئەمدى ئۆزۈمنىڭ ئىنسان ئىكەنلىكىمنى تونۇپ يەتتىم.

سۆيۈملۈك دادا، ئېسىڭىزدىمۇ، بىز بىر يىلى تۈركىيىگە ساياھەتكە باردۇق. (ئەلۋەتتە ئاپامنىڭ تەلىپى بويىچە) سەل

① پانكىلار — جەمئىيەتكە نارازىلىق بىلدۈرگۈچىلەر. ئۇلار جەمئىيەت قانۇن - تۈزۈملىرى ۋە بارلىق قائىدە - يوسۇنلارغا نارازىلىق بىلدۈرىدۇ. چەكسىز ئەركىنلىك تەلەپ قىلىدۇ، ئەڭ غەلىتە مودىلاردا ياسىنىشىدۇ.

② «مارىيام پىلاتس» — بۈۋى مەريەم مەيدانى. ميۇنخېن شەھىرىنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان بۈۋى مەريەم چېركاۋىسىنىڭ ئالدىدىكى ئاۋات مەيدان.

چۈق شەھىرىنىڭ يېنىدىكى چوققىغا چىقىپ بۇزرۇكۋار مەريەم ئانىمىزنىڭ ئىبادەتخانىسى ۋە ئۇنىڭ مىستىن ياسالغان نەپىس ھەيكىلىنى كۆرگەن ۋاقتىم زادى ئېسىمدىن چىقمايدۇ. ئۇ چاغلاردا مەن 12 ياشلاردا بولسام كېرەك. مەن شۇ چاغدا ئاپامنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ:

— بۇ ھەيكەل سىزگە بەك ئوخشايدىكەن، — دېدىم، ئاپام ماڭا لەپپىدە بىر قاراپ قويدى ۋە شۇ ئانلا چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ:

— ئۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، ئۇ بىز — بارلىق خىرىستىئانلارنىڭ بۇزرۇكۋار ئانىسى، — دېدى.

بىلەمسىز دادا، ئاپامنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن مەريەم ئانا پات - پاتلا چۈشۈمگە كىرىدىغان بولۇپ قالدى. مېنىڭ بوش ۋاقتىم بولسىلا «مارىيام پىلاتس» قا بېرىشىمنىڭ سەۋەبىمۇ شۇ ئىدى.

سۆيۈملۈك دادا، سىز بىلەمسىز، ئەركىنلىكتىن مەھرۇم بولۇش ئۆلگەنگە باراۋەر ئىكەن. مەن ئۆلگەن بولسام كېرەك. توغرىسى، ئۆلگەن روھىم كېرەكسىز تېنىمنى كۆتۈرۈپ يۈرۈۋاتىدۇ...

ھازىر مېنىڭ كۆز ئالدىمدا پەقەت بىرلا سىما — يەنى سەلچۈق شەھىرىنىڭ شەرقىي جەنۇبىدىكى چوققىدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان بوزرۇكۋار مەريەم ئانىنىڭ گۈزەل مىس ھەيكىلىلا بار.

بۇزرۇكۋار مەريەم ئانىمىز پۈتكۈل دۇنيادىكى ھەققانىيەتنىڭ، ئەركىنلىكنىڭ بۈيۈك ھامىيسى. ئۇ ئىنسانىي مېھرى - مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولغانلارنىڭ قەلبىگە، مېھرى شەپقەت ۋە دوستلۇق، - مۇھەببەت ئۇرۇقىنى چاچقۇچىدۇر.

خەير - خوش، دادا! سىزنى سۆيۈپ:
قىزىڭىز مارىي»

پروفېسسورنىڭ قوللىرى تىترەپ، ئاغزى بىر تەرەپكە قېيسىيشقا باشلىدى. قولىدىكى خەت ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى بىلەن نەملەندى.

4

پروفېسسور يورگىن شۇندىن كېيىن تېخىمۇ خىيالچان بولۇپ كەتتى. بىراق ئۇنىۋېرسىتېتتىكى دەرسنى تاشلىمىدى. ئۇ دەرس ئۆتكەندىلا غەمدىن بىرئاز خالاس بولاتتى. ئۇنىڭ دەرد ئېيتىپ ئىچىنى بوشاتقۇدەك بىرەر ئادىمى قالمىدى. يوھانداسنىڭ ھېچقانداق خەۋىرىنى ئالالمىدى، ئۇنى ئاز دەپ مارىيمۇ چېركوۋغا كېتىپ قالغان ئىدى. ئۇ مارىينى بىرقانچە كۈن ئىزدىدى، ئەمما ھېچ نەتىجە چىقمىدى. ئۇ ئاخىرى كۆڭلىدىكى دەردلىرىنى ئېيتىش ئۈچۈن رېگىنا خانىمنى تاپتى. رېگىنا بېرلىندا پسىخولوگىيە ئوقۇغان بولۇپ، ھازىر ميۇنخېندا ھال ئېيتقۇچىلارغا مەسلىھەت، تەسەللى بېرىدىغان مەخسۇس كەسىپ بىلەن شۇغۇللىناتتى. ھەمدە ئۇنىڭ نامى خېلىلا چىقىپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئىشخانىسىدىن دەردمەنلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى. پروفېسسور يورگىنمۇ رېگىنا خانىمنىڭ دائىملىق خېرىدارلىرىنىڭ بىرىگە ئايلىنىپ قالدى. ئۇ ھە دېسىلا رېگىنا خانىمغا كۆڭلىدىكى دەرد - ھەسرەتلىرىنى تۆكۈپ ئۇنىڭ تەسەللىلىرىنى ئاڭلاپ، مەسلىھەتلىرىنى ئالاتتى - دە، خېلى يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلاتتى. ئۇ رېگىنا خانىمنىڭ ئىشخانىسىغا ھەپتىدە بىر قېتىم، گاھىدا بىرنەچچە قېتىم كېلىدىغان بولۇپ قالدى. ھەر قېتىم كەلگەندە ئۇنىڭ بىلەن

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆزۈنىدىن ئۆزۈن سۆھبەتلىشەتتى، كۆڭلى يورۇپ قالاتتى. ئۇ بوگۈنمۇ رىگىنا خانىمغا تېلېفون بېرىپ، چۈشتىن كېيىن سۆھبەتكە بارماقچى بولدى.

— ياخشىمۇ سىز خانىم، كەيپىياتىڭىز قانداقراق؟ — دېدى يورگىن ئىشىكتىن كىرىۋېتىپ.

— ياخشىمۇ سىز پروفېسسور، سىزنىڭ كەيپىياتىڭىزنى كۆرۈپ، تېخىمۇ خۇشال بولۇۋاتىمەن.

— ياخشى كۆڭلىڭىزگە رەھمەت، — دېدى يورگىن ئۇنىڭ ئۇدۇلىغا ئولتۇرۇپ، — سىز بىلىسىز خانىم، بىر مەزگىل بەزىلەر مېنى «ئېلىشىپ قالدى»، دېيىشتى. بۇ پەقەت ژېنىنىڭلا ئويۇنى. ئۇ ھەتتا مېنى روھىي كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسىغا ئاپىرىپ بەرمەكچىمۇ بولدى. ئەمما مەقسىتىگە يېتەلمىدى. ئۇ ھازىرمۇ مەندىن نەپ ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. قانۇنىي جەھەتتىن ئۇنىڭ مەندىن نەپ ئېلىشى يوللۇق. ئەمما ئۇ ماڭا ۋىجدان بىلەن بىرەر ئېغىز گەپ قىلالامدۇ؟... ئۇ مېنى ھەممىدىن ئايرىدى، ئەمما ئۆزى نېمىگە ئېرىشتى؟ ئاشۇ ھەر ئايدا ئالىدىغان بىرقانچە يۈز مارك پۇلغىمۇ؟

— ئەلۋەتتە، كىشىلەرنىڭ ھەۋەس — ئىشتىياقى ئوخشاش بولمايدۇ، پروفېسسور. ئەر — خوتۇنلارنىڭ كېلىشەلمەسلىكى دائىم بولۇپ تۇرىدىغان نورمال ھادىسە. سىز پىكرىڭىزنى بۇ تەرەپكە چاچماڭ. ئەڭ مۇھىمى يوھانداس بىلەن مارىيىنى ئىزدەپ تېپىشىڭىز، ئۇلارنىڭ ئىستىقبالى ھەققىدە باش قاتۇرۇشىڭىز كېرەك.

— شۇنداق، مەن يەنە گېزىتكە ئېلان چىقاردىم. ئۇلارنىڭ نەگىلا بارسا ئىسمىنى ئۆزگەرتىۋېتىشى ئېنىق. ئەمما قاچانلا بولسۇن بىر كۈنى قايتىپ كېلىشىگە ئىشىنىمەن.

— توغرا ئېيتتىڭىز. ئۇلار بىر كۈنى ھەممىنى چۈشىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئۆيدىن چىقىپ كېتىشى پەرزەنتلىك مېھرى — مۇھەببەتكە ئېرىشەلمىگەنلىكى ۋە ئەركىنلىكتىن مەھرۇم بولغانلىقىدىن.

— بۇ تەقدىرنىڭ ماڭا قىلغان رەھىمسىز چاقچىقى. توغرا، مەن بىر مەزگىل چۈش كۆرۈۋاتقان ئادەمدەك خاموش ياشىدىم. دەردلىرىمگە نېرۋىلىرىم بەرداشلىق بېرەلمىدى. داڭلىق دوختۇرلارغىمۇ كۆرۈنۈپ باقتىم، پايدىسى بولمىدى. سىزلا، پەقەت سىزلا مېنى بۇ ئازابتىن قۇتقۇزدىڭىز. سىزنىڭ تەسەللى — مەسلىھەتلىرىڭىز، توغرىسى سەمىمىي دوستلۇقىڭىز مېنى قۇتقۇزۇپ قالدى. بىزدە دوستلۇق كەم. راستىنى ئېيتقاندا بارغانسېرى كەملەپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ نېمە ئۈچۈن؟ ئېيتىڭچۇ، بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟

— بۇنىڭ سەۋەبلىرى نۇرغۇن. ئەمما سىز قانائەتلەنگۈدەك جاۋاب بېرەلىشىم ناتايىن، — دېدى رىگىنا خانىم تەبەسسۇم كۈلۈمسىرەپ، — سىز ناھايىتى مۇھىم بىر مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويۇۋاتىسىز. ھەقىقەتەن بىزدە دوستلۇق ئاز، كۈندىن — كۈنگە ئازلاپ كېتىۋاتىدۇ. گەرچە بەزىلەرنىڭ ئېتىراپ قىلغۇسى كەلمىسىمۇ... قىسقىسى مەن ئۆزۈمنىڭ بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىپ قېلىشىمنى ھەتتا ئويلاپمۇ باقمىغان. ئەمما تۇرمۇش يولى ۋە ئارزۇ — ئىستەكلىرىم مېنى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلىدى. ھازىر گېرمانىيىنىڭ چوڭ شەھەرلىرى ئەمەس، ھەتتا ھەرقانداق بىرەر كىچىك يېزىسىغا بارسىڭىزمۇ مېنىڭ كەسپداشلىرىم-

نى تاپالايسىز. ئۇلار بارغانسېرى كۆپىيىۋاتىدۇ، سىزنىڭچە بىز بۇ كەسىپتىن قول ئۈزۈشىمىز كېرەكمۇ؟

— ياق، رېگىنا. دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە. سىز دوستلۇقتىن مەھرۇم بولغان نۇرغۇن كىشىلەرگە دوستلۇق ئاتا قىلدىڭىز. ئۇلارغا ئىنسانىي مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ماھىيىتىنى تونۇتتىڭىز. كىشىلەر سىزگە ۋە سىزنىڭ كەسپداشلىرىڭىزغا موھتاج.

— مېنىڭچىمۇ ھازىر شۇنداق. ئەمما مەڭگۈ شۇنداق بولۇشى ناتايىن. مەن قاچانلا بولسۇن بۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلارنىڭ ھازىرقىدىن ئازىيىشىنى، ئەكسىچە جەمئىيەتنىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدا كىشىلەرگە ۋەز - نەسىھەت ئېيتىش يۈرمەسلىكىنى خالايمەن. بۇ ھەرگىز، جەمئىيەتتە پسىخولوگلار بولمىسىمۇ بولىدۇ، دېگەنلىكىم ئەمەس. مەن پەقەت كىشىلەردە ئىنسانىي مېھرى - مۇھەببەتنىڭ ئۇلغىيىشىنى، دوستلۇقنىڭ كۈچىيىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. مەن ئاسىيادا نۇرغۇن دۆلەتلەرگە باردىم. ئاسىيالىقلار مېھماندوست خەلق. ئاسىيادىكى بەزى دۆلەتلەرنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىنى گېرمانىيىگە سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ. ئەمما ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يېگۈدەك نەرسىسى قالمىسىمۇ مېھمىنىنى ئاچ قويمايدۇ. بىزدىكى دوستلۇقنىڭ خاراكتېرى ئوخشىمايدۇ، چۈنكى بىزدە ئاچ - توقلۇق مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس... مەن نۇرغۇن دۆلەتلەرنى كەزدىم. پسىخولوگىيە ساھەسىدىكى بەزى مەسىلىلەرنى بىرەرسى بىلەن ئورتاقلاشقۇممۇ بار.

— مەن ئورتاقلىشالماسمەنمۇ؟

— سىز خالىسىڭىزلا، بىراق ئۇ چاغدا بىز ئورنىمىزنى ئالماشتۇرىمىز.

— راستىنلا شۇنداق ئويلاۋاتامسىز، رېگىنا؟— دېدى پروفېسسور ئەجەبلىنىپ.

— تاڭ قېلىشنىڭ ھاجىتى يوق،— دېدى رېگىنا يېقىملىق كۈلۈمسىرەپ،— كىشىلەر ھامان ئۆزئارا ياردەمگە موھتاج. بولۇپمۇ روھى جەھەتتىن. بۇ ئىنسانلار مۇناسىۋىتىنىڭ نازۇك تەرىپى. بىز بۇرۇن بۇ نۇقتىغا سەل قارىغان. لېكىن ھازىر كىشىلەر بۇ مەسىلىنى بارغانسېرى چوڭقۇر ھېس قىلماقتا... نېمە ئۈچۈن بىزدە ھازىر دوستلۇق ئازىيىپ كەتتى؟ بۇنىڭ سەۋەبلىرى ناھايىتى نۇرغۇن ۋە مۇرەككەپ. كىشىلەر ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان بايلىق يارىتىش ئۈچۈن جان تىكىپ ئىشلىدى. موھتاجلىقتىن قۇتۇلۇپ مۇستەقىل ياشاش يولىنى ئىزدىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ۋاقىت مۇھىم ئامىل ئەلۋەتتە. ۋاقىتنىڭ قىسقىلىقىنىڭ كىشىلىك مۇناسىۋەتنى سۇسلاشتۇرىدىغانلىقى ئېنىقتۇ. بىز ئىشقا كەلگەندە ياپونلاردىن قېلىشمايمىز. ئەنە شۇ تىنىمسىز ئىش ئىزچىللىقى نۇرغۇن كىشىلەرنى ماشىنا ئادەملەرگە ئايلاندۇرۇۋەتتى... بۇنىڭدىن باشقا يەنە بىرمۇنچە سەۋەبلەرمۇ بار. سىزگە مۇنداق ئىككى مىسالنى سۆزلەپ بېرەي. ماڭا ھال ئېيتىپ كەلگەن ئىككى موماي بار. ھەر ئىككىلىسىنىڭ يېشى 70 تىن ھالقىغان، ھەر ئىككىلىسى ياشانغانلار كۈتۈنۈش ئۆيىدە تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئوخشايدىغان يېرى شۇكى، ھەر بىرسىنىڭ بىردىن ئوغلى ۋە بىردىن قىزى بار. ئەمما ئۇلارنىڭ تەلەپلىرى بىر - بىرىنىڭكىگە زىت. ئۇلارنىڭ بىرى پەرزەنتلىرى بىلەن بىرگە تۇرۇشنى، ئاخىرقى ئۆمرىنى ئۇلارنىڭ يېنىدا ئۆتكۈزۈشنى خالايدۇ. ئەمما پەرزەنتلە-

رى ئۇنىڭ ئەكسىچە. ئۇلار ئۇنىڭ مېھرى ـ مۇھەببىتىنى چۈشەنمەيدۇ. ھەتتا چۈشىنىشنىمۇ خالىمايدۇ. قىسقىسى، ئۇلارنىڭ ئاپىسىدىن خەۋەر ئالغۇدەك ۋاقتى يوق. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ تۇرمۇشىنى ناھايىتى پىلانلىق ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان. باشقىلارنىڭ دەخلى يەتكۈزۈشىنى خالىمايدۇ. قانۇن بويىچە ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا قاراش مەجبۇرىيىتى يوق ـ تە، يەنە بىر موماي ئۇنىڭ ئەكسىچە. ئوغلىنىڭ ئۆيىدىن ئۆزى تەلەپ قىلىپ كۈتۈنۈش ئۆيىگە كەتكەن. ئۇ بىر قېتىم قاتتىق ئاغرىپ قالغاندا ئوغلى ئۇنى ئالغىلى كەپتۇ. ئەمما موماي ئۇنىماپتۇ. ئوغلى ئامالسىز قايتىپ كېتىپتۇ. موماي باشقىلارنى ئاۋارە قىلىشنى خالىمايدىكەن. ئۇنىڭ نەزەرىدە قېرىغاندا باللىرىغا يۈك بولۇپ قېلىش بىر خىل روھىي ئازاب ھېسابلىنىدىكەن. چۈنكى ئۇنىڭ پەرزەنتلىرىمۇ جەمئىيەتتىكى بارلىق كىشىلەرگە ئوخشاشلا ئۆز تۇرمۇشىنى كۆڭۈلدىكىدەك ئورۇنلاشتۇرۇش ھوقۇقىغا ئىگە ـ دە.

— توغرا ئېيتتىڭىز، خانىم. بىز ئەلۋەتتە پەرزەنتلىرىمىزنىڭ ئىستىقبالىنى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئويلىشىمىز، ھەرگىز ئۇلارغا يۈك بولۇپ قالماسلىقىمىز لازىم، — پروفېسسور رېگىنا خانىمنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلىدى.

— بىرەر ئىستاكان قىزىق قەھۋە ئىچەمسىز؟

— ئەلۋەتتە، تەكلىپىڭىزنى يەردە قويمايمەن.

رېگىنا كۈتكۈچىسىگە قەھۋە بۇيرۇپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— ھېلىقى موماي ماڭا مۇنداق دېدى: «مەن ئوغلۇمنى 18 ياشقىچە تەربىيىلىدىم. شۇندىن كېيىن ئۇنىڭغا مۇستەقىل تۇرمۇش كەچۈرۈش يولىنى تېپىش تەلىپىنى قويدۇم. ئۇ بىر تېخنىكا مەكتىپىگە ئوقۇشقا كىردى. دەرستىن چۈشكەندە بولكىخانا ۋە پارۋايخانىلاردا ئىشلەپ قوشۇمچە كىرىم قىلىدىغان بولدى. ئۇ ئاخىرى ئۆيىدىن چىقىپ كەتتى. ئۇنىۋېرسىتېتتىمۇ ئوقۇيالمىدى. ئۇ كېيىن ئۆيگە زادىلا يولىمىدى. دادىسى بىلەن ئىككىمىز قاتتىق ھەسرەت چەكتۇق. بىز ئۇنىڭ ئانچە ـ مۇنچە ئۆيگە كېلىپ تۇرۇشىنى ئۆتۈندۇق. ئۇ يىلدا ئىككى قېتىم، يەنى دادىسىنىڭ ۋە مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈمدە ئۆيگە كېلەتتى. روژدېستۋا ۋە يېڭى يىل بايراملىرىدا بولسا تېلېفون بېرىپ بىزدىن ئەھۋال سورايتتى. بىز ئەينى چاغدا ئۇنىڭغا رەھىمسىز مۇئامىلە قىلغان. بۇ ئىش ئۇنىڭ ياش قەلبىگە قانداق تەسىر قالدۇرىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن، ئەمما ئۇ چاغدا جەمئىيەت، ئۆرپ ـ ئادەت ۋە ئىقتىسادىي تۇرمۇش بىزنى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر قىلغان. ئوغلۇم ئۇ ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتەلمىدى. ئۇ كېيىن دادىسىنىڭ ۋاپاتىدا ئۆيگە كەلدى، لېكىن قونمىدى. مەن ئۇنىڭ بىلەن بىر كېچە بولسىمۇ مۇڭدىشىپ، كۆڭلۈمدىكى گەپلىرىمنى ئېيتىۋالغۇم بار ئىدى. ئەمما ئۇ كەتتى... ھازىر مەن پېنسىيە پۇلۇمنى ياشانغانلار ئۆيىگە يۆتكىدىم. ئۆمرۈمنىڭ ئاخىرىغىچە مۇشۇ يەردە ياشىماقچىمەن. مەن سىزنىڭ ئوغلۇم توماسقا بۇ ئەھۋاللارنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن.» ئەمدى چۈشەنگەنسىز، پروفېسسور. كىشىلىك مۇناسىۋەت ئىنتايىن نازۇك ۋە مۇرەككەپ. كىشىلىك مۇناسىۋەتمۇ جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيىتىگە

ماس هالدا ئۆزگىرىپ بارىدۇ.

— توغرا ئېيتتىڭىز، رېگىنا! مەن بەزى نەرسىلەرنى، يەنى بىز بۇرۇن نەزەرىمىزدىن ساقىت قىلىپ كېلىۋاتقان بەزى مەسىلىلەرنى ھېس قىلىۋاتىمەن، چۈشىنىۋاتىمەن. بىزدە ماددىي تۇرمۇش ئېھتىياجىغا كېرەكلىك ھەممە نەرسە تېپىلىدۇ، قىسقىسى بىز جەمئىيەتتە بېجىرىشكە تېگىشلىك نۇرغۇن ئىشلىرىمىزنى تېلېفون ئارقىلىق ئالاقىلىشىپ بېجىرىمىز. تېلېفون، تېلېفاكىسلار بىز ئۈچۈن تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز قولايلىق شارائىتلارنى ياراتتى. بىز ھەتتا ئۇرۇق-تۇغقانلىرىمىز ۋە ئەڭ يېقىن دوستلىرىمىز بىلەنمۇ بىۋاستە كۆرۈشۈشنىڭ ئورنىغا تېلېفون بىلەن ئالاقىلىشىمىز، ئايلاپ ھەتتا يىللاپمۇ كۆرۈشەلمەيمىز.

— شۇنداق، ھازىر بىر قىسىم ياشلار بەزى مەسىلىلەرنى بىزدىن بۇرۇنراق بايقىدى. ئۇلار بۇ ھەقتە بەزى ئەمەلىي ئىشلارنى كۆرۈۋاتىدۇ. گېزىت-ژۇرناللارغا ماقالىلەر ئۇيۇشتۇرۇۋاتىدۇ، دوستلۇق جەمئىيەتلىرىنى قۇرۇۋاتىدۇ. بۇنداق ياشلارنى ھازىر گېرمانىيىنىڭ ھەممىلا يېرىدىن تاپقىلى بولىدۇ.

بۇنداق سۆھبەتلەر يورگېن بىلەن رېگىنا ئوتتۇرىسىدا ئۈزۈلمەي داۋاملاشتى. بارا-بارا رېگىنا خانىممۇ ئۆزىنىڭ شەخسىي تۇرمۇش مەسىلىلىرى توغرىسىدا پروفېسسور بىلەن ئازادە سۆزلىشىدىغان بولدى. تۇرمۇشنىڭ ئەگرى-توقاي يوللىرىدا نۇرغۇن ئوڭۇشسىزلىقلارغا ئۇچراپ 40 ياشقىچە توي قىلمىغان رېگىنا خانىم، ئۆزىدىن 17 ياش چوڭ يورگېننى قانداق ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى سەزمەيلا قالدى، ئەمما بۇ ئىشنى ئۇ ھازىرچە كۆڭلىدە سىر تۇتماقچى بولدى.

بىر كۈنى ئۇ پروفېسسوردىن كەلگەن تېلېفوننى ئالدى.

— ياخشىمۇ سىز، رېگىنا! كەيپىياتىڭىز قانداق؟

— ياخشىمۇ سىز، ئەھۋال سورىغىنىڭىزغا رەھمەت!

— ئەتىكى پروگراممىڭىز زىچمۇ؟

— مەن تېخى ئورۇنلاشتۇرۇپ بولمىدۇم.

— دېمەكچىمەنكى، ئەگەر ۋاقتىڭىز يەتسە ئەتە مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈمنى ئۆتكۈزۈشكە قاتنىشىپ بېرەرسىزمۇ؟

— نېمە؟ نېمە دېدىڭىز؟

— سۆيۈملۈك رېگىنا، ئاڭلاۋاتامسىز، ئەتە مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم. مەنغۇ ھېچقانداق مېھمان چاقىرغىنىم يوق. پەقەت سىزنىڭ مەسلىھەتىڭىزنى ئالماقچىمەن.

— بۇ... بۇ، قانداق بولغىنى؟ — رېگىنا ھەيران بولغىنىدىن قېتىپلا قالدى.

— كەچۈرۈڭ رېگىنا، كەچۈرۈڭ. مەن مۇنداقلا... پەقەت سىزنىڭ مەسلىھەتىڭىز بىلەن ئىش كۆرۈشنى ئويلىۋىدىم... سىزنىڭ راستىنلا باشقا ئىشلىرىڭىز بارمىدى؟ ئەگەر شۇنداق بولسا...

— ياق... ياق، پروفېسسور، دېمەكچىمەنكى، ئەتە مېنىڭمۇ تۇغۇلغان كۈنۈم.

— شۇنداقمۇ رېگىنا، — ئەمدى يورگېنمۇ قۇلاقلىرىغا ئىشەنمەي قالدى، — بىر كۈندە ھە... بۇ... بۇ كىمنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بولغىيدى؟

— تەقدىرنىڭ، پروفېسسور، تەقدىرنىڭ. — رېگىنا ھاياجان ئىچىدە ئارانلا شۇ سۆزنى ئېيتالىدى. ئۇنىڭ ئاۋازىمۇ خۇددى تۇنجى مۇھەببەت باغلىغان يىگىتكە سۆزل-

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

گەندەك تىترەپ كەتتى. ئۇ تېلېفون تروپكىسىنى قويۇشنىمۇ ئۇنتۇپ تەسۋىرلىگۈسىز بىر خىل شېرىن خامۇشلۇق ئىلكىدە كەرىيسلوغا چۆكۈپ كەتتى.

5

پىۋا بايرىمىنىڭ يېتىپ كېلىشى بىلەن گۈزەل مېيۇنخېن شەھىرى تېخىمۇ ئاۋاتلىشىپ كەتتى. ھەر يىلى بۇ چاغدا مېيۇنخېنغا ئامېرىكا، ئەنگلىيە، فرانسىيە، ئىتالىيە، ئىسپانىيە، بېلگىيە، بۇلغارىيە، شۋېتسارىيە، چېخوسلوۋاكىيە، گوللاندىيە، تۈركىيە، ئاۋسترىيە، ياپونىيە قاتارلىق 100 گە يېقىن دۆلەتتىن كەلگەن ساياھەتچىلەر مىليوندىن ئېشىپ كېتەتتى.

شەھەر ھۆسنىگە ھۆسن قوشۇپ تۇرىدىغان گۈزەل ئىزار دەرياسى خۇددى كۆمۈش بەلباغدەك شەھەرنى ئىككىگە بۆلۈپ تۇرىدۇ. دەريا بويىدىكى كوچىلارغا تىكلەنگەن خىلمۇخىل ھەيكەللەر، قەدىمكى ئۇسلۇبتا سېلىنغان ھەشەمەتلىك بىنالار، كوچىنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى چىملىققا بۆككىدە سايە تاشلاپ تۇرغان دەلدەرەخلەر ۋە دەريا بويىدا ئەركىن پەرۋاز قىلىشىپ يۈرگەن قۇشلارنىڭ تىنىمسىز سايراشلىرى بۇ شەھەرنى تېخىمۇ ساماۋى بىر تۈسكە كىرگۈزۈپ قويىدۇ.

پروفېسسور يۈرگىسىن بۈگۈن باشقا كۈنلەردىكىدىن بۇرۇنراق ئورنىدىن تۇردى. ئۇ ئۆزىنى بۇرۇنقىدىن تېتىكلىشىپ، ياشرىپ قالغاندەك ھېس قىلدى. ئۇ بۈگۈن شۇنداق خۇش چاغ ئىدىكى، ھەتتا ساقلىنى ئېلىۋېتىپ قانداقتۇر بىر ئاھاڭغا غىڭشىپمۇ قويدى. ئەتىگەنلىك ناشتىدىن كېيىن رېگنا خانىم ئۇنىڭغا تېلېفون بەردى:

— ياخشىمۇ سىز، پروفېسسور. تۇغۇلغان كۈنىڭىزنى قۇتلۇقلايمەن!

— رەھمەت سىزگە، رېگنا، سىزنىڭمۇ تۇغۇلغان كۈنىڭىزنى چىن دىلىمدىن تەبرىكلەيمەن! سىزگە خۇش خەۋەر، رېگنا، تۈنۈگۈن كەچتە مارىينىڭ تۇغۇلغان كۈنۈمنى تەبرىكلىگەن كارتىسىنى تاپشۇرۇپ ئالدىم. ئۇ بۈگۈن ئۆيگە كېلىپ قالىدىغاندەكلا تۇرىدۇ. ئەگەر مارىي كەلسە قانداق ياخشى بولاتتى ـ ھە...

— ئەلۋەتتە تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز خۇشاللىق بولاتتى. مارىي بىلەن كۆرۈشۈش ئارزۇيۇمۇ ئەمەلگە ئاشقان بولاتتى. مېنىڭچە، پروفېسسور، مېھمان چاقىرىشىڭىزمۇ ھاجىتى يوقتەك تۇرىدۇ. ھازىر ۋاقتى ئەمەس.

— تۇغۇلغان كۈنىمىزنى مېنىڭ غېرىب خانەمدە ئۆتكۈزسەك قارشى ئەمەستۇرسىز؟

— دېمەكچى بولغانلىرىڭىزنى چۈشەندىم. كەچ سائەت 7 دە مېنى كۈتۈڭ. خەير ـ خوش!

— خەير ـ خوش، رېگنا، — پروفېسسور تروپكىنى قويۇۋېتىپ بىر خىل تەسۋىرلىگۈسىز شېرىن ھېسقا چۆمدى.

ئۇ چۈشكە يېقىن ئۆيىدىن چىقتى. كوچىدىكى مىغىلدىغان ئادەملەر بىر دەمدىلا ئۇنى قوينىغا ئالدى. ئۇنىڭغا گۈل ـ گىياھلار، دەرەخلەر، بىنالار، ئادەملەر، كۆك ئاسمان ۋە قۇياش... ھەممىسىلا تەبەسسۇم قىلىۋاتقاندەك بىلىندى. ئۇ كوچا ئايلىنىپ رېستورانلاردا تاماقلاندى ۋە قانغۇچە پىۋا ئىچتى. ئۇ خۇددى دۇنياغا يېڭىدىن كۆز ئاچقان بوۋاقتەك ئەتراپتىكى ھەممە نەر-

سىگە زوق بىلەن تىكىلمەكتە، ھەممىلا نەرسە ئۇنىڭغا يېڭى بىلىنمەكتە ئىدى. ئۇ كوچا ئايلىنىپ ئاخىرى «Olimpiasenturm»① غا كېلىپ قالدى.

— ياخشىمۇ سىز، بېتكى ئەپەندى؟ پىروفېسسور ئاۋاز چىققان تەرەپكە قارىدى.

— تونۇيالمايۋاتامسىز؟ مەن راندىل ئەمەسمۇ؟

— ئوھوي، سىزمىدىڭىز، ياخشىمۇ سىز؟ قانداق قىلىپ مىيۇنخېنغا كېلىپ قالدىڭىز؟ كەچۈرۈڭ، چاچ ـ ساقاللىرىڭىز پۈتۈنلەي ئاقىرىپ كېتىپتىغۇ، ئەمما ئۆزىڭىز ناھايىتى تېتىك، مەڭزىڭىزمۇ قىپقىزىللا تۇرۇپتۇ، — يورگىن كونا ياردەمچىسى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

— رەھمەت، سىزدىمۇ ئاز ـ تولا ئۆزگىرىش بوپتۇ، ئەمما كۆزىڭىزدىن بىلىنىپ تۇرۇپتۇكى، سىز بۈگۈن ناھايىتى خۇشال.

— شۇنداق، ئۆزگىرىشلەر ئاز ئەمەس. ۋاقىت ناھايىتى رەھىمسىز، ئۇ ئىنسانغا شەپقەت قىلمايدۇ.

— كۆرۈشمىگىلى ئۇزۇن يىللار بوپتۇ. بۈگۈن بىر پەيزى قىلساق قانداق؟

— شاھمات ئوينايمىزمۇ ياكى باشقىچە ... — يورگىن فرانسۇز بوۋاينىڭ مەقسىتىنى ئاڭقىرالمىدى.

— نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز، بۈگۈن پىۋا بايرىمى ئەمەسمۇ؟ قانغۇدەك ئىچەيلى، مۇڭدىشايلى، رازىمۇسىز؟ ... بۇ كۈنلەردە مۇڭداشقۇدەك ئادەم تاپماقمۇ تەس بولۇپ قالدى، ھەممىلا ئادەم ئالدىراش. 30 يىلدىن ئاشتى، بويىتاق ئۆتۈۋاتىمەن. بۇنى سىزمۇ بىلىسىز، ئۆگىنىپمۇ قالدىم. ئەمما گاھىدا ئىچىم سىقىلىدۇ. سىزنىڭمۇ بويىتاق ياشاۋاتقانلىقىڭىزنى ئاڭلىدىم.

— بۇمۇ تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى.

— بەلكى شۇنداقتۇر. مەن مىيۇنخېندىن كېتىپ فرانكفورتتا بىرقانچە يىل تۇردۇم. كېيىن ھامبۇرگدىن خىزمەت تاپتىم. يېقىندا مىيۇنخېن ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ھامبۇرگقا دەرس ئۆتكىلى بارغان بىر پىروفېسسوردىن سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى ئاڭلىدىم. مەن بۈگۈن مىيۇنخېنغا پىۋا بايرىمنى قۇتلۇقلىغاچ، ئۇسۇملۇقلەر تەتقىقات مەركىزىدىكى بىر بۇرادىرىم بىلەن كۆرۈشكىلى كېلىۋىدىم، تاسادىپىي سىزگە يولۇقۇپ قالدىم. سىز بىلىسىز، مەن بۇ شەھەردە توپ ـ توغرا 18 يىل ياشىغان ئەمەسمۇ؟ يۈرۈڭ، «شىمالىي قۇتۇپ رېستورانى»غا بارايلى.

— سوغۇق يېمەكلىكلەر بىلەن پىۋا ئىچىمىزمۇ؟

— ئەمىسە سىز تاللاڭ، دۇنيادا ئۈچىلا ئەلنىڭ تامىقى ئەڭ مەشھۇر، فرانسۇز يېمەكلىرى، تۈرك يېمەكلىرى ۋە جۇڭگو قورۇمىلىرى ... قايسىسىنى خالايسىز.

— سىز بىلەن بىللە تاماقلىنىش پۇرسىتىگە ئىگە بولساملا فرانسۇز يېمەكلىرىنى تېتىپ كۆرگۈم كېلىپ قالدۇ.

— ماڭا ھۆرمەت قىلغىنىڭىزغا رەھمەت، ئەمىسە كەتتۇق، — راندىل پىروفېسسورنىڭ قولتۇقىدىن ئالغىنىچە يۈرۈپ كەتتى.

ئۇلار رېستوراننىڭ ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋىتىگە چىقىپ دېرىزىدىن مىيۇنخېننىڭ مەنزىرىسىگە كۆز تىكىپ ئولتۇرۇشتى. تاماقتىن كېيىن بىرنەچچە بوتۇلكا پىۋىنى

① «Olimpiasenturm» — مىيۇنخېندىكى مەشھۇر ئولىمپىك تەنتەربىيە مەركىزى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىكارلاپ خېلىلا قىزىپ قېلىشتى. بولۇپمۇ راندىل توختىماي سۆزلەيتتى. ئۇ ئۆمرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى گېرمانىيە تۇپرىقىدا ئۆتكۈزگەنلىكى ئۈچۈنمۇ، ھېچكىم ئۇنىڭ فرانسۇز ئىكەنلىكىنى پەرق قىلالمايتتى.

— ئىنسان دۇنيادا نېمە ئۈچۈن ياشايدۇ؟ باياشات تۇرمۇش كۆچۈرۈش ئۈچۈنلىمۇ؟ ... ياق، جانابىي پروفېسسور. بۇ پەقەت ئىشنىڭ بىر تەرىپى. بايلىقىم يېتىپ ئاشىدۇ، بىراق مىراسخورۇم يوق. بىرلا ئوغلۇم بار ئىدى. ئەپسۇس، زاكسېندىلا ئۆلدى. نېمە ئۈچۈنلۈكىنى بىلەمسىز؟ ... دادامدىن ماڭا نۇرغۇن مىراس قالغانىدى، ئايالىم تۇغۇتتا ئۆلۈپ قالدى. مەن قايتا ئۆيلەندىم. كېيىنكى خوتۇنۇم مىراسخورۇم بارلىقىغا ھەسەت قىلدى. توغرىسى ئۇ ئاشىنىسىنىڭ دامىغا چۈشۈپ كەتتى. ئۇنىڭ مېنى ئالداپ يۈرگەنلىكىنى نەدىن بىلەي؟ «ئۆزۈم تۇغمىغاندىكىن» دەپ ئويلىدى بولغاي، ئوغلۇمنى ئۆلتۈرۈپ قويدى، ئەمما ئاقىۋەت ئۆزى ساراڭ بولۇپ قالدى. ئۆزىگىمۇ، ماڭىمۇ قىلدى. ئۇ خوتۇنىنى سىزمۇ كۆرگەن. ھېلىقى ئانچە-مۇنچە كېلىدىغان ساراڭ خوتۇن شۇ. — راندىل سۆزلەۋېتىپ بىردىن جىمىپ قالدى.

— شۇندىن كېيىنچۇ؟ — پروفېسسور سۆز قىستۇردى، — كېيىن قانداق بولدى؟

راندىل ئالدىدىكى ئىستاكاننى بىكارلىۋېتىپ سۆز باشلىدى:

— كېيىن ... كېيىن نىكار دەرياسىغا ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلۈۋاپتۇ. ئۇ قۇتۇلدى، بارلىق قايغۇ-ھەسرەتتىن بىر يولىلا قۇتۇلدى. ئەمما مەن تولۇق 43 يىل ھەسرەت چەكتىم. گۈل-گىياھلار مېنىڭ دوستلىرىم ئىدى. ھەسرىتىمنى شۇلارغا ئېيتتىم. گاھىدا، «ئىنسان بۇ دۇنياغا غەم-ھەسرەت ئۈچۈنلا تۇغۇلامدىغاندۇ» دەپ قالىمەن. ئەمما ئۇنداق ئەمەسلىكىگە سىزمۇ ئىشىنىسىزغۇ؟ ...

— توغرا، ئىنسان شادلىققا ئىنتىلىدۇ، شادلىق ئىزدەيدۇ. باشقىلارنىڭمۇ شادلىققا ئېرىشىشىنى خالايدۇ. چۈنكى ئىنسان دۇنيادا ئۆزى ئۈچۈنلا ياشىمايدۇ-دە.

— ئەلۋەتتە شۇنداق، ئەمما سىزگە ۋە ماڭا قالغىنى نېمە؟ ئاشۇ بانكىدىكى پۇلما؟ قورۇ-جايما؟ ياق، جانابىي پروفېسسور. ئەگەر مۆرىتى كەلسە ئاشۇ پۇلغا دوستلۇق ۋە مۇھەببەتنى سېتىپ ئالالامسىز؟ باشقا ھەرقانداق ماددىي نەرسىنى سېتىپ ئالالىشىڭىز مۇمكىن، بىراق ئىنسان روھىنى سېتىپ ئالالمايسىز. مۆرىتى كەلسە پۇل دېگەن بىر پارچە كېرەكسىز قەغەز ياكى مېتال پارچىسى. مەن بۇنىمۇ كۆرگەن. 2-دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن دەل شۇنداق بولغان... سىزگە ئوچۇقىنى ئېيتسام، ھايات بىر كومېدىيە، ياق، توغرىسى بىر تراگېدىيە. ئەمما بىز شۇنچە يىللاردىن بېرى ئۆزىمىزنى ئالداپ كەپتىمىز. ئىنسان دۇنيادا ئاجايىپ گۈزەل ئارزۇلار بىلەن ياشايدىكەن. ئەمما ئاقىۋەتتىچۇ؟ ئەنە شۇ گۈزەل ئارزۇلىرىنىڭ بەھۇدە قۇربانىغا ئايلىنىپ كېتىدىكەن. قىسقىسى ئارمان بىلەن ئۆلۈپ كېتىدىكەنغۇ...— راندىل ئالدىدىكى ئىستاكانغا پىۋا تولدۇرۇپ، بىرلا كۆتۈرۈۋېتىپ ئىچىۋەتتى. ئۇنىڭ نۇرسىز كۆزلىرى دېرىزە ئەينىكىدىن يىراقلارغا تىكىلگەنىدى. نېپىز قاپاقلىرى ئىششىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ مەجھۇل چىرايىدىن يىغلامسىراۋاتقانلىقىنى ياكى كۈلۈمسىرەۋاتقانلىقىنى بايقىغىلى بولمايتتى. يورگېننىڭ فرانسۇز بوۋايغا ئىچى ئاغرىپ قالدى.

— ئىنسانغا يەنىلا خۇشاللىق كېرەك،

ئۇ ئۆز كۆڭلىنى كۆتۈرىدىغان بىرەر ئەمەك تېپىشى كېرەك. سىزدە بۇ بار. سىز گۈل-گىياھلارنى سۆيىسىز، تەبىئەت دۇنياسىنى سۆيىسىز. مەنمۇ شۇنداق. بىز بۇ جەھەتتە ئورتاقلىققا ئىگە. سىز ئاسرايسىز، مەن تەتقىق قىلىمەن. سىز ئەينى چاغلاردا دادامغىمۇ، ماڭىمۇ ياخشى ياردەمچى ئىدىڭىز. ئۇ چاغلار سىزنىڭ تازا تولغان نۇۋەر چاغلىرىڭىز، مېنىڭ گۈدەك، ياش چاغلىرىم ئىدى. قانداق كۆڭۈللۈك چاغلار ئىدى-ھە؟...

— ياق، جانابىي پروفېسسور، — راندىلنىڭ چوڭقۇر كۆزلىرى خۇددى يېڭىلا قورقۇنچلۇق چۈشتىن ئويغانغان ئادەمنىڭ كۆزلىرىدەك پارقىراپ كەتتى، — ئۇ چاغلار مېنىڭ ھاياتىمدىكى ئەڭ ئازابلىق چاغلار. ئىنسان ئۈچۈن ئۆز ھاياتىدىكى ئازابلىق خاتىرىلەرنى ئەسلەشتىنمۇ كۆڭۈلسىز ئىش بولماس. ئەلۋەتتە، مەنمۇ باشقا ئادەملەرگە ئوخشاشلا ھاياتتىن خۇشاللىق ئىزدەيمەن. سىز بېتخوۋېننىڭ «شادلىق قەسىدىسى» سىمپونىيەسىنى ئاڭلىغانمۇ؟ ئېسىل مۇزىكا ... ئەمما ئاقىۋەتتە ئۇمۇ ئالداندى. ئۇ ناپالېئونغا ئالداندى. بىز بولساق ھاياتقا ... مېنىڭ تۇرمۇشتىن شادلىق ئىزدىشىم كىشىلەرنىڭ دەھشەتلىك كەلكۈندە يىتتۈرۈپ قويغان قىممەتباھا گۆھەرنى كېيىن لاتقىدىن ئىزدىگىنىگە ئوخشاشلا ئىش. ئىنسان ئۈچۈن شادلىق بىردەملىك، ئەمما قايغۇ ئۇزاق مۇددەتلىك. ئىنساننىڭ شادلىقى خۇددى دېڭىز دولقۇنلىرىدىن ھاسىل بولغان كۆپۈككە ئوخشايدۇ. ئۇ كۈن نۇرىدا ۋاللىدە بىر چاقنايدۇ-دە، ھەش-پەش دېگۈچە كۆزدىن غايىب بولىدۇ.

پروفېسسور ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى:

— بىز سەل قىزىپ قېلىۋاتىمىزمۇ-قانداق؟ قانچە بوتۇلكا ئىچتۇق؟

— ساناشنىڭ ھاجىتى نېمە؟ تېخى ئىچىمىز، قانغىچە ئىچىمىز ... سىز ئېيتسىڭا، بەخت دېگەن نېمە؟ بايلىقمۇ؟ راھەت-پاراغەتمۇ؟ ياكى شادلىقمۇ؟... ئۇھۇي، نېمە دېگەن پۇراقلىق ئەتىر بۇ؟ ئارىستوكرات خېنىم كېلىپ قالدىمۇ-قانداق؟ — راندىل يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئىككى ياش ئايالغا سىڭايان بولغىنىچە قاراپ قويۇپ، يەنە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — سىز بالزاكنىڭ «گورىيو بوۋاي» ناملىق رومانىنى ئوقۇغانمۇ؟ ... ئېسىل كىتاب ... ئادەمدىن ئامەت قاچسا ئۇنىڭغا ھېچ چارە قىلالمايسىز، ئەمما تەقدىر ... ئۇھوي ... قاراڭ، مۇنۇ ئىستاكان مايماق ئىكەنغۇ...

— پىكرىڭىز چېچىلىپ كېتىۋاتىدۇ، ئەپەندىم ... ئىنسانلار بەخت ياراتقۇچىلار، بۇنى ھەممە بىلىدۇ، ھەتتا باللارمۇ بىلىدۇ.

— شۇنداق ... شۇنداق، مېنىڭ پىكرىم چېچىلىۋاتقىنى يوق، — راندىل ياغاق بېشىنى سىيلاپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئىنسانلار، ئەلۋەتتە، ياراتقۇچىلار، قۇرغۇچىلار، ئەمما تەقدىر تەتۈر كەلسە نېمە چارىڭىز بار؟ گاھىدا نەچچە يۈز مىليون ئادەمنىڭ تەقدىرى بىر ئادەمنىڭ قولىدا چۆرگىلەپ قالىدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ. ئۇ چاغدا يەر-زېمىن قىمارۋازنىڭ تاۋكاسىغا ئايلىنىپ قالىدۇ. ئىشەنمەمسىز؟... 2-دۇنيا ئۇرۇشىدا بىرلا گىتلېرنىڭ سەۋەبى بىلەن 50 مىليوندىن ئارتۇق ئادەم ئۆلۈپ كەتمىدىمۇ؟ ئىنسانلار قانچە يۈز يىللار مابەينىدە قان تەرى بىلەن قۇرغان قانچىلىغان گۈزەل شەھەرلەر بىرلا گىتلېرنىڭ سەۋەبى بىلەن ۋەيران بولۇپ كەتمىدىمۇ؟...

— بىز بۈگۈن تېمىدىن بەك چەتنەپ كەتتۇق، كۆڭۈللۈكرەك ئىشلار ھەققىدە

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

سۆزلەشكىنىمىز تۈزۈك ئىدى.

— نېمە ئۈچۈن؟ مەن ھېچ چۈشىنەلمىدىم. ھاياتىمىزنى خۇلاسىلەشنىڭ نەرى يامان؟

— كەچۈرۈڭ، بۈگۈن مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم.

— ھە، نېمە؟ — راندىل چۆچۈپ كەتتى، — بۇرۇنراق ئېيتسىڭىز بولماسمىدى؟ مېنىڭمۇ پۈتۈنلەيلا ئېسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ... كەچۈرۈڭ، ئەيىب مەندە ئەمەس. ئايرىلغىلى ئۇزۇن يىللار بولۇپ كەتتى... شۇنداقتىمۇ سىزنى مۇبارەكلىمىسەم بولماس، ھېچ بولمىسا بىر دەستە گۈل بىلەن. گۈل ـ گىياھلار بىزنىڭ دوستىمىز، — راندىل كۈتكۈچىنى چاقىردى، — ماڭا بىر دەستە گۈل ئەكىرىپ بېرەلەمسىز؟

— مۇمكىن ئەپەندىم، — كۈتكۈچى سىپايىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇردى ۋە راندىل بەرگەن پۇلنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇ بىر دەستە گۈلنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى.

— تۇغۇلغان كۈنىڭىز قۇتلۇق بولسۇن! — راندىل گۈلدەستىنى پروفېسسورغا سۇندى. پروفېسسور قاتتىق ھاياجانلاندى. ئۇ 70 تىن ھالقىغان بۇ فرانسۇز بوۋاينىڭ سەممىي دوستلۇقىغا چوڭقۇر مىننەتدارلىق بىلدۈردى. ئۇلار بىر ـ بىرىنى قولتۇقلاپ، دەلدەڭشىگىنچە رېستۇراندىن چىقىشتى. ئۇلار تاكسىي توسۇپ «ئېنگىلىشىن گارتىن» باغچىسىغا كېلىشتى.

— مەن يەنە بىر دەستە گۈل سېتىۋېلىشىم كېرەك، — دېدى يورگىن قوللىرىنى پولاڭلىتىپ.

— نېمە ئۈچۈن؟ يەنە گۈل سېتىۋالامسىز؟ بۇ... بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟...

— بۈگۈن مېنىڭ بىر دوستۇمنىڭمۇ تۇغۇلغان كۈنى. چۈشىنىۋاتامسىز؟ ئىككىمىزنىڭ تۇغۇلغان كۈنى بىر، بۇ ئاجايىپ مۆجىزە... بىزنىڭ ئۆيدە تۇغۇلغان كۈن زىياپىتى بولىدۇ. ئاددىي بولسا نېمە بوپتۇ. بۇ رېگنانىڭ پىكرى.

— رېگنا، دېگىنىڭىز كىم؟

— كىم بولاتتى، ھېلىلا ئېيتتىمغۇ، مەن بىلەن بىر كۈندە تۇغۇلغان قىز. مېنىڭ دوستۇم.

— قىز دېگىنىڭىز نېمىسى، خانىم دېسىڭىزچۇ.

— ئۇ تېخى توي قىلمىغان.

— شۇنداقمۇ؟ ... كەچۈرۈڭ. ئاياللارنىڭ يېشىنى سوراش بىر ئەيىب ئىش بولسىمۇ، ئۆزى بولمىغاندىن كېيىن ھېچ ئىش بولماس. يېشىنى سورىغۇم كېلىۋاتىدۇ.

— 40 ياشلاردا بولسا كېرەك دەپ ئويلايمەن، — دېدى يورگىن كۈلۈپ تۇرۇپ.

— راست، ھەقىقەتەن مۆجىزە ئىكەن... ئەمما سىز «قىز» بىلەن «خانىم» نىڭ جىنسى بىر ئىكەنلىكىگە سەل گۇمان بىلەن قاراۋاتقاندەك قىلىسىز. ياكى چاقچاق قىلىۋاتامسىز؟ بىلمىدىم، بۇغۇ كىچىك ئىش... قاراڭ بۇ ئاۋاتچىلىقنى... ئوھوي، بۇ ئادەملەر نېمانچە غەلىتە ياسىنىشىۋالغان. ئاۋۇ ئىككى ئايالنى قاراڭ، قىپيالىڭاچلا كوچىغا چىقىۋاپتىغۇ...

— كىملەرنى دەۋاتىسىز؟...

پېۋنىنىڭ كۈچى بارغانسېرى ئۆزىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى. بۈگۈن بۇ باغچە ئادەم دېڭىزىغا ئايلانغاندى. يورگىن راندىلنى كىشىلەر توپى ئارىسىدا يوقىتىپ قويدى. ئۇ بىر دەستە گۈلنى قۇچاقلاپ

ئىزار دەرياسى بويىغا كەتتى. كۆۋرۈك بېشىدا تۇرغان بىرنەچچە يېرىم يالىڭاچ ئاياللارنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىردى:

— بىر مەرد يىگىت ماڭا گۈل تەقدىم قىلغىلى كېلىۋاتامدۇ - نېمە؟

— ئاھ، تايچىقىم، بىرنى سۆيۈپ قويۇڭا ... ھا، ھا، ھاي...

يورگىس ئاياللارنىڭ تېتىقسىز چاقچاقلىرىغا قىلچە رەنجىمەستىن ئۇلارغا مۇلايىم كۈلۈمسىرەپ، باش لىڭشىتىپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئاياغلىرى ئۆزىگە بويسۇنمايتتى. ئىزار كۆۋرۈكىنىڭ ئاستىدىكى كونا ئېرىقىن ئىزىدا ئادەم شۇنچىلىك كۆپ ئىدىكى، پروفېسسور بۇ قاينام - تاشقىنلىق ئىچىگە قانداق شۇڭغۇپ كىرىپ كەتكەنلىكىنى بىلمەيلا قالدى. ئۇ تونۇشقان - تونۇشمىغانلىقىغا قارىماي كىشىلەر بىلەن سالاملىشىپ يۈرۈپ بىر ئىچەرمەنلەر توپىغا قېتىلىپ قالدى. ئۇ يەنە پىۋا ئىچتى. بىرنەچچە رۇمكا كونياكمۇ ئىچىپ قويدى. سائەتنىڭ نەچچە بولغانلىقىنىمۇ، ئۆيگە قايتىشنىمۇ ئۇنۇتتى، ھەممىنى ئۇنۇتتى. ئەمما بىر دەستە گۈلنى چىڭ قاماللىۋالغانىدى. دەريا بويىدا ئۈچۈشۈپ يۈرگەن ھەرخىل قۇشلار ۋە مىغىلدىشىپ يۈرگەن سەيلىچىلەر بايرام تەنتەنىسىنى نامايان قىلاتتى. كەچكى شەپەق ئىزار دەرياسىدا جىلۋە قىلدى.

يورگىس بىردىنلا رىگىنانى، مارىيىنى ئويلاپ، ئۆيگە قايتماقچى بولدى. ئەمما ماڭغۇدەك مادارى قالمىدى. ئۇ كىشىلەر توپىدىن سەل چەترەكتىكى بوش قالغان كىچىككىنە چىملىقنى تاپتى - دە، ئۆزىنى ئاتتى. دەسلەپتە يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كېتىدغاندەك قاتتىق ئۇردى، كېيىن ئۇ پۈتۈنلەي بوشىشىپ كەتتى.

6

رىگىنا سەھەردىلا يۇيۇنۇپ - تارىنىپ يېڭى مودىدا تىكتۈرگەن كۆڭلىكىنى كىيدى. ئۇ چېچىنى ياستىشقا ئالاھىدە ئۇزاق ۋاقىت سەرپ قىلدى. چايدىن كېيىن دوستلىرىدىن كەلگەن تەبرىكنامىلەرنى بىرقۇر كۆرۈپ چىقتى. زادىلا سىرتقا چىققۇسى كەلمىدى. ئەلبۇم كۆرۈپ بىر مەھەل ئەسلىمىلەر قاينىمىغا چۆكتى ... ئۇ كەچقۇرۇن سائەت 6 دە يورگىسنىغا تېلېفون بەردى. ھېچكىم تېلېفوننى ئالمىدى. رىگىنا سائەت 7 گە قەدەر 5 - 6 قېتىم تېلېفون بەردى، ئاقىۋەتتى ئوخشاشلا بولدى. ئاخىرى ئۇ ماشىنىسىنى ھەيدەپ پروفېسسورنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ئۆيدە ئادەم يوق ئىدى. رىگىنا ھېچنەرسىنى چۈشىنەلمىدى. ھەرخىل تەسەۋۋۇر قىلىپ باقتى، ئەمما ھېچقايسىسىنى كۆڭلىگە سىغدۇرالمىدى. ئىشىك ئالدىدا بىرەر سائەتتەك ئايلاندى. يورگىستىن ھېچ خەۋەر يوق. ئۇ ئامالسىز گۈلدەستىنى ئىشىككە يۆلەپ قويۇپ قايتماقچى بولدى. لېكىن يەنىلا خاتىرجەم بولالمىدى. ئىچىنى بىر نەرسە تاتىلىغاندەكلا قىلاتتى. ئۇ ئاخىرى كۆڭلىدىكى گېپىنى قىسقىلا قىلىپ، كارتىنىڭ ئارقىسىغا يېزىپ قويدى - دە، ئۆيىگە قايتتى. ئۇ ئۆيىگە كېلىپ ھەر يېرىم سائەتتە بىر قېتىم تېلېفون بېرىپ تۇردى. يەنىلا جاۋاب بولمىدى. ئۇ كېچىچە ئۇخلىمىدى، پەقەت

www.uyghurkitap.com

تاڭغا يېقىن بىر چاغدىلا ئاچلىق ۋە ئۇيقۇ-
سىزلىق ئۇنى ھالىدىن كەتكۈزدى.
رېگىنا تېلېفوننى چىڭ قۇچاقلىغىنىچە
كرېسلودا يېتىپ ئۇيقۇغا كەتتى.

*　　　*

مارىي كۆلىن ئىبادەتخانىسىغا ئورۇن-
لاشقىلى بىرقانچە ئاي بولۇپ قالدى. چۈنكى
ئۇ مېيۇنخېندا تۇرۇشنى خالىمايتتى. ئۇ
كەلگەندىن بۇيان دىنىي ئەقىدىلەرنى بېرى-
لىپ ئۆگەندى. ۋۇجۇدىنى بىرخىل ئىللىق
سېزىم قاپلاشقا باشلىدى. ئۇ گاھىدا دىن
تارقاتقۇچى ئاياللار بىلەن يەر ئاستى پو-
يىز يولى تۇگۇنلىرىدە، ئاۋات ئۆتۈشمى-
لەردە ۋە ۋوگزاللاردا دىنىي كىتابلارنى
كۆتۈرۈۋېلىپ، دىن تارقىتىپ يۈردى. تو-
نۇش ـ بىلىشلىرىنىڭ ئۇچراپ قېلىشىدىن
ئەنسىرەپ گاھىدا كەيمە چاچ كىيىپ، كۆ-
زەينەك تاقاپ، مۇناخ ئاياللارنىڭ كىيىمىنى
كىيىۋالاتتى. ئۇ بىر كۈنى كۆلىن ۋوگزالىدا
يوھانداسنى كۆردى. يوھانداس ئۇنى تو-
نۇمىدى. مارىي بۇرۇنقى كۆڭۈللۈك چاغلى-
رىنى ئەسلىدى ۋە يوھانداسقا قاراپ يىغ-
لىۋەتتى، ئەمما ئاۋازىنى چىقارمىدى. يو-
ھانداس ئىككى يېنىدىكى چېچىنى چۈشۈ-
رۈۋېتىپ، خۇددى خورازنىڭ تاجىسىدەك
غەلىتە چاچ قويۇۋالغان، يۈز ـ كۆزىنىمۇ
غەلىتە رەڭلەر بىلەن بويىۋالغانىدى. يو-
ھانداس بىر توپ قىز ـ ئوغۇل دوستلىرى
بىلەن ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتتى. بىر
قىز يوھانداسقا چىڭ چاپلىشىپ كېتىپ
باراتتى. قىز چېچىنىڭ يېرىمىنى يېشىل،
يېرىمىنى بىنەپشە رەڭدە بويىتىپ، قىسقا
ۋە غەلىتە پاسوندا ياسىتىۋالغانىدى. ئۇ يو-
زىگە خۇنۇك ئاق سېرىق رەڭدە گىرىم
قىلىپ، بىر مەڭزىگە قارا سىياھ سۈرتۈۋالغان
بولسىمۇ، ئوتتەك چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى-
دىن تەبىئىي گۈزەللىكىنى بايقىۋالغىلى بو-
لاتتى. ئۇلار ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن
مارىي كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ پىچىرلىدى:
«ئاھ، ھەممىگە قادىر بۈزرۈكۋار بۈۋى
مەريەم ئانا! يوھانداسنى بالا ـ قازادىن،
خەتەردىن ساقلىغايسەن، ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئى-
مان ئاتا قىلغايسەن ...»
مارىي شۇنىڭدىن كېيىن يوھانداسنى
قايتا كۆرمىدى. ئۇ كېچىسى پات ـ پاتلا
چۈش كۆرەتتى. ئېلىزاۋېتا ئۇنىڭ چۈشىدە
ئايان بولاتتى. ئۇ ئاپىسىنى جەننەتتە پە-
رىشتىلەر ئارىسىدا كۆرەتتى. ئۇنىڭ پۈتكۈل
پىكىر ـ خىيالى، بۈۋى مەريەم ئانا، ئېلىزا-
ۋېتا، جەننەت ـ پەرىشتىلەر، دوزاخ ۋە دېۋە-
مەلئۇنلار توغرىسىدىكى ساماۋى كۆرۈنۈشلەر
بىلەن باغلانغانىدى.

مارىي بەختىگە يارىشا مۇناستىردا يې-
ڭى دوستلارنى تاپتى. مۇناخ ئاياللارنىڭ
كۆيۈمچانلىقى ۋە يېڭى دوستلىرىنىڭ قىز-
غىن مۇناسىۋىتى ئۇنى مېھرى ـ مۇھەببەت
ۋە دوستلۇق لەززىتىدىن بەھرىمەن قىلدى.
مارىي بىردىن دادىسىنىڭ تۇغۇلغان
كۈنىنى ئەسلەپ قالدى ۋە دەررۇ بىر پار-
چە تەبرىك كارتىسى يېزىپ ئەۋەتتى.
بۈگۈن يورگىننىڭ تۇغۇلغان كۈنى.
مارىي ئەتىگەندە باش راھىبەدىن رۇخسەت
سورىماقچى بولدى. كېيىن بۇ نىيىتىدىنمۇ
ياندى. ئۇ كۈنبويى پۇرسەت كۈتۈپ يۈردى.
كۈن ئولتۇراي دېگەن چاغدىلا مۇناستىردىن
چىقىپ ۋوگزال تەرەپكە ماڭدى. مارىي مېيۇن-

خېنىغا يېتىپ كەلگەندە ئاللىقاچان كەچ كىرىپ كەتكەندى. ئەمما كوچىدا كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى. ئۆيگە يېقىنلاشقانسېرى يۈرىكى سىلىشقا باشلىدى. ئۇ بارغانسېرى ھاياجانلانماقتا ئىدى. ئۇ ئاخىرى ئۆيىگە يېتىپ كەلدى. ئىچى ئۆرۈلۈپ ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ قالدى. كۆز ياشلىرى يامغۇردەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى. ئۆيگە كىرىپلا دادىسىنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئېتىپ قانغۇچە يىغلىۋالماقچى بولدى. ئەمما ئىش ئۇنىڭ كۈتكىنىدەك بولمىدى. ئىشىك ئېتىكلىك ئىدى. ئىشىككە بىر دەستە گۈل يۆلەگلىك تۇراتتى. ماردي گۈلدەستىگە قىستۇرۇپ قويۇلغان كارتىنى سۇغۇرۇپ ئالدى. بۇ ناتونۇش بىر ئايالنىڭ يازغان كارتىسى ئىدى. كارتىنىڭ ئارقا تەرىپىگە يېزىلغان بىرنەچچە قۇر خەت ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتتى.

«ھۆرمەتلىك پروفېسسور!

سىزنى يەنە ساقلاشقا تاقىتىم قالمىدى، كۈتۈشتىن ئارتۇق ئازاب يوق... سىزنى بۈگۈن قەۋەتلا سېغىندىم. سىزگە بۈگۈن ھەممىنى ئۇچۇق ئېيتماقچى ئىدىم. سىزنىڭ قانداق ئويلايدىغانلىقىڭىزنى بىلمەيمەن... كەلگۈسى تۇرمۇشىڭىزغا يېگىنچە مەزمۇن بېغىشلىيالامسەنمۇ؟...

جاۋابىڭىزنى كۈتۈپ: رېگىنا»

خەتنى ئوقۇۋېتىپ ماردي لاغىلداپ تىترەپ كەتتى. ئۇ ئىشىككە يۆلەپ قويۇلغان گۈلدەستىگە غەمكىن نەزەر سالدى - دە، ئاستا كەينىگە ئۆرۈلدى. ئۇ ئەمدى بۇ ئۆيگە ئەبەدىي كەلمەسلىك قارارىغا كەلگەندى.

7

— توختا! توختىمىساڭ ئاتىمەن.

يوھانداس ئەمدى قېچىشنىڭ مەنىسىز ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتى. چۈنكى ئۇ خالتا كوچىغا كىرىپ قالغانىدى. روكى باشلىق بەش - ئالتەيلەن يوھانداسنى ئېلىپ كېتىشتى...

يوھانداس ئۆيدىن چىقىپلا روكىنىڭ گۇرۇھىغا قوشۇلۇپ قالدى. بۇلارنىڭ تولىسى ئەمدىلا 20 دىن ھالقىغان ياشلار ئىدى. ئۇلار دەسلەپتە يوھانداسنى قىزغىن قارشى ئېلىشتى. يوھانداس ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى ئۆي - سايمانلىرى ياساش شىركىتىدىكى ئىشىنى تاشلىدى. بۇنىڭغىمۇ روكى سەۋەبچى بولدى.

— ئىش ئورنۇڭ يىراق ئىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە قاملاشمىغان ئىش. مەن ساڭا ياخشى خىزمەت تېپىپ بېرىمەن، — دېدى روكى بىر كۈنى يوھانداسقا.

— نېمە ئىش، — دېدى يوھانداس ئېرەڭسىزلىك بىلەن.

— سەن ئەمدى ئاپتوموبىل شىركىتىدە ئىشلەيسەن. بۇ شىركەت داڭلىق شىركەتلەرنىڭ بىرى. ئەمما مېنىڭ سىزدىقىمدىن چىقماسلىقىڭ كېرەك، چۈشەندىڭمۇ؟

— قېنى كۆرەرمىز، — دېدى يوھانداس خوشياقمىغاندەك.

دېگەندەكلا روكى يوھانداسنى شىركەتتە كۆڭۈلدىكىدەك بىر ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدى. يوھانداسمۇ روكىغا رەھمەت ئېيتتى. كۈنلەر تېز ئۆتمەكتە ئىدى. يوھانداس ھەر كۈنى ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن روكى پەيدا بولاتتى - دە، يەنە بىرنەچچە ھەمراھلىرى بىلەن يوھانداسنى

www.uyghurkitap.com

ئېلىپ بىللە چىقىپ كېتىشەتتى. شەھەرنىڭ ھەرقانداق يېرىدىكى كۆكۆل ئېچىش سورۇنلىرى ئۇلارنىڭ پائالىيەت مەيدانلىرىغا ئايلىنىپ كەتتى. روكىنىڭ مېھماندوستلۇقى، مەردلىكى يوھانداسنى قايىل قىلماي قالمىدى.

بىر كۈنى روكى يوھانداسقا بۈگۈن بىزنى سەن مېھمان قىل، دېدى. ئەمما يوھانداسنىڭ ئۇنچىلىك كۆپ پۇلى يوق ئىدى. ئۇ قىيىن ئەھۋالدا قالدى.

— ئەمىسە ئارقامدىن مېڭىڭلار، — دېدى روكى بوغۇق ئاۋاز بىلەن.

ھەمراھلىرى ئۇنىڭغا ئەگەشتى. ئۇلار تاكسى بىلەن شەھەرنىڭ چېتىدىكى بىر بىنانىڭ ئالدىغا كېلىشتى. روكى ھەمراھلىرىنى ساقلاپ تۇرۇشقا بۇيرۇپ ئۆزى بىناغا كىرىپ كەتتى. 10 مىنۇتلاردىن كېيىن ئۇ قولىغا بىر كىچىك چامداننى كۆتۈرۈپ قايتىپ چىقتى.

— يوھانداس، قېنى سەن، — دېدى روكى كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ، — ھازىرلا بېرلىنغا ماڭسەن. بىز ئايرودرومغىچە ئۇزىتىپ قويىمىز. بۇ چامداننى مۇشۇ كىشىگە تاپشۇرۇسەن، ئۇقتۇڭمۇ؟ — روكى يوھانداسقا بىر پارچە سۈرەتنى بەردى.

— بۇ ... بۇ، قانداق بولار؟ — دېيەلدى يوھانداس ئارانلا.

— ئەزمەڭنى ئەزمە، لامزەللە، تۇغۇلغىنىڭغىمۇ پۇشايمان قىلىپ قالمىغىن يەنە.

ئەمدى يوھانداسقا يۈۋاشلىق بىلەن تاپشۇرۇقنى بېجىرمەكتىن باشقا چارە قالمىدى. روكىنىڭ مۇنچە تېز ئۆزگىرىشى يوھانداسنى تولىمۇ ھەيران قالدۇردى.

شۇنىڭدىن كېيىن يوھانداس روكىنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى باش تارتماي ئورۇندايدىغان بولدى. روكى ئۇنى ئىشتىنمۇ توختاتتى. ئۇ ئەمدى پۈتۈنلەي روكىنىڭ خىزمەتكارىغا ئايلاندى. روكى بولسا بىر پانكىلار گۇرۇھىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالغان ئەتكەسچى ئىدى. يوھانداس ئەمدى نېمە ئىش بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي گاڭگىراپلا قالدى.

— سەن ئۆيۈڭگە قايتىپ كەتسەڭ بولاتتى، — دېدى يولئۇس يوھانداسقا كۆيۈنۈپ، — بۇ يەردە سەن تۈگىشىپ كېتىدىغان بولدۇڭ.

يولئۇس دائىم يوھانداسقا ئۇنى-بۇنى ئۆگىتىپ تۇراتتى. ئۇ بەستلىك، كۈچتۈڭگۈر بولسىمۇ، كۆڭلى يۇمشاق ئىدى.

— مۇمكىنمۇ؟ — دېدى يوھانداس ئىشەنمىگەندەك قىلىپ.

— ئەلۋەتتە مۇمكىن. روكىنىڭ سېنىڭدە پۇلۇم بار، دېگىنى يالغان، ئەمما سەن بەرمەي قۇتۇلالمايسەن. ئۆيگە بېرىپلا داداڭغا ئېيتقىن. ئۇ سېنى كەچۈرىدۇ ۋە ساڭا ياردەم بېرىدۇ.

— قايسى يۈزۈم بىلەن بارىمەن. مەن ئۆيدىن چىقىپ كەتكەچكە دادامغا ئېيتىپمۇ قويمىغان.

— كېرەك يوق، يوھانداس. گېپىمنى

ئاڭلىغىن. سەن تېخى خىروئىننىڭ «تەمى»نى تېتىپ كۆرمىدىڭ. ۋاقتىدا كەتكىنىڭ تۈزۈك.

يوھانداس يولئوسنىڭ مەسلىھەتىگە كۆندى. ئەمما چاندۇرۇپ قويدى. روكى ئۇنىڭ كەينىگە ئادەم سېلىپ قويدى. ئاخىرى يوھانداس قاچىمەن دەپ خالتا كوچىغا كىرىپ قالدى.

ئۇ تۇتۇلۇپ قالغاندىن كېيىن روكى تېخىمۇ غالجىرلاشتى.

— پۇلنى تۆلىۋەتمەيلا كېتىپ قالاي دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ ئىككى ئاي بولمايلا يەتتە، سەككىز مىڭ ماركنى خەجلىۋەتتىڭ. ئورنىغا ئالتۇن بېرەي دەپ ئويلىغانمىدىڭ-يا؟

— قانداقلارچە يەتتە، سەككىز مىڭ بولسۇن؟ — دېدى يوھانداس نارازى قىياپەتتە.

— كۆپ ھاياجانلانما، بۇ ساڭا زىيانلىق. مېنىڭ ساڭا دوستلارچە مۇئامىلە قىلىۋاتقانلىقىمنى كۆرمەيۋاتامسەن؟ بىرلا شەرتىمگە ماقۇل دېسەڭ پۇل دېگەنگە سېنى كۆمۈپ تاشلايمەن.

— قانداق شەرت ئۇ؟ — دېدى يوھانداس روكىغا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ.

— مەن ساڭا ھاياجانلانما، دەپ ئېيتتىمغۇ؟ ... چەت ئەلگە چىقىسەن، شۇ چاغدا بىلىسەن.

— ياق، مەن بارمايمەن. بۇرۇنقى ئىش ئورنىمغا بېرىپ دىرېكتورغا قايتا ئىلتىماس قىلىمەن. مەن ئەركىنلىك ئىزدەپ ئۆيدىن چىققان، قول بولۇش ئۈچۈن ئەمەس، بىلدىڭمۇ؟ — يوھانداس كۆزلىرىنى غەزەپ بىلەن روكىغا تىكتى.

— ئىززىتىنى بىلمىگەن ھايۋان! — روكى مۇشتى بىلەن يوھانداسنىڭ قولاق تۈۋىگە بىرنى سالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنى سەل بېسىۋېلىپ روكىغا ئوقتەك ئېتىلدى. ئىككىسى خېلىغىچە ئېلىشتى. يوھانداس بىر چاغدا ئوڭ پۇتىدا ماغدۇر قالمايۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۇنىڭ يوتىسىدىن ئىسسىق بىر نەرسە ھوشۇقىغا سىرغىشقا باشلىدى. روكى ئۇنىڭ ئوڭ يوتىسىغا پىچاق سېلىۋەتكەنىدى.

يوھانداس بىر ئايدىن كېيىن ساقايدى. لېكىن ئۇ ئۆيىگە قايتالمىدى. ئۆيىگە نېمە دەپ قايتىپ بېرىشنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ئىچكۈلۈككە بېرىلىپ كەتتى.

يوھانداس بۈگۈنمۇ تازا شىر كەيىپ بولغان ھالدا قايتتى. ياتاققا كىرىپلا ئۇنىڭ كۆزى كىرىسلودا پۇتلىرىنى ئالماشتۇرۇپ ئولتۇرغان روكىغا چۈشتى. يوھانداسنىڭ ئەرۋاھى ئۇچتى.

— نېمىگە كەلدىڭ؟ — دېدى يوھانداس ئۇنىڭغا مىختەك تىكىلىپ.

— سېنى يوقلاپ كېلىشىم، — پەرۋاسىز جاۋاب بەردى روكى.

— ئۆيگە قانداق كىردىڭ؟

— ئۇستازىڭدىن مۇشۇنداق سوئالنى سوراشقا ئۇيالمامسەن؟ مېنىڭ قانداق ئىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقىمنى شۇنچە تېز ئۇنتۇپ كەتتىڭما؟ — روكى يالتىراپ تۇرغان «ۋالتېر» تاپانچىسىنى پىرقىرىتىپ ئوينىتىشقا باشلىدى. يوھانداس بوشىشىپ كەتتى.

www.uyghurkitap.com

— نېمە قىل دېمەكچىسەن؟
— «ئۇۋۇ» غا چىقىمىز. كەيپىڭدىن قارى-
غاندا بۈگۈن پىۋا بايرىمى ئىكەنلىكىنى
ئۇنتۇپ قالمىغان بولساڭ كېرەك. 20 مى-
نۇت ۋاقىت بېرىمەن، تېز يۇيۇنغىن.
يوھانداس يۇيۇنۇپ بولۇپ گەپ-
سۆز قىلماي روكىنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى.
ئۇلارنى تۆۋەندە يولىئوس قاتارلىق يەتتە-
سەككىز ئادەم ئىككى بېنتىس ماشىنا بىلەن
ساقلاپ تۇراتتى. ئۇلار ھەش-پەش دېگۈ-
چە ئىزار دەرياسى بويىغا كېلىشتى.
— بۈگۈن ساقچىلار پىتراپلا كېتىپ-
تۇ، — دېدى يوھانداس روكىغا كۆزىنىڭ
قۇيرۇقىدا قاراپ.
— ئەقىل ئۆگەتمەكچى بولۇۋېتىپسەن-
دە، ساڭا تېخى بالدۇر، — دېدى روكى سو-
غۇق ھىجىيىپ، — تارقىلىڭلار، بەلگىلەنگەن
ۋاقىتتا ماشىنىغا چىقىمىز.
ئۇلار دەريانىڭ كونا ئېقىن ئىزىغا
چۈشۈپ، ئاندا-ساندا دەلدەڭشىپ يۈرگەن
مەستلەرگە ئۇرۇلۇپ سوقۇلۇپ، يېتىپ قالغان-
لىردىنى نىشان قىلىپ ئىزدەشكە باشلىدى.
نېمە ئۈچۈندۇر يوھانداسنىڭ يۈرىكى باش-
قىچىلا قاتتىق سوقۇپ كەتتى.
يوھانداس ئارىلاپ يۈرۈپ كۆۋرۈك-
نىڭ يېنىغا كېلىپ قالدى، بىر نەرسىگە پۇت-
لىشىپ كېتىپ يۈرىكى جىغغىدە قىلىپ
قالدى. ئۇ دەررۇ يېنىدا بىر مەست ئادەم-
نىڭ ياتقانلىقىنى كۆردى. ھودۇقىنىدىن
جايىدا قېتىپلا قالدى ۋە بىرئازدىن كېيە-
ىن ئاستا كەينىگە بىرنەچچە قەدەم داجىپ
ئەتراپقا ئالاقزادىلىك بىلەن كۆز يۈگۈرتتى.
ئۇنىڭدىن ئۇن نەچچە قەدەم نېرىدا بىر
جۈپ قىز-يىگىت قولتۇقلاشقىنىچە كۆۋرۈك
بېشى تەرەپكە كېتىپ قېلىشتى. يوھانداس
ئەمدى ئېسىنى يىغىشىغا ئۇنىڭ كۆز ئالدى-
دىلا ئىككى ساقچى پەيدا بولۇپ قالدى.
— خەيرلىك كەچ! — دېدى ئۇلار-
نىڭ بىرسى يىراقتىنلا.
— خە... خەيرلىك كەچ، — دېدى
يوھانداسمۇ دۇدۇقلاپ.
— كەچ قاپسىزغۇ، ئاۋۇ ياتقان كىم؟
ئىككى ساقچى تېخىمۇ يېقىنلاپ
كەلدى. يوھانداسنىڭ پۇت-قولىدا جان
قالمىدى.
— پىۋا بايرىمى ئەمەسمۇ، — دېدى
يوھانداس دەررۇ گېپىنى ئوڭشاپ، — بۇ-
رادەرلەر بىلەن ئازراق ئىچىشكەن ئىدۇق،
تېخى ھېلىلا ساپساق ئىدى. پاراڭلىشىپ
كېلىۋاتاتتۇق، بىئارام بولۇپ قالدى بولغاي.
بىرئاز ئوڭشىلىۋالسۇن دەپ ساقلاپ تۇرۇپ-
تىمەن... چىكەمسىز ئەپەندىم؟ — يوھان-
داس يېنىدىن تاماكا چىقاردى.
— ياق، رەھمەت سىزگە. بىز ياردەم-
لىشەيلىمۇ؟
— ھاجىتى يوق، ئەپەندىم. رەھمەت!..
بىز ئۈچ كىشى ئىدۇق، — دېدى يوھانداس
يىراقتا كېلىۋاتقان بىر ئادەمنىڭ قارىسىنى
كۆرسىتىپ، — ئۇ بۇرادىرىمىز يېتىپ كەلسە-
لا ئىككىمىز بىرلىكتە ئېلىپ كېتىمىز. ماشى-
نىمىز كۆۋرۈكنىڭ بېشىدىلا.
ساقچىلار خوشلىشىپ تېز-تېز قەدەم-
لەر بىلەن كۆۋرۈك بېشى تەرەپكە كېتىپ
قېلىشتى. يوھانداس خۇددى يەلكىسىدىن
ئېغىر بىر تاغنى ئېلىۋەتكەندەك ئۇھ دەپ
ئۇلۇغ بىر تىندى-دە، ئاياغلىرى پۈكۈلۈپ
چىمىدا ئولتۇرۇپ قالدى. بىرھازادىن
كېيىن ئەتراپىغا تىمىسقىلاپ قارىدى ۋە
جۈرئەت بىلەن مەستنىڭ يېنىغا سۈرۈلۈپ
باردى. بۇ چاغدا ئىككى ساقچى كۆۋرۈك-

نىڭ ئۈستىدە كېتىپ باراتتى. شۇندىلا
يوھانداسنىڭ كۆڭلى تىندى ـ دە، ئالمان ـ
تالمان مەستنىڭ يېنىنى ئاختۇرۇشقا كىرىش ـ
تى. يوھانداس بىردەمدىلا ئۇنىڭ يانچۇ ـ
قىدىن ھەميانىنى ئالدى ـ دە، ئۇنى مالتىلاپ
ئىچىدىن بىر تۇتام پۇلنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ
يانچۇقىغا تىقتى، ئۇ ھەميانىنىڭ كىچىك
يانچۇقىنى ئاختۇرۇۋىدى، قولىغا قېلىنراق
بىر نەرسە ئۇرۇندى. يوھانداس ئۇنىمۇ
چىقىرىۋالدى ـ دە، يورىكى ئويناپ كەتتى. بۇ
دەل ئۇنىڭ ئىزدىگەن نەرسىسى — بانكىنىڭ ـ
«Amerikanxpires» كارتىسى ئىدى. «ئۇ
ھېچنەرسىنى سەزمىدى، بەلكى قاتتىق مەست
بولۇپ كەتكەن بولسا كېرەك، بۇ قانداق
مەستۇر؟» دەپ ئويلىدى يوھانداس. چۈنكى
يوھانداس ئۇنىڭ ھەميانىنى يانچۇقىغا
سېلىپ قويماقچى بولۇپ قولىنى تارتىۋىدى،
يۈزىگە غەلىتە بىر نەرسە تەگدى، يوھانداس
چۆچۈپ كەتتى. مەست ئادەم بىر دەستە
گۈلنى چىڭ قاماللىۋالغانىدى. يوھانداس
يېنىدىن كىچىك قول چىرىغىنى چىقىرىپ
مەستنىڭ يۈزىگە يورۇتتى، يورۇتتى ـ دە،
دەھشەت بىلەن ۋارقىرىۋەتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا
دادىسى ياتاتتى. ئەمما كۆزلىرى ئوچۇق،
قارىچۇقلىرى ئۈستىگە تارتىلىپ كەتكەن
ئىدى.

— ئاھ، دادا! بۇ سىزمىدىڭىز...—
يوھانداس ياۋايى ھايۋانلاردەك ھۆركىرەپ
يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى دادى ـ
سىنىڭ مۇزدەك يۈزىگە تامچىماقتا. ئۇ ئەمـ
دى تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئىچ ـ ئىچىدىن
بۇقۇلداپ يىغلىدى. كوۋرۇك ئۈستىدىكى
چىراغلار كوۋرۇكتە كېتىۋاتقان كىشلەرنى
غۇۋا يورۇتماقتا. بىردىن ساقچى ماشىنىسى ـ
نىڭ ۋەھىمىلىك ئاۋازى ئاڭلاندى. بىر ـ ئىك ـ
كى پاي ئوق ئېتىلغاندەكمۇ قىلدى. كېيىن
يوھانداسنىڭ قۇلىقىغا ھېچنەرسە كىرمىدى.
ئۇ دادىسىنى قۇچىقىغا ئېلىپ كوۋرۇك بې ـ
شىغا قاراپ ماڭدى. «ئۆيگە كېتىش كېرەك»
دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە. كوۋرۇك ئاستىدا
ئىزار دەرياسى شاۋقۇنلاپ ئاقاتتى. كوۋرۇك
ئۈستىدىكى چىراغ نۇرى پروفېسسورنىڭ
ئاقىرىپ كەتكەن يۈز ـ كۆزلىرى ۋە ئۇنىڭ
قولىدىكى بىر دەستە گۈلنى يوھانداسقا
ئېنىق كۆرسەتتى. مېڭىسى تورمۇزلىنىپ
قالغان يوھانداس شۇ چاغدىلا بۈگۈن
دادىسىنىڭ تۇغۇلغان كۈنى ئىكەنلىكىنى
ئېسىگە ئالدى.

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان

قۇربان ئىمىن

چاقچاق توغرىسىدا غەزەل

ياخشى دوستلار سورۇنىدا ئۆزئارا چاقچاق زۆرۈر،
كۈلكىنى قوزغايدىغان ئاچچىق-چۈچۈك تاپماق زۆرۈر.

ئولتۇرۇش بولسا كۆڭۈللۈك قەلبى ياشنار ھەممىنىڭ،
ئىتتىپاقلىق ئۇرۇقىنى شۇ سەۋەب چاچماق زۆرۈر.

مەن دېگەننى سەن دېسەڭ، ئۇمۇ دېسە بولماس قىزىق،
كەشپىياتۇ مۆجىزە بۇ ساھەدە ئۇچماق زۆرۈر.

خەلقىمىز ئەمگەك سۆيەر، چاقچاقتا خۇشتار ياخشى خەلق،
ھەرقاچان بىزگە ئېسىل خىسلەت، ئەدەپ-ئەخلاق زۆرۈر.

ياقىدۇ ھەركىمگە دوستنىڭ ياخشى چىققان چاقچىقى،
بولسا ئىلمىي، ئەمەلىي، گەپ-سۆزلىرى قايماق، زۆرۈر.

نەچچە ئۆلچەپ كەس، دېگەن ھېكمەتنى سەن يادىڭدا تۇت،
قالمىغاي رەنجىپ سېنىڭدىن، ئېھتىيات قىلماق زۆرۈر.

بىر قېتىم كۈلسەڭ ياشايسەن، ئون باھار ئارتۇق دېمەك،
كۈلكىدىن ئالتۇن بېشىڭغا ئۈنچىلەر چاچماق زۆرۈر.

زور تالانتنىڭ ئىگىسىدۇر شۇ قىزىق چاقچاقچىلار،
بىر بۈيۈك فونتان — بۇلاق ئۇ، توختىماس قايناق، زۆرۈر.

ماگىزىننى ئىزدىسەم يوق، مەن خېرىدارى ئۇنىڭ،
بىر كۈلۈش تىللاغا تەڭ، قۇربانىمۇ يول قويماق زۆرۈر.

مۇھەممەت روزى

ئالتۇن رەڭ ئۈپۈققا پۈركۈنەر زېمىن

مېنىڭ ناخشام

كېلىچەكنىڭ ئۆتكۈر كۆزىگە،
ناخشام بىلەن كىرىمەن سىڭىپ.
كۆي سېپىمەن قىرانلىقىمغا،
لىرىكىلىق مىسرالار تىزىپ.

يۇلتۇزلارنىڭ چاقناشلىرىغا،
قىرانلىقىم سىن بەرگەن چېقىپ.
ئەگەر يوللار بولسا تۇمانلىق،
يورۇتىمەن نۇرۇمنى سېپىپ.

مەرسىيە

تۇغۇلدۇم ئۆزگىچە ئوخشىماي زىنھار،
ئەقىدە ـ سۆيگۈنى بىلىپ مۇقەددەس.
رەزىلنى گۈلبىلدىم، گۈلنى گۈل دېدىم،
چىمى جان سۆيگۈگە تولدى دەپ پەۋەس.

ئەقىدە گۈللىرىم سولدى بىمەزگىل،
سۆيگۈمنىڭ ئوتلىرى كەتتى تارقىلىپ،
قەلبىمنى پارچىلاپ نەچچە ـ نەچچىگە،
بارچە زېمىنغا تاشلىدىم چېچىپ.

سەن قەلبىمدە ئىلاھ كەبى كۆلەرسەن

يۈگەپ زېمىن سۆكۈتكە ناخشامنى،
مەن تۇرىمەن بەك يىراقتا يېگانە.
خىياللىرىم ئەپۇ تىلەپ روھىڭدىن،
سەن دەسسىگەن يەرنى سۆيەر سېپايە.

قەلبىمدە بار بىر ئازابنىڭ كۆيۈكى،
ۋاراقلاپ باق ئۆتمۈشۈمنى بىلەرسەن...
بىلسەڭ قەلبىم شۇ چاقماقنىڭ بۆلىكى،
سەن قەلبىمدە ئىلاھ كەبى كۆلەرسەن.

دالىدا ئاداققى بىر جۈپ قىزىلگۈل

دالىدا ئاداققى بىر جۈپ قىزىلگۈل،
ياپىرىقى بىر ـ بىرلەپ تۆكۈلەر ئاستا.
تىترەڭگۈ شامالدا تىترىشەر ئۈنسىز،
ئۆندەيدۇ تەبىئەت ئۈنى ئۈيقۇغا.

دالىدا ئاداققى بىر جۈپ قىزىلگۈل،
ئاخىرقى ھىدىنى تارقىتار مۈڭلۈق.
ئالتۇن رەڭ ئۈپۈققا پۈركۈنەر زېمىن،
قىزىلگۈل مۈڭلىنار دىلى ئاھ، سۇنۇق.

دالىدا ئاداققى بىر جۈپ قىزىلگۈل،
مۈگدەڭ ئۈيقۇدا تەۋرىنەر ئۈ لال.
چۈشىدە كۆرۈنگەن ئاشۇ باھارنى،
ئەپكەلدى ئاخشامقى لەرزان شوخ شامال.

تۈيغۇ

قەلبىمنىڭ تىنىقلىرىدىن،
شېئىر بولۇپ تۆكۈلدى دۇنيا.
ئۇۋۇلاپ كەتتى قىرانلىقىمنى،
ئاھ، رەھىمسىز يىل بوۋاي ئەمما.

تىكىپ كۆككە ھارغىن كۆزۈمنى،
قويۇپ بەردىم خىيال قۇشۇمنى.
ھېلىغىچە يورۇيمەن ئىزدەپ،
ياشلىقتىكى سەبىي چۈشۈمنى.

www.uyghurkitap.com

راھىلە كامال

كۆل سۈيى تارتقان سۈرەت

كۆل بويى پىنھان جاي، خىيالچان قىزنىڭ،
كۆزىدەك مۇلايىم، سۆزىدەك مىسكىن.
گۇگۇمدا مۇڭ ئېيتىپ، پۈتسەم خىيالدا،
ئەسلىمە ئىچىدىن تاپىمەن تەسكىن.

يانمۇيان ئولتۇرۇپ، كۆلگە بېقىشقان،
مىڭ تىلەپ شۇ ئاخشام، بىز ۋىسال تاپقان.
ئاي شولا تاشلىغان كۆل سۈيى بىزنى
ئاي بىلەن بىر قىلىپ، سۈرەتكە تارتقان.

ئاھ، قېنى شۇ دەقىق، قېنى شۇ سۈرەت؟
تۇرىدۇ ئاي يالغۇز، سوغۇق نۇرلىرى.
سوغ شامال يەلپۈتەر چېچىمنى مەيۈس،
ۋە لېكىن ساقلانغان تونۇش بىر ھىدى.

ئېيتقىنا كۆل سۈيى تۇراتتىڭ پارلاپ،
نە ئىشىڭ بۇ ئاخشام سوغۇق باققىنىڭ.
ئاگاھ بول دېسەڭچۇ پېقىرنى شۇ چاغ،
ئەمەسكەن ھەقىقەت، سۈزۈك ئاققىنىڭ.

ئەنۋەر ئابلىز

شەبنەملەردەك جۇلالىق سەھەر

كەچ كۈز

سارغايغاندا زەڭگەر رەڭ ياپراق،
سۆيۈپ قاچار ئۈششۈك شاملى.
داڭگاللارغا ئەسىردۇر تۇپراق،
شۈركەندۈرەر قىشنىڭ سالىمى.

سوغنى چىللار شاق ـ شاق سېغىزخان،
ئۇچۇپ كەتكەن ئاق قۇلار نەكەم.
تولا يىغلاپ شەپەق كۆزى قان،
ئوت ـ چۆپلەرنىڭ كىرپىكىدە نەم.

چوپان نېيى تىترەڭگۈ بىر كۈي،
ئۇزاتماقتا دالىنى ئاستا.
قاياقلارغا يوقالغان خۇش بۇي،
قۇش ناۋاسى ئاڭلانماس قايتا.

ئۇنتالمايدىمەن ئېيە دالام سېنى

شەبنەملەردەك جۇلالىق سەھەر،
ھىجران كۈيى ھۆكۈمران پەقەت.
مەن كېتىمەن يىراق ـ يىراققا،
ئۇنتۇپ قالما ئېيە دالام ئەبەت.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
مەن ماڭغان شۇ ئىپار ھىد يوللار.
كېچىلەرگە رەڭ بەرگەن يۇلتۇز،
يېنىككىنە سۆيگەن شوخ شامال،
مۇڭغا چۆككەن قەدىمىي دەريا.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
ئۈجمىلەرگە قونغان ئاق قۇچقاچ.
قىر بېشىدا سايرىغان تورغاي،
ئاچلىق دەردى تارتقان لالما ئىت،
تۇز بېسىلغان ناخشىچى ھارۋا.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
يالاڭغىداق توپىغا دەسسەپ،
توپىلاردىن ئوغۇز سۈت ئەمگەن،
قۇم ئارىلاش دۇغ سۇلار ئىچىپ،
پادىلارغا چۆچەكلەر ئېيتىپ
ئويناپ يۈرگەن غەمسىز باللار.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
ھەر قېتىملىق خېمىر ئەتكەندە،

كىچىك ـ كىچىك «ئاي» توقاچ يېقىپ،
مېھرى بىلەن بىزلەرگە بەرگەن،
ناخشىلاردەك مۇڭلۇق مومايلار.
تونۇر بېشىدا،
تاڭغا ئۇلاپ چۆچەكلەر ئېيتقان.
خىزىر سۆپەت يەللىق بوۋايلار.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
چولپان بىلەن تەڭ تۇرۇپ،
گەۋدىسىنى تاشلاپ ئېتىزغا،
ئورما ئورغان ھارماس ئورمىچى.
پىژ ـ پىژ ئاپتاپ كۆيدۈرگەن چۈشتە،
ئېيتىپ مۇڭلۇق خامان ناخشىسى،
چېكىسىدىن كۈمۈش تەر تۆكۈپ،
ھايلىق بەرگەن ساپ نىيەت دېھقان.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
كېچىلەرنى كېچە قىلىپ تۇرغان،
راۋاپ، تەمبۇر، دۇتار كۈيلىرى،
غۇلاچ تاشلاپ ئۇسسۇل ئوينىغان،
يۈرىكى ئوت، تىلىكى قۇت،
ھايات گۈللىرى.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
ھەر سەھەردە بۇلاق بېشىدا،
كۆزلىرىنى ئۈمىدلىك تىكىپ،
يۈرىكىدىن دەرد ـ مۇڭلار تۆكۈپ،
ناخشا توۋلاپ،
ئۇخلاتمىغان دۇنيانى،
ئاشىقىغا ئىخلاسمەن يىگىت.
بالدىقىنى كۆتۈرۈپ ئەپچىل،
شوخ كېيىكتەك ئەگىتىپ،
ئوت چىقارغان كۆزلەردىن،
ئوتقا ئوخشاش ئوتلۇق گۈزەل قىز.

سىڭىپ كەتكەن سەبىي دىلىمغا،
سېنىڭدىكى بىر ئوچۇم تۇپراق،
سېنىڭدىكى ھەربىر گۈل گىياھ.

ئۇنتالمايمەن ئېھ دالام سېنى،
ئۇنتىمىغىن ھەمدە سەن مېنى.

شەبنەملەردەك جۇلالىق سەھەر،
ھىجران كۈيى ھۆكۈمران پەقەت.
مەن كېتىمەن يىراق ـ يىراققا،
ئۇنتۇپ قالما ئېھ دالام ئەبەت.

مەنغۇ سېنى سۆيىمەن، لېكىن...

مەنغۇ سېنى سۆيىمەن، لېكىن،
سەن سۆيەمسەن، سۆيمەمسەن مېنى؟
مۇھەببەتكەن نازۇك بىر غۇنچە،
ئىشەنچ ئىكەن ئۇنىڭكى جېنى.

مەنغۇ سېنى سۆيىمەن، لېكىن،
سەن سۆيەمسەن، سۆيمەمسەن مېنى؟
كۆزلىرىڭگە يوشۇرۇپ سېھىر،
ئالدىمىغىن ھېلىدىن ـ ھېلى.

مەنغۇ سېنى سۆيىمەن، لېكىن،
سەن سۆيەمسەن، سۆيمەمسەن مېنى؟
دىلىكەش تېپىش تەسكەن دۇنيادا،
ئەركىم بوغۇپ قېينىما مېنى.

مەنغۇ سېنى سۆيىمەن، لېكىن،
سەن سۆيەمسەن، سۆيمەمسەن مېنى؟
ھاياتلىقىم مەنسۇپتۇر ساڭا،
ئويۇنچۇق قىلىپ ئوينىما مېنى.

تاڭ لەرزىكىسى

ئايىنى قوغلاپ چىقتى ئوت شارى،
قىزىللىقتا پۈركەندى ئۇپۇق.
ئەتىرگۈلنىڭ بەرگىدە قەترە،
زۇمرەت كەبى نۇر چاچتى يورۇق.

تاڭ شامىلى ئۇرسا، گۈل يېشى،
قىز كۆكسىدەك لىغىلدار تاتلىق.
ئاھ، دومىلاپ چۈشتى زېمىنگە،
يىغلىغاندەك بىر گۈزەل ئاچچىق.
جىملىۋىلەندى زەڭگەر رەڭ ياپراق،
قۇچۇۋالدى زېمىننى شادلىق.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

مۇسا ئەھەد

ئۆلۈكلەر قىسسىسى

بۈگۈن يەنە شۇ ئاغىنەم
شاد كەيپىمنى بۇزۇپ بىر يولى،
يازدىم شېئىر دېدى گەپ باشلاپ،
بۇ شېئىرىمنىڭ ئېسىل سەرخىلى.
گىيوتىننىڭ ئەسەرلىرىمۇ
بولالمايدۇ ئۇنىڭ تەڭ خىلى.
ئوقۇدى ئۇ بىرنەچچە سائەت
تۈگىمىدى تېخى ئاخىرى،
بەلكى يېزىپ كەلگەندۇ داستان.
داڭ قېتىپلا تۇرۇپ قالدىم جىم،
ھېسلىرىمنى شۇنچە گادىرماچ
تاڭدەك سۈزۈك ئوي ـ خىياللىرىم،
گاڭگىراشتىن بوپ قالدى ئوماچ.
ئۆلۈكلەرگە تولغان مىسرالار،
كۈگۈملارغا بۆلۈنگەن چۈش ھەم.
سەرسان كېزىپ يۈرگەن ئەرۋاھلار،
سالار ئىدى جانغا ۋەھىمە،
كۆڭۈللەردە قوزغاپ غۇسسە ـ غەم.
بارخانلارغا كۆمۈلگەن سۆڭەك،
چېچەكلەرمىش قۇياش نۇرىدا.
ۋە ئېچىرقاپ كەتكەن قارىچۇقلار
شەلپەر تىركەر ئىمىش ئۇپۇقتا.
تۇنجىقىشتىن شىھىت ئارمانلار
يول ـ يوللارغا تۆكەرمىش كۈيلەر.
شۇ كۈيلەرنىڭ ئىزگۈ ساداسى
ئاچار ئىمىش سامادا گۈللەر.
شاياتۇنلار ئوينارمىش ئۇسۇل،
مىنۋېلىپ يۇلغۇن شېخىغا.
زەيتۇن چىشلەپ كېلەرمىش كەپتەر
ئۈمىدلەرنىڭ ئۆلگەن روھىغا،
كۆز ئالدىمدىن ئۆتتى دەممۇدەم
ئۆلۈكلەرنىڭ سۈرلۈك سىماسى.
تەنلىرىمگە ئولاشتى تىترەك
بوغقان كەبى گېلىمدىن شۇئان
ئۆلۈكلەرنىڭ كېلىپ ئەرۋاھى.
توختاپ بىر چاغ ئوقۇشتىن دوستۇم
دېدى: «ئۇندا بارمىكىن ئېۋەن؟
بۇ ئۆلۈكلەر قىسسىسى بوپتۇ
دەپمىز زاڭلىق قىلىشتى بەزەن»
توغرا ئۆلۈك قىسسىسى بوپتۇ،
تىرىكلەردىن يوق ئۇندا نىشان.
مەنغۇ تىرىك تېخى ئۆلمىگەن
مۇستەسنا مەن ئۆلۈك سىرىدىن.
ھايات گۈزەل ھەم گۈزەل دۇنيا
قانداق كېچەي ئۇنىڭ مېھرىدىن.
كۆرسىتەي يول ساڭا ئەزىزىم،
گۈرۈستانغا بار شۇتاپ ئۇدۇل،
ئوقۇپ بەرگىن مۇردىلارغا سەن،
ئۇلار خۇشال قىلىشسۇن غۇل ـ غۇل.
دېسەم دوستۇم كەتتى چالۋاقاپ:
«ئەتە ئۆچۈن يازدىم شېئىرىمنى،
چۈشەنمىسە بۈنى تىرىكلەر
ئۆتۈپ ئەسىر چۈشىنەر ئەۋلاد
بەلكى نوبېل قوپۇپ قەبرىدىن،
تەقدىم قىلار شۆھرەت تاجىنى»
دېدىم مەنمۇ مۇقەددەس بۈگۈن
ھامىلدارى پارلاق ئەتىنىڭ.
بىلمەي تېخى ئۆلۈك سىرىنى
بولاي قانداق رەنجىگە شىپا
ھالىن بىلىپ ئۆلۈك دەردىنىڭ.
يېتىپ ئەجەل كۆز يۇمسام ئەگەر
شۇندا بېرىپ قەبرەم بېشىغا
ئوقۇپ قويغىن دۇئا ئورنىدا.
مەندىن بۇرۇن كەتسەڭ باقىيغا
كىرگەن چېغى مۇنكىر، نەكىرلەر،
گەر يېنىمغا مېنى سوراقلاپ.
شۇ چاغ كىرىپ ئۇلارغا ئۆزۈڭ
شېئىرىڭ بىلەن بېرەرسەن جاۋاب.

ئەنۋەر ھاشىم

شېئىرلار

ئالدامچى

قۇياش
تۈندە سۆيەر ئۇ يېرىم شارنى،
كۈندۈزدە بۇ يېرىم شارنى.
ئىككى يېرىم شار
بىلمەيدۇ ئۇ ئىشلارنى.

سۇنغان كۆڭۈل

ئاي جامالىنى كۆرسەتسە
مەشۇقى يۇلتۇز
قىن قىنىغا پاتمايدۇ.
غايىب بولسا ئۇن بەش تۈن
چىمچىقلىتىپ كۆزىنى
يىغلامسىرايدۇ.

ئارزۇ

ئاتا ـ ئانام
قايتسا ئەگەر بوۋاقلىقىغا،
يەرگە قويماي بېقىۋالاتتىم.
ئۆگەنگەندە تەم تىم مېڭىشنى
قولتۇقىدىن يۆلىۋالاتتىم.
تارتىپ قالسا كېسەل ئازابى
بىر ئۆلۈشنى بۆلۈۋالاتتىم.
ئەزرائىل تىككەن چاغدا يامان كۆزىنى،
ئۇلارنىڭ نۆۋىتىدە ئۆلۈۋالاتتىم.
ھاسىل بولسا ئاشۇ مۇرادىم،
ئۆلۈشتىن بۇرۇن بىر كۈلۈۋالاتتىم.

مىسكىن تەشنالىق

خىياللىرىم ئۇچار ھەر ئاخشام،
سېنى ئىزدەپ روھلۇق سەن تامان.
بوسوغاڭدىن ئۆتەلمەي ئاتلاپ،
خېلى ئۇزاق بولدۇ سەرسان.
روھى چۈشۈپ ئاقىۋەت، غەمكىن،
قايتار سوئال يۈدۈپ بىر پاتمان.

كۆز ياش

بولغانىدى ئۇلۇغ كۈن
ئۇن سەككىز يىل بۇرۇنقى بۈگۈن؛
ئۆي ئىچىنى كۈلدۈرۈپ،
دىللارنى سۆيۈندۈرۈپ
دۇنياغا كۆز ئاچقىنىڭ ئۈچۈن،
ئاتا ـ ئاناڭ
تۆكۈۋاتسا شادلىق يېشىنى،
سەن يىغلىغان چىرقىراپ
تۆكۈپ
ئۆكۈنۈشنىڭ ئاچچىق يېشىنى.
بىلگەنمىدىڭ
پاك كەلسىمۇ دۇنياغا ئىنسان
خام سۈت ئەمگەچ بۇلغىنىشىنى؟

ياۋۇزلۇق

ئەسەبىي بوران
يۈگۈرۈپ چىقىپ ئۇۋىسىدىن
توزۇتۇپ قۇملارنى،
ئەنسىرىتىپ كونا تاملارنى،
زەخىملەندۈرۈپ گۈل، نىھاللارنى
ئاخىر بېرىپ ئۇستى چوڭ تاغقا.
توسۇۋالدى، — دەپ، — يولۇمنى
كۆڭلى قاتتىق رەنجىدى،
ئەمما ئويلاپ باقمىدى
باشقىلارنى
قويغىنىنى چىدىغۇسىز ئازابقا.

www.uyghurkitap.com

ئويۇقتا قېپقالغان كۈن

ئابدۇللا ساۋۇت

(پوۋېست) *

نىجات يېرىم سائەتتىن كېيىن يولغا چىقتى، ئۇ دەرۋازىدىن كىرگەندە پېشايىۋان ئاستىدا ئېغاڭلاپ يۈرگەن سېمىز ئايالغا ــ رەنانىڭ ئاپىسىغا دۇچ كەلدى.

ــ كەل ئوغلۇم، ــ رەنانىڭ ئاپىسى بېشىنى بۇراپ يۇقىرىغا قارىدى، ــ رەنا، هاي رەنا ...

ئىككىنچى قەۋەتتىكى بىر هۇجرىنىڭ دېرىزىسى ئېچىلىپ رەنانىڭ يۈزى كۆرۈندى. نىجات تەكەللۇپسىزلا دالانغا كىرىپ كەتتى. رەنا ئۇنى قولتۇقلاپ پەلەمپەي باسقۇچلىرىدىن ئېلىپ چىقىپ كارىدور ئوتتۇرىسىدىكى زالغا باشلاپ كىردى. زالنىڭ غەرب تەرىپىگە يالغۇز كىشىلىك دىۋان، ئىشىك تەرەپكە نىجات ئۈچۈن ئۈستەل تەييارلاپ قويغانىدى.

رەنا دىۋاندا ئولتۇردى. نىجات خالاتنى كىيىپ، بوياق تەگىشىدى، پۈتكۈل پىكىر ـ خىيالىنى يىغىپ رەسىمنى سىزىشقا كىرىشتى. ئۇ هەر قېتىم قىل قەلەمنى ياكى پەلكۈچنى بوياققا مىلەۋېتىپ رەناغا بىر قاراپ قوياتتى، بۇ چاغدا ئۇنىڭ دىققەت نەزەرى رەنانىڭ رەڭگى ـ رۇخسارىدىلا ئەمەس ئىدى، بەلكى ياخشى تەربىيىلەنگەن ئاپشاركا دېلو رازۋېت قىلغاندا، كىشىلەر دىققەت قىلمىغان ئۇششاق، پارچە ـ پۇرات نەرسە ۋە ئىزلارنى پۇراپ ئۆتكۈر سەزگۈسى ئارقىلىق جىنايەت ئىزلىرىنى تاپقاندەك ئۇمۇ كۆز ئوقىنى رەنانىڭ بويىندىكى ئالتۇن زەنجىرلىك، ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن مېدالىئونغا، ئالتۇن زىرە، ئالتۇن بىلەيزۈك، ئالتۇن ئۈزۈكلەرگە ئاتاتتى.

چۈشلۈك تاماق رەنانىڭ هۇجرىسىدا يېيىلدى. نىجات تاماق ئۈستىدىمۇ رەنانىڭ قىممەتباهالىق، ئېسىل زېبۇ ـ زىننەتلىرىگە زەن سېلىپ تۈرلۈك گۇمانىي ئوي ـ پىكىرلەرگە چۆمدى. ئۇلار زالغا قايتىپ چىقتى. نىجات ئالتۇن قازان، تىللا، زىخچە ئالتۇن توغ ـ

* بېشى ئۆتكەن ساندا.

رىسىدىكى خىياللىرىدىن بارا-بارا ئازاد بولۇپ رەنانىڭ گۈزەل قىياپىتىنى ئاجايىپ قىزغىن ئىشتىياق بىلەن سىزىشقا باشلىدى. رەنا ئاسما چىراغنىڭ يورۇقى ئاستىدا گويا ساماۋى چۆچەكلەردىكى گۈزەل پەرىلەردەك لاتاپەت بىلەن خۇش خۇي كۈلۈمسىرەپ ئولتۇراتتى. زالنى يېقىملىق، جىمجىتلىق باسقانىدى. شېرىن ھېسسىياتلار دولقۇنى ئۆركەشلىك ئېقىن ياسايتتى. ئاق سۇرۇپ ئۈستىدە رەنانىڭ جامالىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان سېھىرلىك كۆرۈنۈشلەر مىنۇتسېرى ۋايىغا يەتمەكتە ئىدى. رەسىم پۈتۈشكە ئاز قالغانسېرى نىجات رەسىمنى يەنە بىر نۇسخا سىزىپ ژۇرنالغا ئەۋەتىش نىيىتىگە كەلگەنىدى، چۈنكى رەسىم رەنانىڭمۇ، نىجاتنىڭمۇ كۈتكىنىدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق ماھارەت بىلەن ئىنتايىن ياخشى سىزىلغانىدى. رېئاللىق بىلەن غايىۋىلىك، تاشقى قىياپەتتىكى گۈزەللىك بىلەن ئىچكى ھېسسىيات ھەقىقىي يوسۇندا بىردەكلىككە ئىگە قىلىنغان بولۇپ، رەسىمنىڭ مەخسۇس رەنا ئۈچۈنلا سىزىلمىغانلىقى بەلكى زور ئىجتىھات ۋە قىزغىن ھېسسىيات، قايناق مۇھەببەت، مول تەسەۋۋۇر كۈچى ئارقىلىق يارىتىلغان ھەقىقىي بىر بەدىئىي ئىجادىيەتنىڭ مەھسۇلى ئىكەنلىكىنى بىر قاراپلا بىلىۋالغىلى بولاتتى.

— تۈگىدى، — نىجات ئېغىر تىن ئالدى.

— ئۇھ ... ۋېيەي، — رەنا ئورنىدىن تۇردى، — مودېل بولۇشمۇ بىر جاپاكەن، قىمىرلىماي ئولتۇرۇپ ئەجەبمۇ سىقىلدىم.

رەنا چىقىپ كېتىپ داستا سۇ، سوپۇن، لۆڭگە ئەكىردى، نىجات خالاتنى سېلىۋېتىپ قوللىرىنى يۇدى. رەنا ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ رەسىمگە ئۇزاققىچە تىكىلدى.

— سىز مېنى ئەمەس، ۋېناسنى سىزىپسىز، نىجات بۇ قانداقسىگە ... ئىلھامىڭىز ھەقىقەتەن ...

— تاپتىڭىز، ۋېناسنى سىزدىم.

— ھەيكەلتىراش ئۇنىڭ بىر قولىنى ياسىمىغانىكەن.

— ئىنساندا مەلۇم بىر ئەزانىڭ كەم بولۇشى مېيىپلىق سانىلىدۇ ۋە ئۇ خىل مېيىپلىق ئىنسانغا بىر ئۆمۈر روھىي ئازاب كەلتۈرىدۇ، ئەگەر سەنئەتتە مېيىپلىقمۇ ئىنساننىڭ ھاياتىدىكى، جەمئىيەتتىكى ھەقىقىي ئورنىنى ئوبرازلاشتۇرۇشتا رول ئوينىسا بۇمۇ بىر خىل گۈزەللىك ھېسابلىنىدىكەن، ۋېناسنى بىر قولى بولمىغانلىقى ئۈچۈن ھېچكىم ئەيىبلىمەيدۇ، ياكى ئۇنىڭدىن يىرگەنمەيدۇ، بەلكى مېيىپلىق ئۇنىڭغا تېخىمۇ چەكسىز گۈزەللىك، مۇھەببەت ئاتا قىلغان، شۇڭلاشقا كىشىلەر ئۇنىڭغا مۇھەببەت ئىلاھى، گۈزەللىك ئىلاھى سۈپىتىدە چوقۇنىدۇ، مەن سىزنىڭ تەن قۇرۇلۇشىڭىزنى تولۇق سىزدىم، چىنلىقتا ھۆرمەت قىلمىسام بولمايدۇ-دە.

رەنانىڭ ھاياجانلىنىشى يۇقىرى پەللىگە يەتكەنىدى، ھېسسىياتىنى باسالماي بىر قولىنى نىجاتنىڭ يەلكىسىگە قويدى.

— ۋېناسنىڭ گۈزەل ئوبرازىغا ئاياللارنىڭ ئەڭ ئېسىل پەزىلەتلىرى مۇجەسسەملەنگەن، سىزمۇ خۇددى ۋېناستەك سۇلۇك، مېھرىبان، ھەيۋەتلىك كۆرۈنىسىز، مەن ۋېناسنىڭ ئوبرازىنى سىزگە ياكى بولمىسا سىزنىڭ ئوبرازىڭىزنى ۋېناسقا سىڭدۈرۈۋەتتىم.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى

رەسىمنى سىزىۋاتقاندىمۇ ئۆزۈمنى سىزنىڭ دەرگاھىڭىزدا ئەمەس، بەلكى يۇنانىنىڭ قەدىمىي سەنئەت سارايلىرىدا يېتۈك، دانىشمەن سەنئەتكارلار ئالدىدا ئىمتىھان بېرىۋاتقاندەك ھېس قىلدىم، ــ دېدى ھاياجانلانغان نىجات.

ــ سىزگە نېمە دەپ رەھمەت ئېيتىشنى بىلەلمەيۋاتىمەن، مەن سىزگە ئۆمۈر بويى قەرزدارمەن.

ــ ئوتتۇرىمىزدا ھېچقانداق ھېسابات يوق، رەنا.

ــ ياق، مەن سىزگە... ــ رەنا سەل ئويالغاندەك سۆزىنى بۇرىۋەتتى، ــ بۇ رەسىم ماڭىلا ئەمەس، كۆرگەنلىكى كىشىلەرنىڭ، بولۇپمۇ سەنئەتتىن، گۈزەللىكتىن زوقلىنىشنى بىلىدىغان كىشىلەرنىڭ ھېسسىياتىنى ئۇرغۇتىدۇ.

ــ ئىلھام بېغىشلايدۇ، ــ دېدى نىجات قوشۇمچە قىلىپ.

ــ نىجات، جېنىم نىجات!... ــ رەنا چەكسىز شادلىق، ئىپتىخارلىق ھېسلىرىغا چۆمۈلگەن ھالدا نىجاتنىڭ بوينىغا گىرە سالدى، ــ سىزنىڭ ئەقلىڭىز، تالانتىڭىز... ھەممىسى ماڭا مەنسۇپ، ئەمدى مەن ئۆزۈمنى بۇ دۇنيادا ئەڭ بەختلىك ئىنسانلارنىڭ بىرى دەپ ھېسابلىسام بولامدۇ؟

ــ خاتالاشتىڭىز، رەنا، ــ نىجات ئۆزىنى قاچۇرۇشنى بىئەپ كۆرۈپ بەكمۇ ئوڭايسىزلاندى، ھودۇقىنىدىن پۈتكۈل ۋۇجۇدى تىترەيتتى، رەنا بولسا ئۇنىڭغا تېخىمۇ چىڭ يېپىشقانىدى، ــ مەنىمۇ، ئەقلىممۇ، تالانتىممۇ ئالدى بىلەن خەلقنىڭ سەنئىتىگە مەنسۇپ بولۇشى كېرەك. لېكىن سىز...

ــ سىز ماڭا مەنسۇپ! ــ رەنا توپلىيىنىڭ پاشنىسىنى سەل كۆتۈردى. لەۋلىرىنى نىجاتقا ئۇزاتتى، ــ رەت قىلماڭ نىجات، ئەمدى رۇقىيەم كۆرۈپ قالمايدۇ.

نىجاتنىڭ بەدەنلىرى چىمىلداپ ئېچىشىپ كۆيۈشكە باشلىدى. كۆز ئالدى تۇمانلىشىپ زاللا ئەمەس، پۈتكۈل دۇنيا تۇمان ئىچىگە شۇڭغۇغان قۇيۇندەك پىرقىراۋاتاتتى، يۈرىكى بولسا باشقىچە ھېسسىياتلارغا ئەسىر ئىدى. رەنانىڭ ئوتلۇق لەۋلىرى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا ئالەمچە زور، يۈكسەك مۇھەببەتنىڭ ئەڭ شېرىن، ئەڭ تاتلىق كەۋسىرىنى قۇيۇۋاتاتتى. ئوتلۇق، خۇش بۇي تىنىقلار ئۇنىڭ تومۇرلىرىغا، ھەربىر ھۈجەيرىلىرىگىچە سىڭىپ يېڭىچە قۇدرەتلىك بىر ھاياتىي كۈچ بەخش ئەتتى، ئۇ تىل بىلەن ئىپادىلەش مۇمكىن بولمايدىغان ئاجايىپ ھوزۇرلىنىش ئىلكىدە كۆزلىرىنى يۇمۇپ جىم تۇراتتى.

ــ مۇشۇنداق چاغدا رۇقىيەم كىرىپ قالسا ـ ھە؟

ــ مۇمكىن ئەمەس، بۈگۈن... ئۆتكەن كۈنى ئاخشام ئۇنىڭ ئەلپازىنى كۆردىڭىزغۇ، ماڭا دېگەن گەپلىرى... رەنا، مەن رۇقىيەمنىڭ دېگىنىدەك قىز ـ ئاياللارنى يولدىن چىقارغان، ئازدۇرغان بولسام... رۇقىيەمنىڭ كۈندەشلىكى ئوتقا ئايلىنىپ مېنى كۆيدۈرۈپ كۈلگە ئايلاندۇرسا ھەق بولاتتى، سىز بىلىسىز... رەنا مەن... ياق، ئالدىڭىزدا ئۆزۈمنى ئاقلاش ھاجەتسىزغۇ؟

ــ مېنى ئازدۇردىڭىزغۇ؟

ــ قانداق قىلىپ رەنا؟

ــ ئىشقىڭىزدا كۆيدۈرۈپ...

ــ شۇ كۈنى سىز، ھېچكىم سىزنى مەنچىلىك چۈشەنمەيدۇ، دېگەنىدىڭىز، يۈرىكىمىنىڭ قانداقلىقىنى سىزلا كۆرۈپ تۇرىسىز.

نىجات رەنانىڭ قويۇق بىۇدۇر چاچلىرىنى مېھرىبانلارچە سىيلاپ قويدى، رەنا تېخىچە نىجاتنىڭ كۆكسىدىن بېشىنى ئالماي تۇراتتى، شۇئان كارىدوردىن رەنانى چاقىرغان ئاۋاز ئاڭلاندى، رەنا چىقىپ كېتىۋېتىپ كەينىگە بۇرۇلدى، ئۇنىڭ يۈزلىرى شەلپەردەك قىزارغانىدى.

رەنانىڭ ھۇجرىسى ناھايىتى ئىسسىق ئىدى. نىجات ئەينەكلىك ئىشكاپنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئۇزۇن دىۋاندا ئولتۇراتتى. ئىشكاپ ئەينىكىدىن ئۆزىنىڭ قىياپىتىگە نەزەر سالدى، قويۇق، قاپقارا بۇدۇر چاچلىرى ئۆسۈپ قۇلاقلىرىنى، گەدىنىنى ياپقانىدى، ھەمىشە چاقناپ تۇرىدىغان ئۆتكۈر كۆزلىرى، قىرلىق بۇرنى ئۈستىدىكى ئۇچى ئەگمەچ بۇرۇتى ئۇنىڭ يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ياشلىرىغا خاس تۇرمۇش ئادىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ تۇراتتى. ئايىغى بوغما، ئالدى سېرتمىلىق قارا كەمزۇلى گەۋدىسىگە چىپسا كەلگەنىدى، سەل ئورۇقلاشقا باشلىغان يۈزلىرىدە دائىم تۇرگۈنلۈك، جىددىيلىك ئەكس ئېتەتتى.

ــ ئاپام سىزگە ئاتاپ...ــ رەنا كۈمۈش ھەل بېرىلگەن پەتنۇستا ئىككى چىنە شورپا كۆتۈرۈپ كىردى، ــ كۆڭلۈمدىكىنى تاپىدۇ، بەخىرامان ئولتۇرۇڭ.

رەنا چىقىپ كېتىپ لىگەندە لىق گۆش ئەكىردى، كاستيۇمنى سېلىۋېتىپ نىجاتنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. نىجاتنىڭ چىنىسىگە نان چىلاپ قويدى. ئىككىيلەن بىر ـ بىرىنى تەكلىپ قىلىشىپ ئولتۇرۇپ كۆڭۈللۈك ھالدا غىزالاندى، رەنا ئىشىكنى ھىم يېپىپ قويغاندىن كېيىن يەنە نىجاتنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. ئۇنىڭ دولىسى، بېلىكى، يانپېشى ... نىجاتنىڭ كىيىملىرىگە تېگىپلا تۇراتتى.

ــ جېنىم نىجات، ــ دېدى ئۇ تىترەڭگۈ ئاۋازدا، ــ ئەسلىدە مېنىڭ ئىدىڭىز، بۇنى مەن داشۆدە ئوقۇۋېتىپلا ھېس قىلغانىدىم. ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چېغىمىزدا كەلگۈسى تەقدىرىمىز ھەققىدە بىر نېمە دېيىشمىگەن ئىكەنمىز، شۇ چاغدىمۇ مەن سىزنى ئۆزۈمگە ھەممىدىن يېقىن ھېسابلايتتىم. ئوقۇش پۈتتۈرۈپ كەلگىچە سىز توي قىلىۋاپسىز. ئەپسۇسلاندىم، ھەسرەت چەكتىم، يىغلىدىم، يوشۇرۇن كۆيۈش بەكمۇ ئازابلىق ئىكەن، ئەسلىدە سىز مېنى خېلى بۇرۇنلا ئازدۇرغان، ئەقلىمنى ئالغان ئىكەنسىز. كېيىن مېنىڭ تەقدىرىمدىكى نومۇسلۇق پاجىئە مېنى ھەممىدىن بەزدۈردى. بىراق، مەن سىزنى ھاياتىمنىڭ مەنىۋى يۆلەنچۈكى دەپ قارىغاچقا يەنىلا ئۈمىدۋار بولۇشقا تىرىشتىم، بولۇپمۇ سىزنىڭ تۇرمۇشىڭىزدىكى جېدەل ـ ماجىرا بىلەن تولغان مۇھەببەتنى، ئائىلىدىكى كۆڭۈلسىزلىكلەردىن چېكىۋاتقان ئازابلىرىڭىزنى كۆرۈپ سىزگە تېخىمۇ زور ئۈمىد باغلىدىم. رۇقىيەمدىن پاتراق ئاجرىشىشىڭىزنى تىلەيدىغان بولدۇم، چۈنكى شۇنداق بولغاندىلا مېنىڭ مۇھەببىتىم چىقىش يولى تاپالايتتى، سىزگە تەگسەم مۇرادىمغا يېتەتتىم. لېكىن...سىز بۇ مەسىلىدە ناھايىتى سوغۇققان بولۇۋالدىڭىز، ئازابتىن قۇتۇلۇشنى خالىمىدىڭىز، مەن سىزنى بەختلىك قىلالماسمەنمۇ نىجات؟ سىز مېنى بەختلىك قىلالايسىز، مەنمۇ سىزنى

بەختلىك قىلالايمەن. مانا ئەمدى مەن سىزنى رۇقىيەمدىن كۈتىلىدىمەن. راستىنىلا كۆنلەيمەن، رۇقىيەمنىڭ سىز بىلەن بىر ياستۇقتا باش قويىدىغانلىقى كۆز ئالدىمغا كەلسىلا ئۆزۈمنى بۇ جاھاندا مەۋجۇت ئەمەستەك، يوقتەك، ئەزەلدىن تۇغۇلمىغاندەك، پەقەت كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان روھسىملا مۇشۇ دۇنيادا كېزىپ ـ تېنەپ يۈرگەندەك ھېس قىلىمەن. نىجات، نەزەرىڭىزدە مەن بەلكىم بىر ئەخمەق، ھاماقەت ئايالدۇرمەن، ئۆيـلاپ بېقىڭ، ھەرقانچە ئۇچۇق ـ يورۇق، جۈرئەتلىك ئايالمۇ يۈرىكىدىكى گەپلەرنى مەندەك ئاشكارا دېيەلەمدۇ، يەنە كېلىپ بىر ئەركىشىنىڭ ئالدىدا...بىراق مۇھەببەت ئاجايىپ نەرسە ئىكەن، ئۇ مېنى ئايالى، بالىسى بار بىر ئادەمگە ئۆمۈرلۈك باغلاپ قويدى، نىجات مېنى قىيىنىماڭ، ئەمدى ئارتۇق چىدالمايمەن.

— ئاھ خۇدا!...— نىجات بوغۇق ئاۋازدا نالە قىلدى ۋە ئېغىر خورسىندى، ئۇ بىر سېكۇنتقا قاتتىق ھاسىردى، يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەكلا قىلىۋاتاتتى. رەنا ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتەتتى. — ھايات ماڭا تولىمۇ سىرلىق، مۇرەككەپ سېزىلىۋاتىدۇ، مەن ...

— ماڭىمۇ ھايات سىرلىق، مۇھەببەت گۈزەل سېزىلىدۇ، ئەگەر شائىر بولغان بولسام مۇھەببەت، ۋىسال ھەققىدە لىرىك داستانلارنى يازغان بولاتتىم، لېكىن...

— مېنىڭ قاراشلىرىم، ھېسسىياتىم ناھايىتى يۈزە، ساددا بولسا كېرەك.

— ياق، سىز مېنى سىناۋاتىسىز.

— ئۆزۈمنى سىناۋاتىمەن. رەنا ئۆزۈمنى سىنىماقچى، كۆز ئالدىمدا دۇچ كېلىدىغان مۇرەككەپ سىناقلارغا، تەھدىت، خىرىسلارغا بەرداشلىق بېرەلەيمەنمۇ ـ يوق، شۇنى ئويلاۋاتىمەن.

— ئىككىمىزنىڭ ئالدىدا رۇقىيەمدىن باشقا يەنە قانداق توسالغۇ، تەھدىت بولۇشى مۇمكىن؟

— رۇقىيەم توسالغۇ ئەمەس، رەنا، بۇ جەھەتتىكى ئوي ـ پىكرىمنى سىزگە ئېنىق چۈشەندۈرەلمەيمەن، راستىنى ئېيتسام قولۇمدا بىر ئايال تۇرۇپ، باشقا بىر ئايالنىڭ مۇھەببىتى توغرىسىدا ئويلاش تازا ئاقىلانىلىق بولماسمىكىن، رەنا...مەن نېمىلەرنى دەپ كېتىۋاتىمەن، بولدى بۇ ھەقتە سۆزلەشمەيلى ...

— نىجات! ...— رەنا ئىككى بېلىكىنى كېرىپ نىجاتنىڭ بويىندىن قۇچاقلىۋالدى، كۆزلىرىدە ياش تامچىلىرى لىغىرلاپ تۇراتتى، — نىجات نېمە دەۋاتىسىز؟ مەن مۇھەببەتنىڭ نىكاھنى ئالدىنقى شەرت قىلمايدىغانلىقىنى بىلىمەن.

— بەلكىم شۇنداقتۇ، بىراق، مەن رۇقىيەمنى ...

نىجات سۆزىنى توختىتىۋالدى. كارىدوردا ئاياغ تىۋىشى ئاڭلانغانىدى، رەنا قوللىرىنى تارتىۋالدى، مىنۇت ئۆتمەي ئاياغ تىۋىشى غايىب بولدى، نىجات، ھېلىمۇ ئىشىكتىن كۆزىنى ئۈزمىگەنىدى، ھېلى بىرسى ئۇسسۇپ كىرىپ قالىدىغاندەك قاتتىق سارىسىمىگە چۈشكەنىدى. رەنا ئىشىككە يېقىنلىشىپ سىرتنى تىڭشاپ بېقىپ قايتىپ كەلدى، ئاڭغىچە نىجات ئورنىدىن تۇردى.

— كەچ بوپتۇ، كېتەي.

— ياق، — رەنا ئۇنىڭ ئالدىنى توستى، — كەتمەيسىز، مېنىڭ گەپلىرىم تۈگىمىدى.

— كېيىن يەنە پۇرسەت چىقار.

— ياق، راستىنى ئېيتسام، نىجات، بۈگۈن كەتمەڭ.

— بۇ گېپىڭىز سەل ئېشىپ كەتتى، ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، — نىجات ئادەتتىن تاشقىرى تەمكىنلىك بىلەن رەنانىڭ چاچلىرىنى سىيلاپ تۇرۇپ سۆزلىدى، — قەلبىڭىزنى چۈشىنىمەن، لېكىن... يەنە ئولتۇرۇۋەرسەم بولماس، دادىڭىز، ئاپىڭىز، ئاكا - سىڭىللىرىڭىز بار... سەت تۇرىدۇ.

— ھېچكىمدىن قورقمايمەن، پەقەت سىزگە ئېرىشەلمەسلىكىمدىن قورقىمەن، شۇڭا نېمە ئويلىسىڭىز مەيلى، مەن سىزنى كەتكۈزمەيمەن.

— ھەر ئىككىمىز ئۆزىمىزنى ئايايلى، خەير!

رەنا پاگىمدە يىغلىۋەتتى. نىجات ئالدىراپ كارىدورغا چىقتى، زالغا كىرىپ خالاتقا ئورالغان قەلەم، بوياق، رەسىم تاختىلىرىنى قولتۇقىغا قىسقىنىچە پەلەمپەيدىن چۈشتى. ئاي، يۇلتۇزسىز قاراڭغۇ كېچىدە ھويلىدا ئۇنى ھېچكىم كۆرمىدى، ياق، ھويلا ئادەمسىز ئىدى. نىجات دەرۋازىدىن چىقىپ تۈن قوينىدا غايىب بولدى.

فېۋرال ئېيىمۇ ھەش-پەش دېگۈچە ئۆتۈپ كەتتى، نىجات ئۈچۈن نەۋ باھارنىڭ بۇ خاسىيەتلىك كۈنلىرى ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك، مەنىلىك ئۆتتى. ھەمراخانىم ھويلىدا، ئىشىك ئالدىدا باھار مەنزىرىسىدىن بەھرى ئالغاچ رىشاتنى ئوينىتاتتى، نىجاتنى ئىزدەپ كەلگەنلەر ئۇنىڭ «يوق» دېگەن جاۋابىنى ئاڭلاپ قايتىشاتتى. شۇ كۈنلەردە ئۇ ئالدىن پىلانلاپ قويغان ئەمما ئوقۇشقا ۋاقىت يار بەرمىگەن كىتابلىرىنى ئوقۇپ تۈگەتتى، خاتىرە يازدى، بەزى مۇھىم ئابزاسلارنى شۇ پېتى كۆچۈرۈۋالدى. بىرنەچچە ماقالىنى يېزىپ پۈتكۈزدى. «ئارسلانخان شەھىرى» دىن قېزىۋېلىنغان جەسەتنىڭ دەۋرى، جىنسى، مىللەت تەۋەلىكى توغرىسىدا، مىس پۇللار توغرىسىدا ئىزدەندى، ھەممە ئۆزى قايتا باھالاپ بېكىتىش كېرەك، دەپ قارىغان بۇيۇملار ھەققىدىكى ماقالىلىرىنى ئۈرۈمچىدىكى ئالىم، ئارخېئولوگ، تەتقىقاتچىلارغا ئەۋەتتى.

كۈنلەر ئۆتمەكتە ئىدى. ئەمدى ماقالە، خەت... لەرگە جاۋاب ئېلىشى كېرەك ئىدى، ئۇ ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن مارتنىڭ ئالتىنچى، يەتتىنچى كۈنلىرى كونا بازارلىق ھۆكۈمەتكە باردى، ئەھۋالنى ئېيتتى.

— بۇ، ھەسەن مامۇت شۇجى بولۇپ تۇرغان ۋاقىتتىكى ئىش ئىكەن، — دېدى يېزىلىق ھۆكۈمەت باشلىقى، — ئارخىپلارنى، ھۆججەتلەرنى كۆرۈپ باقايلى، چىقماي قالسا مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ ئۆزىدىن سوراۋەتسەڭلار بولىدۇ.

ناھىيىلىك خەلق بانكىسىنىڭ باشلىقىمۇ ئوخشاشلا:

— ئۇ چاغدىكى باشلىق ئىچكىرىگە يۆتكىلىپ كەتكەن، مېنىڭ بۇ ئىشتىن خەۋىرىم يوق، ئارخىپلارنى ئاختۇرايلى، — دېدى.

ھەر ئىككى ئورۇننىڭ 1967 — 1982 - يىللاردىكى ئارخىپلىرىدىن ئالتۇن قازان ۋە

ئۇنىڭ ئىچىدىكى تىللالارغا دائىر ھۆججەت، رەسمىيەت قەغەزلىرى تېپىلمىدى. ئىككى كۈنلۈك ئاۋارىچىلىقتىن كېيىن نىجات ئىنتايىن مەيۇس، غەمكىن ھالدا ئۆيىگە كەلدى، ئۇ ئالتۇن قازاننىڭ بانكىغا تاپشۇرۇپ بېرىلگەنلىكىگە ئائىت بىرەر ھۆججەتنىڭ تېپىلىپ قېلىشىنى بەكمۇ ئارزۇ قىلاتتى، چۈنكى مال ـ دۇنيا، يادىكارلىق دۆلەت خەزىنىسىگە ئۆتـ كەن بولۇپ، نىجات پەقەت مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ تەستىقى ئارقىلىق ئالتۇن قازاننى ئارىيەتكە ئالاتتى. تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە ئۇ ھەققەتەن ئاسار ئەتىقە دەپ بېكىتىلسە، يەنە باشقىدىن رەسمىيەت بېجىرىپ ئالتۇن قازاننى بانكىدىن بىراقلا ئۆتكۈزۈۋېلىشقا بو- لاتتى. يەنە بىر تەرەپتىن رەنا ئۆچۈنمۇ بولسا ھەسسەن ماموتنىڭ بۇ ئىشقا چېتىلىپ قالماسلىقى كېرەك ـ تە، مانا ئەمدى ئالتۇن قازان، تىللا، زىخچە ئالتۇنلارنىڭ جەزمەن ھەسەن ماموتنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ كەتكەنلىكى ئاساسەن ئايدىڭ بولۇپ قالدى. نىجات قايغۇغا چۈشتى. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئەنسىرىگەن ئىش ئاخىرى يۈز بەردى، رەنا، مۇھەببەت، رەنا، يەنە مۇھەببەت، نىجات ئويلايتتى، رەنانىڭ يىللاردىن بۇيان نىجاتقا قىلغان ياردەملىرى، ھېسداشلىقى، ئەقىدە، ئىخلاسى، نىجاتنىڭ كەسكىن پوزىتسىيىسى ۋە ھەرقانداق توسالغۇغا پىسەنت قىلمايدىغان مۇستەھكەم ئىرادىسى ئالدىدا بەربات بولارمۇ؟!

— نېمە بولدۇڭ، خېلىدىن بۇيان ماشىنا ئادەمدەك تىنىم تاپماي ئىشلىدىڭ، تاماق- نىمۇ تۈزۈك يېمىدىڭ، جۇدۇندىڭ، ئورۇقلىدىڭ، لېكىن...بۇرۇن تېتىك، روھلۇق يۈرەتتىڭ، ئىككى كۈندىن بېرى تېخىمۇ سولىشىپ كەتتىڭ، — ھەمراخانىم ئوغلىغا ئېچىنىش نەزەرى- دە قاراپ قويىدى، — مانا ئەمدى دەسسىلىپ كەتكەن شاپتۇلدەك ئېزىلىپ ئولتۇرىسەن.

— ئالتۇن قازان ئوغرىنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىپتىكەن ئاپا ...

— نېمە؟ — ھەمراخانىم تووۇلۇۋەتتى، — سەن يەنىلا شۇ كويدىمۇ؟ مېنىڭ ئوغلۇم بولىدىغان بولساڭ ئىككىنچى بۇ گەپنى ئېغىزغا ئالما، بولدى قىل، مەنىڭۇ قېرىدىم، كۆرىـ دىغان كۈنۈم ئاز قالدى، ساڭا ھايات، تۇرمۇش، ئىستىقبال لازىم. كونىلاردا «ئۆيىنىڭ ئاشماق ئەرباب بىلەن، ئەرباب سالۇر ھەرباب بىلەن» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز بار، بېشىدىن ئۆتـ كەن ئادەم دېگەن بولغىيدى بۇ گەپنى ...

نىجات ئۇزۇننىغچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ كەتتى ۋە تۇيۇقسىز دېدى:

— ئاپا، دادامنىڭ قازاغا ئۇچرىشى ئاشۇ ئالتۇن قازان بىلەن مۇناسىۋەتلىكمىكىن دەپ ئويلايمەن، بۇ مېنىڭ گۇمانىم، لېكىن ئۇنى ئېنىقلىغىلى بولۇشى مۇمكىن.

ھەمراخانىم تامدەك تاتىرىپ كەتتى ۋە نىجاتقا كەينىنى قىلىپ تۇرۇۋالدى.

— بەڭگىنىڭ خىيالى... بەڭگىنىڭ ... — ھەمراخانىم كۆز چاناقلىرىدىكى ياشنى سۈرتكەندە نىجات ئاپىسىنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا يۈز بېرىۋاتقان ئۆزگىرىشلەرنىڭ سەۋەبلىرىنى چۈشەنگەندەك بولدى. ھەمراخانىم ئۆكسۈپ تۇرۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — ئەجەل شۇنداق كەلگەن بولغىيدى، ئوغلۇم، ئالتۇن قازان، ئالتۇن قازانلا دەيسەن، ساڭا ئالتۇن قازان ئاتلىق جىن چاپ- لاشقان چېغى، ئاخىرى سەن يۈرەك باغرىمنى خۇن قىلىۋېتىدىغان بولدۇڭ، داداڭدىن ياش قېلىپ تۇللۇقنىڭ ئازابىنى تارتتىم، بېشىمدىن بالدۇر قېرىدىم. ئەمدى سەن ئوتقا تىقاي

دەمسەن؟ ئۆزۈڭنى نابۇت قىلىدىغان ئىشقا تۇتۇنۇۋاتىسەن، خۇدا! ئاھ خۇدا!... نېمىلەرنى دەۋاتىمەن؟ مېنى، نىجاتنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن خۇدايىم!

نىجات ھەيكەلدەك قېتىپ تۇراتتى، ھەمراخانىم كۆز ياشلىرىنى تۆككىنىچە كەينىگە ئۆرۈلۈپ نىجاتنى باغرىغا باستى.

— گېپىمنى ئاڭلا ئوغلۇم، سەن چۈمۈلە، ئۇلار چوڭ سېدە، ئۇنى لىڭشىتالمايسەن، ئاخىرى ئۆزۈڭ يىقىلىسەن، بىز خانىۋەيران بولىمىز. ئالتۇن قازاننى يادىڭدىن چىقىرىۋەت، رەسىمىڭنى سىزىۋەر، تىنىچ، غەلۋە-غەۋغاسى يوق كەسىپ، شۇ ئىشىڭمۇ ساڭا ھۆزۈر-ھالاۋەت، شان-شەرەپ بەخش ئېتىدۇ.

نىجات ئاپىسىنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ ئۇندىمەستىن جىم تۇرۇۋەردى، ھەمراخانىمنىڭ ئۆكسۈپ-تىپىلقسىپ يىغلاشلىرى ئۆي ئىچىنى يۈرەكنى سىيرىلدۇرۇۋېتىدىغان ئاجايىپ ئېچىنىشلىق مۇڭغا، ھەسرەتكە تولدۇرماقتا ئىدى.

نىجات كېچىدە ئوتقا چۈشكەن قىلىدەك تولغىنىپ زادى ئۇخلىيالمىدى. ئۇنىڭ يۈرىكى قاتتىق ھەسرەت، ئازاب ئىچىدە ئۆرتىنەتتى. ئۇ ئويلايتتى، ئەگەر ئىستىقبال قۇياشى نىجاتتىن يۈز ئۆرۈپ تەقدىرىنىڭ رەھىمسىز قارا بۇلۇتلىرىنىڭ كەينىگە مۆكۈۋالسا ئۇنىڭ ھاياتلىق دۇنياسىمۇ قاراڭغۇ زۇلمەت ئىچىگە چۆكەتتى، ھەممە نەرسە، بارلىق ئۈمىد-ئارمان، غايە — بۇرۇنقى جاپالىق ئەمگەكلەر، مۇۋەپپەقىيەتلەر، مۇھەببەت...پۈتۈنلەي بەربات بولاتتى. بۇ ھەمراخانىمنىڭ ئوغلىنىڭ تەقدىرى ئۈستىدە غەم قىلىپ تۆكۈۋاتقان ياشلىرىنىڭ ھەربىر تامچىلىرىدا نامايان بولۇۋاتقان دەھشەتلىك مەنزىرە ئىدى. بىراق، نىجات بۇنداق ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشىگە ئىشەنمەيتتى. ئۇ ناھايىتى مول، قىممەتلىك پاكىتلارنى يىغىپ توپلىدى، گەنە شۇ پاكىتلار ئۇنىڭ ئۆزى باشلىغان ئىشتا قازانغان ئۇتۇقلارنى كەڭ جامائەتكە تەقدىم قىلالايدۇ. تارىخ چاقى كەينىگە يانمايدۇ، تارىخ ۋاقىت بىلەن ماس قەدەمدە ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن نىجاتقا خىرىس قىلىۋاتقان ھەرقانداق بىر كۈچ تارىخ چاقىنىڭ ئاستىدا پايىمال بولىدۇ. ئىشەنچ، ئەقىدە، ئىرادە، غايە ئاجايىپ بىر يۈكسەك تۇيغۇ، ئەگەر ئۇ ئىنسان قەلبىگە مۇستەھكەم ئورۇنلاشىدىكەن، ئۇنى ھەرقانداق زورلۇق كۈچمۇ يوق قىلىۋېتەلمەيدۇ، نىجاتتا ئەنە شۇنداق يۈكسەك تۇيغۇ بار. ئۇنىڭ ھاياتى جاپالىق، ئازابلىق ئەمگەك، ئىزدىنىش، تەتقىقات، ئىجادىيەت بىلەن چەمبەرچەس باغلانغانىدى، پېشانىسىدىن تۆكۈلگەن تامچە-تامچە تەرلەرنىڭ، سەرپ قىلىنغان يۈرەك قانلىرىنىڭ جەۋھىرى ئاشۇ ئىشەنچ، ئەقىدە، ئىرادە، غايىگە مەڭگۈلۈككە سىڭىپ كەتكەن، شۇڭا ئۇ كۆپىنچە ۋاقىتلاردا تۇغما مىجەزى بويىچە جىددىيلىشىپ، كەيپىياتى ئۆزگىرىپ ئۆزىنى تۇتالماسلىق دەرىجىسىگە يەتكەندىمۇ يەنە ئاشۇ خىل تۇيغۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە ھايات ۋە مېھنەتنىڭ نۇرغۇن ئەگرى-توقاي، ئېگىز-پەس، خەتەرلىك ئۆتكەللىرىدىن ئىنتايىن ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كۆزلىگەن پەللىگە يېتەلىگەن، ئۇ يەنە شۇنىڭغا ئىشىنەتتى، قانچىلىك بەدەل تۆلەشتىن قەتئىينەزەر، ئۇ مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى تەكشۈرۈش، تەتقىق قىلىشتىن ئىبارەت يېڭى، ئۇلۇغۋار ۋەزىپىسىنى چوقۇم ساداقەتلىك بىلەن ئادا قىلالايدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ بۇ كەسپكە ئاز-تولا بى-

www.uyghurkitap.com

لىم ـ ئىقتىدارىدىن باشقا، مۇھىمى تايانچىلىرى، ئۇستازلىرى سۈپىتىدە نۇرغۇن ئالىملار، ئارخېئولوگلار، تارىخشۇناسلار بار، ئۇ ھەر جەھەتتىن ئۇلارنىڭ ياردىمىگە ئېرىشەلەيدۇ. ئۇ يەنە شۇنىڭغا ئىشىنەتتىكى، دۇنيادىكى ئىلغار مىللەتلەر ئۆزلىرىنىڭ قەدىمىي، پارلاق مەدەنىيەت جەۋھەرلىرىنى قوغداش، ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلىش، ئۇنى يېڭى زامان مەدەنىيىتى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش جەريانىدا ئىلغار مىللەتلەرگە ئايلانغان، پارلاق ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ قەدىمىي ئىزنالىرىنى قېزىش، تەتقىق قىلىشمۇ بىر پۈتۈن جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ مەدەنىيىتىنى يېڭى تەرەققىياتلارغا ئېرىشتۈرۈش رولىنى ئوينايدۇ، تارىختىكى بوشلۇقنى تولدۇرىدۇ. شۇنداق قىلىپ ناھايىتى ئۇزۇن، ئۈزۈلمەس بىر لىنىيە بارغانسېرى گۈزىراپ، كېڭىيىپ ھاياتنى ھاياتقا، تارىخنى تارىخقا ئۇلايدۇ.

نىجات تاڭغا يېقىن ئۇخلاپ قالدى، تاڭ ئاتتى، كۈن چىقتى. ھەمراخانىمنىڭ ئۆيىدىن گۈدۈڭ ـ گۈدۈڭ ئاۋازلار، كۈلكىلەر ئاڭلانغاندەك بولدى. نىجات ئويغىنىپ كەتتى. شىپىرلىغان ئاياغ تىۋىشىدىن ئەندىكىپ يوتقاننى بېشىغا پۈركەپ، كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئۇخلىغان بولۇپ يېتىۋالدى. رەنا كىردى، ئۆي ئىچى قالايمىقان ئىدى. شىرەدە، سۇپىدا، كىگىز ئۈستىدە، دېرىزە تەكچىسىدە، ياستۇق ئەتراپىدا... كىتاب، گېزىت، قول يازمىلار چېچىلىپ ياتاتتى. رەنا بىر ھازا قىزىقسىنىپ قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ئاستا كېلىپ نىجاتنىڭ بېشىنى نوقىدى، نىجات تېخىمۇ تۈگۈلۈۋالدى.

ــ نىجات! ھوي نىجات!

رەنا قىزغۇچ، ئىنچىكە، نەپىس بارماقلىرى بىلەن نىجاتنىڭ پېشانىسىنى بوش سىيلىدى، قۇلىقىنى تارتىپ قويدى. بۇرنىنى چىمدىدى، ئۇنىڭ ئاشۇ ھەرىكەتلىرىدە بىر خىل شوخلۇق، نازۇكلۇق ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. نىجات ئويغانمىدى. رەنا چەينەكتىن ئۇچۇمىغا سۇ ئېلىپ كېلىپ نىجاتنىڭ يۈزىگە تېمىتتى، مۇزدەك سوغۇق سۇ نىجاتنى قاتتىق شۈركەندۈرۈۋەتتى، ئۇ ئىلاجسىز كۆزلىرىنى ئېچىشقا مەجبۇر بولدى.

ــ ئۇخلاۋېرەمسىز ياش ئالىم؟

ــ ھە...سىز ...!

ــ ھە مەن، قانداق؟...ــ رەنا كۈلدى، لەۋلىرى غۇنچىدەك تۈگۈلدى، زىناقلىرى تەبەسسۇم ئىلكىدە تېخىمۇ گۈزەل تۈس ئالدى. ــ يادىڭىزدىن چىقتىمۇ؟ بۈگۈن «8 ـ مارت خەلقئارا ئاياللار بايرىمى»، مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم، ھەمراخانىمنى يوقلاپ كەلدىم. ئەمدى سىز مېنى يوقلاپ بارارسىز؟

ــ ئاۋۋال سوۋغا تەييارلىسام بولاتتى.

ــ ئەخمەق! ــ رەنا ئەركىلەپ تۇرۇپ ئېڭىشتى ـ دە، نىجاتنىڭ پېشانىسىگە چوكىدە بىرنى سۆيدى، ــ سوۋغىڭىز ئاللىقاچان ئۆيىمىزنىڭ تۆرىدە قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ.

نىجات كۈلدى، ئۇنىڭ كۈلكىسىدە كېچىكى خىياللىرىنىڭ كاللىسىغا سىڭىپ قالغان غۇۋا سايىسىنى كۆرگەندىكى شادلىق ئىپادىلەندىمۇ، ياكى رەنانىڭ سۆيۈشىدىن سۆيۈنگەندىكى ئېيتقارلىق ھېسى ئەكس ئەتتىمۇ...ئىشقىلىپ بىر خىل خۇشاللىق، بەخت تۇيغۇسى جىلۋە قىلاتتى. نىجات رەنانى ئەقىللىق دەپ قارايتتى. ھېلىقى كۈنى ھۇجرىدا

رەسىم پۈتكەندىن كېيىن بىر-بىرىگە ئېسىلىپ سۆيۈشۈپ تۇرۇپ قىلىشقان گەپلەردە ئىنگ-كى قەلبىنىڭ ھېسسىياتىدا تۇيۇپتىن پەرق بارلىقى بىلىندى. ھېچكىم سىزنى مەنچىلىك چۈشەنمەيدۇ، رەنانىڭ بۇ سۆزى ئۆزىنىڭ ئابستراكت ھېسسىياتىنى ۋە نىجاتقا بولغان قىزغىن مۇھەببىتىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن فورمۇلىدىن ئىبارەت ئىدى، خالاس. شۇندىن كېيىن نىجات رەنانىڭ مۇھەببەتكە بولغان قارىشىدىن گۇمانلىنىشقا باشلىغا-نىدى. مۇھەببەتنى چۈشىنىشنىڭ ئۆزىمۇ ئىنسانلاردىكى بىر خىل يۈكسەك ئىقتىدار، رەنا-غا ئوخشاش ياش، ھېسسىياتى قايناپ تۇرغان شوخ چوكانلارنىڭ ھەممىسى ھېسسىياتنى شەخسىي مۇھەببەتنى ئالدىنقى شەرت قىلغان نىكاھنىڭ ئۈستىگە قويىدۇ. تۇرمۇشتىكى شەخسىي، ئائىلىدە بەخت-سائادەتنى ئاساسىي نۇقتا قىلىدۇ، لېكىن. بۇنىڭلىق بىلەن رەنا-نى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئاياللارنى ئەيىبلىگىلى بولامدۇ؟ نىجات رەنانىڭ تۇرمۇش ۋە دۇنيا قارىشىنى تولۇق چۈشىنىپ يەتمىگەن ۋە ئۇنىڭ مۇھەببىتىنىڭ پاك، سەممىي، غە-رەزسىز ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىپ كەتمەيدىغانلىقىغا قارىماي يەنە نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ-نىڭغا تەلپۈنەتتى، ئۇنى ئويلايتتى، سېغىناتتى. رەنادىكى يۈكسەك جەلپكارلىقتا ئىنگە كۈچ-قۇدرەت ئۇنىڭ پۈتكۈل ۋۇجۇدىنى ئەسىر قىلىۋالغانىدى.

— تۇرۇڭ ئورنىڭىزدىن!

— ئۇيقۇغا قانمىدىم، رەنا.

— بىر ئايدىن كۆپرەك ۋاقىت ئۆتتى. ماڭا كۆرۈنمەي ئۇخلىدىڭىز. يەنە قانداق تۈگىمىگەن ئۇيقۇ بۇ؟ كەلسەملا ھەمراخانىم «يوق» دەيدۇ. بابا ھەممىنى ئۇقتۇم، سىز 40 كۈن ئېھتىكاپتا ئولتۇرۇپ ئىبادەت قىپسىز.

— بۇ دۇنيانىڭ غەلۋە-غەۋغالىرىدىن، تەشۋىشلىرىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن 40 كۈن مۆكۈنۈۋالدىم، ئۇخلىدىم.

— ھازىر يەنە ئۇخلامسىز؟

— ھەئە.

— ئاپىڭىز بولمىغان بولسا قويىنىڭىزغا كىرىۋالاتتىم، — رەنا شۇ سۆزنى دەۋېتىپ قىپقىزىل قىزاردى. قولىنى ئۆزىتىپ يوتقاننىڭ بىر بۇرجىكىنى تۇتۇپ تارتتى، — قوپۇڭ، بول-مىسا يوتقاننى ئېچىۋېتىمەن.

— قىزىم، نىجات يەنە بىردەم ئۇخلىۋالسۇن، — رەنا ئىشىك سىرتىدىن كەلگەن ئا-ۋازنى ئاڭلاپ ئىتتىك قولىنى تارتىۋالدى، — يېنىپ چىقىڭ.

— ئاھ خۇدا! ... — رەنا ئۇلۇغ-كىچىك تىنىدى، پەگادىكى ئۈستەلگە لاسسىدە ئولتۇ-رۇپ قالدى، ئىشىككە ۋەھىمە ئارىلاش قاراپ قويدى، — خانىم بايىقى گېپىمنى ئاڭلاپ قالغاندىمۇ؟

— ئاڭلىمىغاندۇ، — دېدى نىجات، — رەنا سىز كېتىۋېرىڭ، مېھمانلىرىڭىز قاراپ قالمى-سۇن، مەن كېيىنرەك باراي.

نىجاتنىڭ كۆز ئالدىدا رۇقىيەمنىڭ كۈندەشلىك ئوتىدا يانغان غەزەپلىك كۆزلىرى پەيدا بولغانىدەك ۋە بۇ كۆزلەر نىجات بىلەن رەنانىڭ پۈتكۈل ھەرىكىتىنى كۆرۈپ تۇرۇ-

ۋاقتاندەك تۇيۇلاتتى. رۇقىيەم بۇنى ھەرگىز كەچۈرمەيتتى. ئۇ ئەسلىدىن پاك، غۇبارسىز قەلب ئىگىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن رەنانى بېسىپ چۈشەتتى، چۈنكى، رۇقىيەم بارلىق مۇھەببىتىنى بىرلا نىجاتقا بەخش ئەتكەن، ھەمدە ئۆز مۇھەببىتىگە سادىق بولۇپ، نىجاتتىن باشقا ھېچقانداق بىر ئەركەك زاتىغا تىكىلىپ قاراپ باقمىغانىدى. رەناچۇ؟ بۇرۇن بىر ئەرنىڭ مۇھەببىتىگە نائىل بولغان، ھازىر بولسا ... تېخى جاۋاب بېرىلمىگەن مۇھەببەت ئىزھارى ئۈچۈن ھەۋەسنى، قىزغىنلىقلىرىنى، ھېسسىياتىنى، بارلىقىنى قۇربان قىلىۋاتاتتى. بۇ خىل قۇربانلىق ئۇنىڭ سالاھىيىتىنى، مۇھەببەتتىكى ئورنىنى تۆۋەنلەشتۈرەتتى، ئوبرازىنى خۇنۇكلەشتۈرەتتى. نىجاتنىڭ ئالدىدىكى ئىززەت - ھۆرمىتىنى، قەدىر - قىممىتىنى يوقىتاتتى. مۇھەببەت ئۆزىنىڭ سىرلىقلىقى بىلەن مەڭگۈ مەۋجۇت ۋە ئۇلۇغ، قىز - ئاياللار ئۆز مۇھەببىتىنى قانچە پىنھان تۇتسا، يوشۇرسا ئۆز ئاشىقلىرىنىڭ قەلبى ئۇلارغا شۇنچە ئىنتىزارلىق بىلەن تەلپۈنىدۇ، بۇ تەلپۈنۈش — ئاشىقلارنىڭ ئىشق - مۇھەببىتىنى كۈچەيتىدۇ. رەنانىڭ مۇھەببىتى ئاشكارا ھالدا ئۆزىنى ئۇرۇش، ھېيىقماستىن ئەركىلەش، نازلىنىش، قەلبىدىكىنى پۈتۈنلەي تۆكۈپ تاشلاش نەتىجىسىدە كۈچ - قۇدرىتىنى ئاجىزلاشتۇرۇۋاتاتتى. مۇھەببەتتە ئۆزىنى تۇتۇۋالالماسلىق ھەرگىزمۇ مەردانىلىق ھېسابلانمايدۇ. رۇقىيەمنىڭ مۇھەببىتىمۇ ئۇنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق كۆندەشلىكى تۈپەيلىدىن ئاجىزلىشىپ قالمايتتى، ئۇ ئۆزىنىڭ ساپ مۇھەببىتى، گۈزەل جامال، ۋاپادار قەلبى بىلەن نىجاتنىڭ كۆڭۈل ئالىمىنى باغۇ - بوستانلىققا ئايلاندۇرغان بولسا، يەنە شۇنداقلا چېكىدىن ئاشقان كۆندەشلىكى بىلەن بۇ باغۇ - بوستانلارغا دەھشەتلىك بوران - چاپقۇنلارنى باشلاپ كېلىدۇ، نەتىجىدە گۈللەر سۇنىدۇ، چەيلىنىدۇ. بۇنىڭلىق بىلەن باغۇ - بوستان پۈتۈنلەي خارابلىشىپ كەتمەيدۇ، بۇ ھال بىر خىل سىناق تەرىقىسىدە پات - پات تەكرارلىنىدۇ، باغۇ - بوستان قۇياش نۇرى، ھاۋا ۋە جۇت - بوران ئىچىدە جاپالىق، ئازابلىق ھاياتىنى داۋاملاشتۇرىدۇ. بۇنى تاۋلىنىش دېسە بولارمىكىن. ئەمدىلىكتە رەناچۇ؟ ئۇ ھاياتلىق سەپىرىنى پاتىراق ئاخىرلاشتۇرۇشقا ئالدىرىغان تەركىي دۇنياچىلارغا ئوخشايدۇ، شۇڭا ئۇ مۇھەببىتىنى ئاسانلا ۋايىغا يەتكۈزۈشكە، ۋىسال گۈلشەنىدە گۈل بىلەن بۇلبۇلدەك كېچە - كۈندۈز خەندە ئۇرۇپ سايراشقا ئالدىرىماقتا، بۇ خىل ئالدىراڭغۇلۇق نىجاتنىڭ كۆڭلىگە تۈرلۈك تەشۋىشلەرنى سالماقتا، «ئەمدى مەن سىزنى رۇقىيەمدىن كۆنلەيمەن» مانا بۇ ئۆز سەپىرىنى پاتىراق تۈگىتىشكە ئالدىرىغان بىر ھايات ئىگىسىنىڭ مۇھەببەت مەنتىقىسى ئەمەسمۇ؟ بۇ بىر نامايىش، ئىسيان...مۇھەببەتنىڭ مۇھەببەت ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈرۈشى، مۇھەببەتنىڭ مۇھەببەتكە تاجاۋۇز قىلىشى، بۇ خۇددى ئىستەك، غايىسى ئوپمۇ ئوخشاش ئىككى ۋەتەنپەرۋەرنىڭ شەخسىي ئاداۋەت تۈپەيلىدىن ھاياتىنىڭ خەۋپكە ئۇچرىشىغا قارىماي تەۋەككۈلچىلىك قىلىپ دۇئېلغا چىققىنىغا ئوخشاش بىر ئىش، قىزىق ...

كوچىلار قۇياش نۇرىغا چۆمگەن، كوچىلار بىھېساب گۈزەللىكنىڭ خىلمۇخىل رەڭدار چېچەكلىرى بىلەن بېزەلگەن، ھەر بىر چېچەكنىڭ ئۆزىدىلا مىڭ قۇياشلىق نۇر پارلايدۇ، نىجاتنىڭ قەلبى ئاجايىپ سىرلىق ئېزگۈ ھېسلار تەسىرىدە لال ئىدى، يىلدا بىر كېلىدىغان خاسىيەتلىك بايرىمنى تەبرىكلەۋاتقان قىزلار، ئاياللار ئەڭ چىرايلىق،

يېڭى كىيىملىرىنى كىيىپ ياسىنىشىپ چىقىشىقانىدى. ئۇلار ئادەتتىن تاشقىرى خۇشال ۋە قىزغىن ئىدى. كوچىلار ئەنە شۇلار بىلەن نۇرلانغان، دۇنيا ۋە هايات ئەنە شۇلار بىلەن گۈزەللەشكەن، ئەگەر قىز - ئاياللار مەۋجۇت بولمىغان بولسا بۇ دۇنيا خۇددى دوزاخقىلا ئوخشاپ قالغان بولاتتى. نىجات بۇگۈنكى مەنزىرىدىن تەسىرلەندى، زوقلاندى، سۆيۈندى. ئەنە ئۇلارنىڭ ئىچىدە نىجاتنى تونۇيدىغانلار كۈلۈپ، قىزىرىپ، هېجىيىپ، تەبەسسۇم قىلىپ، نىگاھ تاشلاپ، قاشلىرىنى ئۇچۇرۇپ دوستلۇق سالىمىنى يوللىماقتا، سالىمى ئارقىلىق ئۆتكەن كۈنلەردىكى ئۇچرىشىشلارنى، سۆرەتكە چۈشكەن مىنۇتلارنى، زىياپەت سورۇنلىرىنى، تانسامەيدانلىرىنى ئەسكە سالماقتا. ئۇلارنىڭ قەلبىدە هۆرمەت، ياخشى كۆرۈش، تەلپۈنۈش، هەسەت ... تۇيغۇسى ئەكس ئېتىدۇ. نىجاتنىڭ چىرايى ئۆزگەرگەن، جۇدىگەن، مەڭزىلىرى ئاقارغان، لېكىن ... كېلىشكەن بوي - قامىتى، مەغرۇرلۇقى، تۈرگۈنلۈكى ئەسلى قىياپىتىنى، مىجەزىنى ساقلاپ قالغان.

نىجات تار بىر كوچىغا بۇرۇلدى، ناهىيە بازىرىنى يانداپ ئۆتىدىغان چوڭقۇر ئۆستەڭنىڭ بويىغا سېلىنغان ئەتراپى قويۇق دەرەخلىك ئىككى قەۋەتلىك ئىمارەت يىراقتىن كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. يەتتە مىڭ يۈەنگە سېتىۋېلىنغان بىر يېرىم مو يەرگە 100 مىڭ يۈەن پۇل خەجلەپ سېلىنغان بۇ هەشەمەتلىك، هەيۋەتلىك بىنا هەممە كىشىنىڭ دىققەت ئېتىبارىنى تارتىپ تۇراتتى. ئۇ تۆمۈر دەرۋازا بوسۇغىسىدىن گويا مەسچىتكە كىرىۋاتقان نامازخاندەك ناهايىتى ئېھتىيات بىلەن ئاتلىدى. ئىككىنچى قەۋەتتىكى زالدېرىزىسىدىن تۇچ قوڭغۇراقنىڭ ئاۋازىدەك يېقىملىق، زىل كۈلكىلەر ئاڭلىنىپ تۇراتتى. هويلا چېتىدە ئاشپەز يىگىتكە كۆرسەتمە بېرىۋاتقان ئايال نىجات تەرەپكە بۇرۇلدى:

— كېلىڭ نىجات!

سېمىزلىكىدىن تەستە هەرىكەتلىنىدىغان، سەل - پەل مىدىرلىسا پۈتۈن بەدىنى لىغىلداپ تىترەيدىغان بۇ ئايال تەستە مېڭىپ ئوچاق يېنىدىن يىراقلاشتى. نىجات رەنانىڭ ئاپىسىنىڭ قۇلاقلىرىدىكى بەش مىسقاللىق ئالتۇن زىرىگە، توم - توم بارماقلىرىدىكى ئۈزۈكلەرگە، بېغىشىدىكى ئالتۇن بىلەيزۈكلەرگە قارىۋېلىشقا ئۈلگۈردى، شۇ هامان كۆڭلىدە ئاچچىق بىر سېزىم پەيدا بولۇپ كۆز ئالدىنى تۇسۇۋالغان قاتمۇقات گۇمان بۇلۇتلىرى تېخىمۇ قويۇقلاشقاندەك بولدى.

— رەنا، هاي قىزىم رەنا! ...

نىجات ئىشىكى ئوچۇق تۇرغان كەڭ دالانغا قارىدى، دالان چېتىدىكى قىزىل سىرلانغان پەلەمپەيدىن چۈشۈۋاتقان رەنانىڭ ئايىغىدىن تاراق - تۇرۇق ئاۋاز ئاڭلاندى.

— ئەمدى كەلگىنىنى؟ — ئەيىبلەش نەزەرىدە تىكىلگەن كۆزلەردە يەنە شادلىق ئۇچقۇنلىرىمۇ جىلۋە قىلاتتى، — يۈرۈڭ!

رەنا نىجاتنى باشلاپ پەلەمپەيدىن كۆتۈرۈلدى، تار كارىدور ئارقىلىق ئۆزىنىڭ هۇجرىسىغا ئېلىپ كىردى.

— كېچىككەن گۇناهىڭىز ئۈچۈن سىزنى قاماپ قويىمەن.

رەنا تاتلىقىنە كۈلۈپ قويۇپ ئىشىك تەرەپكە ماڭدى، ئىچكەن بولسا كېرەك،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

قەدەملىرى ئەسلىدىكى رىتىمىنى يوقاتقانىدى. شىرىق قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئىشىك سىرتىدىن ئېتىلدى. نىجات بۇ بىناغا بىرنەچچە قېتىم كەلگەن، ئۇ چاغلاردا رۇقىيەم ھەمىشە بىللە ئىدى. رەسىم سىزغان كۈنى ۋە بۈگۈنلا ئۇ يالغۇز كەلدى. بۈگۈن ئۇنى نىمدۇر بىر نەرسە، ئۆزىمۇ تېخىچە ئېنىق ھېس قىلالمايۋاتقان غەلىتە، غەلىتە، دېگەندىمۇ ۋۇجۇدىدا ھەم پەسىيىپ ھەم دولقۇن كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان بىر خىل گادىرماش، مۇرەككەپ تۇيغۇ بۇ بىناغا سۆرەپ كەلگەندەك قىلاتتى. ئۇ ھۇجرىنىڭ ھەممە يېرىگە نەزەر سېلىشقا باشلىدى، دېۋان كارىۋات، بۇلۇڭ ئىشكاپى، گىردىم ئۈستىلى، كىيىم ئىشكاپى، تاق كىشىلىك دېۋان، تامدىكى، يەردىكى گىلەم ... دېرىزىدە بېكىتىلگەن شامالدۇرغۇچ ... ھۇجرا ئىگىسىنىڭ ئالىي تۇرمۇش مۇھىتىدا ياشايدىغان، موھتاجلىققا يات، مەدەنىيەتلىك بىر ئائىلە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. بۇ بىنا جەمئىي 11 ئېغىز چوڭ ـ كىچىك ئۆيلەردىن تەركىب تاپقانىدى. ئوتتۇرىدىكى زال مېھمانخانا ئورنىدا خىزمەت قىلاتتى، تۆرلۈك چوڭ ـ كىچىك ئولتۇرۇشلار، تانسا كېچىلىكلىرى، توي ... ئاشۇ زالدا ئۆتكۈزۈلەتتى. ھازىرمۇ قىز ـ ئوغۇللارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيۋاتقان شوخ كۈلكىلىرى، رومكىلارنىڭ جىرىڭلاشلىرى ئاشۇ زالدىن ئاڭلىنىۋاتاتتى، بىرىنچى قەۋەتتىكى ئىككى ئېغىز ئۆينى ھەسەن مامۇت ئەر ـ خوتۇن، بىر ئېغىزىنى رەنانىڭ ئىككى سىڭلىسى، ئىككى ئېغىزىنى رەنانىڭ ئىككى بالىلىق بولغان ئاكىسى ئەر ـ خوتۇن ئىگىلىگەن بولۇپ، رەنانىڭ ھۇجرىسى بىلەن زالدىن باشقا قالغان ئۈچ ئېغىز ئۆي ھېلىمۇ بوش ئىدى. ئاشخانا، ئوتۇن ـ كۆمۈر ئامبىرى، ئېغىل، كاتەكلەر ھويلىنىڭ بىر قىسمىنى ئىگىلىگەن بولۇپ پىششىق خىشتا ياسالغان بىنانىڭ كەينى تەرىپى باغ ئىدى. نىجات بۇ كاتتا بىنانىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈشىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەندە ئۆزىنىڭ كونا بازاردىكى دېھقانچە، ئاددىي قورۇسىنى ئەسلەپ قالدى. «ئەسلىدە سىز مېنىڭ ئىدىڭىز، داشۆنى پۈتتۈرۈپ كەلگىچە توي قىلىۋاپسىز، خەير، ھامان مېنىڭ بولىسىز»، ئەگەر نىجات دەسلەپ رەنا بىلەن توي قىلغان بولسا رەنا ئۇنىڭ ئاشۇ ئاددىي، كۆرۈمسىز ئۆيىدە تۇرۇشقا كۆنەلەرمىدىكىن، رۇقىيەمچۇ؟ رۇقىيەمنىڭ نەزەرىدە ئۆزى ياشاۋاتقان ئۆي ـ ماكانىنىڭ قانداق شەكىلدە بولۇشى مەۋجۇت ئەمەس، ئۇنىڭغا پەقەت نىجاتنىڭ ئۆزى، پۈتكۈل ھاياتى، مۇھەببىتى مەڭگۈلۈك نېسىپ بولسىلا كۇپايە، ئۇ كېلىن بولۇپ كەلگەندىن بۇيان ئۆي جاھاز توغرىسىدا خىيالىغا قىلچىلىك باشقىچە ئوي ـ پىكىرلەرنى كەلتۈرمىدى، ئۆزىنى مۇھەببەتنىڭ ئىللىق قۇچىقىدا كۆلدۈرگەن ئاشۇ كونا، ئاددىي بىساتلىق ئۆيگە مېھرىنى، قان ـ تەرىنى تۆكۈپ ياشاۋەردى. لېكىن ئۇ نىجاتنىڭ باشقا ھەرقانداق قىز ـ ئاياللار بىلەن بولغان دوستلۇق، خىزمەت، ھەمكارلىق مۇناسىۋەتلىرىدىن تاشقىرى ئادەتتىكى سالام ـ سائەتلىرىنىمۇ قاتتىق چەكلەيتتى، نىجاتتىن ئىبارەت بۇ قۇشنىڭ تۇيۇقسىز قەپەس شادىلىرىنى بۇزۇپ چىقىپ كېتىشىدىن قورقاتتى، ئەمما قورقۇنچ ئىچىدە قەپەس شادىلىرىنى ئۆزى بۇزاتتى. بۇ ھەرىكىتىنىڭ قۇشنىڭ ئۇچۇپ چىقىپ كېتىشى ئۈچۈن ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىۋاتقانلىقىنى بولسا ئۆزى سەزمەيتتى. بۇمۇ رۇقىيەمنىڭ تەبىئىتىگە سىڭىپ كەتكەن بىر خىل غەيرىي مەنتىقە بولسا كېرەك.

نىجات پەردىنى قايرىپ دېرىزە قانىتىنى ئاچتى. ھويلىغا قارىدى. رۇجەك تام ئۈس-

تىدە ئىككى قەپەس تۇراتتى، بىرى بوش، بىرىدە كىچىككىنە بوز رەڭلىك قۇش تۇمۇچۇق چەرخ ئۇرۇپ سايراۋاتاتتى، قەپەسنىڭ بامبۇك شادىلىرى باھار ئاپتىپىنىڭ ئىللىق نۇرىدا سارغىيىپ كۆرۈنەتتى، تۇمۇچۇق سايراپ ـ سايراپ توختىدى، نازۇك قاناتلىرىنى سىلكىپ ـ كېرىپ گەۋدىسىنى ئىنچىكە شادىلارغا زەرب بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى، ئۇ ئەركىنلىككە تەشنا، قاناتلىرى بولسا بىپايان بوشلۇقتا پەرۋاز قىلىشنى خالايدۇ، پۇپۇك، مونچاق ئېسىلغان چىرايلىق قەپەس، تەييار، پاكىز دان، سۈپسۈزۈك سۇ... ئۇنىڭ نەزەرىدە ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ.

ئىشىك ئېچىلىپ بىر قىز — رەنانىڭ دوستلىرىدىن بىرى پەتنۇستا چىنە، تەخسە كۆتۈرۈپ كىردى، چىنىدە چۆچۈرە، تەخسىدە پىشۇرۇلغان تۇخۇم بار ئىدى. نىجات قىز بىلەن ئىللىققىنا سالاملاشتى، قىز نىجاتنى تاماققا تەكلىپ قىلىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

نىجات زالغا كىرگەندە قىز ـ ئوغۇللارنىڭ بىر قىسمى تانسا ئويناۋاتاتتى، يەنە بىر نەچچە يىگىت بىر شىرەنى چۆرىدىشىپ ئولتۇرۇپ ھاراق ئىچىۋاتاتتى. ھەممەيلەن ھەرىكىتىنى توختىتىپ نىجاتقا سالام بېرىشتى، رەنا ئۇنى ھاراق ئىچىۋاتقانلارنىڭ يېنىغا ئېلىپ باردى.

— موللا ـ ئالىم ھاراق ئىچسۇن، قۇلىقىنى قىزىتىڭلار، — دېدى رەنا جىلمىيىپ قاراپ، — بولمىسا تانسىغا چۈشكىلى ئۇنىمايدۇ.

رومكىلار ئارقا ـ ئارقىدىن كەلدى، نىجات ئىچىۋەردى. كۆزلىرى نۇرلىنىپ چاقناشقا باشلىغاندىلا زالنىڭ جەنۇبىي تېمىغا تاقاپ قويۇلغان جازىنى كۆردى، جازا ئۇزۇن پۇتلۇق قىلىپ ياسالغان بولۇپ، تورۇستىكى ئاسما چىراغنىڭ ئاپئاق نۇرىدا ئەينەك ئاستىدىكى رەسىم ئاجايىپ ئۇلۇغۋار قىياپەتتە جۇلالاپ تۇراتتى. رەسىم سۆزلىمەيتتى، ھەرىكەت قىلمايتتى، بىراق ئۇنىڭدىكى ھەر بىر سىزىق، ھەر بىر رەڭ ۋە نۇرلاردىن ھاسىل بولغان ئوبراز گويا كىشىلەرگە ھامان مۇھەببەت ـ سۆيگۈ، گۈزەللىك ھەققىدە سۆزلەۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. كۆزلەردىكى جانلىق قاراشلاردىن ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى، ھېسسىياتىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى ئېنىق سەزگىلى بولمايتتى، رەسىم گويا كىشىلەرگە يوشۇرۇن، سىرلىق بىر مۆجىزىدەك كۆرۈنەتتى. مۇنداقلا قارىغاندا پېرسوناژنىڭ يىراقلارغا غەيۇرانە بىر رەۋىشتە نەزەر تاشلاپ تۇرۇشىدىن بىرخىل سىرلىق ھېسسىيات ئالەمىنىڭ ئىنسان قەلبىنى مەڭگۈگە ھەيرەتكە سالىدىغان خورىماس كۈچ ـ قۇدرىتىنى كۆرۈش مۇمكىن ئىدى. سىنچىلاپ قارىغانسېرى ئادەم شېرىن خىياللارغا غەرق بولاتتى، شوخلۇق، نازۇكلۇق، ئاياللىق لەتاپەت ۋە ئۆز ـ ئۆزىگە بولغان ئىشەنچ، مەغرۇرلۇق شۇنچىلىك روشەن گەۋدىلەنگەن بۇ رەسىم رەنانىلا ئەمەس، ئۇنىڭ دوستلىرىنىمۇ تەسۋىرلەپ تۈگەتكۈسىز زور خۇشاللىققا چۆمدۈرگەنىدى. شۇڭا ھەممەيلەن بۈگۈن نىجاتقا ئادەتتىن تاشقىرى ھۆرمەت، تەكەللۇپ بىلدۈردى، قىزلار ئۇنىڭغا مەنىلىك كۆز تاشلايتتى، شەھلا كۆزلىرىدە قانداقتۇر بىر مەنالارنى ئىپادىلەيتتى، ئۈنئالغۇدىن مۇزىكا ـ ناخشا ياڭرىدى، كۆزلىرى ئوتتەك يانغان، شادلىقى ئىچىگە پاتماي قالغان رەنا نىجاتنىڭ ئالدىغا كېلىپ نازلىق بىر ھەرىكەت بىلەن ئېگىلدى، ئىككىيلەن تانسىغا چۈشتى، رەنانىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتى چۆچەكلەردىكى گۈزەل پەرىزاتلارنىڭ يېقىملىق، تەۋەززۇلۇق ھەرىكىتىگە ئوخشايتتى.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

كىچىكىمدىن يۇلتۇزۇمنى ئىزدەيتتىم،
ھەر ئاخشىمى تەلمۈرۈپ كۆك ئاسمانغا.

ناخشىنىڭ ياڭراق ئەۋجى نىجات بىلەن رەنانىڭ ۋۇجۇدىغا بۆسۈپ كىرىپ قايناق مۇھەببەتنىڭ بىر ـ بىرىگە بولغان سېغىنىش سەزگۈلىرىنى ئاختۇرماقتا ئىدى، قاشلار يا، كىرپىكلەر ئوق ئىدى، ئۇقلار ئېتىلاتتى، ئۇلار بىر ـ بىرىنى زەخمىلەندۈرۈشكە، يارىدار قىلىشقا، بويسۇندۇرۇشقا تىرىشاتتى، ھېچقايسىسى ئۆزىنىڭ بارا ـ بارا ئېزىلىپ نىمجان ھالغا چۈشۈپ قېلىۋاتقانلىقىنى تەن ئالمايتتى.

— ئەتىگەن ھەمراخانىمغا بىر كىيىملىك دۇخاۋا سوۋغا قىلدىم.

— رەھمەت.

— ئاپىڭىز بەك خۇش بولدى.

— ئاپام دىلكەش، ئاق كۆڭۈل ئايال.

— مېنى ياخشى كۆرىدۇ.

— شۇنداق.

— كېلىن قىلىۋالغۇسى باردەك ...

— ئانىلار ياخشى، مۇلايىم، ئەخلاقلىق قىزلارنى كۆرسە شۇنداق ئارزۇدا بولىدۇ، بۇ ئومۇمىيۈزلۈك ئەھۋال.

— سىز بەك بوش جۇمۇ.

— توغرا، مەن بوش.

— ئېيىي ... ي ... چاقچاق قىلىۋاتىمەن.

— بىلدىم.

كېيىنكى بىرنەچچە قېتىملىق مەيدانلاردىمۇ رەنا نىجات بىلەنلا ئوينىدى. قىز ـ ئوغۇللار ئۇسسۇلغا چۈشكەن چاغدا نىجات زالدىن چىقتى، ئۇ ھاجەتخانىدا ئولتۇرۇپ سول تەرەپتىكى بۇلۇڭغا دۆۋىلەپ قويۇلغان قەغەز پارچىلىرىغا دىققەت قىلدى، قەغەزلەرنىڭ كۆپىنچىسى شاپىگرافتا بېسىلغان ھۆججەت، ئوقتۇرۇش. ئالاقىلەر بولۇپ، بەزىلىرىگە تامغا بېسىلغانىدى، گېزىت، كىتاب پارچىلىرىمۇ ئاز ئەمەس ئىدى. نىجاتنىڭ كۆڭلىگە بىر گۇمان چۈشتى، ئۇ قەغەزلەرنى مالتىلىدى، قولىغا ساپلا باش ياكى ئاخىرقى بەتلىرى يوق ھۆججەتلەر چىقاتتى، ئۇ تېخىمۇ قىزىقتى، يەنە بىر پارچە قەغەزنى ئېلىۋىدى، نىجاتنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ يۈرىكى قارتىندە قىلىپ قالدى، دوكلات! ھېلىقى دوكلاتنىڭ

3 ـ بېتى ...

كەچنىڭ ئىزغىرىن سوغۇقىدا تىترىگەن تۇمۇچۇق تىنماي ناله قىلاتتى، نىجاتنى ئىز- دەپ تاپالمىغان رەنا زالغا قايتىپ چىققاندىن كېيىن بىر بوتۇلكىنى ئاچتى، ئۇنىڭ چىرايى ئاپئاق تاتىرىپ كەتكەنىدى، قىزلار ھەيران بولۇپ ئۇنىڭ جىددىي كەيپىياتىغا دىققەت قىلىشتى، رەنا ئۈزۈم ھارىقى تولدۇرۇلغان ئىستاكاننى ئېگىز كۆتۈردى.

— دوستلار، تۇغۇلغان كۈنۈمنىڭ خاتىرىسى ئۈچۈن خۇش! — رەنا ھاراقنى بىر كۆتۈرۈشتىلا ئېچىپ تۈگەتتى، — رەھمەت سىلەرگە!

رەنانىڭ ئاخىرقى سۆزى زەردىلىك ئاھاڭدا چىقتى، بۇ ئۇنىڭ مېھمانلارغا ئىجازەت بەرگىنى بولۇپمۇ ھېسابلىناتتى. ھەممەيلەن كۆڭۈللۈك داۋام قىلدۇاتقان تاماشىنىڭ يېرىم يولدا توختاپ قالغىنىغا قارىماستىن خۇش خۇي ھالدا زالدىن چىقىشتى.

سۇس تۇمان كەچكى قۇياشىنىڭ ئاجىز نۇرىنى توسۇپ تۇراتتى، نىجات مەدەنىيەت يۇرتىغا قاراپ كېلىۋاتاتتى.

— ھەي جوغدا باش، توختىغىنا...

نىجات يول چېتىدە قولىرىنى ئۇزۇن يەڭلىرىگە تىقىپ ئۆزىگە قاراپ تۇرغان سەمى قارىمنى كۆردى، ئۇ يەنە ئىككى موللا سۇپەت كىشى بىلەن بىللە ئىدى.

— ھە، گەپ بارمىتى؟ — نىجاتمۇ جايىدا توختىدى.

— مايەرگە كەلگىنە! — سەمى قارىم كۆزلىرىنى پىر - پىر ئوينىتىپ ئاچچىقلىغان ھالدا دېدى، — چوڭ ئادەم گەپ قىلغاندىكىن...

— گەپ بارمىتى؟ — سوئالىنى تەكرارلىدى نىجات.

— بار.

— گېپى بار ئادەم قېشىمغا كەلسىلە.

— ۋاي كوسپۇرۇچ، — سەمى قارىم ئىككى ئۈچ قەدەم ئالدىغا مېڭىپ توختىدى، — خۇدانى تونۇمايدىغان مۇرتەد دېگەن زە، ئاڭلىسام ئاللانىڭ، پەيغەمبىرىمىزنىڭ، ئۇلۇغ ئەۋلىيالىرىمىزنىڭ ئەمرى مەرۇپ، ئەھكاملىرىغا مۇخالىپ كېلىدىغان بىر نېمە يېزىۋېتىپسەن، راستىمۇ؟

— يالغان.

— تىلىڭ كۆيىدۇ، راست سۆزلە!

— ئىككىمىز كوچىدا يالغۇز سۆزلەشسەك بولماس، — نىجات دەسلەپ قوپاللىق قىلغان بولسىمۇ كېيىن بىراقلا تەمكىن ھالىتىگە قايتتى، — ئۇنىڭ ئۈستىگە بىزگە گۇۋاھچىلار، شاھىتلار يوق، كىمنىڭ راست، كىمنىڭ يالغان سۆزلىگىنىنى ئايرىشمۇ تەس، ئىككىمىز بىر كۈنى كەڭ جامائەت ئالدىدا مۇنبەرگە چىقىپ سۆزلىشەيلى، راست - يالغانىنى جامائەت ئايرىسۇن، بولامدۇ، قۇرئانغا دەسسەپ، خۇداغا ئاھانەت كەلتۈرىدىغان قارىم!

نىجات تېز - تېز قەدەم تاشلاپ كېتىپ قالدى، سەمى قارىم ئۇنىڭ كەينىدىن قارىغىنىچە قالدى. نىجات ئىشخانىسىغا بېكىندى، كۆڭلى غەش ھالدا قەلەمنى قولىغا ئالدى، لېكىن كاللىسى قوچۇلۇپ، ئوي - پىكرى چېچىلىپ ھېچنېمە يازالمىدى.

تونۇش - بىلىشلەر نىجاتنىڭ ئۈچ ئايغا يېقىن ۋاقىت يوقاپ كېتىپ تۇيۇقسىز پەيدا بولغىنىدىن ئانچە ئەجەبلىنىپ كەتمىدى، چۈنكى ئۇنىڭ ۋىلايەت مەركىزىدە 40 كۈن كۇرسقا قاتناشقاندىن كېيىن ئۇرۇمچىگە كەتكەنلىكىنى بىلەتتى. بىراق، تۆت كۈندىن بۇيان ئۇدا، كونىبويى «ئارسلانخان شەھىرى» خارابىسىدە تىمىسقىلاپ يۈرگىنىدىن ھەيران بولۇپ كۇلۇشتى. تۈرلۈك گۇمانلارنى خىياللىرىدىن ئۆتكۈزۈشتى. نىجات ئەتىگەندە ئىدارىگە كېتىۋېتىپمۇ، كەچتە قايتىۋېتىپمۇ ھېچكىمگە گەپ قىلمايتتى. كىشىلەردىن قېچىپ،

www.uyghurkitap.com

يولنى تاشلاپ ئەگىپ ماڭاتتى. سېپىلغا كېلەتتى، گويا ئۈستىدە قورالـلىق ساقچى نازا-
رەت قىلىپ تۇرغان جىنايەتچىگە ئوخشاش ئۈن ـ تىنسىز ھالدا ئۆز ئىشىغا بېرىلەتتى، ئۆلچەيتتى،
سىزاتتى، خاتىرىلەيتتى، قىدىراتتى، تەكشـۈرەتتى، سـۈرەتـكە تارتاتـتى. ئۇنىڭ بۇ خىل
«ياۋايى» لەرچە ھەرىكىتىنى كۆرگەنلەر «رۇقىيە يولسىزلىق قىلىپ خېتىنى ئالـدى، شۇڭـا
چىرايلىق خوتۇنىنىڭ ئىچ ئاغرىقىدا كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمەي ئۆزىنى ئىشقا ئۇرۇۋاتسا
كېرەك، دەرد ـ ئەلىمىنى ئۇنتۇش ئۈچۈنمۇ بولسا شۇنداق قىلىدۇ» دېيىشەتتى، بەزىـلەر:
«ياق، بۇ قېتىم ئۇ كۇرستا ئوقۇدى، ئۈرۈمچىدە ئالىملار بىلەن ئۇچراشتى، شۇڭا ئـۆزىگە
تاپشۇرۇلغان مۇشكۈل ۋەزىپىنى ئورۇنداش ئۈچۈن قاتتىق ئىشلەۋاتقان چېغى» دېيىشەتتى.

نىجات بۈگۈنمۇ سېپىلغا بالدۇرلا كەلگەنىدى، يامغۇر سىمىلداپ يېغىۋاتاتتى. خـا-
رابىنى يېرىپ ئۆتكەن ئۆستەڭدە لۆمشۈپ ئېقىۋاتـقان قىپقىزىل، دوغاپتەك كەلكۈن سې-
پىل تەرەپتىكى قىرغاقنى يالاپ، چېقىپ ـ گۆمۈرۈپ كېتىۋاتاتـتى. نىجـات كىيىمـلىرىنىڭ
ھۆللىنىشىغا قارىماستىن سۇنى قاچۇرۇش ئۈچۈن جېنىنىڭ بارىچە تىرىشىپ ھەرىـكەت قىـ
لاتتى، نەدىـندۇ تاش ـ چـالمىلارنى، شاخ ـ شۇمبىلارنى تېپىپ كـېلىپ سۇ زەرب بىلەن
ئۇرۇلۇۋاتقان دوقمۇشلارغا باساتتى، قوزۇق قاقاتتى. رەھىمسىز كەلكۈن ئۇنىڭ بىرھازا تىرىشىپ-
تىرمىشىپ قىلغان ئەمگىكىنى بىرنەچچە مىنۇت ئىچىدىلا بەربات قىلىۋېتەتتى. ھەمراخانىم ئىككى
قېتىم لاي كېچىپ كېلىپ، «جاننى قىينىما، ماڭ ئۆيگە، تاماقىڭنى يەپ، ئۇخلا، دەم ئال»
دېدى، بۇ سۆزلەر نىجاتنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى، ھەمراخانىم ھەر ئىككى قېتىمدا ئۇزاق
قاراپ تۇرۇپ كېتىپ قالدى. كەلكۈن بارغانسېرى ئۇلغىيىۋاتاتتى، سېپىلنىڭ گۆمـۈرۈلۈپ
چۈشۈۋاتقان قىسمى نىجاتنىڭ قەلبىدە ئۇلغىيىۋاتقان ئېچىنىش، غەزەپ كەلـكـۈنى بىلەن
قوشۇلۇپ ئۆستەڭدىكى دوغاپتەك لاي سۇغا سىڭىپ كېتىۋاتاتتى.

9 ـ مارت كـۈنى ئەتـىگەن نىجات ئىشخانىغا كىرگەندە زۇلەيخا مەشـكە ئوت يېـ
قىپ بولۇپ تور توقۇشقا كىرىشكەنىدى، نىجاتنى كۆرۈپلا ئىشلىرىنى توختاتتى. تارتمىسـ
دىن بىر پارچە تېلېگراممىنى ئېلىپ نىجاتقا ئۇزاتتى:

— كۇرسـقا قاتنىشىدىكەنسىز، — زۇلەيخا خېلىدىن بېرى نىجاتنى كـۆرمىگەچـكە بىر
خىل سېغىنىش ھېسسىياتى بىلەن مۇلايىم تىكىلدى، — شىنجاڭ بويىچە مەدەنىيەت يادىكار-
لىقلىرىنى قىدىرىپ تەكشۈرۈش، قوغداش يىغىنى، ياق، كۇرسى ئېچىلىدىكەن.

تېلېگراممىنىڭ قېرىنداش بىلەن يېزىلغان تەرجىمىسىگە قاراپ نىجاتنىڭ ئاخشامـ
دىن بېرى تۇتۇلغان چىرايى بىردىنلا ئېچىلدى، كۆزلىرىدە بىلىنەر ـ بىلىنمـەس تەبەسـ
سۇم پەيدا بولدى، كۇرسنىڭ ئورنى ۋىلايەت مەركىزىدە بولۇپ ۋاقتى 40 كۈن ئىدى.

— كۆزۈمدىن ئۈچەيدىغان بولدىڭىز ـ دە، — زۇلەيخا تېخىچە نىجاتقا قاراپ تۇراتتى، —
سىز كەلگىچە ...

— بۇ سىز ئۈچۈن بىر پۇرسەت، نىجات شەھلا كۆزلىرىدىن بىلىنىپ تۇرغان دەرد ـ
ئەلەمنىڭ ۋەزنىنى ئۆلچەۋاتقاندەك زۇلەيخاغا مىختەك تىكىلدى. زۇلەيخا سەل ھودۇقتى، —
مەن كەلگىچە تىكىدىغان، توقۇيدىغان نەرسىلىرىڭىزنىڭ ھەممىسىنى پۈتتۈرۈۋالسىز، شۇنداقمۇ؟

نىجات تېلېگراممىنى قەغىزىنى زۇلەيخاغا تەڭلىدى، زۇلەيخانىڭ يۇمشاق بارماقـلىرى

تېلېگراممىا قەغەزى بىلەن نىجاتنىڭ ئىككى بارمىقىنى قوشۇپ قىسۋالدى:

— ھۇ شەرمەندىلەر !...

رۇقىيەمنىڭ غەزەپلىك ئاۋازىدىن ھەر ئىككىيلەن چۆچۈپ كېتىشتى. زۇلەيخا قاتتىق قورقۇپ كەتكەنلىكتىن دەسلەپ لاغىلداپ تىترىدى، كېيىن غەيرەتكە كەلدى بولغاي، ئىشىككە ئۆزىنى ئاتتى. نىجات رۇقىيەمنىڭ گۇمان ۋە غەزىپىنى تارقىتىۋېتىش ئۈچۈن شىرە ئۈستىدە تۇرغان تېلېگراممىا قەغەزىنى كۆرسىتىپ ئەھۋالنى چۈشەندۈردى.

— سىزنىڭ بارماقلىرىڭىز ئۇنىڭ قوللىرى ئارىسىدا نېمىش قىلىدۇ؟

— ھېچ ئىش قىلمايدۇ، دېدىمغۇ مۇنۇ قەغەزنى تەڭلىگەن.

— ھىم! تېخى... — رۇقىيەم ئىشىكنى قاتتىق يېپىپ كېلىپ زۇلەيخانىڭ ئۈستىلىدە ئولتۇردى.

— زۇلەيدىن قۇتۇلالماي يۈرسەم، يەنە رەنانى تاپتىڭىز، «قىز ۋە گۈزەللىك!»، بىلدىم، ئۇنى پەردىزاتقا ئايلاندۇرۇپسىز؟

— ئۆزى تەلەپ قىلغان! — نىجات ئۆرە تۇرۇپلا جاۋاب بەردى، — ئەمما مەن ئۇ رەسىمنى ژۇرنالدا ئېلان قىلدۇرۇش نىيىتىدە...

— رەنادىن باشقا ئايال تېپىلمامتى؟ ناھىيىمىزدە چىرايلىق قىزلار، گۈزەللەر ئازمۇ؟

— كىمنىلا تاللاي بەربىر سىزنىڭ ئاچچىقىڭىز كېلىدۇ، بىراق، كىمنى سىزىش، رەسىم ئوبيېكتى تاللاش رەسسامنىڭ كەسپىي ئەركىنلىكى - دە.

— ھىم مەسىلەن، مەن چىرايلىق ئەمەسمۇ؟ مېنى سىزسىڭىز بولمامدىكەن؟

— توغرا، كىچىكىمدە ئۆيىمىزنى، ئۆيدىكى كارىۋات، چايدان ... قاتارلىقلارنى سىزاتتىم، ھازىر مەن ئاپىسىنى، خوتۇنىنى، بالىسى ياتقان بۆشۈكنى، ئۆينىڭ ئوچاق، مورىسىنى سىزىپ ئولتۇرىدىغان كىچىك ھەۋەسكار ئەمەسمەن.

— بەس! — رۇقىيەم ئورنىدىن چاچراپ تۇردى، كۆزلىرى چەكچىيىپ غەزەپ ئوچقۇنلىرى ياندى، ئاۋازى قورقۇنچلۇق ئىدى، — سىز گەپ ئويناتماڭ، مېنى ئويۇنچۇق قاتارىدا كۆرمەڭ، سەنئەتكار ئۆز ئىجادىيىتىگە ھېسسىياتىنىمۇ سىڭدۈرىدۇ. مەن ئۆز كەسپىمدىن باشقا كەسپنى بىلمەيمەن. لېكىن سىزنىڭ بۇرۇن سىزغان رەسىملىرىڭىزدە ئىپادىلەنگەن ھېسسىيات بىلەن «قىز ۋە گۈزەللىك» تىكى ھېسسىياتىڭىز ئوخشىمايدۇ. مەسىلە بار، سىزنىڭ رەنا بىلەن نېمە قىلىشىپ يۈرۈۋاتقىنىڭىزنى، رەسىمىنىمۇ ئۇنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ سىزغانلىقىڭىزنى، تۈنۈگۈن ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەپ ئىچىپ مەست بولۇپ تانسا ئوينىغانلىقىڭىزنى بىلمەيدۇ دەمسىز؟ مېنى شۇنچىۋالا دۆت چاغلاۋاتامسىز!

رۇقىيەمنىڭ بۇلاقتەك تىنىق، ئويناق كۆزلىرىدىكى غەزەپ، نەپرەت ئوچقۇنلىرى سۇزۇك ياش تامچىلىرى بىلەن ئارىلىشىپ كەتتى. نىجات ئۇنىڭ يۇمشاپ قېلىشىنى، چىقىپ كېتىشىنى خالايتتى، ئۇ كۇرس ئۈچۈن ماتېرىيال، دوكلات تەييارلىشى، سۈرەتكە ئېلىنغان ئاسار ئەتىقە بۇيۇملىرىنىڭ خاتىرىسىنى رەتلەپ چىقىشى، «ئارسلانخان شەھىرى» نىڭ بىنا قىلىنغان دەۋرى، مىللىي مەدەنىيەت تارىخىدىكى ئورنى» ناملىق ئىلمىي ماقالىسىنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يېزىپ پۈتتۈرۈشى، كۆرستا جەزمەن باشقىلارنى قايىل قىلغۇدەك بىرەر ماقالە ئوقۇش، تەجرىبە تونۇشتۇرۇشى ... لازىم ئىدى، ئۇ يەنە بەش كۈندىن كېيىن يولغا چىققاتتى، ئارىلىقتىكى ۋاقىت تەييارلىق قىلىۋېلىشى ئۈچۈن ئاران يېتەتتى.

— سىز مېنى خارلىدىڭىز، دەپسەندە قىلدىڭىز، يۈرىكىم لەختە - لەختە قان بولدى، — رۇقىيەم يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلەيتتى، — قاراڭ، ئەقلىڭىزنى ئىشقا سېلىپ ئويلاپ بېقىڭ، مېنى مايمۇن ئويىنىتىپ، ئىشخانىڭىزدىكى ... — رۇقىيەم زۇلەيخانىڭ شىرەسىنى ئىما قىلدى، — بۇ جالاپنىڭ كۆزىگە قاراپ ئولتۇرۇپ كۈن ئۆتكۈزىسىز، ئىشىكنى تاقىۋېلىپ ئۆزىڭىز بىلگىنىڭىزنى قىلىسىز، ئۇنىڭ نەرى ياخشىكىن - تاڭ، خەق بىلىپ قالار، ئابرويۇمغا تەسىر يېتەر، دەپمۇ ئويلىمايسىز، نوموس قىلىڭ نىجات!

— ھەممىسى سىزنىڭ گۇمانىڭىز.

— ئۇنداقتا ئۇ جالاپنىڭ «نىجاتقا كۆيۈپ قالدىم» دەپ يۈرگىنى يالغانمۇ؟

— ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشى.

— رەناچۇ؟ ئۇنىڭ بىلەن سۆرىشىپ يۈرگىلىمۇ خېلى ئۇزۇن بولدى، نىجات ئېيتقىنا، مېنىڭ ئۇنىڭدىن نەرىم كەم؟ مەن سەتمۇ؟ ئۇنىڭ بىر سولامچى، مازغا خوتۇن بولغىنى يادىڭىزدا بارمۇ؟ توغرا، ئۇ ھاكىمنىڭ، ئەمەلدارنىڭ، باينىڭ قىزى، سىزگە شۇ يېرى يېقىپ قالدىمۇ دەيمەن. ئۇنچىۋالا پەسكەش بولماڭ. ئەمەل - مەنسىپى، پۇلى بار دەپ ۋىجدانىڭىزنى ساتماڭ، رەنا ماڭا تۇغقان، مېنى خارلاپ، ئۇنى ئەزىزلىسىڭىز قىيامەت كۈنىمۇ سورىقى بولار ... — رۇقىيەم ئۆكسۈپ - بوغۇلۇپ يىغلايتتى، لەۋلىرى ئۆمچىيىپ دىر - دىر تىترەيتتى، كۆكسى بىر كۆتۈرۈلۈپ - بىر پەسىيەتتى، — ھېلىمۇ - ھەم ۋىجدان ئازابى تارتىۋاتىدىغانسىز؟

— سىزدىن كەلگەن ئازابنى تارتىۋاتىمەن.

— چىدىماسلىقتىن شۇنداق قىلغانىدىمەن.

— ئەقىلسىزلىقتىن.

— رەنا ئەقىللىقمۇ؟

نىجات ئۈندىمىدى، رۇقىيەم يىغلىغىنىچە كېلىپ نىجاتقا ئېسىلدى، — بولدى، گەپ تالاشقاننىڭ پايدىسى يوق، سىز ئاللىقاچان رەناغا بۇزۇلغان، بىلىمەن، خېتىمىنى بېرىڭ، بازارلىق ھۆكۈمەتكە ياكى سوتقا بارىمىز ...

سېپىل سىرتىدىكى ئاللىقاچان تېرىلغۇ يەرگە ئايلانغان بوز تۇپراق ئېرىپ شورۇلداپ ئېقىپ كەلكۈنگە قوشۇلماقتا ئىدى. جەھلى قاتقان نىجات 4 - 5 سائەتلىك بىھۇدە ئۇرۇنۇشتىن كېيىن زايە كەتكەن ئەمگىكىگە، بۇزۇلۇپ كېتىۋاتقان سېپىلغا ئېچىنغان ھالدا سۇ ئىچىدىن يېنىپ چىقتى، بىراق، شۇئان كەلكۈنگە ئۆزىنى ئاتتى، پولتوك - پولتوك، شالاق - شۇلۇق قىلىپ خېلى بىر يەرگىچە ئۈزۈپ باردى، قىرغاققا چاپلىشىپ تۇرغان نەرسىنى سۈزۈۋالدى، پۈتۈن ئەزايى ئادەم تونۇغۇسىز دەرىجىدە بۇلغانغان بولسىمۇ، كۆزلىرى قولىدىكى تېخى ئىچىدە نېمە بارلىقى نامەلۇم نەرسىگە گۇمان ۋە ئۈمىد بىلەن تىكىلگەنىدى. يامغۇر ئاستا - ئاستا سېلىكىۋاتاتتى، ئاسمان سۈزۈلۈپ شەرقىي - جەنۇب ئۈپۈقىدا

غايەت زور ھەيۋەتلىك ھەسەن ـ ھۈسەن قىزىل، يېشىل، بېغىر رەڭ نۇرلىرىنى تاراتتى، نىجات سېپىل ئۈستىدە تۇرۇپ دەم ھەسەن ـ ھۈسەنگە زوق بىلەن قارىسا دەم يامغۇر، كەلكۈن ئېقىتىپ كېتىۋاتقان خارابىلىقتا يۈرىكى ئېچىشقان ھالدا نەزەر سالاتتى ۋە خىيالغا چۆكەتتى.

ۋىلايەت مەركىزىدىكى چوڭ، ھەشەمەتلىك بىر مېھمانخانىنىڭ ئازادە، يورۇق زالىدا كۇرس داۋام قىلماقتا ئىدى، ئۆگىنىش، مۇھاكىمە بارغانسېرى قىزىيتتى، كۇرسنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرىدە مەخسۇس مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قىدىرىپ تەكشۈرۈش، قوغداش پونكىتلىرى تەسىس قىلىنىپ ئاللىقاچان ئىش باشلىغان ئورۇنلارنىڭ ۋەكىللىرى تەجرىبە تونۇشتۇردى، ئۆز نۆۋىتىدە نىجاتمۇ تەجرىبە تونۇشتۇردى ۋە «ئارسلانخان شەھىرى» نىڭ بىنا قىلىنغان دەۋرى ۋە مىللىي مەدەنىيەت تارىخىدا تۇتقان ئورنى» دېگەن ماۋزۇدىكى ئىلمىي ماقالىسىنى ئوقۇدى، ماقالە كۇرس يېتەكچىلىرىنىڭ، دەرس ئۆتكەن مۇتەخەسسىسلەرنىڭ، كۇرسانتلارنىڭ دىققەت ـ ئېتىبارىنى قوزغىدى، ئالقىشقا سازاۋەر بولدى. باھالاشتا ماقالە بىرىنچى دەرىجىگە ئېرىشتى، مۇكاپات بېرىلدى. كۇرس تۈگىگەندە، نىجات ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى مۇزېيىدىن كەلگەنلەر بىلەن بىللەلا ئۈرۈمچىگە باردى، مەسئۇل خادىملار ئۇنىڭغا مۇزېيدىكى ئاسار ئەتىقە بۇيۇملىرىنى تونۇشتۇرغاندىن كېيىن تۇرپانغا باشلاپ بېرىپ يارغول، بېزەكلىك، سىڭگىم ... قاتارلىق جايلارنى ئېكسكۇرسىيە قىلدۇردى. نىجات سەپەر تەسىراتلىرىدىن خاتىرە يېزىۋېتىپ ئۆزى باشلىغان، قىلىۋاتقان ئىشلارنىڭ تارىخىي ئەھمىيىتىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى تېخىمۇ ئېنىق ھېس قىلدى ۋە ۋىجدانىي بۇرچىنى ئادا قىلىش يولىدا بۇندىن كېيىن تېخىمۇ مۇشكۈل، ئەگرى ـ توقاي يوللارنى باسىدىغانلىقىنى، بۇ جەرياندا تېخىمۇ كۆپ رىيازەت چېكىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى.

— سىز، — دېگەن ئىدى رۇقىيەم نىجات يولغا چىققاندا ئاپتوبۇس تۈۋىدە تۇرۇپ، — ئاجرىشىپ تۆت كۈن ئۆتمەيلا چوڭ شەھەرگە كېتىۋاتىسىز، شەھەردە چىرايلىقلار ساماندەك، نەچچىسى بىلەن تېپىشىپ، نەچچىسىنى تاشلارسىز، شۇلارنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرسەم يېرىلىپ ئۆلگۈدەك بولىمەن، نىجات مەن چىدىمايمەن، ھېچكىمگە قارىماڭ، مەن ...

www.uyghurkitap.com

— بويتاق، ئەركىن ئادەممەن، رۇقىيەم، — دېگەنىدى نىجات ئاچچىق كۈلۈپ، — نېمە قىلسام مەيلى ئەمەسمۇ؟

— خام خىيال قىلماڭ، سىز يەنىلا مېنىڭ، سىز رىشاتجاننىڭ دادىسى، مەن ئاپىسى، تىنچ بېرىپ، تىنچ كېلىڭ! …

نىجات ساماۋى كۆكتە ئېسىلىپ تۇرغان ھەسەن ـ ھۈسەنگە ھەۋەسلىنىپ قاراۋېتىپ پېسىڭگىدە كۈلۈپ قويدى. كۈرس داۋامىدا ئىككى قېتىم كۆكۈل ئېچىش پائالىيىتى ئۆتكۈزۈلدى. ناتونۇش قىزلار بىلەن تانسا ئوينىغىنى راست، ئۇندىن باشقا مەيلى ۋىلايەت مەركىزى، مەيلى ئۈرۈمچىدە بولسۇن رۇقىيەمنىڭ ئويلىغىنىدەك نەدە ئۇنىداق كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرىپ تېنەپ يۈرىيدىغان ئىش بولسۇن. ھەر بىر كۈنى، ۋاقتى شۇنچە جىددىي ئۆتكەن تۇرسا … نىجات ئۈرۈمچىدىن قايتىپ كېلىپ ئەتىسى ئىدارىگە كېتىۋاتقاندا رۇقىيەم ئۇچراپ نىجاتنىڭ كۆزلىرىدىن نېمىنىدۇر ئاختۇرغاندەك سىرلىق تۇستە قارىغانىدى.

— سىز كەلگىچە ئابدۇكېرىمكامغا دەپ زۇلەيخانى كۈتۈپخانىغا يۆتكىتىۋەتتىم، ئەمدى كۆز بېقىشىپ، قىچىقلىشىپ، سۆركىشىپ ئولتۇرىدىغان ئادىمىڭىز يوق، بوپتىمۇ نىجات؟

— ئوبدان بوپتۇ، لېكىن ماڭا خېتى چىرايلىق، ئىقتىدارلىق بىر خادىم ھامان كېرەك بولىدۇ، يازىدىغان، كۆچۈرىدىغان، ئارخىپلارغا ھەمدە زالغا قارايدىغان …

—ھا … ھا … ھا … — رۇقىيەم ئاۋازىنى قاتتىق چىقىرىپ زاڭلىق ئارىلاش كۈلدى، — رەنانى ئەپچىقۇېلىڭ، يازىدۇ، كۆچۈرىدۇ، تەرجىمە قىلىدۇ، كۆڭلىڭىزنى خوش قىلىدۇ، سىزگە ئاشنا بولالايدۇ. خالىسىڭىز خوتۇنىمۇ بولىدۇ.

— ياخشى مەسلىھەت، — دېدى نىجات چىرايىنى ئۆزگەرتمەستىن، — ئابدۇكېرىم ئاكىڭىزغا دەڭ، كادىرلار ئىدارىسىگە دوكلات يازسۇن، رەنانى يۆتكەپ بەرسە تېخىمۇ ياخشى.

چاڭ قىلىپ تەگكەن تەستەكتىن نىجاتنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى. كوچىدا كېتىۋاتقانلارمۇ بۇ ئۇشتۇمتۇت يۈز بەرگەن ئىشقا دىققەت قىلىشمىغانىدى، نىجات ۋىژىلداپ ئېچىشىۋاتقان يۈزىنى تۇتقىنىچە رۇقىيەمگە قاراپلا قالدى.

— خام خىيال! — رۇقىيەم يەنە ھۆرپىيىپ تۇراتتى، — مەن رىشاتنىڭ ئاپىسى، سىز دادىسى، ئوتتۇرىمىزغا قىستۇرۇلماقچى بولغان ھەرقانىداق بىر ئايال زاتى مەيلى ئەۋلىيا، پەرىشتە بولسىمۇ ياخشى كۈن كۆرمەيدۇ. يامىنى كەلسە ئۇنداقلارنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ ئۆزۈممۇ ئۆلۈمەن.

ھەسەن ـ ھۈسەن بارا ـ بارا سۇسلىشىپ ئۆچۈشكە باشلىدى. نىجات قولىدىكى نەرسىگە سىنچىلاپ قارىدى، دۈغ ـ لايدا بۇلغانغان، رەڭگىنى پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان رەخت … بولاق، ئىچىدە قاتتىق بىرنەرسە. نىجات بولاقنى ئاۋايلاپ تۇتقىنىچە ئۆيى تەرەپكە كېتىۋاتقاندا ھۆكۈمەت ئىشخانىسىنىڭ ئالاقىچىسى مۇختەر ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى.

— ھەسەن ھاكىم چاقىرىۋاتىدۇ، — دېدى ئۇ يېقىن كېلىپ، — بەك ئىزدىدىم سىلىنى …

— نېمە قىلىدىكەن؟

— بىلمىدىم، — مۇختەر جاۋاب بېرىۋېتىپ نىجاتنىڭ قولىدىكى بولاققا لەپپىدە قارىدى ـ دە، تامدەك تاتىرىپ كەتتى، چاندۇرماسلىققا تىرىشىپ سورىدى، — قولىڭىزدىكى نېمە ئۇ؟

— ئۇلجا، — نىجات بولاقنى ئۆرۈپ - چۆرۈپ، — خېلى ئېغىر تۇرىدۇ، ئىچىدە ئالتۇن بارمۇ تېخى، مۇبادا شۇنداق بولۇپ قالسا باي بولغىنىم شۇ - دە!

مۇختەرنىڭ كۆزلىرىدە دەھشەتلىك بىر قورقۇنچ پەيدا بولدى، چىرايى سارغىيىشقا باشلىدى.

— نېمە بولدۇڭ، مىجەزىڭ يوقمۇ؟

— ياق، يا ... يامغۇردا سو ... سوغ تەگكۈزۈۋالدىممىكىن ... تاڭ.

— دەررۇ دوختۇرغا كۆرۈن، — دېدى نىجات ئالدىراپ، — مەن كىيىم ئالماشتۇرۇۋېلىپ ئاندىن بارىمەن، ماقۇلمۇ؟

مۇختەر يوچۇن كۆزلىرىنى يەرگە تىككىنىچە پاتقاق يولدا ئاران - ئاران مېڭىپ كېتىۋاتاتتى. نىجات ئۇنىڭ تۇيۇقسىز ئۆزگەرگەن مىجەزىگە ئۆزىچە باشقىچە تەبىر بېرىپ، خىيال بىلەن ئۆيىگە كىردى، كىيىم ئالماشتۇرۇۋېتىپ يەنە جۇدۇنى ئۆرلىدى، «ھەسەن ماموت مېنى نېمە قىلىدىكىنە، دوكلاتنىغۇ ھاجەتخانىغا تاشلىۋەتتى، يەنە نېمىگە ئىزدەيدۇ؟ ئەمدى ... كۈچا، تۇرپاندىكى مەن كۆرگەن مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ھەردەرىجىلىك مەسئۇل تارماقلارنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشى، ياردىمى، بىۋاستە قول سېلىپ ئىشلىشى بىلەن ھازىرقى ھالىتىنى ساقلاپ قاپتۇ. ئارخېئولوگلار، تارىخشۇناسلار ئۇ يەردىن قىممەتلىك تارىخىي بۇيۇملارنى، قەدىمىي مەدەنىيەتنىڭ پارلاق نامايەندىلىرىنى تاپماقتا، تەتقىقات تارىخىنى يورۇتماقتا. ناھىيىمىزدىچۇ؟ بۇ ئىشلارغا مۇناسىۋەتلىك مۇئاۋىن ھاكىم ھەتتا شۇ ھەقتىكى بىر پارچە دوكلاتنىمۇ ...»

تومۇز ئاپتىپى يەر - زېمىننى كۆيدۈرەتتى، ئاسفالت يولنىڭ ئۇيەر - بۇيەرلىرىدىكى قارىماي ئېرىشكە باشلىغان بولۇپ غۇيۇلداپ ئۆتكەن ماشىنىلارنىڭ بالونلىرىدىن شىلىپ - شىلىپ ئاۋاز چىقاتتى. كوچا چېتىنى بويلاپ سوزۇلغان ئېرىقتا شىرىلداپ ئېقىۋاتقان سۇغا ساڭگىلىغان مەجنۇنتاللار لەرزان ئىغاڭلايتتى. نىجات چۈشلۈك تاماقنى يەپلا، ئۇيقۇسىنى قويۇپ، ئالدىراپ مەدەنىيەت يۇرتىغا كېلىۋاتاتتى. ھاۋا ئىسسىق بولسىمۇ كوچا مەنزىرىسى ئادەمگە يەنىلا سالقىن، ئارامبەخش تۇيغۇ بېرەتتى. نىجات زالغا كىردى، زال ئىچىمۇ تونۇردەك ئىسسىق ئىدى، ئۇدۇل بېرىپ بۇلۇڭدىكى جەسەتنىڭ باش سۆڭىكى ئىچىگە قول سېلىپ ئۆتكەن كۈنى تىقىپ قويغان بولاقنى يوقلىدى. باركەن، كۆڭلى تىندى، نىجات، رەخت ... قەدىمكى زامانلاردا توقۇلغان بولۇشى مۇمكىن، ئىچىدىكىسى ... بەلكى مىس داچەن ... دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن ئۇ شۇ كۈنى ئالاقىچى مۇختەرنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى قايتا كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ كۆڭلىدە يەنە گۇمان پەيدا بولدى. ئەتىسى قۇرىغان رەختنى ئاۋايلاپ تازىلىۋىدى، ھازىرقى زاماندا توقۇلغان كۆك كاجىنىڭ پارچىسى بولۇپ چىقتى. نىجات ئالدانغىنىغا ئۆكۈنۈپ ئۆز - ئۆزىنى مەسخىرە قىلدى، شۇنداقتىمۇ ئىچىدىكى قاتتىق نەرسە ئۇنى ھامان قىزىقتۇراتتى، ئېچىۋىدى ئالتۇن ...! ئالتۇن قازاننىڭ ئالقانچىلىك چوڭلۇقتىكى پارچىسى، 8 سانتىمېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى گىرۋەك ئوتتۇرىسىدا چۆچۈرىدەك بىر قولاق، قولاق تېگىدە بولسا رىشات ئەپەندى خاتىرلەپ قويغان بەلگىلەر ... يەنى يۈرەك شەكىللىك قاپارتما دائىرە ئىچىدىكى (5| ꟻ (↑ ↑ ⊡ S شەكلىدىكى

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ھەرپلەر ... نىجات كۆرستا ئۆگەنگەن تۈرك - رونىك يېزىقى ئۆز كارامىتىنى كۆرسەتتى. يەنە مۇھىم پاكىتتىن بىرنى تاپقانىدى. نىجاتنىڭ ئەقلى ھەيران، ئاللىقاچان يوقىلىپ كەتكەن، ياق، باشقىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتكەن ئالتۇن قازاننىڭ بىر پارچىسى قانداقسىگە يەنە «ئارسلانخان شەھىرى» خارابىسىدىن، سۇ ئىچىدىن تېپىلىپ قالىدۇ؟ نىجات بۇ ھادىسىلەرنىڭ سىرىنى يېشىشكە ئەقلى يەتمەي ئۇنى يەنە ئۆز لاتىسىغا ئوراپ جەسەتنىڭ باش سۆڭىكى ئىچىگە يوشۇرۇپ ساقلاشقا مەجبۇر بولغانىدى، ئۇنى ئاشكارىلاشقا بولمايتتى، نىجات ھەرقانداق ئادەمبۇ جەسەتنىڭ مەلۇم بىر يېرىدە ئالتۇن بارلىقىغا ئىشەنمەيدۇ، دەپ قارايتتى. شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇنىڭ خىيالىغا ھەسەن ماموتقا سۇنغان دوكلات كىرىۋالدى. دوكلاتتا قەيت قىلىنغان ئالتۇن قازان توغرىسىدىكى مەزمۇن، دوكلاتنىڭ ئىتتىبارسىز قالدۇرۇلۇشى، رىشات ئەپەندىنىڭ ئالتۇن قازان توغرىسىدىكى خاتىرىسى، كونا بازارلىق ھۆكۈمەت بىلەن ناھىيىلىك بانكىنىڭ ئىسپات خەتلىرى، ئالاقىچى مۇختەرنىڭ تاتارغان چىرايى، رەنا ۋە ئۇنىڭ ئاپىسىنىڭ جۈپ - جۈپ ئالتۇن جابدۇقلىرى، ھەشەمەتلىك ئىمارەت ... قاتارلىقلار گويا يىپقا تىزغان مارجاندەك مىنۇت - سائەتلەپ كۆز ئالدىدا گەۋدىلىنىپ تۇرۇۋالدى ... نىجات زال ئىشىكىنى قۇلۇپلاپ ئىشخانىسىغا كىرگەندە رەنا ئۇنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى.

— قانداق ئارخېئولوگ، ياش ئالىم؟

— ئىسمىڭىزنى ئاتاڭ. رەنا، مېنىڭ ھېچقانداق ئۇنۋانىم يوق تۇرسا ...

— خەلق سىزنى ئالىم دەپ ئېتىراپ قىلغانىكەن، شۇنىڭ ئۆزىمۇ چوڭ ئۇنۋان، — رەنا توك شامالدۇرغۇچ ئالدىدىن يۆتكىلىپ ئۇياق - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى، — ئوقۇش تارىخىڭىز بىلەن خىزمەت ستاژىڭىز قىسقا، دىپلومىڭىز يوق، شۇ توسالغۇ بولۇۋاتىدۇ، بولمىسا ...

— مەن بۇ ئىشتىن سۆيۈندۈم، رەنا، — نىجات بىر خىل كۆڭۈلسىز كەيپىياتقا چۆمگەنىدى، ھەمراخانىمنىڭ يىغلاپ تۇرۇپ قىلغان نەسىھەتلىرى، يېلىنىشلىرى مانا ئەمدى تەسىر قىلىۋاتقاندەك ئىدى، — ئىككى خىل كەسىپ، ئىككى خىل ئىش مېنى ھالىمدىن كەتكۈزدى، يا ئۇنى - يا بۇنى بىر باشقا چىقىرالماي يېرىم يولدا قالدىغان ئوخشايمەن، بۇندىن كېيىن رەسمىي سىزاي، ئەسلى كەسپىمنى قىلاي.

— ياق، ئارخېئولوگىيىدىن ۋاز كەچمەڭ، قاراڭ، ماقالىڭىزنى ئوقۇپ بولدۇم، — رەنا شىرە ئۈستىدىكى ئۆزى ئېلىپ كېتىپ يەنە ئەكەلگەن ژۇرنالنى ئىما قىلدى، — «ئارسلانخان شەھىرى» دىن تېپىلغان جەسەت توغرىسىدا» نى كۆردۈم. تارىخ بىلىمىم يوق دېيەرلىك، لېكىن، مەن سىزگە بولغان ھۆرمەت ھېسسىياتىم ۋە مۇھەببىتىم تۈپەيلى ھەممىنى تولۇق ئوقۇپ چىقتىم. ئۆزۈمچە ئىپتىخارلىق ھېس قىلدىم، سىزدىن پەخىرلەندىم. مەن سىزنىڭ رەساملىق تالانتىڭىزدىن، مۇۋەپپەقىيىتىڭىزدىن سۆيۈنگەنىدىم، ئەمدى كېلىپ خېلى كۆزگە كۆرۈنگەن ئارخېئولوگ بولۇپ يېتىشكەنلىكىڭىزدىنمۇ سۆيۈنۈمەن، بۇ مېنىڭ ...

رەنانىڭ كېيىنكى ماختاشلىرى نىجاتنىڭ قۇلىقىغا ياقمىدى، ئۇ كۈرس تۈگىگەندىن كېيىن ئۆرۈمچىدە ئۆتكۈزگەن قىسقىغىنا، مەنىلىك ھاياتىنى ئەسلەۋاتتى، ياش ئارخېئولوگىيە

ئالىمى سۇلتان ئەلى: «كۆپ ئىزدىنىپسىز، ياخشى يېزىپسىز، سىزدە بىر قەيسەرانە روھ بار ئىكەن، بىراق، تارىخىي نۇقتىدىن ئېيتقاندا ماقالىلىرىڭىزدا نۇقسانلارمۇ بار، تۈزەتتۇق، ژۇرنالغا بەردۇق» دېگەنىدى.

نىجات خۇشال بولدى، ئالىم بىلەن بىر-ئىككى قېتىم تاماقتا بىللە بولدى. قىزغىن سۆھبەتكە نائىل بولدى ۋە: «مالال كەلمىسە كۆرۈپ باقسىلا» دەپ، كۇرستا ئوقۇغان ئىلمىي ماقالىسىنى تەڭلىدى. سۇلتان ئەلى ئاق كۆڭۈل، سەممىمىي كىشى ئىكەن، ماقالىنى ئېلىپ قالدى، ئۇنىڭدىن كېيىن نىجات يەنە بىرقانچە ئۇيغۇر تارىخشۇناسلىرى بىلەنمۇ كۆرۈشتى. ئۇلار «خەتلىرىڭىزنى ئوقۇدۇق، تەلەپ قىلغان ماتېرىياللارنى تەق قىلىپ قويغان، كەلگىنىڭىز ئوبدان بوپتۇ، ئالغاچ كېتىڭ» دېيىشتى، ھازىرمۇ ئاشۇ كۆڭۈللۈك ئۇچرىشىشلارنىڭ سۆھبەتلەرنىڭ ئۇنتۇلماس كارتىنىلىرى كۆز ئالدىدىن بىر-بىرلەپ ئۆتمەكتە ئىدى.

— ھەي... سىز بارمۇ؟ تۇۋا... ئۆزىڭىز ئىشخانىدا، كۆڭلىڭىز باشقا يەردە پالاس قاقىدىكەن-دە.

— ئۇنداق ئەمەس، — نىجات سەل ئوڭايسىزلاندى، — گېپىڭىزنى تىڭشاۋاتىمەن.

— نېمە دېدىم، دەپ بېقىڭا؟

— سۆيۈنۈمەن، بۇ مېنىڭ، ھە يەنە... يەنە...

— دۆت! — رەنا قاپىقىنى سۈزۈپ قويدى.

— راست دېدىڭىز، مەن دۆت...

— قاراڭ، مەن سىزگە ھەر ئىككى كەسىپنى تەڭ تۇتۇڭ، يېرىم يولدا تاشلاپ قويماڭ، تىرىشىڭ، تېخىمۇ زور مۇۋەپپەقىيەت قازىنىڭ، ئاندىن يۇقىرى دەرىجىلىك ئۇنۋانلارغا ئېرىشەلەيسىز، ئىستىقبالىڭىز كۈندەك پارلاق، دېدىم.

— توغرا دېدىڭىز، رەنا مەن ئۆزۈمچە...

— ھەي... راست، — رەنا توك شامالدۇرغۇچنىڭ كونۇپكىسىنى بېسىپ توختاتتى-دە، نىجاتقا يېقىن كەلدى، — يامغۇر ياغقان كۈنى دادام بىلەن بىر نېمە دېيىشىپ قالدىڭىزمۇ؟

— ھەئە.

— نېمە سەۋەبتىن؟

— گېزىتكە بېسىلغان خېتىمنى كۆرگەنسىز؟

— كۆردۇم، تەھرىر ئېلاۋىسىنىمۇ ئوقۇپ چىقتىم.

— شۇ گەپ.

— دادام نېمىشقا ...

— سورىماڭ.

نىجاتنىڭ ئورۇق، جۇدەڭگۈ چىرايىدا غەزەپ ئالامىتى پەيدا بولدى، ئۇنىڭ تۇرقىنى، خاپا چىرايىنى كۆرگەن رەنا سائەتكە قارىدى-دە «ۋۇي... ئىشقا كېچىكىدىغان بولدۇم» دەپلا ئىشىك تەرەپكە ماڭدى. نىجات ئۆرە قارىماستىن ئولتۇراتتى.

— ئاچچىقىڭىز كېپقالدى، شۇنداقمۇ؟ نېمە كارىم... — رەنا بوسۇغىدا توختاپ

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى

كەينىگە بۇرۇلدى، ــ ۋاي تاۋى نازۇكەي... سىز بىلەن دېيىشىدىغان مۇھىم گەپ بار.
چۈشتىن كېيىنمۇ ھاۋا دىمىق، ئىسسىق بولدى، نىجات ئالدىدا دۆۋلىشىپ تۇرغان ماتېرىياللارنى ۋاراقلاشتىن يالتىيىپ تۇتوك شامالدۇرغۇچـــنى ئاچتى ـ دە، خېلى ئۇزۇنغىچە شامالداپ ئولتۇردى.
يامغۇر ياغقان كۈنى نىجات كىيىم ئالماشتۇرۇپ بولۇپلا ناھىيىگە ماڭغانىدى. ئۇ كىرگەندە ھەسەن مامۇت گېزىتنى ئۇيان ـ بۇيان ئۆرۈپ ئولتۇراتتى، نىجاتنى كۆرۈپلا قىزىشقىلى تۇردى:
ــ نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟ بىزنى مۇشۇنداقمۇ يامان كۆرسەتكەن بارمۇ؟
ھەسەن مامۇت گېزىتنى نىجاتنىڭ ئالدىغا تاشلىدى، نىجات گېزىتكە كۆز تاشلىدى. خەت گېزىتنىڭ كۆرۈنەرلىك بېتىگە بېسىلغانىدى، خەتتە، «ئارسلانخان شەھىرى» خاراـ بىسىنىڭ ئاپتونوم رايون بويىچە 1 ـ تۈركۈمدىكى نۇقتىلىق قوغدىلىدىغان مەدەنىيەت يادىكارلىق ئورنى ئىكەنلىكى، يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭغا قىلىنىۋاتقان بۇزغۇنچىلىقلار، مەسئۇل تارماق ۋە رەھبەرلىكنىڭ بۇ ئورۇننى قوغداشقا، ئاسراشقا، ئاسار ئەتىقىلەرنى تەكشۈرۈش، تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەرمىگەنلىكى تەنقىد قىلىنغانىدى، خەتنىڭ ئاخىرىغا بېسىلغان تەھرىر ئىلاۋىسىدا، نىجاتنىڭ خېتىدە ئىنكاس قىلىنغان ئەھۋاللارغا ئاساسەن مۇخبىرلارـ نىڭ تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغانلىقى، خەتتىكى ئەھۋاللارنىڭ راستلىقى مۇئەييەنلەشتۈرۈلـ ۈپ، رەھبەرلىك قاتلىمىدىكى تۆرىچىلىك ئىستىلى، مەسئۇلىيەتسىزلىك خاھىشى كەسكىن تەنقىد قىلىنغان ھەمدە بۇ جەھەتتىكى مەسئۇلىيەتنى سۈرۈشتۈرۈش ھەققىدە قانۇن تارماقـ لىرىغا مۇراجىئەت قىلىنغانىدى.
ــ ھەقىقەت شۇنداق، ــ نىجات تەمكىن ھالدا جاۋاب بەردى.
ــ بىھۇدە شىكايەتنامە، ــ ھەسەن مامۇت تارتىنىسىدىن يەنە بىر ماتېرىيالنى ئالدى، ــ ئۇ بىر ئىشانىنىڭ تۇرغان جايى، قوغدايدىغان ئورۇننىڭ قاتارىغا كىرمەيدۇ. بۇنى كۆرگەنـ سەن، سىياسىي كېڭەش بۇ ھەقتە ئاللىقاچان تەزكىرە يېزىپ بولدى، شۇ ھېساب، سەن بىزگە تۆھمەت قىلىپ...
ــ ھەسسىنكا، سىلە ھەقىقەتتىن بەكلا يىراقلاپ كەتتىلە، سىلىگە مۇنداق بىر سۆزنى دېگۈم كېلىدۇ. تارىختى ياسىۋالغىلى، توقۇپ، قۇراشتۇرۇپ چىققىلى بولمايدۇ. مەندە ئۇنداق يالغان ـ ياۋىداق رىۋايەتلەرنى، سەپسەتىلەرنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان ھەقىقىي دەلىل ـ ئىسپاتلار بار، تارىخ ھامان...
ــ بولدى، بولدى! ــ ھەسەن مامۇت كەسكىن بىر ھەرىكەت بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ــ مەن قولۇمدىكى مۇشۇ «تەزكىرە» نى ئاساس قىلىمەن. چۈنكى، بۇنى ناھىيىلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى تارىخىي ماتېرىياللارنى توپلاش، رەتلەش گۇرۇپـ پىسى نۇرغۇن ئىزدىنىشلەردىن كېيىن رەتلەپ يېزىپ چىققان، ساڭا ئوخشاش بىرەر شەخسنىڭ داۋراڭ كۆتۈرۈشى تولىمۇ بىمەنىلىك، خېتىڭگە جاۋاب يازىمەن، بولدى چىق، ۋاقتى كەلگەندە سەن بىلەن ئايرىم سۆزلىشىمەن، تېخى...
ــ ئوبدان گەپ، ــ دېدى نىجات قەتئىي ئاھاڭدا، ــ ئايرىم سۆزلىشەيلى، ئىمكانى

يەت بولسا جامائەتچىلىك ئالدىدا سۆزلەشسەك تېخىمۇ ياخشى.

نىجات قايتىپ چىقتى، كەچتە رەنانىڭ كېلىشىنىمۇ كۈتمەستىن ئۆيىگە كەتتى. كۈنلەر ئۆتتى، ۋاقىتمۇ كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە باقماي ئۆز رىتىمى بويىچە ئالغا قاراپ كېتىۋەردى، ھاياتمۇ ئۆز نۆۋىتىدە تەبىئەت بىلەن بولغان كۈرەشنى توختاتمىدى، ھاياتلىق بىلەن تەبىئەت ئۆزئارا گىرەلەشتى، ئېلىشتى، بىرلەشتى، بىر-بىرىنى ئاۋۇندۇرۇپ، بەزلەپ كەلدى، شۇ جەرياندا ھەسەن ماموتنىڭ ۋىلايەتكە نەچچە قېتىم بارغانلىقى، گېزىتخانىغا كىرىپ تەھرىر-مۇخبىرلار بىلەن نېمىلەر دېيىشكەنلىكى نىجاتقا نامەلۇم. نىجات كۈرستىن كېيىن ئۈرۈمچىگە كەتكەندە مۇخبىرلارنىڭ كەلگىنى راست ئىدى. نىجات كۈتتى، ئەمما مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ جاۋاب خېتىمۇ ئېلان قىلىنمىدى. سۆزلىشىدىغان ۋاقىتمۇ كەلمىدى. نىجات ئىشىكىنى تاقاپ، سىجىل ئولتۇرۇپ 4 – 5 پارچە رەسىم سىزدى. ئۈرۈمچىدىن ئېلىپ كەلگەن كىتاب، ژۇرنال، قول يازمىلارنى ئوقۇدى، تەتقىق قىلدى. خەت-چەكلەرنى يەنە شۇ زۇلەيخا كۆتۈرۈپ كىرەتتى. شۇ باھانىدا ئۇ نىجات بىلەن بىر-ئىككى ئېغىز سۆزلىشىۋېلىشنى كۆزلەيتتى. نىجات ئۇنىڭغا ئوچۇق چىراي ئاچمايتتى، زۇلەيخا ئۇزاقراق ئولتۇرۇپ قالسا ئۇنىڭ ئېرى ھاۋالە قىلغان ئىشنى سەمىگە سېلىپ، ئېرى بىلەن يارىشىۋېلىش توغرىلىق گەپ ئاچاتتى، نەسىھەت قىلاتتى. زۇلەيخا ئۇندىمەي تىڭشايتتى-يۇ، ئىنكاس قايتۇرمايتتى. كېيىنكى كۈنلەردە نىجات مەلۇم بىر تەتقىقات ژۇرنىلىنىڭ بىرقانچە سانلىرىدا ئۇزۇلمەي ئېلان قىلىنغان بىر تارىخىي ئوبزورنى ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى، بۇنىڭ بىلەن ئۇ سەمى قارىم ئاغزىدىن كۆپۈك چاچرىتىپ ماختاپ يۈرگەن ئاقباشخان دېگەن شەخسنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئېنىق بىلىۋالدى. بىر كۈنى زۇلەيخا شۇ ژۇرنالنىڭ يېڭى كەلگەن سانىنى كۆتۈرۈپ كىردى، نىجات ژۇرنالنى تەقەززالىق بىلەن قولىغا ئالدى. لېكىن، ئۇنىڭ دىققىتىنى زۇلەيخا ئۆزىگە تارتتى.

— نىجات، رۇقىيەم بىلەن ئاجراشقىلى نەۋاق، يۈرۈۋېرەمسىز؟

— يۈرۈۋېرىمەن.

— مەن سىزنى قاچانغىچە كۈتىمەن.

— مەڭگۈ كۈتمەك!

شۇنىدىن كېيىن زۇلەيخا كىرمەيدىغان بولدى. كەلگەن خەت-چەكلەرنى نىجات ئۆزى سۈرۈشتۈرەتتى. ئۇ ئىشخانىسىغا بېكىنىپ تەتقىقاتنى داۋاملاشتۇردى، چارچىغاندا كۆزلىرىنى يۇمۇپ، شىرەگە بېشىنى قويۇپ ئۆزى بىلەن ئۆزى مۇڭداشتى. رۇقىيەم بىلەن توي قىلغاندىن تارتىپ ئاجراشقىچە بولغان تۆت يېرىم يىللىق ئائىلە ھاياتىنى ئەسلىدى، ئۇنىڭ ئەسلىمىلىرىگە ھامان رەنانىڭ ئوبرازى قىستۇرۇلاتتى، ئەسلىمىلەرنىڭ ئاخىرى رەنانىڭ مۇھەببىتىگە بېرىپ تاقىلاتتى. ھەسەن ماموت بىلەن بولغان كۆڭۈلسىز سۆھبەتتىن كېيىن ئابدۇكېرىم ئاكىمۇ نىجاتتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈردى. نىجات ئىدارە ئىچىدە ئۆزىنى يەككە-يېگانە، تايانچىسىز قالغاندەك ھېس قىلاتتى. ئۇ ئۆزى قىلىۋاتقان خىزمەتكە ھېچكىمنىڭ كۆڭۈل بۆلمەيۋاتقانلىقىنى چۈشەنگەنسېرى قانداقتۇر بىر قۇدرەتلىك كۈچنىڭ قاتتىق زەربىسى ئۇنى ئىتتىرىپ ھايات قويىنىدىن چىقىرىۋېتىشكە ئۇرۇنۇۋاتقان-

www.uyghurkitap.com

لىقنى سېزىپ ۋەھىمىگە چۈكەتتى. ئۇنىڭ بىردىنبىر كۆڭۈل خوشى ھەمراخانىمنىڭ ئالدىدا پىرىلداپ يۈرگەن رىشات ئىدى. ئاجراشقان چاغدا ئۇ نىجاتقا قالغانىدى، لېكىن رۇقىيە پات ـ پات كېلىپ ئەپكېتەتتى، يەنە ئەپكېلىپ قوياتتى، ئەمما دادا بىلەن ئاپا ئۇچراشمايتتى. رەنامۇ پات ـ پات كېلىپ نىجاتقا تەسەللى بېرىپ كۆڭۈل ياسايتتى. «سىز مېنىڭ مەنىۋى يۆلەنچۈكۈم» دەيتتى رەنا، ھازىر بولسا رەنا نىجاتنىڭمۇ مەنىۋى يۆلەنچۈكى بولۇپ قالغانىدى. ئۇ نىجاتنىڭ يېنىدا ئۇزاق ـ ئۇزاق ئولتۇرۇپ پاراڭ سالاتتى، كۈلدۈرەتتى، پەيتى كەلگەندە نىجاتنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئېتىپ مۇھەببىتىنى ئىزھار قىلاتتى، سۆيەتتى، قۇچاغلايتتى.

— نىجات، — دەيتتى ئۇ بەزىدە مەيۈسلەنگەن ھالدا، — مېنىڭ ئاشۇنداق ئىپلاس رەزىل ئەرگە تېگىپ قالغىنىم گۇناھمۇ؟

— ياق، — دەيتتى نىجات، — ئۆزىڭىزچە تېگىۋالمىدىڭىز ـ دە، تەقدىر...

— مېنى ئەيىبلىمەمسىز؟

— ياق، رەنا، سىز بەكمۇ سۆيۈملۈك، ئەقىللىق قىز.

— ئۇنداقتا مېنى ياخشى كۆرەمسىز؟

— ياخشى كۆرىمەن.

— مېنى ئالامسىز؟

— ئىككىمىزنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەن بولسا ...

— نېمە دېگىنىڭىز بۇ؟ ھازىر ھەر ئىككىمىز ...

— تەقدىر دېگەنگە ئىشەنمەيمەن، لېكىن تۇرمۇش ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، ئادەملەرنىڭ ئىدىيىسى، ھېسسىياتى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئالدىمىزدىكى نامەلۇملۇقنى ئالدىن ھۆكۈم قىلالمايمەن.

— مېنىڭ سىزگە بولغان مۇھەببىتىم ئۆزگەرمەيدۇ.

— ناتايىن، مۇھەببەت مەڭگۈلۈك ھەم ۋاقىتلىق بولىدۇ، ھەر ھالدا ھېس ـ تۇيغۇنى، ئىرادىنى، مۇھەببەتنى مۇتلەقلەشتۈرۈۋەتكىلى بولمايدۇ.

— ماڭا ئىشەنمەيدىكەنسىز ـ دە.

— رېئاللىق بەكمۇ رەھىمسىز.

كېيىنى ـ كېيىندىن يۈز ئېچىۋاتقان پاكىتلار نىجاتنىڭ ھاياتىنى، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى، مۇھەببىتىنى رېئاللىقنىڭ باشقا بىر دۇنياسىغا باشلاپ كەتمەكتە ئىدى. شۇڭا نىجات رەنانىڭ مۇھەببىتىگە نىسبەتەن سوغۇققان، ئېغىر ـ بېسىق پوزىتسىيە بىلەن مۇئامىلە قىلىۋاتاتتى. بۇرۇنقىدەك قىزغىن ئىنتىلىش، ئەسەبىيلەرچە قۇچاقلاشلار بارا ـ بارا نۆۋىتىنى ئازايتتى، بىراق رەنانىڭ ئادەتتىن تاشقىرى كۈچلۈك مۇھەببىتى نىجاتنى بەزىدە ئامالسىز ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قوياتتى. يەنى ئۇنىڭ مۇھەببەت تورى نىجاتنى بەئەينى بېلىققا ئوخشاش ئۆز ئىلكىگە ئالاتتى، چىڭ تۇتاتتى، بېلىق بارلىق كۈچى بىلەن پىلتىڭلايتتى، پالاقلايتتى، لېكىن توردىن قۇتۇلالمايتتى. بارا ـ بارا ھالىدىن كېتىپ تور ئىچىدە بىھوش يېتىپ قالاتتى.

زۇلەيخا ئۇشتۇمتۇت كىرىپ بىرنەچچە كىتابنى تاشلاپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ دومسىيىشلىرىدىن نىجاتقا قېيداپ يۈرگەنلىكى ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. نىجاتنىڭ ئەسەبلىرى قوزغىلىپ تېخىمۇ جىددىيلىشىشكە باشلىدى، مانا يېرىم كۈن ... پۈتۈنلەي خىيال سۈرۈش، ئەسلەش بىلەن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئالدىدىكى كىتابلارنى ۋاراقلايتتى، قەلەمنى مىجىقلايتتى، لېكىن ھېچنېمە ئوقۇيالمايتتى، ھېچنېمە يازالمايتتى.

نىجات دەسلەپكى قىزىقىش تۈپەيلىدىن بۇنداق مۇشكۈل، جاپالىق ئىلمىي ئەمگەككە ئۆزىنى ئۇرغىنىغا ئۆكۈندى، ئۇنىڭ خىيال ئاسمىنىنىڭ ئەڭ يىراق ئۇپۇقىدا ئاتوم زەرىچىلىرىگە ئوخشاش ئاددىي كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان بىر نەرسە باردەك قىلاتتى، نىجات پەقەت ئۇنىڭ شەپىسىنى ئاڭلايتتى-يۇ ئۆزىنى كۆرمەيتتى، ئادەتتە دىققەت قىلمىغان، بىرەر ئىشقا جىددىي تۇتۇنغان چاغلاردا ئۇ نەرسە دەھشەتلىك سادا چىقىراتتى، قۇلىقىنى دىڭ قىلىپ ئۇزاقتىن-ئۇزاق تىڭشىغاندا بولسا ھېچقانداق تىۋىش ئاڭلانمايتتى، كېيىن ئۇ كۆز ئالدىدىكى رېئاللىققا يۈزلەنگەندە بۇ نەرسىنىڭ يىراق ئۇپۇقتا ئەمەس بەلكى يېقىندىلا سادا چىقىرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتى، بۇ سادا دەھشەتلىك قارا بوراننىڭ سۈرلۈك، ھەيۋەتلىك ئاۋازىنى ئەسلىتەتتى. بۇ بوران نىجاتنىڭ پۈتكۈل تېنىنى، ۋۇجۇدىنى بىر تال خەسكە ئايلاندۇرۇپ ئانچە كۈچىمەيلا يىراق-يىراقلارغا، ھالاكەت چۆلىگە ئاپىرىپ تاشلىشىمۇ ئېھتىمالغا يېقىن ئىدى. نىجات ئۆزىگە كېلىۋاتقان تەھدىتنىڭ قانچىلىك كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلدى. رەسساملىقمۇ ئەتىۋارلىق كەسىپقۇ، ئاپام دېگەندەك سىڭگەن نېنىمنى يەپ رەسىمىمنى سىزىپ يۈرۈۋەرسەم بولماسمىدى. لېكىن، رەنا يەنە ئاشۇ رەنا ئۇنىڭ پۇشايمان، ئۆكۈنۈشلىرىگە بەرھەم بېرەتتى، «ھەر ئىككى كەسىپنى چىڭ تۇتۇڭ، يېرىم يولدا تاشلاپ قويماڭ، ئىستىقباللىڭىز كۈندەك پارلاق...» نىجات ئويلايتتىكى، شۇ سۆزنى دېگەن رەنانىڭ ئۆزى يېقىنلاپ كېلىۋاتقان بورانغا بەرداشلىق بېرەلەمدىكىن؟

نىجات ئاخىرىنى ئويلاشقا جۈرئەت قىلالمىدى. سائەتكە قارىۋىدى، ئىشتىن چۈشىدىغان ۋاقىت ئاللىقاچان ئۆتۈپ كېتىپتۇ، ئۇ بىر دەستە كىتاب، قول يازمىلارنى پوپكىسىغا قاچىلاپ ئىشخانىسىدىن چىقتى. ھاۋا بىر ئاز سوۋۇغان بولۇپ، كەچكى سەيلىگە چىققان كىشىلەر كوچا چېتىدىكى مەجنۇنتاللار ئاستىدا، ئاشخانا، چايخانا ئالدىدا سۆھبەت قۇرۇشقانىدى. نىجات كونا بازارغا كېلىپ مەسچىت ئالدىدىن ئۆيى تەرەپكە بۇرۇلغاندا ئويناپ يۈرگەن رىشات پىلتىڭلاپ يۈگۈرەپ كېلىپ ئېسىلدى، ئۇنىڭ توپا-تۇمان بىلەن مەينەتلەشكەن كىيىملىرى نىجاتنىڭ كىيىملىرىنى بۇلغىۋەتتى.

— ھەمىيا ئاپام لەغمەن سوزدى.

— يېدىڭمۇ؟

— ھەئە، ساڭىمۇ سوزۇپ بېيدۇ.

— شۇنداقمۇ؟

— ھەئە، دادىخان مېنى يۇقىيە ئاپامنىڭ قېشىغا ئاپىيىك.

— ماقۇل.

رىشاتنىڭ ئوماق، سەبىي چىرايى، شوخ سۆزلىرى نىجاتنىڭ بۇگۈنكى ئۇزاقتا سوزۇلغان كۆڭۈللۈك، كۆڭۈلسىز ئەسلىمىلىرىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇلدۇردى. رۇقىيەم، توي، مۇھەببەتنىڭ شېرىن، لەززەتلىك كېچىلىرى، پەرزەنت، ئائىلە، كۈندەشلىك، جېدەل ـ ماجىرا... لاردىن تەركىب تاپقان تۇرمۇشنىڭ دىلغا ئۆچمەس ئىز سېلىپ ئۆتكەن تاتلىق، ھەم ئاچچىق دەقىقىلىرى ئۈزۈلمەي كارتىنىدەك كۆرۈنۈشكە باشلىدى. بۇ كۆرۈنۈشلەر ھەمرا خانىمنىڭ تاماق ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۆز ـ ئۆزىگە غۇدىرىغانىدەك دېگەن گېپى بىلەن تەڭ نىجاتنىڭ كۆڭۈل ئېكرانىدىن غايىب بولدى.

— رەناغا ئىچىم ئاغرىيدۇ، بىچارە قىز ... چىققان لايىقلارنى ياراتماي ... كۆڭلىدە بىرسى بولغىيدى، — ھەمراخانىم سەل تۇرۇۋېلىپ داۋام قىلدى، نىجات جىم ئولتۇرۇپ تىڭشىدى، — ئاپىسى ماڭا داتلاپ بەردى، ئاخىرىدا سېنىڭ گېپىڭنى چىقىردۋاتىدۇ.

نىجات يەنە ئۈنچىقمىدى، رىشاتنى ئەركىلىتىپ ئولتۇرۇۋەردى، رىشات پىيالىدىكى چۆپنى قولى بىلەن قىسىپ ئېلىپ نىجاتنىڭ ئاغزىغا سېلىشقا ئۇرۇناتتى.

— سەن بىلەن بىر نېمە دېيىشكەن بولسا، — ھەمراخانىم قازان، قاچا ـ قۇچىلارنى يىغىشتۇرۇۋېتىپ ئوغلىغا قارىماستىن سۆزلىدى، — مەندىن يوشۇرۇۋاتامسەن ـ يا؟

— ياق ئاپا.

— مەندىن باشقا نېمەڭ بار، ئوچۇق دەۋە، ئوغلۇم.

— رەناغا ئىشەنمەيمەن ئاپا.

— نېمىشقا؟

— ھەممىنى چۈشەندۈرۈپ بولالمايمەن، قىسقىسى ئۇ ...

— بىلىمەن، — گەپنى بۆلدى ھەمراخانىم، — يەنە بىر تەرىپى رەنا بىلەن رۇقىيەم تۇغقان، بىرى بىلەن ئاجرىشىپ يەنە بىرى بىلەن توي قىلىش تازا قاملاشمايدىغان ئىشتەك ... لېكىن رەنا كۆزۈمگە سىغىپ قاپتىكەن، مۇھىمى ئىككىڭلارنىڭ ئىرادىسى...

— ئىرادە ھەممە كىشىدە ئوخشاشلا مۇستەھكەم بولىۋەرمەيدۇ، ئاپا، بەزىلەرنىڭ ئىرادىسى قاتتىق بورانغا دۇچ كەلگەن ھامان خۇددى نازۇك تالدەك ئاسانلا سۇنۇپ كېتىدۇ.

— ئۇغۇ شۇنداق، رۇقىيەم نەچچە قېتىم كېلىپ، مەن رىشاتنىڭ ئاپىسى، نىجات بولسا دادىسى، بۇ ئۆيگە مەندىن باشقا ھەرقانداق كېلىنىنىڭ ئاياغ بېسىشى مۇمكىن ئەمەس، دېدى ھەيران قالدىم. چىدىمايدىغان ئادەم ئالدىراپ ياقاڭغا ئېسىلمىسا بولاتتى. ئەمدى ... — ھەمراخانىم نىجاتقا سىناق نەزىرىدە تىكىلدى، — رۇقىيەمنى ئەكىلىشۋالايلىمۇ ـ يا؟

— ھاجەتسىز، ئۇ ئۆزى كېلىدۇ، ئاپا.

نىجات سۆزلەۋېتىپ ئوتتەك يۈزىنى سىلاپ قويدى، رۇقىيەمنىڭ تەستىكى تەگكەن جاي ھېلىمۇ ئېچىشىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. شۇ ھامان كۆز ئالدىدا ئادەتتە مېھرىبان، خۇش پېئىل، گۈزەل جۇۋان رەنا پەيدا بولدى، «ئەمدى مەن سىزنى رۇقىيەمدىن كۈنلەيمەن» رەنا يالغان ئېيتمىغان، ئۇ نىجاتنى رۇقىيەمدىنلا ئەمەس، ھەتتا باشقىلاردىنمۇ كۈنلەشكە باشلىغانىدى، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ رۇقىيەمنىڭ كۈندەشلىكىنى ئەيىبلىگەن، ئەمدى ئۆزى ...

ئاشۇ كۈندەشلىكمۇ بىر ھېسابتا ئىككى جىنس ئوتتۇرىسىدىكى مۇھەببەتنى كۈچەيتىۋاتقاندەك بىلىنەتتى. دۇنيادىكى ئاياللارنىڭ ھەممىسى ئەرلىرىنى كۈنلەمدىغاندۇ؟

نىجات ئورنىدىن تۇردى، رىشات ئەگىشىپ مەھكەم ئېسىلدى، ھەمراخانىم ئۇنى مىڭ تەستە بەزلەپ ئېلىپ قالدى. نىجات ئۆز ئۆيىگە چىقتى، چىراغنى ياقتى. سۇپىدا، كارىۋاتتا، شىرەدە چېچىلىپ ياتقان كىتابلارنى چاڭ باسقانىدى، ھەمراخانىم «مەن يىغىشتۇرۇپ قويسام نىجات كېيىن ئىزدىگىنىنى تاپالماي ئاختۇرۇپ ئاۋارە بولىدۇ» دەپ ئۆز پېتى قويغانىدى، رۇقىيەم بار چاغدا ھەممە نەرسە ئۆز جايىدا رەتلىك تۇراتتى، ئۆي پاكىز ئىدى. نىجات كىتاب ئوقۇغاندا، ماتېرىيال كۆرگەندە، يازغاندا چەينەك، پىيالە، قويۇق دەملەنگەن چاي ھەمىشە ئۇنىڭ شىرەسىنىڭ بۇرجىكىدە ھازىر بولاتتى، نىجات قايسى بىر كىتاب ـ ژۇرنالنى، قايسى بىر قول يازمىنى ئىزدىسە رۇقىيەم دەررۇ ئۆزى رەتلەپ قويغان جايىدىن ئېلىپ بېرەتتى. ھاۋا ئىسسىق كۈنلىرى رۇقىيەم رىشاتنى ئۇخلىتىپ قويغاندىن كېيىن يانىدىشىپ ئولتۇرۇپ نىجاتنى يەلپۈيتتى، تەرلىرىنى سۈرتەتتى. نىجات ھەپتىدە بىر ـ ئىككى كۈن كەچتە ئۆيگە كەلمەيمۇ قوياتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇ دوستلىرىنىڭ ئۆيىگە باراتتى. ياكى بولمىسا تانسا سورۇنلىرىغا باراتتى، نىجات ھەرقانداق تانسا سورۇنىدا تاكى ئاخىرىغىچە ناھايىتى قىزغىن ئوينايتتى، رۇقىيەم نىجات كەلمىگەن كۈنلىرىمۇ ئۆيدىن چىقمايتتى. ھەمراخانىم بىلەن بىردەم ـ يېرىمدەم ھال ـ مۇڭ بولۇشقاندىن كېيىن ئۆيىگە قايتىپ چىقاتتى. رىشات ئۇخلىغاندىن كېيىن كەشتە تىككەچ نىجاتنىڭ كېلىشىنى كۈتەتتى، نىجات يېرىم كېچىلەردە كەيىپ ھالدا كېلەتتى، «نەگە باردىڭىز؟ كىمنىڭ ئۆيىگە، كىم بىلەن تانسا ئوينىدىڭىز؟ كىمنىڭ كۆزىگە قارىدىڭىز؟» دېگەندەك سوئال ـ سوراقلاردىن كېيىن رەسمىي جېدەل باشلىناتتى، ئەسلىدىكى مۇلايىم، مېھرىبان، چىرايلىق مەھبۇب، مۇھەببىتى ئوتتەك يېنىپ تۇرىدىغان ساھىبجامال بىردىنلا ئەسەبىيلىشىپ، ۋەھشىيلىشىپ زەھەرلىك يىلانغا، قورقۇنچلۇق ئالۋاستىغا، ئۆكتەم، زالىم ھازازۇلغا ئايلىناتتى، ھەمراخانىم چىقىپ نەسىھەت قىلسىمۇ كار قىلمايتتى، ئاخىر نىجاتنىڭ مۇشتى ھەممە مەسىلىنى ھەل قىلاتتى، رۇقىيەم بىردەم چىرقىراپ، داتلاپ ئاندىن پەسكويغا چۈشەتتى، يۈرەكلەر ئازاب ئىچىدە ئۆرتىنەتتى. تەكىيگە باش قويغاندىن كېيىن بۇ ئىككى يۈرەك دەستلەپ سوقۇشتىن توختاپ قالغاندەك خېلى ئۇزۇنغىچە جىمىپ كېتەتتى، كېيىن بولسا ئۆزلۈكىدىن تەبىئىي ھالدا بىر ـ بىرىنىڭ دۈپۈلدىشىنى تىڭشاشقا باشلايتتى، ئىككى بەدەن گويا بىرنەچچە يىل ئۇچراشمىغاندەك بىر خىل ئىنتىزارلىق بىلەن بىر ـ بىرىگە يېقىنلىشاتتى... تاڭ ئاتقاندا بولسا ئاخشامقى ئازارلىق، رەنجىشلەردىن قىلچە ئەسەر قالمايتتى. ناشتا ۋاقتىدا بۇ يۈرەكلەر بىر ـ بىرىگە شۇنچىلىك مېھرى ـ مۇھەببەت بەخش ئېتەتتىكى، ئىشقا مېڭىش ئالدىدىن يەنە بىر قېتىم قىيماستىن ئۆز ئارا دۈكۈلدەشلىرىنى تىڭشايتتى، بۇ ئىشلار خۇددى قۇياشنىڭ يەر شارىنى ئايلانغىنىغا، يەر شارىنىڭ ئۆز ئوقىدا ئايلانغىنىغا ئوخشاش دەۋر قىلىپ تۇراتتى.

نىجات ئۆينىڭ ھەممە يېرىگە سوغۇققىنا نەزەر تاشلىدى، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ شىرە ئالدىدا كېلىپ ئولتۇردى. «كەچتە قاچماڭ، سىز بىلەن دېيىشىدىغان مۇھىم گەپ بار» رە-

www.uyghurkitap.com

نانىڭ چۈشتە ئېيتقان گېپى ھېلىمۇ ئۇنىڭ قۇلىقى تۈۋىدە جاراڭلايتتى، نىجات چۈشكۈن، روھسىز بىر ھالەتتە بايا ئېلىپ كەلگەن كىتاب-ژۇرناللىرىنى بىر باشتىن كۆرۈشكە باشلىدى، ئۇنىڭ ئالدىدىكى ماتېرىياللارنىڭ بىرى سىياسىي كېڭەش بېسىپ تارقاتقان «ئاقباشخان تەزكىرىسى» ئىدى. تاڭ ئاتتى. كەچ بولدى، كۈنلەر ئۆتتى، نىجات ئۆيدىن چىقمىدى، يېزىق شىرەسى ئالدىدىن قوپمىدى، ئوقۇدى، يازدى، ئىزدەندى، مۇلاھىزە قىلدى، يەنە يازدى، شۇ تەرىقىدە ئون نەچچە كۈن باش چۆكۈرۈپ ئىشلىدى، يېقىندىن بېرى ئۆزى تېخىمۇ ئېنىق ھېس قىلىۋاتقان، پات ئاردا يېتىپ كېلىش ئالدىدا تۇرغان قارا بورانغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ بارلىق مۇداپىئە تەدبىرلىرىنى، قارا بوراننى توسۇش، ھەتتا ئۇنى سۈرۈپ قوغلىۋېتىشنىڭ تەپسىلىي پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى. «ئاقباشخان تەزكىرىسى» ئۇنىڭ پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا مۇھىم ۋاستە ئىدى، نىجات «ئارسلانخان شەھىرى» خارابىسىدىكى بارغانسېرى تۈگەپ كېتىۋاتقان سېپىلغا ئەمەس، بەلكى تەبىئەت ۋە ئىنسانلارنىڭ بۇزغۇنچىلىقلىرىغا بەرداشلىق بېرىپ، پامىر تاغلىرىنىڭ ئىپتىخارى — ھېسابلانغان «مۇز تاغ ئاتا» چوققىسىغا ئوخشاش مەڭگۈ، مەزمۇت قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان غايەت زور، قۇدرەتلىك بىر ئابىدە ياساپ چىقماقتا ئىدى.

ياز كېچىسى، ئايدىڭ. ئاسفالت يول ئاي نۇرىدا كۈمۈشتەك پارقىرايتتى، ماشىنىلار ئۆتۈپ تۇراتتى. نىجاتنىڭ خىياللىرىمۇ ئۇزۇن، ئاخىرى تۈگىمەس يولغا ئوخشايتتى. بۇ يولدا ھاياتلىقتا ھەقدا ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى ماڭاتتى. بەزىلىرىنىڭ ماڭغىنىنى ھېچكىم بىلمەيتتى، بەزىلەر بولسا بۇ يولدىن ئاشۇ ماشىنىلاردەك گۈركىرەپ، سىگنال بېرىپ ئۆتەتتى، بۇ ئۇلارنىڭ ئۆزىنى ئۆزى ئېلان قىلىشى، ئۆزىنى باشقىلارنىڭ كۆرمەي، تونۇماي قېلىشىدىن ئەنسىرىشى ئىدى. بەزىلەر بۇ يولدىن ناھايىتى ئاستا مېڭىپ ئۆتەتتى، بەزىلەر يولنى پاخال قىلاتتى. پۇتلىكاشاڭ بولۇپ تۇرۇۋالاتتى، باشقىلارنىڭ ئالدىنى توراتتى، بەزىلەرنىڭ بۇ يولدا ئىزىمۇ قالمايتتى، بۇ يولدا مېڭىۋاتقانلار ئىچىدە نىجات، رەنا، ھەسەن مامۇت مۇئاۋىن ھاكىم، ئابدۇكېرىم ئاكا، رۇقىيەم، زۇلەيخا، سەمى قارىم ... قاتارلىقلار بىر-بىرىگە ياندىشىپ گىرە سېلىشىپ، بىر-بىرىگە پۇت قويۇپ ھەم يول قويۇپ مېڭىشماقتا ئىدى. ئۆز نۆۋىتىدە ئۇلار يەنە بىر-بىرىدىن يول تالىشاتتى، بىر-بىرىدىن ئۆتۈپ كېتىشكە ھەرىكەت قىلاتتى، بۇلارنىڭ ئىچىدە سەمى قارىم گويا ئۆزى سۆزلەپ يۈرگەن رىۋايەت-ئەپسانىلەردىكى جىنغا ئوخشايتتى، گاھ يولدا كۆرۈنەتتى، گاھ غايىب بولاتتى، بىراق ئۆزى بولمىسىمۇ ئۇنىڭ توقۇپ چىققان رىۋايەتلىرى، ئەپسانىلىرى مۇشۇ زېمىندىكى ئىنسانلارنىڭ ئېڭىغا سىڭىپ بارماقتا ئىدى.

«ئاقباشخان — مۇبارەك ئىسمى-شەرىپى ئارسلانخان خوجا — كۈچتىنگىر، زەبەردەست، ئۇلۇغ پادىشاھ ئەردى. ئۇ يەتتە ئىقلىمنى ئۆز ھىمايىسىگە ئالغاندۇر ۋە مۇشۇ شەھەرنى ئاپىرىدە قىلغاندۇر. ئاقباشخاننىڭ نەسەپ-زاتى ئۇلۇغ خانزادە مۆھتىرەم خېنىم ئارقىلىق ھەزرىتى ئاپپاق خوجامغا يېتىدۇ. ھەزرىتى ئاپپاق خوجام پەيغەمبەر مۇھەممەت رەسۇلۇللانىڭ 27-ئەۋلاد نەۋرىسىدۇر.

ئاقباشخان زامانلىرىدا ئەل پاراۋان، يۇرت تىنىچ ئەردىلەر. ئاقباشخان پەرمان،

قىلدىلەركىم شۇئان لەكمەك-لەكمەك خەلق شەھەر بىنا قىلىشقا ئاتلاندىلەر، يېڭىسارنىڭ سېغىزلىق دېگەن يېرىدىن توپا، كۆسەن ئەنھارىدىن سۇ تۇشۇپ لاي قىلىپ سېپىل سوقتىلەر، سېپىل ۋە شەھەر ئۈچ يىلدا بەر قارار بولدىلەر، ئاندىن سۇڭ بۇ شەھەرى ئەزىم ئاقباشخاننىڭ ئۇلۇغ نامى بىرلە ئاتالدىلەر...»

ئاي غۇۋالىشىپ ئاسفالىت يول قارىيىشقا باشلىدى، ئەمدىلىكتە يولدىن ئىنسى-جىن ئۆتمەيتتى، نىجات يېگانە هالدا كېتىۋاتاتتى، سەمى قارىمىنىڭ خۇنۇك، بەتبەشىرە ئوبرازى قورقۇنچلۇق بىر ئەرۋاھقا ئۆزگىرىپ ئۇنىڭ بېشى ئۇستىدە ئايلىنىپ يۈرۈۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى.

«ئاقباشخان خۇش پېئىل، ئەقلى دانىش ئەردى، كۈچ-قۇۋۋەتتە رۇستەمى داستانىي، ئەدلى-ئادالەتتە نۆشىرۋان ئادىلنى باسار ئەردىلەر، كۈنلەردىن بىر كۈن شەھەرى باغداتتىن كارۋان كەلدىلەر، ئەلھازار ئاقباشخانغا ئەرز يەتتىكى، كارۋانلار كۆسەن ئەنھارىدىن ئۆتەلمەي تۆگە-خېچىرلاردىكى دەپى-دۇنيالار بىلەن بىللە سۇغا چۆكۈپتۇر، ئاقباشخان ئېتىغا مىنىپ ئوردا سىپاھلىرى بىلەن شەھەر دەرۋازىسىدىن چىقتىلەر، كۆسەن بويىغا كېلىپ كۆردىلەركىم، مالى يوقالغان سودىگەرلەر زار-زار يىغلاپ ياقىلىرىنى چاك ئېتىپ تۇرۇپتۇر، ئاقباشخان 60 پاتمانلىق قىلىچىنى قېنىدىن چىقىرىپ سۇنىڭ ئورتاسىغا ئانداغ ئۇردىلەركىم، ئاق! تۇر! دەپ، شۇئان سۇنىڭ باش تەرىپى ئاقماي جىم تۇردى، ئاياغ تەرىپى ئېقىپ كەتتىلەر، چۆكۈپ كەتكەن تۆگە، خېچىر، دەپئى-دۇنيالار سۇ ئاستىندا زاھىر بولدىلەر... شۇندىن سۇڭ مۇشۇ يۇرتنىڭ نامى — ئاق تۇر ئاتالدىلەر...»

ئاي بۇلۇتلار كەينىگە مۆكتى. تۈن قارا پەردىدىن لىباس كىيدى. نىجات گويا مەڭگۈ يېشىلمەيدىغان تىلسىماتلار دۇنياسىغا كىرىپ قالغاندەك مەۋھۇم خىياللار ئىچىدە يولنى داۋام قىلاتتى. سەمى قارىم كۆتۈرۈپ چىققان «بۈيۈك تارىخىي هۆججەت» — «ئاقباشخان تەزكىرىسى» نادانلارنى ئەنە شۇنداق مەشھۇر رىۋايەتلەر بىلەن تەمىنلەپ، ئۇلارنىڭ ئەقلىنى داتلاشتۇرۇپ، كۆزىگە رىيا پەردىسىنى تارتماقتا ئىدى. نىجات ناھىيە كوچىسىغا كىردى، بوتكا، ئاشخانىلاردا ئادەم شالاڭ ئىدى، ئۈنئالغۇلاردىن چىقىۋاتقان جاز مۇزىكىسىنىڭ تىترەڭگۈ، جىددىي ئاھاڭلىرى كوچىنى بىر خىل ۋەھىمىلىك هالەتكە كەلتۈرۈپ قويغانىدى.

«زامانلار ئۆتۈپ بۇ شەھەرگە ياۋ باسقۇن قىلدىلەر، ئاقباشخان ئۇلۇغ-كىچىك غازاتقا ئاتلانسۇن، دەپ پەرمان چۈشۈردىلەر. يېغى باشلاندىلەر، قانلاردىن دەريا، باشلاردىن تاغ هاسىل بولدىلەر، ئەلھال ياۋ لەشكىرى بىھىساب ئەردى، ئۇلار تۇراموش شەھەرى يېنىدىكى مولداۋانغا بېرىپ ئاقباشخان شەھىرىگە سۇ كېلىدىغان ئېغىزنى ئەتتىلەر، سۇ تۇپراق ئاستىدىكى نو ئارقىلىق كېلەر ئەردىلەر، سۇ توختاپ ئۇسسۇزلۇق، قەھەتچىلىك بالاسى تەگدىلەر، شول سەۋەبتىن ئاقباشخان شەھەر ئىچىدە بويىنىغا مىس كولدۇرما ئېسىلغان بىر بوتىلاقنى قالدۇرۇپ ئۆزى شەھەر ئەھلىنى ئېلىپ بىر كېچىدە شەھەرى ياركەنتكە راۋان بولدىلەر، ياۋ تاكى ئۈچ ئايغىچە شەھەرنى قورشاپ تۇردىلەر، بىر كۈن ئۇلار سېپىلغا چىقىپ قارىسا شەھەردە ئادەمزاتتىن ئەسەر يوق، بىر بوتىلاق كولدۇرمىسىنى جاڭگىرلىتىپ يانتاق يەپ يۈرۈپتىلەر...»

نىجاتنىڭ كۆلكىسى قىستىدى، كۆچتىنگىر، زەبەردەست دېگىنى نېمىسى؟ بويىنىغا مىس كولدۇرما ئېسىلغان بىر بوتىلاقنى قويۇپ ئۆزى شەھەرنى تاشلاپ قېچىپ كەتكىنى نېمىسى؟ ئاچچىق مەسخىرە، نەپرەت ھېسسى نىجاتنىڭ يۈرىكىنى مۇزلىتاتتى. مۇزلاۋاتقان يۈرەكنىڭ قات-قېتىدا بولسا ئاشۇنداق رىۋايەتلەرنى دەستۇر قىلىۋېلىپ، تارىخنىڭ ئەخلەت ساندۇقىغا مەھكۇم قىلىنغان تۇرقى مۇسۇلمان، ماھىيىتى قانخور جاللات بىر شەخسنىڭ روھىغا چوقۇنۇۋاتقان بىر تالاي بىلىمسىز پۇقرالارنىڭ تەقدىرىگە نىسبەتەن قاتتىق ئېچىنىش تۇيغۇسى ئۆركەش ياساپ غەليان كۆتۈرەتتى. رەسىمخانىسىغا كىرگەندىن كېيىنمۇ نىجاتنىڭ ۋۇجۇدى غەلىتە بىر سېزىملار تەسىرىدە شۇركىنىپ كۆڭلى بىئارام بولدى. قاچاندۇر بىر چاغدا، چۈشتىمۇ، كەچتىمۇ ئەيتاۋۇر ئاشۇ بىلىنمەي تېز-تېز ئۆتۈپ كەتكەن دەقىقىلەرنىڭ بىرسىدە ئۇنىڭ كۆڭۈل ئاسمىنىدا گويا ۋىللىدە يېنىپ ئۆچكەن يۇلتۇزدەك بىر نۇر پەيدا بولغانىدى، بۇ نۇرنى تۇتۇۋالغىلى ياكى ئۇنىڭ يورۇپ تۇرۇش ۋاقتىنى ئۇزارتقىلى بولمايتتى. نىجات ئۆزىمۇ ھەيران قالاتتى، ئۇ رەسىم سىزىشقا ھەۋەس قىلغان چاغلاردىن باشلاپ بۇنداق نۇر پات-پات پەيدا بولاتتى، ئەمما يېنىپلا ئۆچەتتى، ئاشۇ نۇر نىجاتنى بارغانسېرى چەكسىز قىزغىن ئىشتىياق، قىزغىن مۇھەببەت ئالىمىگە تەخىرسىز باشلاپ كىرەتتى، كېيىن بۇ نۇر ئۇنى ئىجادىيەتنىڭ قىيىن پەللىلىرىگە ئىتتەردى. بۇ نۇر شۇنداق كارامەتلىك ئىدى، ئۇنىڭ ئەقلىنى ئۆتكۈرلەشتۈرگەن، تالانتىنى ئۇرغۇتقانمۇ ئاشۇ نۇر ئىدى. بۈگۈنكىسىمۇ ئەنە شۇنداق بىر نۇر ئىدى، ئاشۇ نۇر ئۇنى ئۆيىدىن رەسىمخانىغا ھەيدەپ كەلدى، يولدا كەلگىچە پەيدا بولغان مەسخىرىلىك، يىرگىنىشلىك ئەسلىمىلەرنىڭ «ئاقباشخان تەزكىرىسى» دىكى ئاجايىپ-غارايىپ مەزمۇنلارنىڭ پاك ھېسسىيات ئالىمىگە خىيالى كۆلەڭگىلەرنى تاشلاپ ئۆتۈشى تۈپەيلىدىن بۇ نۇر خىرەلەشكەنىدى. نىجات قانچە دىققەت قىلىپ قارىسىمۇ ئاللىقاچان غايىب بولغان نۇر قايتا پەيدا بولمىدى. ئۇ رەسىم تاختىسى ئالدىدا قىل قەلەمنى تۇتقىنىچە ئۇزاق ئولتۇردى. خىيال سۈردى. ئەسلىمىلەر دېڭىزىغا چۆكتى، لېكىن بايا غىل-پال چاقناپ ئۆتكەن نۇر ئىچىدە نامايان بولغان گۈزەل ئوبراز، بەدىئىي كارتىنا ھامان ئىككىنچىلەپ كۆرۈنمىدى.

ئىشىك يېنىك چېكىلدى، نىجات ئارامى بۇزۇلغىنىدىن غۇژژىدە ئاچچىقى كېلىپ ئورنىدىن تۇردى، ئارىسالدىلىق، گۇمان ئىچىدە بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى، رەنادىن باشقا ھەرقانداق كىشى بولغان تەقدىردىمۇ ئۇ شۇ ھامان ئىشىكنى غاچ قىلىپ ياپقان ۋە ئىچىدىن تاقىۋالغان بولاتتى.

— سىزگە ھال تەگدىمۇ دەيمەن.

— قانداق؟ — دېدى نىجات تەكەللۇپسىزلا كىرىۋاتقان رەنانىڭ تولۇلگەن قوشۇمىلىرىغا قاراپ.

— تالانتلىق رەسسام، ياش ئالىم، ئارخېئولوگ دەپ قويسا، ئەمدى كېلىپ خۇدىڭىزنى بىلمەي قالدىڭىز.

— بۈگۈن تىلىڭىز يەنە ئۇزىراپ قاپتۇ-دە!

— ئادەمنى ئەخمەق قىلغاندىكىن...

— ئىشىم كۆپ رەنا، كۆرۈپ تۇرۇپسىز، بىرىنى تۈگەتسەم بىرى...

— ئالدى بىلەن تۇرمۇش ئىشىڭىزنى ئويلاڭ، — چىراغنىڭ ئۆتكۈر نۇرىدا رەنانىڭ يۈزى قىزىرىپ، ئېسىلغانلىقى ئوچۇق بىلىنەتتى، — تۇرمۇشتا خاتىرجەم بولسىڭىزلا باشقا ئىشلىرىڭىزمۇ كۆڭۈلدىكىدەك يۈرۈشۈپ كېتىدۇ.

— ناتايىن، — نىجات ئويچان كۆزلىرىنى رەناغا تىكتى، — تۇرمۇشتا خاتىرجەم بولسىلا ھەممە ئىشتا خاتىرجەم بولدۇم دېگىلى بولمايدۇ، بەلكىم مېنىڭ بويتاق يۈرگىنىممۇ بىر ھېسابتا ياخشىدۇ، تىنچ، خاتىرجەم ئىشلەيدىكەنمەن.

— مەندىن ئۆزىڭىزنى قاچۇرۇۋاتىسىز - ھە؟

— ياق، رەنا...

— ئۇنداقتا، ئۆتكەندە، دېيىشىدىغان زۆرۈر گەپ بار، دېسەم، ماقۇل دەپ قويۇپ قېچىپسىزغۇ؟

— دوستلىرىمدىن بىر - ئىككىسى كېپقالدى، ئۇلارنى ئاشخانىغا باشلاپ...

— ئۇغۇ بوپتۇ، لېكىن شۇندىن كېيىنمۇ كۆرۈنمىدىڭىز.

— بۈگۈن دېيىشسەكمۇ بولىدۇ - غۇ.

— ۋاقتىڭىز... — رەنا سائىتىگە قاراپ قويدى، سائەت 11 دىن ئۆتكەنىدى.

ئارىنى جىمجىتلىق باستى، رەنانىڭ ھېسسىياتى تاغ سۇلىرىدەك تاشقىنلاشقا باشلىدى، نىجاتنىڭ ھېسسىياتى بولسا، جىمجىت، ئۈن - تىنسىز ئېقىۋاتقان دەرياغا ئوخشايتتى، نىجاتنىڭ جىددىي ئوي پىكىر ۋە بىر - بىرىگە ئۇلۇشۇپ داۋام قىلىدىغان تەپەككۇرلار تەسىرىدە نۇرلانغان كۆزلىرى ھاياجىنىنى سىغدۇرالماي ئولتۇرغان رەناغا تىكىلدى. يەلكىسىنى بېسىپ تۇرغان دولقۇنسىمان، قويۇق قارا چاچلار، بۇلاقتەك ئويناپ تۇرغان شوخ كۆزلەر، زىلۋا قامەت، گۈلدەك ھۆسن... «قىز ۋە گۈزەللىك» ناملىق بەدىئىي ئەسەردىكى گۈزەل، يارقىن ئوبراز — ۋېناس... نىجات كۆز ئالدىدا تۇرغان تىرىك ئىنساننىڭ گۈزەل ئوبرازىنى يۈكسەك بەدىئىي ماھارەت بىلەن تەسۋىرلەپ بېرەلىگىنىدىن ھېلىمۇ - ھەم ئۆزىنى بەختلىك ھېسابلايتتى، بۇ ئەسەرنىڭ بىر نۇسخىسى تېخىمۇ زور ئىجتىھات ۋە ماھارەت بىلەن سىزىلىپ رەسىملىك ژۇرنالغا ئېبەرتىلگەنىدى.

— نىجات.

— ھە.

— ئاڭلىسام، رۇقىيەم ئۆيىڭىزگە پات - پات كېلەرمىش، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق.

— نېمىشقا؟

— بالىسىنى سېغىنمايدىغان، كۆرگىسى كەلمەيدىغان ئانا بولامدۇ؟

— ئۇغۇ شۇنداق، لېكىن... سىزمۇ كۆرۈشىدىغانسىز؟

— ياق.

— ئىشەنمەيمەن. نىجات مەنمۇ يۈزىڭىزگە بىر تەستەك سالسام بولغۇدەك.

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ، رۇقىيەم شۇنداق قىلغانىكەن - غۇ؟

— ياق، — نىجات ئىنكار قىلىۋېتىپ ئوتتەك يۈزىنى بوشقىنا سىيلاپ قويدى، رۇقىيەم تەستەك ئۇرغان جاي ھېلىمۇ چىم - چىم قىلىپ ئېچىشۋاتقاندەك بىلىندى.

www.uyghurkitap.com

— سىزنى دەپ ئۈچ كۈننىڭ ئالدىدا رۇقىيەم بىلەن سوقۇشۇپ قالدىم، كوچىدىلا مەنمۇ بوش كەلمىدىم، — رەنا سۆزلەۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى ۋە نىجاتنىڭ كەينىگە ئۆتتى، قوللىرىنى ئۇنىڭ دولىسىغا قويدى، رەنانىڭ نېپىز كۆڭلەك ئاستىدىكى ماموقتەك يۇمشاق بەدىنىدىن ئوتلۇق ئېقىم دەۋرەپ ئېتىلىپ چىققاندەك بولدى. نىجاتنىڭ يەلكىسى رەنانىڭ ئىككى كۆكسىگە چاپلىشىپلا تۇراتتى، ۋۇجۇدى سىماب كەبى ئېرىپ كېتىۋاتقان نىجات مەست بولۇپ قالغاندەك كۆزلىرىنى يۇمۇپ سۈكۈتكە چۆمدى، — لېكىن... ئۇنىڭ بىر گېپىگە ھەيرانمەن، نېمە گەپ دەپ سورىمامسىز؟

— ھە سۆزلەڭ.

— نىجات مەندىن باشقا ھېچكىمگە مەنسۇپ ئەمەس، دەيدۇ.

— خىيالمۇ ئاجايىپ قۇدرەتلىك، تەڭداشسىز نەرسە، — نىجات يەلكىسىدىكى قوللار- نىڭ سىلىق ھەرىكەتلىرىنى سېزىپ تۇراتتى. بۇ قوللار ئاستا-ئاستا يۆتكىلىپ نىجاتنىڭ ئېڭىكىنى، يۈزىنى، بويىنىنى سىلىماقتا ئىدى، نىجات بايا يىتتۇرۇپ قويغان نۇرنى تاپقاندەك

بولدى، بۇ نۇر ئەمدىلىكتە پاللىدە يېنىپ ئۆچمەيتتى، ئىمكان بولسا رەنا بىلەن ئۆزىنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتىنى فوتو ئاپپاراتقا چۈشۈرۈۋالسا... ياق، ماي بوياق بىلەن سىزىۋالسا... ئاھ ئىلھام! — دەيتتى نىجات ئىچىدە، — بىركەلدىڭ، ئەجەب كەلدىڭ، بىراق قەلەمنى قولغا ئالغاندا ... بۇنداق كۆرۈنۈش يوق، خىيالغا كەلتۈرۈپمۇ، تەسەۋۋۇر قىلىپمۇ بولمايدۇ، نىجات شۇ ئويلار بىلەن بەنت بولۇپ خېلىدىن كېيىن ئاندىن سۆزىنى داۋام قىلدى، — نۇرغۇن كىشىلەر ئۆز خىيالىدا دۇنيادىكى ھەممە نەرسىنى ئۆزىگە مەنسۇپ قىلىۋالىدۇ، بۇ خىيال- پەرەستلىك...

— توختاڭ! — رەنا نىجاتنىڭ يەلكىسىگە ئۆزىنى تاشلىدى، ئۇنىڭ ئەۋرىشىم بويىنى قايرىلدى، نازۇك لەۋلىرى نىجاتنىڭ چاچلىرىنى سۆيۈۋاتقاندەك قىلاتتى، — مەنمۇ سىزنى ماڭا مەنسۇپ دەپ قارايتتىم. ئۇنداقتا مەنمۇ بىر خىيالپەرەست ئىكەنمەن-دە.

— ئۆتكەندىمۇ دېگەنىدىم. مەن كىشىلىك ھوقۇق نۇقتىسىدىن قارىغاندا ئالدى بىلەن

ئۆزۈمگە مەنسۇپ، هايات، ئەمگەك، ئىجادىيەت ۋە مۇۋاپپەقىيەت نۇقتىسىدىن قارىغاندا خەلققە، جەمئىيەتكە مەنسۇپ.

— ماڭا نېمىڭىز قالدۇ؟ — رەنا نىجاتنىڭ چاچلىرىنى پۇرايتتى، كۆكسى نىجاتنىڭ يەلكىسىگە تېخىمۇ چىڭ تىرەلدى، — مېنى نا ئۈمىد قويماڭ، نىجات!

نىجات جاۋاب بەرمىدى، رەنا قەددىنى رۇسلاپ ئايلىنىپ كېلىپ نىجاتنىڭ قۇچىقىغا چىقىۋالدى.

— بۇرۇنقى مۇناسىۋىتىمىزنىغۇ ساۋاقداشلىق، دوستلۇق مۇناسىۋىتى دەيلى، كېيىنچۇ؟ مۇناسىۋىتىمىزنى مۇھەببەت دەپ ئېيتالامسىز؟

رەنانىڭ كىرپىكلىرىدە ياش تامچىلىرى لىغىرلايتتى، ئىشىق، پىراق ئوتى ئۇنىڭ يۈزلىرىدە ئىزتىراپ پەيدا قىلغانىدى، نىجات ئۇنىڭ تىترەۋاتقان لەۋلىرىگە تىكىلىپلا قالدى.

— مەن ئۆزۈمنى ئاللىقاچان سىزگە بېغىشلىغانىدىم، ئۆزۈمنى سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزغا تاشلىغانىدىم، لېكىن نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ماڭا ئاشىنىڭىز قاتارىدا مۇئامىلە قىپسىز - دە، بۇ ماڭا ھاقارەت ئەمەسمۇ؟ بۇ ھالغا چۈشۈپ قالغىنىمدىن ئۆلگىنىم مىڭ ئەۋزەل، نىجات سىز مۇھەببىتىمنى دەپسەندە قىلدىڭىز، خىيالىمدا مەن سىزنىڭ خوتۇنىڭىز ئىدىم، شۇ خىيال، شۇ ھېسسىيات بىلەن ئۆزۈمنى بەختلىك مەن دەپ يۈرەتتىم، بىراق، سىز ئېيتقاندەك مەن ھەقىقەتەن خىيالپەرەست ئىكەنمەن.

رەنا تارام - تارام ياش تۆكەتتى، ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلايتتى، نىجات تاقەت قىلىپ تۇرالمىدى، ئېچىنىش، ئىچ ئاغرىتىش، ھېسداشلىق قىلىش تۇيغۇسى ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى بارلىق ئىككىلىنىشلەرنى، ئىشەنچسىزلىكلەرنى قوغلاپ چىقاردى، ئۇ قاتتىق تەسىرلەنگەنلىكتىن ھەممىنى ئۇنۇتقان ھالدا رەنانى باغرىغا باستى.

— رەنا، دوستۇم، سۆيگىنىم، مەھبۇبەم...

— راستىمۇ؟

— راست.

— سىز ئوغۇل بالا - ھە؟

— شۇنداق.

— ئەكىلىڭ قولىڭىزنى! — رەنا يىغلاۋېتىپ كۈلدى، ياش يۇقى كۆزلىرى ئوتتەك چاقنىدى. نىجات قولىنى بەردى، ئىككى قول ئاندىن ئىككى لەۋ مەھكەم جىپلەشتى. رەنا پىچىرلايتتى، — ۋەدىمىز ۋەدە، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق.

— ئىككىمىز توي قىلىمىز - ھە؟

— توي قىلىمىز.

— سىز بىلەن دېيىشىدىغان زۆرۈر گەپ بار دېگىنىم شۇ، — رەنا سۇرۇقتەك قىپقىزىل لېۋىنى يەنە ئۇزاتتى، — ئاھ! ... خۇدا مېنى مۇرادىمغا يەتكۈزگەي!

رەنا ئىشىك ئالدىغا چىققاندا ئەتراپ قاپقاراڭغۇ ئىدى، نىجات بوسۇغىدا تۇرۇپلا:

— خوش رەنا، — دېدى بوش ئاۋازدا.

— ۋىييەي ... ي قانداق يىگىتسىز؟ — رەنا كەينىگە بۇرۇلۇپ كېلىپ نىجاتقا ئېسىلىۋالدى، — قانداق كېتەلەيمەن؟ يالغۇز ماڭسام سىزمۇ ئەنسىرەپ ...

www.uyghurkitap.com

بۇ كۆرۈنۈش بەئەينى رومانىدىك تۈس ئالغان بىر سەھنە ئەسىرىگە ئوخشايتتى. نىـ
جاتنىڭ كاللىسى زىددىيەت، توقۇنۇشلار بىلەن تولغان بىر دۇنيا ئىدى، لېكىن زىددىيەت،
توقۇنۇشلار بۇگۈنكىدەك كەسكىن گىرەلەشـمـىگەنـىدى. ئۇنىڭ بالىلىق چاغـلىرىدىكى كالـ
لىسى تىنىچ بىر دۇنيا ئىدى، قاچان مەدەنىيەت يۇرتىغا خىزمەتكە ئورۇنـلاشتى، شۇ كۈنىـ
دىن باشلاپ زۇلەيخا، رۇقىيەم، ئاندىن رەنا ئۇنىڭ كۆڭۈل ئالـمـىگە بۆسـۈپ كـىردى.
دەسـلەپ ئاشىق بولغان، كۆيگەن زۇلەيخا مىنۇت ـ سائەتتە بىر ھەسرەت يۇتۇپ قېلىۋەرـ
دى، نىجات ئۇنى ياقتۇرالمىدى، نېمىلا بولمىسۇن ئۇ بىر ئەرگە تەگدى ـ دە، لېكىن كىم
بىلىدۇ، زۇلەيخامۇ ئاق كۆڭۈل، پەزىلەتلىك، ياخشى ئايالدۇر. مۇھەببەت مەسىلىسىدە ئۇنىڭمۇ
كىمنى سۆيۈش، كىمنى سۆيمەسلىك ھوقۇقى باردۇر. شۇنچە كۆيگەنىكەن، بەلـكىم ئۇنىڭ
مۇھەببىتىمۇ كۈچلۈكتۇر، بۇ نىجات ئۈچۈن بەرىبىر. رۇقىيەمغۇ ئاۋۋال نىجاتنى ئۆزىـگە
ئاشـىق قىلىپ بولۇپ ئاندىن مۇھەببىتىنى ئاشكارىلىدى ۋە مۇھەببەت ۋىسالى خېـلى بىر
مەزگىلگىچە ئىككىسىنى بەختلىك قىلدى، ئەمما يەنە شۇ مۇھەببەت ئۆز ـ ئۆزىنى ھىجران
تىغى بىلەن نابۇت قىلدى، بەلكىم بۇنىڭغا زۇلەيخا بولۇپمۇ رەنا سەۋەبچىدۇر، ئاخىـرىـدا
رەنا ھەممىنى ۋەيران قىلىش ھېسابىغا نىجاتنىڭ مۇھەببەت قورغىنىنى ئۆزى يالغۇز ئىگىـ
لىۋالدى. نىجاتنىڭ كاللىسى ئاخىرى تۈگىمەيدىغان چەكسىز زىددىيەتلەرگە تولۇپ كەتتى.
بۇ زىددىيەتلەر ۋاقىت ئۆتكەنسېرى سىرلىقلىشىپ، مۇرەككەپلـىشىپ باراتتى. نـىجاتـىنىڭ
كاللىسى گويا تېگىدە لاۋۇلداپ ئوت كۆيۈپ تۇرغان غايەت زور داشقازانغا ئوخشايتـتى.
بۇ داشقازاندا لىقمۇلىق سۇ قايناۋاتـتى، سۇدا بولسا بۇ دۇنيادا قايناشقا تېگىشلىك نەرـ
سىلەرنىڭ ھەممىسى بار ئىدى، بۇلار قايناپ ـ قايناپ ئاخىرى ئوماچقا ئايلىناتتى، زۇلەيـ
خا، رۇقىيەم، رەنا ـــ ئۈچى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا بىردىن نوغۇچنى قوللىرىغا ئېلىپ داشقاـ
زان ئىچىنى تىنىماستىن قوچۇيتتى، قوچۇغانسېرى داشقازان تېخىمۇ ۋاراقلاپ قايناۋاتـتى.
كېيىنچە بۇ داشقازاننى رەنا ئۆزىلا قوچۇشقا باشلىدى، ئۇ قانچىلىك قوچۇيدۇ، قانـــغۇچە
قوچۇيدۇ، بىر پەيـتى كېلىپ نوغۇچنى تاشلاپ داشقازاننى كۆمتۈرۈۋېتەمدۇ، ئاستىـدىكى
ئوتنى تارتىۋېتەمدۇ، نىجات ئۈچۈن بۇلار نامەلۇملۇق ئىدى، ئەگەر ئاشۇ نامەلۇملۇق توـ
ساتتىن بىر مۆجىزىگە ئوخشاش رېئاللىققا ئايلىنىپ قالسا نىجاتنىڭ كاللىسى ئەسلىـدىكى
تىنىچ دۇنياغا ئايلانغان بولاتتى.

رەنا نىجاتقا چاپلىشىپـلا ماڭـدى، كوچا چېـتـىـدىكى سۇۋادان، مەجـنۇنـتالـلارنىڭ
قويۇق شاخلىرى كېچىنى تېخىمۇ قاراڭغۇلاشتۇرۇۋەتكەنىدى، نىجاتنىڭ خىـيال قۇشى ئۇـ
چۇپ ـ ئۇچۇپ ئاخىرى رەنانىڭ دەسـلەپ ئائىلىۋى تۇرمۇشقا قەدەم تاشلىغان چاغـدىكى
سەرگۈزەشتىلىرى ئەتراپىدا قانات قېقىشقا باشلىدى:

رەنانىڭ تۇرمۇشىدىكى پاجىئە ھەرقانداق ئىنسان زاتىنىڭ يۈرىكىنى ئېـزىپ پارە ـ

پارە قىلاتتى. ئۇ ئۇقۇش پۈتتۈرۈپ كېلىشىگىلا تەرەپ-تەرەپتىن ئەلچىلەر كېلىشكە باشلىندى. ئەلچىلەر كوجاك، بوجاك، جۇرىن، جۇيجاك ... دېگەندەك يۈز-ئابرويلۇق كىشىلەرنىڭ ئائىلىلىرىگە ۋەكىل بولۇپ كېلەتتى، ئەلۋەتتە. بىراق ھەسەن ماموتنىڭ ئۇلار بىلەن مۇئامىلە قىلىشىپ، يېتۇشۇپ ئولتۇرغىلى چولىسى تەگمەيتتى. ناھىيىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ نۆۋەت ئالماشتۇرۇپ سايلاش يىغىنى يېقىنلىشىپ قالغانىدى، كونا بازارلىق پارتكومىنىڭ پېشقەدەم شۇجىسى ھەسەن ماموت مۇئاۋىن ھاكىم نامزاتلىرىنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ ئالدى بىلەن ئۆز تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك زور ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشى كېرەك، شۇڭا ئۇ ئەلچىلەرنىڭ ھەرقانداقىغا «قىزىمىزنىڭ پۈتۈشۈپ قويغان يېرى بار، ئۇلارغا يېتىشمەسلىكنى ئويلاپ قويدۇق، باشقا يەرگە بېرىش مۇمكىن ئەمەس» دەپ جاۋاب بەردى، ئەمەلىيەتتە رەنا ھېچكىم بىلەن پۈتۈشمىگەنىدى، ئۇ رەنانىڭ نىجات بىلەن رۇقىيەم توي قىلغىنىدىن، ئىككىسىنىڭ «ئالتۇن ئۈزۈككە تىللا كۆز» دېگەندەك بىر-بىرىگە يار كەلگىنىدىن كۆڭلى يېرىم بولۇپ ھەسەت ئوتىدا ئۆرتىنىپ يۈرگەن چاغلىرى ئىدى. ھەسەن ماموت مۇئاۋىن ھاكىملىققا سايلاندى، شۇنىڭ بىلەن رەنامۇ قول يەتمەيدىغان ئېگىز شاختىكى مېۋىگە ئايلاندى. رەنانى كېلىن قىلىشنى ئارزۇ قىلىپ يۈرگەنلەر مەرتىۋىسىنىڭ ھەسەن ماموتتىن تۆۋەنلىكىنى ئويلاپ قايتا ئېغىز ئېچىشقا پېتىنالمىدى. ھەسەن ماموت قىزىنى ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ پىكاپىنى ھەيدەيدىغان شوپۇر يىگىتكە ياتلىق قىلدى، بۇ ئىش ناھىيە بويىچە ئالاھىدە بىر ۋەقەگە ئايلىنىپ ھەممە كىشى مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ يۈز-ئابروي، پۇل-ئىقتىساد سۈرۈشتۈرمەي يېنىكىنىدىن شوپۇر بولغان ئاددىي دېھقان ئوغلىغا قىز بەرگىنىدىن ھەيران قېلىشتى ۋە ھەسەن ماموتنىڭ بۇ خىل ئىستىلىدىن قاتتىق تەسىرلەندى. رەنا ئىچكى دەرد-ئازابلىرىنى، مۇھەببىتىنى نىت جاتقا ئوچۇق ئېيتالماستىن ئۆزى ئەزەلدىن سىرداشمىغان، ياخشى كۆرمىگەن ئەرنىڭ ئىلكىگە ئۆتتى، تويدىن كېيىن كۈيئوغۇل ھەسەن ماموتنىڭ ۋاستىسى بىلەن بىر چوڭ شىركەتكە يۆتكەلدى ۋە شىركەتنىڭ «شەرق شامىلى» ماركىلىق 5 توننىلىق يۈك ئاپتوموبىلىنى ئۈچ يىللىق مۆھلەت بىلەن ھۆددىگە ئالدى. كىشىلەر شۇ چاغدىلا ھەسەن ماموتنىڭ تولىمۇ يىراقنى ئويلايدىغان ئەقىللىق، پەملىك ئادەم ئىكەنلىكىگە قايىل بولۇشتى. رەنامۇ بارا-بارا ئېرىنى ياقتۇرۇپ قالدى. شوپۇر شوخ، چاقچاقچى، بوي-تۇرقى كېلىشكەن، ئاق يۈزلۈك يىگىت ئىدى، پاكىز كىيىنىپ يۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرەتتى. ئىش ھەسەن ماموتنىڭ ئويلىغىنىدەك بولدى، يىگىت ماشىنىنى ھۆددىگە ئالغاندىن كېيىن پۇلنى خېلى كۆپ تاپىدىغان بولدى ۋە رەنا ئۈچۈن ئايىماي پۇل خەجلەشكە باشلىدى. چۈنكى ئۇ ئۆزى بىر ئىشچى تۇرۇپ، ئالىي مەكتەپنى تاماملىغان زىيالىي قىزنى، مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ قىزىنى ئەمرىگە ئېلىشقا مۇيەسسەر بولالىغانىكەن، ئەلۋەتتە شۇنداق قىلىش كېرەك-تە. لېكىن رەنانىڭ شېرىن تۇرمۇشى ئانچە كۆڭۈللۈك ئۆتمىدى، توي بولۇپ ئاز ئۆتمەيلا

www.uyghurkitap.com

شوپۇر يىگىت ئورۇمچىدىن قەشقەرگە، خوتەنگە، غۇلجىغا قاتنىغىلى تۇردى، ئۆيگە ھەپتىدە
بىر، ئون ـ ئون بەشكۈندە بىر كېلەتتى، كەلسىمۇ بىر قونۇپلا يەنە ماشىنىسىنى ھەيدەپ كېتىپ
قالاتتى، رەنانىڭ جۇش ئۇرۇپ تۇرغان ھېسسىياتى، ياشلىق ئىستەكلىرى شىپاسىز بىمار ـ
نىڭ قەلبىدىكى ئۈمىدسىز، چۈشكۈن خىياللاردەك بارا ـ بارا خىرەلىشىشكە باشلىدى. ئۇ
نۇرغۇن كېچىلەرنى يەككە ـ يېگانە ئۆتكۈزدى، كېيىن بۇ خىل تۇرمۇشقىمۇ ئاستا ـ ئاستا
كۆنۈپ قالدى. ئاردىن 8 ئاي ئۆتكەندە ئۇنىڭ شوپۇر ئېرى قولغا ئېلىندى، و كىشى ـ
لىك لۆكچەكلىك، باسقۇنچىلىق دېلوسىدىكى باش جىنايەتچى دەل رەنانىڭ ئېرى ئىدى،
بۇ ـــ مەملىكەت بويىچە جىنايى ئىشلار جىنايەتچىلىرىنى قاتتىق جازالاش دولقۇنى ئومۇم ـ
يۈزلۈك قانات يايغان، قانۇن ئۆز قۇدرىتىنى نامايان قىلىۋاتقان مەزگىل بولغاچقا باش
جىنايەتچى ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى. يۇقىرى سوتنىڭ قايتا تەكشۈرۈشى، ئادۋو ـ
كاتلارنىڭ بەزى دەلىل ـ ئىسپاتلار ئارقىلىق ئاقلىشى نەتىجىسىدە ئۆلۈم جازاسى 18 يىللىق
مۇددەتلىك قاماق جازاسىغا ئۆزگەرتىلدى، رەنانىڭ قارىشىچە ئوتتۇرا سوتنىڭ دەسلەپكى
ھۆكۈمى توغرا بولغانىدى، چۈنكى ئۇ يولدا كېتىۋاتقاندا تاسادىپەن ئېغىر قاتناش ۋەقە ـ
سى سادىر قىلىپ قويۇپ جىنايەتچى بولۇپ قالسا ياكى بىرەر جېدەل ـ ماجىراغا ئارىلىشىپ
قېنى قىزىغاندا پىچاق كۆتۈرۈپ قاتىللىق قىلغان بولسا ئۇنى كەچۈرمىگەن تەقدىردىمۇ
باشقا كەلگەن بالا ـ قازاغا ئەلھوكمۇلىللا دەيتتى، بىراق باسقۇنچىلىق جىنايىتىنى خۇددى
خەلق، جەمئىيەت، قانۇن كەچۈرمىگەندەك رەنامۇ مەڭگۈ كەچۈرمەيتتى. بۇ ۋەقە يالغۇز
رەنانىڭلا ئەمەس، ئۇنىڭ ئائىلىسى ئۈچۈنمۇ، ھەسەن مامۇتنىڭ ئىززەت ـ ئابرويى ئۈچۈنمۇ
غايەت چوڭ نومۇس، ھاقارەت ئېلىپ كەلدى. رەنانىڭ تەلپىگە بىنائەن يەرلىك سوت
مەھكىمىسى ئۇنىڭ ئېرىدىن ئاجرىشىش تەلپىنى بېجىرىپ بەردى، رەنا بىر ۋاقىتلارغىچە
نومۇس كۆچىدىن، ۋىجدان ئازابىدىن باش كۆتۈرۈپ يۈرەلمىدى. «سىز ئەيىبلىك ئەمەس،ـــ
دەيتتى نىجات رەنا ھەر قېتىم رەسىمخانىغا ياكى ئىشخانىغا كىرگەندە ئۇنىڭ كۆڭلىنى
ياساشقا تىرىشىپ، ـــ سىز گۇناھسىز، ئوتنى كىم تۇتسا شۇنىڭ قولى كۆيىدۇ، سىز ئۆز سالاپە ـ
تىڭىزغا لايىق ھالدا بېشىڭىزنى تىك تۇتۇپ، مەيدىڭىزنى كېرىپ مەغرۇر يۈرۈۋېرىڭ،
بىلمەن، يۈرىكىڭىز قاتتىق ئازابلاندى، چاراھەتلەندى، خورلاندىڭىز، ئادەم نى ـ نى ئا ـ
زاب ـ ئوقۇبەتلەرنى تارتىپمۇ يەنە ياشايدىغۇ، ھەممىگە بەرداشلىق بېرەلىگەن ئادەملەرلا
ھەقىقىي ھايات ئىگىسى بولالايدۇ، سىز بۇندىن كېيىن ھايات قەدىمىڭىزنى قانداق بېسىش ـ
نى ئويلىسىڭىزلا بولىدۇ».

ھەربىر ئۇچراشقاندا، مۇڭداشقاندا، سىرداشقاندا رەنا نىجاتتىن ناھايىتى زور تەسەل ـ
لى تاپاتتى، مەدەت ئالاتتى، شۇڭلاشقىمۇ ئۇ نىجاتنى دائىم مەنىۋى تايانچىم دەپ قارايت ـ
تى، نىجاتنىڭ ئۇنىڭغا دېگەن تەسەللى سۆزلىرىنى، بەرگەن مەسلىھەتلىرىنى يىغىپ توپلىسا

بىر كىتاب بولۇشى مۇمكىن ئىدى، شۇنداق قىلىپ رەنا نىجاتقا تېخىمۇ چىڭ باغلىنىپ قالدى. نىجاتنىڭ رۇقىيەم بىلەن ئاجرىشىشى رەنا ئۈچۈن خۇشاللىق ئىش ئىدى، ئۇ نىجاتنى ئۆزىگە مەنسۇپ دەپ قاراپ شادلىقتا چۆمەتتى.

— ھامىنى بىللە كەلدىڭىز، — دېدى رەنا دەرۋازا ئالدىغا كەلگەندە نىجاتنىڭ قولىدىن تارتىپ تۇرۇپ، — ئەمدى ھۇجرامغىچە ئەكىرىپ قويۇڭ.

— رەنا، بۇ ... — نىجات ئىككىلىنىپ كەينىگە بىر قەدەم داجىدى، يۈرىكى قورقۇنچ ئىچىدە دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى، — سەت تۇرىدۇ، ئۆزىڭىز كىرىپ كېتىۋېرىڭ، بۇ كېچىدە ... ئۆيدىكىلەر ...

— ئېي ... ي، ئۆيدىكىلەر سىزنى يېمەيدۇ، — رەنا ئەركىلەپ تۇرۇپ نىجاتقا مەھكەم يېپىشتى، — بۇ چاغدا قايتىپ بېرىپ قانچىلىك بىرنېمە سىزارسىز، يۈرۈڭ، چاي دەملەپ بېرىمەن، ئاندىن كەتسىڭىزمۇ...

سائەت بىردىن ئۆتكەنىدى، رەنا تۆمۈر دەرۋازىنىڭ يوچۇقىدىن قولىنى تىقىپ قۇلۇپقا ئاچقۇچ سالدى، ئاندىن دەرۋازىنىڭ بىر قانىتىنى پەم بىلەن ئىتتەردى. نىجات كىرىپ بولغاندىن كېيىن يەنە شۇ تەرىقىدە يېپىپ قۇلۇپلىدى. دالانىڭ ئىشىكى چالا يېپىقلىق ئىدى، رەنا نىجاتنى قولتۇقلاپ پەلەمپەيدىن ئىككىنچى قەۋەتكە كۆتۈرۈلدى. كارىدور قاراڭغۇ ئىدى، پۈتۈن بىنا سۈرلۈك جىمجىتلىققا چۆككەنىدى، رەنانىڭ ھۇجرىسىغا كىرگەن ھامان نىجاتنىڭ بۇرنىغا قىممەتباھالىق چەت ئەل ئەتىرىنىڭ ئۆتكۈر ھىدى گۈپپىدە ئۇرۇلدى، چىراغ ياندۇرۇلدى، ھۇجرا ئاپئاق نۇر بىلەن تېخىمۇ گۈزەل تۈسكە كىردى، نىجات دىۋاندا ئولتۇردى، رەنا چايتۇرۇپكا ئاستىدىن ئىككى بوتۇلكا شامپان ھارىقىنى ۋە يەنە بىر بوتۇلكا «ئىلى ئالاھىدە ھارىقى» ئالدى، ئىككى ئىستاكاننىڭ بىرسىگە شامپان، بىرسىگە ئاق ھاراق قۇيدى.

— چاي دەملەيمەن دەپ پەسكە چۈشۈپ يۈرسەم شەپە چىقىپ قالىدۇ، مۇشۇمۇ ئۇسسۇزلۇق، خوش نىجاتىم ...

— خوش!

ئۇلار كەينى - كەينىدىن ئىچتى. بىر بوتۇلكا شامپان تۈگىدى، نىجات 200 گىرام ئاق ھاراق ئىچتى. ئاچچىق سۇيۇقلۇقنىڭ تەسىر كۈچى شىددەت بىلەن ئۆرلەپ نىجاتنىڭ مېڭىسىگە چىقتى، كۆز ئالدى خىرەلىشىپ ھۇجرىدىكى ئالىي، ھەشەمەتلىك جاھازلار، ئېگىز پۈتلۈق جازىدىكى «قىز ۋە گۈزەللىك» ناملىق ماي بوياق رەسىم ... لىڭشىپ، تەۋرىنىپ ئايلىنىپ گويا نىجاتنى مەنسىتمەي مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. رەنا بولسا ئىنتايىن خۇشال ئىدى. بەختىيارلىق ھېسسى يۈزلىرىگە تېپىپ گۈلدەك قىزىل ھۆسنىنى تېخىمۇ نۇرلاندۇرۇۋەتكەنىدى، شۇ تۇرقىدا ئۇ ۋېناستىنمۇ گۈزەل، ئۇلۇغۋار كۆرۈنەتتى.

نىجات چەت ئەلنىڭ بولۇپمۇ ئەنگلىيە، فرانسىيە يازغۇچىلىرىنىڭ پوۋېست، رومانلىرىنى ئوقۇغان، كىنو، تېلېۋىزىيە فىلىملىرىنى كۆرگەن، ئاقسۆڭەكلەرنىڭ داچىلىرى ...

قايسى بىر كېنەزنىڭ بالاغەتكە يەتكەن ئارزۇلۇق قىزى، ئېرى ئۆلۈپ ياشلا تۇل قالغان بولسىمۇ مۇھەببىتى يەنىلا جۇش ئۇرۇپ تۇرغان گىراف خانىم، مىلليونېر ئېرىنىڭ ھېسابسىز مال - دۇنياسىنى بۇزۇپ چېچىۋاتقان شەھۋەتپەرەس ماركىز خانىم، ئاشنىسى بىلەن بىر پەيتۇندا ئولتۇرۇپ ئوپېراغا كېتىۋاتقان ۋىكۇنت ئايال، ئېرىدىن كۆڭلى سوۋۇپ ئاجرىشىپ كەتكەن، يېڭى تونۇشقان يىگىتنىڭ مۇھەببىتىگە نائىل بولۇش ئۈچۈن ئۇلى ھۇجرىسىغا سولىۋېلىپ ئۆزىنىڭ جەلبكار قامىتى بىلەن ئايدەك گۈزەل رۇخسارىنى كوز - كوز قىلىپ ئەركىلەۋاتقان، نازلىنىۋاتقان بارۇن خانىم... ئۇلارنىڭ ئەيش - ئىشرەتلىك تۇرمۇشى، تۈگىمەس مال - دۇنياسى، ئالتۇن - كۈمۈشلىرى ...

ئالتۇن! ئالتۇن قازان! ... ئىچىدە لىق تىللا! ...

نىجات خۇددى ئېغىر ئۇيقۇدا يامان چۈش كۆرۈپ ئۆندەرەپ ئويغىنىپ كەتكەن ئادەمدەك چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— رەنا، ناھىيىمىزدە بىر ئالتۇن قازان يوقالغان، ئىچىدە لىق تىللا، ئالتۇن باركەنمىش، سىز ئاڭلىغانمۇ؟

پېشانىسىدىكى بۇدۇرە چاچلىرىنى ئويناپ ئولتۇرغان رەنا ئالدىرىماي ئورنىدىن تۇردى، كېلىپ نىجاتنىڭ بويىنغا گىرە سالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى بەقەمدەك قىزىرىپ كەتكەن بولۇپ، قاپقارا قارىچۇقلىرىدا مۇھەببەت ۋىسالىغا بولغان چەكسىز ئىنتىزارلىق تۇيغۇسى ئەكس ئېتەتتى.

— ئاستىراق سۆزلەڭ، نېمە ئۇ ئالتۇن - پالتۇن، قازان - پازان دېگەن؟ جۆيلىۋاتامسىز يا؟ ھاراق تەسىر قىپتۇ - دە، ئادەم مەست بولغاندا خىيالىغا كەلگەننى دەيدۇ، دېگەن گەپ راستكەن - دە.

نىجات مەست بولمىغانىدى، ئەكسىچە ھاراق ئۇنىڭ سەزگۈرلۈكىنى كۈچەيتىپ ناھايىتى ھوشيار قىلىۋەتكەنىدى، ئۇنىڭ قەلب ئەينىكىدە رەنامۇ، ھۇجرىمۇ، پۈتۈن بىنامۇ ئالتۇن قازانغا ئوخشاپ كۆرۈنمەكتە ئىدى.

— سىزگە ئىشەنگەنلىكىم ئۈچۈن جىق گەپنى قىلىمەن، — رەنا نىجاتنى جايىغا ئولتۇرغۇزدى، ئۆزىمۇ ئۇنىڭغا چاپلىشىپ دېگۈدەك ئولتۇردى، — بىزدە ئالتۇن دېگەن نەرسە بار، ئانامنىڭ بوۋىسى ئەنجانلىق سودىگەركەنمىش، ئانامنىڭ دادىسىمۇ قەشقەردە ئەتتارلىق دۇكىنى ئاچقانىكەن، 1956 - يىلى خوتۇن - بالىلىرىنى تاشلاپ ئەنجانغا كېتىپتىكەن، بىلسىڭىز مەن يېرىم ئۇيغۇر، يېرىم ئۆزبېك، ئاشۇ بوۋىلىرىمدىن قالغان مىراس، ئۆي - جاي، دۇكان، ئېرىغ ماللارنىڭ ئانامغا تەئەللۇق قىسمى بىلەن مۇشۇنچىلىك تۇرمۇش كۆچۈرمىسەك ھاكىم دادام بىزنى باقالامتى؟ — ھا ... ھا ... ھا ... رەنا كۈلۈۋېتىپ بېشىنى نىجاتنىڭ دولىسىغا قويۇۋالدى، — سىزگە ئالتۇن لازىم بولسا دەڭ جۇمۇ.

— ياق، رەنا ماڭا ئاشۇ ئاقباشخانىدىن تېپىلغان ئالتۇن قازان لازىم. ئۇ ئاسارەتىقە ئىدى، سىز ...

— ئېي ... ي، — رەنا نازلاندى، — مەست بولۇپ قالغىنىنى ...؟

رەنا ئەركىلەپ تۇرۇپ نىجاتنىڭ ئېڭىكىنى، بۇرنىنى چىمدىشقا باشلىدى، نىجات خاراموش قىياپەتتە ئولتۇراتتى، كۆڭلى ئوچۇق، مېڭىسى سەگەك بولسىمۇ ئۆزىنى قاتتىق مەست بولۇپ بىئاراملىقتا قالغاندەك كۆرسەتتى، لېكىن شۇنداقتىمۇ ھاراقنىڭ كۈچى

بارغانسېرى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى ئېزىپ، سېزىمىنى گاللاشتۇرۇۋاتاتتى، رەنا بوش ئاۋازدا پىچىرلاشقا باشلىدى:

— نىجات، ئاقباشخان سېپىلىنى كولاپ، قېزىپ ساپال قاچا، ساپال كوزا، كۆپ دېگەندەك نەرسىلەرنى تاپقان يەردە، ئالتۇن قاچا، ئالتۇن كوزا، ئالتۇن قازان دېگەننىمۇ تاپقانسىز، يوقاتسىڭىزمۇ ئۆزىڭىز يوقاتقانسىز، يوقاپ كەتتى دەپ قويۇپ ئۆزىڭىز سېتىپ خەجلىدىڭىزمۇ تېخى؟ ها ... ها ... ها ... كىم بىلىدۇ ئۇ ئىشلارنى، نىجات چاقچاق قىلدىم.

نىجاتنىڭ مېڭىسى ۋاقىدە يېرىلىپ كەتكەندەك هالغا كەلگەنىدى، بىراق ئۇ يەنىلا ئۆزىنى بېسىۋېلىشقا تىرىشتى، رەنا هامان ئەركىلەپ، نازلىنىپ تۇرۇپ سۆزلەيتتى.

— قاراڭ، ئىككىمىز توي قىلساق قازىنىمىزمۇ، چۆمۈچىمىزمۇ ئالتۇندىن بولىدۇ، يەنى ... ئېي ... ي ... مۇهەببەت دېگەن ... جېنىم نىجات مېنى گەپكە سالماڭ، سۆيۈڭا، ئاھ... سىز - زە ... !

نىجات رەنانى بوش ئىتتەردى، ئۇنىڭ بېشى پىچاق تىققاندەك قاتتىق ئاغرىۋاتاتتى، نېرۋىلىرىنىڭ ئىشلەش ئىقتىدارى بارغانسېرى ئاجىزلىشىۋاتاتتى، خىيالى بىلەن ئەقلى چىگىشلىشىپ - ئارىلىشىپ كەتتى.

— ئا ... ئارام ئېلىڭ، رەنا ... مەن ... — نىجات ئورنىدىن تۇردى.

— قېنى مەرهەمەت! — تېرىككەنلىكتىن رەنانىڭ ئاۋازى زەردىلىك هەم چىڭقتى، — كەتكىنىڭىزنى بىر كۆرەي.

— ئۆزىڭىزنى ئاياڭ رەنا، — نىجات ئىشىك تەرەپكە ماڭدى.

— هەددىڭىزدىن ئاشماڭ! — رەنا سەنتۈرۈلۈپ كېلىپ نىجاتنىڭ قوللىرىغا ئېسىلدى ۋە ئۇنى كارىۋات تەرەپكە تارتتى، — ئۆيدىكىلەردىن ئېھتىيات قىلغانسېرى چىڭ ئاۋازدا سۆز سۆزلەيسىز، ئولتۇرۇڭ.

نىجات كارىۋاتنىڭ لېۋىگە ئولتۇرۇۋىدى، شۇئان رەنا ئۇنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئاتتى.

— هەرقانداق ئەر بوۋاقلىغىدەك پەيتتە سىزدەك بېزىرىپ، قورقۇپ، تۇگۇلۇپ تۇرمايدۇ، يىگىت دېگەندىچۇ، يولۋاستەك ئېتىلىپ تۇرىدىغان جۈرئەت بولۇشى كېرەك، — رەنا سۆزلەۋېتىپ نىجاتنى سۆيدى، نىجات ئەمدى رەسمىي مەست بولغانىدى، — يىگىتتە جۈرئەت بولسىلا هەرقانداق چىشى مەخلۇق باش ئەگمەي قالمايدۇ، سىزمۇ يىگىتقۇ، يولۋاستەك بولۇڭ!

ئېڭىكىنى ئىككى ئالقىنى ئارىسىغا ئېلىپ، جەينىكىنى شىرەگە تىرەپ ئولتۇرغان نىجات كۆزلىرىنى بىر نۇقتىغا تىككىنىچە خىيال سۈرەتتى. هەر كۈنى مۇشۇ هال، مۇشۇ ئادەت ... ئۇنىڭ قولى ئىشقا بارمايتتى، قويغان - تۇتقىنىنى بىلمەيتتى، ئىشتىهاسىمۇ تۇتۇلۇپ كۆڭلى هېچنېمە تارتمايتتى، پىلاندىكى ماتېرىياللارنى ئالىدىغان قاچان يېزىپ بولغان، يېڭىدىن يېزىشقا تېگىشلىك خاتىرىلەر - ماقالىلەر ئۇچۇن تۇپلانغان ئاسار ئەتىقىلەر، ئۆگىنىدىغان كىتابلار ... ئۆز جايىدا توپا بېسىپ تۇراتتى. يۇرۇقتۇملۇق، بىئاراملىق، بىئاراملىق، ئۇنى هەممە نەرسىدىن بەزدۈرۈۋاتاتتى.

(داۋامى كېيىنكى ساندا)

مەسئۇل مۇهەررىر ئارسلان

گۈلىستاندىن گۈلدەستە

www.uyghurkitap.com

نۇرمۇھەممەت سايىم

ھېلىمۇ ئېسىمدە

(نەسىر)

سەبىي قەلبىمدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغان ئاشۇ ئىش زادى ئېسىمدىن كەتمەيدۇ. يەتتە-سەككىز ياشلارغا كىرىپ قالغان چاغلىرىم ئىدى. بىر كۈنى دادام بامدات نامىزىدىن قايتىپ كەلدى. ئۇ بۈگۈن نېمىشقىدۇر خۇش خۇي كۆرۈنەتتى، ئۇ تولا ياماق چۈشۈپ ئېغىرلىشىپ كەتكەن كەشنى بىر بۇلۇڭغا قويدى-دە، سۇپىغا چىقىپ جايلىشىپ ئولتۇردى، ئاپام ئۇنىڭغا قاتتىق-قۇرۇق نان دۇملەپ قويۇلغان ھىجىرنى سۇندى. دادام چېيىنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، ساقىلىنى سىلاپ تۇرۇپ بىر كېكەردى-دە، «خۇدا، بەرگەن كۈنۈڭگە شۈكرى» دەپ دۇئا قىلدى، ئاندىن ئۆينىڭ تورۇسىغا قاراپ قويۇپ سۆزلەشكە باشلىدى:

— خوتۇن، ئەكبەرنىڭ پېشانىسى ئوچۇق، بۇ بالىنى ئوقۇتايلى، ئوقۇمىغانىڭ دىلى قاراڭغۇ، بالا ئوبدان ئوقۇسا، بىزگە يان تاياق بولىدۇ، ئائىلىمىزنىڭ بايلىقى مۇشۇ بالا ئەمەسمۇ.

تەھرىردىن: ئۆتكەن يىل 9 - ئايدا تەھرىر بۆلۈمىمىز بورتالا ئوبلاستلىق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى بىلەن بىرلىشىپ، بورتالا شەھىرىدە يېزىقچىلىق كۇرسى ئاچقانىدى. بىز تۆۋەندە شۇ كۇرسقا قاتناشقان بىر قىسىم كۇرسانتلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئېلان قىلدۇق. گەرچە بۇ ئەسەرلەرنىڭ سەۋىيىسى بەك يۇقىرى بولمىسىمۇ، بىز ئۇنىڭدىن بورتالا ئوبلاستىدا بىر ئەدەبىيات قوشۇنىنىڭ بارلىققا كېلىۋاتقانلىقىنى، ئەدەبىي ئىجادىيەتنىڭ گۈللىنىشكە يۈزلەنگەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز. بىزنىڭ بۇ ئەسەرلەرنى ئېلان قىلىشتىن مەقسىتىمىز بورتالا ئوبلاستىدىكى ھەر مىللەت ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرىنى قوللاش، ئۇلارنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت قىزغىنلىقىغا ئىلھام بېرىش، شۇ ئارقىلىق ئەدەبىي ئىجادىيەتنى ئورتاق گۈللەندۈرۈشتىن ئىبارەت.

دادامنىڭ بۇ سۆزلىرى كۆڭلۈمنى كۆتۈرۈپ، ئىلىم-مەرىپەتكە بولغان ئىشتىياقىمنى ئاشۇردى. مېنىڭ خۇشاللىقىم گۆدەك قەلبىمگە سىغمايتتى. قەھرىتان قىش كۈنلىرىدە جاڭگالدىن ئوتۇن يۈدۈپ كەلگەن بىچارە دادامنىڭ بوينىغا ئېسىلىۋېلىپ، «دادا-مەكتەپكە قاچان بارىمەن؟» دەپ قايتا-قايتا سورايتتىم.

ئاخىرى دادام مېنى قولۇمدىن يېتىلەپ مەكتەپكە ئاپىرىپ بەردى ۋە ئىنسابەتغا دۇئا قىلدى.

مەن شۇنىڭدىن كېيىن ئۈمىد بىلەن ئوقۇشقا باشلىدىم، سەبىي قەلبىمگە بىلىم ئۇرۇقى چېچىلىپ، دىلىم يورۇشقا باشلىغاندا، مېھرىبان ئانام ئالەمدىن ئۆتتى. ئادەمنىڭ دېمى سىقىلىدىغان كونا ئىككى ئېغىز ئۆيدە دادام بىلەن ئىككىمىز ھايات كۆچۈرۈشكە باشلىدۇق. تۇرمۇشىمىز غۇربەتچىلىكتە ئۆتەتتى، ئۇچىمىزغا تاپساق، قورساققا يوق ئىدى. دادام بىچارە قىش كۈنلىرى بوۋامدىن مىراس قالغان بىر كونا مىلتىقى بىلەن ئۆردەك، توشقان ئېتىپ كېلەتتى، ياز كۈنلىرى دادامنىڭ كۈنى ئۈچ مو يەردىكى زىرائەت بىلەنلا ئۆتەتتى. ھەممىلا يەرنى ئازاب-كۈلپەت قاپلىغان ئۇ كۈنلەردە كەمبەغەللەرگە كۈن كۆچۈرۈش تولىمۇ تەس ئىدى. بىچارە دادام بارغانسېرى مىسكىن، كەمسۆز بولۇپ كەتتى، ئۇ ھەر كۈنى ئېتىزدىن يانغاندا:

ئانا يۇرتۇم ئۆزى يايلاق، يايلىسامۇ يايلايتتىم،
ئەجەبمۇ يايلىيالمادىم. دەردكە پايلىيالمادىم...

دېگەن ناخشىنى ئېيتىپ قورسىقىنى بوشىتاتتى... ئېغىر تۇرمۇش، يوقسىزلىق دادامنىمۇ بىمەھەل ھالىدىن كەتكۈزدى. مەن چىشىمنى چىشلەپ ئوقۇۋاتقان سېرىقتال مەزگىلدە دادام تۇيۇقسىز ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى ۋە ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي ئالەمدىن ئۆتتى. خۇددى يومران مايسىدەك ئۆسۈۋاتقان ئۆسمۈرلۈك ھاياتىم پاناھسىز قالدى. يۈرىكىمنى قايغۇ-ھەسرەت قاپلىدى، يىغلىدىم، قاقشىدىم، نالە قىلدىم، ئۇرۇلۇپ-سوقۇلۇپ يۈرۈپ، بوران-چاپقۇنلار ئىچىدە چوڭ بولدۇم، مۇساپىرلىق، يېتىملىك سەبىي قەلبىمگە باتۇرلۇق ئۇرۇقىنى چاچتى، رەھمەتلىك دادامنىڭ روھىنى بولسىمۇ خۇش قىلاي دەپ، دارىلتامدا تىرىشىپ-تىرمىشىپ ئوقۇپ ئاخىرى ئوقۇتقۇچى بولدۇم.

قارا بۇلۇتلار تارقاپ، تاڭ قۇياشى پارلىدى، يوقسۇللارنىڭ قەددى كۆتۈرۈلۈپ، بەختى كۈلدى. يېڭى دەۋر ماڭا بەختلىك تۇرمۇش ئاتا قىلدى، ئىستىقبالىمنى يورۇتتى. بۇ ئەركىن، بەختىيار كۈنلەردە، ئۆتمۈشنىڭ كارتىنىسى كۆز ئالدىمدىن زادىلا كەتمەيدۇ. مەن ئۇ كۈنلەرنى قانداقمۇ ئېسىمدىن چىقىراي؟! «ئۆتمۈشنى ئۇنتۇش — خائىنلىق». ئۆتمۈشنى ھەر ئەسلىسەم بۇ يېڭى زامانغا مۇھەببىتىم شۇنچە ئاشىدۇ، ئۆزۈمنى بەقۇۋۋەت سېزىمەن، ئالغا قاراپ دۇلدۇلدەك چاپقۇم، گۈزەل كەلگۈسنى بۇلبۇلدەك كۈيلىگۈم كېلىدۇ...

www.uyghurkitap.com

ئابدۇغېنى خۇدابەردى

«بىز سۇدا ئېرىپ كېتمىدىغان شېكەر ئەمەس»

(ئەسلىمە)

ئەخمەتجان قاسىمى 1947 ـ يىلى ئارشاڭدا تۇرغانىدى. ئۇ شۇ چاغلاردا يېزا ـ قىشلاقلارغا تەزدە پىيادە، بەزدە ئاتلىق بېرىپ دېھقان، چارۋىچىلار بىلەن ئەھۋاللىشىپ تۇراتتى، خىزمەتلەرنى تەكشۈرەيتتى، دېھقان، چارۋىچىلارنىڭ ئەمەلدارلارنىڭ ئۈستىدىن قىلغان ئىنكاسلىرىغا قۇلاق ـ سالاتتى، ئۇلارنىڭ قىيىنچىلىقىنى ئىمكان قەدەر تېز ھەل قىلىپ بېرەتتى. ئەخمەتجان قاسىمى 7 ـ ئاينىڭ بىر كۈنى، ئارشاڭنىڭ شۇ چاغدىكى ھاكىمى بۆكە ئامبالغا بورا يايلىقىغا خىزمەت تەكشۈرۈشكە بارىدىغانلىقىنى ۋە ئامبالنىڭ ئەتە ئۆزى بىلەن بىللە يولغا چىقىشى لازىملىقىنى ئېيتتى. ئەخمەتجان قاسىمى ئەتىسى ئورنىدىن سەھەر تۇردى، ئۇ يېغىۋاتقان يامغۇرغا قارىماي تىۋقايلىقتىكى چېدىردىن ھاكىم ئىدارىسىگە پىيادە مېڭىپ كەلدى. يەلكىلەنگەن ۋاقىت توشقان بولسىمۇ، ئامبال تېخى ئىدارىگە كەلمىگەنىدى، ئەخمەتجان قاسىمى خېلى ساقلىغان بولسىمۇ ئامبال يەنىلا كەلمىدى. ئۇ ئاخىرى ئىدارىنىڭ خىزمەتچىسىنى ئامبالنى چاقىرىشقا ئەۋەتىپ، ئۆزى قوتاندىكى ئاتنى ئەپچىقىپ ئىگەرلىگىلى تۇردى.

ھېچ ئىشتىن بىخەۋەر كىشىدەك تۆت قەۋەت كۆرپە ئۈستىدە تەرلەپ ـ تەپچىپ ئولتۇرغان ئامبال خىزمەتچىدىن ئەخمەتجان قاسىمىنىڭ ئۆزىنى چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئۇقۇپ، سەل ـ پەل ئۆڭگەندەك بولدى ـ دە، ئورنىدىن ئاران قوزغىلىپ، تالاغا ماڭدى. سىرتتا يامغۇر يېغىۋاتقىنىنى كۆرۈپ، ئەرۋاھى ئۇچتى. پېشانىسى ئاپتاپ كۆرمىگەن، جاپادىن ئۆلگۈدەك قورقىدىغان بۇ ئامبالنىڭ بېشىغا شۇ تاپتا ئېغىر غەم چۈشكەنىدى. ئامبال ھەرقانچە قىلغان بىلەن ئەخمەتجان قاسىمىدىن تەپ تارتاتتى، ئۇ «مۇشۇ يامغۇردا يولغا چىقمىغىدۇق، تېخى» دەپ ئەنسىرىگەن ھالدا خىزمەتچىنىڭ ياردىمى بىلەن ئىگەرلەنگەن ئاتقا مىندى. ئامبال ھاكىم ئىدارىسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، ئەخمەتجان قاسىمى ئىگەرلەنگەن ئاتنى تۇتۇپ، يولغا چىقىشقا ھازىرلىنىپ تۇراتتى. ئۆزىنى خېلىلا سۆزمەن ھېسابلايدىغان ئامبال ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرغان رەھبەرنىڭ ئالدىدا ئوڭايسىزلىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، گەپنى چاقچاققا بۇراپ:

— رەئىس ئەپەندى، كەچۈرۈڭ، سىزنى ساقلىتىپ قويدۇم، «سەھەرنىڭ سەھىرى بېشىن» دېگەندەك، ئارشاڭنىڭ ئەتىگىنى مۇشۇ دەڭا، — دېدى يالغان كۈلۈپ تۇرۇپ.

رەئىس ئامبالغا دەرھاللا جاۋاب قايتۇرۇپ:

— ئامبال ئەپەندى، كۈن چىقمىسىلا تاڭ ئاتمىغان بولمايدۇ. ھازىر چوپانلارنىڭ قويلىرى يايلاقتا بىر تويۇپ بولدى، دېھقان، چارۋىچىلارغا تاڭ ئاتقىلى نەۋاق؛ بىكار يەلەت كىشىلەرگە ئەمدى تاڭ ئېتىۋاتىدۇ. سىزنى ئۇلارغا ئوخشاتقىلى بولامدۇ؟! پۈتكۈل بىر ناھىيىدىكى نەچچە مىڭلىغان كىشىنىڭ ھايات ـ ماماتى سىزگە باغلىق، زىممىڭىزدىكى مەسئۇلىيەت ئېغىر، بىلىسىڭىز ئارشاڭنىڭ بۇ ئېگىز تاغلىرى سىزنىڭ يەلكىڭىزدە. سىز بۇنى ھېس قىلىشىڭىز كېرەك. ۋاقىت بىزگە ئالتۇندىن قىممەت، يۈرۈڭ، قالغان گەپنى يول

ئۇستىدە قىلىشايلى، — دېدى - دە، سەكرەپلا ئاتقا مىنىپ يولغا چۈشتى. ئامبال رەئىسكە يېلىنىپ:

— رەئىس ئەپەندى، يامغۇر يېغىۋاتىدىغۇ، يامغۇر توختىغاندا ياكى باشقا بىر كۈنى بارساقمۇ بولىدىغۇ؟ — دېدى. ئەخمەتجان قاسىمى دەرھال ئارقىغا بۇرۇلدى - دە، ئەپتى بەشىرىسىدىن بوشاڭلىق يېغىپ تۇرغان ئامبالغا قاراپ جىددىي تەلەپپۇزدا:

— ئامبال ئەپەندى، يامغۇر ياغسا نېمە بوپتۇ؟ يامغۇردا خىزمەت ئىشلىگىلى بولمامدىكەن؟ دېھقانلار، چوپانلار قار - مۇزغا قارىماي ئىشلەۋېرىدىغۇ؟ بىز خەلقنىڭ چاكىرى، بىزمۇ ئىشلىشىمىز، بەلكى ئۇلاردىن ئارتۇقراق ئىشلىشىمىز كېرەك. يامغۇردىن قورقۇپ قارارىمىزدىن يانساق، ئۇ ھالدا قانداق ئادەم بولۇپ قالىمىز؟ بىز يامغۇردا ئېرىپ كېتىدىغان شېكەر ئەمەسمىز - دە. خىزمەتنى ھەرگىزمۇ كېچىكتۈرۈشكە بولمايدۇ، ھازىر يېزا - قىشلاقلاردا شۇنچە نۇرغۇن ئىشلار بىزنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ، بۇنى كېچىكتۈرۈپ قاچان ئىشلەيمىز؟ بىز دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ كۈتكەن يېرىدىن چىقالامدۇق - يوق؟ — دېدى - دە، سۆزنى ئۈزۈپ ئاتنىڭ بېشىنى يايلاققا بۇراپ، يۈرۈپ كەتتى. ئامبالمۇ نائىلاج يولغا راۋان بولدى.

ئابدۇۋەلى ھۆسەيىن

ئۈزۈشمىسلىق

(ھېكايە)

تومۇزنىڭ پىژغىرىم ئاپتىپىدىن قېچىپ قاراڭغۇلانغان ئۆيدە سالقىنداپ ياتقان ئايشەمبۈۋى ھېلى ھويلىغا كىرگەن بالىنىڭ كىمنىڭ ئۆيىدىكى چىللاققا ئېيتىپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئوچۇق ئاڭلىيالمىدى - دە، چايخانىدا ئويناۋاتقان كىچىك قىزىدىن سورىدى:

— ھازىر كىرگەن بالا داۋۇت بۇجاڭنىڭ ئۆيىدىكى چىللاققا دېدىمۇ ياكى داۋۇت...

— ئاڭلىيالمىدىم.

قىزىنىڭ جاۋابى ئۇنى دىلغۇل قىلىپ قويدى. ئۇلار تۇرۇشلۇق مەھەللىنىڭ يۇقىرى تەرىپىدە داۋۇت ئىسىملىك ئىككى كىشى بولۇپ، بىرسى شەھەرلىك پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى داۋۇت، يەنە بىرسى شەھەرلىك ياغاچچىلىق كارخانىسىدىكى ياغاچچى داۋۇت ئىدى.

ئايشەمبۈۋى بۇ ئىككى داۋۇتنىڭ ئۆيىگە بېرىپ باقمىغان، پەقەت ئۇلارنىڭ ئاياللىرى بىلەن بىرنەچچە قېتىم ھەمداستىخان بولغانىدى. ئايشەمبۈۋى ئادەتتە ئۆزى بىلمەيدىغان ئۆيدىكى چىللاققا بارمايتتى، بىراق بۇ يىل ئوتتۇرا تېخنىكومنى پۈتتۈرىدىغان ئوغلى قۇددۇسقا شەھەر ئىچىدىن ئوبدانراق خىزمەت ئورنى تېپىش ئۈچۈن، داۋۇت بۇجاڭنىڭ ئۆيىگە ئازراق «ئادىمگەرچىلىك» قىلىپ قويمىسا بولمايتتى. ئايشەمبۈۋى بۇنى خېلى بۇرۇنلا ئويلاشقا باشلىغان، ئەمما، سەۋەبسىز بىر نەرسە قىلاي دېسە تېخى، قىلماي دېسە تېخى، شۇڭا ئارىسالدا بولۇپ يۈرگەنىدى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئىشى ئوڭغا تارتقانىدى. قايسى كۈنى كىشىلەر داۋۇت بۇجاڭنىڭ بۇ يىل تالاغا چىقىرىدىغان قىزى بار ئىكەن دېيىشىۋاتاتتى، بۈگۈنكىسى بەلكىم ئاشۇ

قىزنىڭ چىللىقى بولسا كېرەك.

ئايشەمبۇۋى مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، داۋۇت بوجاڭنىڭ گېلىنى غاچچىدىلا مايلىشىۋېتىدۇ - دە، ئوغلىنىڭ ئىشى ئۈچۈن يول ھازىرلاپ قويىدۇ. ئۇ مۇشۇلارنى ئويلىغانسېرى تېتىكلىشىپ، دەرھال چوڭ ساندۇقنى ئېچىپ سوۋېتتىكى تاغىسى ئەۋەتكەن بىر كىيىملىك ئېسىل ئەتلەسنى ئالدى. ئاندىن ياسىنىپ بولۇپ بىر پىيالە چاي ئىچەي دەپ تۇرۇۋېدى، ئاڭغىچە قوشنا ئاياللار توۋلاپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كىمنىڭ ئۆيىدىكى چىللاق ئىكەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈشكە ئۈلگۈرمەيلا، ئاياللارنىڭ توپىغا قېتىلىپ كەتتى.

ئايشەم بۇۋى شېرىن خىياللار بىلەن كۆزلىگەن مەنزىلگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى ئۇقمايلا قالدى.

— كېلىشسىلە مېھمانلار، كېلىشسىلە.

يوغان كۆك دەرۋازىدىن داۋۇت بوجاڭنىڭ سۆلەتلىك ئايالى سائادەتخان ئەمەس، بەلكى داۋۇت ياغاچچىنىڭ پاكار ئايالى ئايىمنىساخان چىقىپ كېلىۋاتاتتى، بۇنى كۆرۈپ ئايشەم بۇۋىنىڭ چىرايى بۆلەكچىلا ئۆزگىرىپ كەتتى...

توختاش نىيازى

قىيا تاش ۋە تاغ

قىيا تاش

سوزۇلغان شۇنچە ئۇزۇن تاغلار ئارا
كۆك سۆيۈپ تۇرار مەزمۇت بىر قىياتاش.
ئەپتىدىن جىلۋىلىنەر قەيسەر، مەردلىك،
ئۇ گويا ئۇلۇغ سەردار، تاغلارغا باش.

ئوخشايدۇ بىر سىياقى پەھلىۋانغا،
تۇرغاندەك كۆرۈنىدۇ ئېلىپ ئارام.
ئەزەلدىن ئۇنىڭ قەددى پۈكۈلمىگەن،
پۈكۈلمەس چىقسا يەنە قانچە بوران.

تاغ

تاغ
گويا شەمشەر،
بىسلىرىنى
كۈچلۈك بوران
بىلەپ تۇرىدۇ.
تاغ
گويا تۈۋرۈك،
ئۇ ئاسماننى
يەلكىسىدە تىرەپ تۇرىدۇ.

ئەھەتجان مەخسۇم

تامچىلار

دەيدىغىنىم شۇ...

لەھەت ئىچرە
مۇنكىر - نۆكىرلەر
بوغۇپ گېلىمدىن،
«رەببىڭ كىم؟» دەپ
سورىسا ئەگەر:
تېڭىرقىماستىن
دەيدىغىنىم شۇ:
ياراتقۇچىم مېنىڭ ئانا يەر.

غايە

ئۇكۇمدا
خانتەڭرىگە
مانان ئىچرە قارايمەن.
چۈشلىرىمدە
باغاشلايمەن،
يۈدۈپ يۈرۈپ
ھارمايمەن.

كۆمۈر ۋە ئوتۇن

كۆمۈر ۋە ئوتۇن
ياندى ئوت بولۇپ،
ئوچاقتىمۇ،
خومداندىمۇ،
هارارىتىن بېغىشلاپ ئەلگە.
ئايلاندى جىسمى
سۇر رەڭ تۇتۇنگە.
مىننەت قىلمىدى،
ساڭا يا ماڭا،
لەززەت بېغىشلاپ كەتتى هەممىگە.

غەيرەت ئابدۇراخمان

ئىككى شېئىر

بەخت تىلەش

بۇ ئالەم كەڭ دېگىنىز، ئىنسان بىر كېمە، بىلمەيسەن ئالدىڭغا يولۇقار نېمە؟!
هاياتلىق ئىنسانغا سىرلىق مۇ ئەمما. ئۈمىدىڭ چولپىنى ئۆچمىسۇن ئەما.

كۆكرەكلەردە بىر جۈپ يۈرەك سوقار بىتىنىم

تۇنجى ۋىسال شارابىنى ئىچكەندە قېنىپ،
كۆكرەكلەردە بىر جۈپ يۈرەك سوقار بىتىنىم.
قارىغاندا كۆزلىرىڭگە يېنىپ ۋە يېنىپ،
قارىۋالدىڭ ئايىغىڭغا ئۈيىلىپ جېنىم،
كۆكرەكلەردە بىر جۈپ يۈرەك سوقار بىتىنىم.

نادان، بەڭباش بالىلىقنا بېرىپ خاتىمە،
يۈرىكىمنىڭ قەسرىگە كىردىڭ سەن بۆسۈپ.
بىلدىم شۇ چاغ ئازاب نېمە، مۇهەببەت نېمە،
ئىزتىراپنىڭ قۇچىقىدا ۋىسالىڭ كۈتۈپ،
يۈرىكىمنىڭ قەسرىگە كىردىڭ سەن بۆسۈپ.

ئۆتتى يىللار هەمراھ بولۇپ هىجران ۋە پىراق،
تۈنلەر بويى هەسرەت چېكىپ، ئۇيقۇدىن بىدار.
ئۈمىدىمنى ئۈزەلمىدىم سېنىڭدىن يىراق،
يوللىرىڭغا تىكىلدىم مەن سېغىنىپ نىگار،
تۈنلەر ئۆتتى هەسرەت چېكىپ، ئۇيقۇدىن بىدار.

كېچىلىرى سېغىنىپ مەن بولغاندا مەيۈس،
ۋىسالىڭنى خىيال قىلىپ بولدۇم زەبەردەس.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئۇغرىلاندى يۈرىكىم دەپ قىلمىدىم ئەپسۇس،
بولغاندىمۇ پاك ئەقىدەم بىقەدىر ئوت ـ خەس،
ۋىسالىڭنى خىيال قىلىپ بولدۇم زەبەردەس.

ئىزدىدىمەن ۋىسالىڭنى كۆكلەرگە يېقىپ،
چىقتىڭ ئاخىر يۇلتۇزلاردەك قىلىپ تەبەسسۇم.
مەنمۇ ئاچتىم قۇچىقىمنى (يېشىمنى ئېرتىپ)
ۋىسال ئىچرە قوۋاندۇق بىز سەبىي ۋە مەسۇم.
كەلدىڭ ئاخىر يۇلتۇزلاردەك قىلىپ تەبەسسۇم.

ۋۇجۇدىمىز، ئەقىدىمىز كەتتى چىرمىشىپ،
بولغاچقا بۇ سۆيگۈمىز پاك، چەكسىز بىباھا.
كۆزلىرىڭگە تىكىلىمەن يېنىپ ھەم يېنىپ،
قاناتلانغان ئوتلۇق ھېسلار كېزىدۇ ساما،
بولغاچقا بۇ سۆيگۈمىز پاك، چەكسىز بىباھا.

تۇرغۇن مىجىت

ياپراقلار بەرگىدە ئۇخلىغان شەبنەم

يىراقتىن ئويناقلاپ كەلدى شوخ شامال،
باشلىدى ئورماندا چېلىشنى رويال.
ياپراقلار بەرگىدە مۆگدىگەن شەبنەم،
قورقۇنچ ئىلكىدە تىترىدى غال ـ غال.
شامالار قىيغىتىپ ئۆتكەندە سوقۇپ،
تىترىدى ياپراقلار بۇزۇلۇپ ۋىسال.

شەبنەممۇ سىيرىلىپ چۈشتى تۇپراققا،
بولمىغاچ ياپراقتا ئۇخلاشقا ئامال.
يوقالدى ئورماندا مىنۇتلۇق سۆيگۈ،
ئورمانلار بولۇشتى سۇرگەندەك خىيال.
بىلىدىمكى يىلتىزسىز تۇرغان ھەر نەرسە،
ھاياتلىق جېڭىدە تاپماسكەن كامال.

بۇرغالى ئازاد

ئۆلدى دېمە سۆيگۈمنى ھەرگىز

ئۆلدى دېمە سۆيگۈمنى سەن يار،
مەن ئالدىڭدىن خىيالەن ئۆتسەم.
ئاغرىنىپتۇ مەندىن دېمىگىن،
گاھ كۆرۈنۈپ، گاھىدا يوتسەم.

تال چىۋىقنى مىنىپ ئات ئېتىپ،
يۈگۈرەيتتۇق بىز ئويمان ـ دۆڭلەردە.
تەشتەك ياساپ لاي بىلەن تىنماي،
تولدۇراتتۇق رەڭدار گۈللەردە.

بىز ئوينىغان شۇ سەبىي چاغلار،
مانا ئەمدى كەلمەسكە كەتتى.
چۈشلىرىمدە ئايان بولۇپ تۇ،
گۈلزارلىقتىن سېنى ئىزلەتتى.

بىراق، ھازىر قالساق ئۇچرىشىپ،
قوغلاشمايمىز نىچۈن، نە سەۋەب؟!
كۆزلىرىڭگە قارىدىم ئۇزاق،
سىرلىق بولۇپ تۇيۇلدۇڭ ئەجەب.

ئۇنتالمايمەن سېنى مەن جانان،
قەلبىم رىشتى باغلانغان ساڭا.
ئۆلدى دېمە سۆيگۈمنى ھەرگىز،
يىللار قەددىمنى پۈكسىمۇ يانا.

ئابدۇۋەلى ئىساق

ئارام ئال، دادا

سەھەر تۇرۇپ ئورنىڭدىن، دادا،
كەتمەن ئېلىپ كېتىسەن ئىشقا.
مەنمۇ ياردەم بېرەيچۇ دېسەم،
ئۇنىمايسەن، ئېيتقىن، نېمىشقا؟

ئويلامسەن يا بويۇمنى كۆرۈپ،
بىرەر ئىشقا يارىمايدۇ دەپ.

ئەجدادىمىز ئېيتقان ئەمەسمۇ،
بويدا ئەمەس، جاسارەتتە گەپ.

بولدى ئەمدى كەتمىنىڭنى قوي،
ئۆيدە يېتىپ ئارام ئالغىن سەن.
يېتەر بېقىپ چوڭ قىلغىنىڭمۇ،
قالغان ئىشنى قىلاي ئەمدى مەن.

غەيرەت كەنجىبەك

سەن ئېيتقان پەسىل كەلدى، ئەي نىگار

مەجنۇنتال بىخ ئۇرغان چاغدا، ئىككىمىز،
تونۇشقان شۇ تالنىڭ تۈۋىدە پىنھان.
سۆيگۈنىڭ دەشتىدە ئىدۇق لېكىن بىز،
چىن ۋىسال پەيتىگە بولمىغاچ ئىمكان.

بىز ھامان ۋاقىتقا باغلىدۇق ئىشەنچ،
شۇ ۋاقىت قوينىغا سىڭدى ئەقىدە.
ۋاقىتلار سۆيگۈدىن بەردى تەلىمات،
ياراتتۇق يالقۇنلۇق تالاي قەسىدە.

«چۆمۈمىز سۆيگۈنىڭ بەھرىگە قاچان؟»
دېسەم مەن ئالەمچە بەخت ئىلكىدە.
«ئالتۇندەك كۈز پەسلى» دېدىڭ ناز بىلەن،
مەجنۇنتال تۈۋىدە — ئايدىڭ كېچىدە.

سەن ئېيتقان شۇ پەسىل كەلدى، ئەي نىگار.
ئالتۇندەك قىممەتكە تولۇپ شۇ قەدەر.
بۇ ۋىسال پەيتىمىز (يوق ئاڭا ئىنكار)
سۆيگۈنىڭ قەنتىنى چاقايلى، دىلبەر!

ئابدۇغېنى ئوسمان

سەھەرلىقمەن

تېرىكمەيمەن سەھەرلىق دېسەڭ،
سەھەرلىقمەن، سەھرايىم گۈزەل.
بار گۈزەللىك ئۇندا مۇجەسسەم،
ئىشەنمىسەڭ بېرىپ كۆرۈپ كەل.

مەن تانمايمەن سۆيگەن دىياردىن،
سەھەرلىقمەن، سەھرادا ئۆزۈم.
يىراقلارغا كەتسەممۇ قالار،
شۇ سەھرادا يۈرىكىم، كۆزۈم.

مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

ئەركىن نۇر

ئەسىرلەر

دېڭىزچى ناخشىسى

ساما خۇددى تۇز قانات-قۇيرۇقلىرىنى كەرگەندەك كۈنلۈكىنى ئاستاغىنا يايدى...

بىخسىمان دېڭىز بورىنى يەلكەننى يالىڭاچ تېنىگە ئۇرىدى-دە، ئۆز ناخشىسىغا ئىسقىرتقىنىچە بېشى قايغان، پۇتى تايغان تەرەپكە يول ئالدى. بوۋاي كېمىسىنى باشقۇرالماي قالدى. چۈنكى كېمە گويا سايىدەك ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قالماي قوغلايتتى. بىراق ئاسمان-پەلەك كۆتۈرۈلگەن ھەيۋەت دولقۇنلار سېپى كېمىنىڭ ئالدىنى سېپىلدەك توسۇيتتى. بوۋاي تامام ھالسىزلانغان بولسىمۇ قۇرتتەك يۇمشاق، زەئىپ گەۋدىسىنى ھامان تىك تۇتۇپ، چۆكتۈرۈپ كەتمەكچى بولغاندەك زەرپ بىلەن كېمىگە ئۇرۇلۇۋاتقان دولقۇنلار بىلەن مۆردىشەتتى...

بوران بارغانسېرى زورايدى، تاشتەك قاتتىق تىغدەك قىرلىق تېنى يەلكەننى يىرتىپ تاشلىدى، ھايال ئۆتمەي ماچتىلارنىمۇ غاراسسىدە سۇندۇردى. كېمىنىڭ سۈرئىتى ئاستىلاپ قالدى. بوۋاي بىر ھازاغىچە «ئاھ، خۇدا، مەن ئالدىڭدا نېمە گۇناھ ئۆتكۈزگىنىم ئۈچۈن شۇنداق ئېغىر كۈنلەرگە مۇپتىلا قىلىسەن؟!» دېگىنىچە يۇم-يۇم يىغلاپ كەتتى. كۆپ يىغلاۋېرىپ ياشلىرى قۇرۇدى. بىر چاغدا ئۇ ئېسىنى يىغىپ ئەتراپقا نەزەر سالدى.

پايانسىز دېڭىز ئاسمىنىدا نە ئۈزۈۋاتقان ئاي، نە جىمىرلاۋاتقان يۇلتۇزلار، نە ئۇچۇۋاتقان قۇشلار، نە بىرەر ئارال، نە ماياك، ھېچ نەرسە، يېپيېلىپ ياتقان كېلەڭسىز كېچىدىن ئۆزگە ھېچنەرسە كۆرۈنمەيتتى.

بوۋاي بىردىن ئەقىل تاپقاندەك ئۆز-ئۆزىگە شىۋىرلىدى: ئۇ قىرغاقتا ئۆزىنىڭ تېزدىن يېتىپ بېرىشىنى زارىقىپ كۈتۈۋاتقان ئادىمى ياكى ئۆي-ماكانى، يۇرت-دىيارى بولمىغان، يەنە كېلىپ، ئۆزىنىڭ نەگە كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدىغان تەنھا بىر دېڭىز سەرگەردانى ئۈچۈن باش-ئايىغى يوق دېڭىزدا ئالدىراش ياكى نىشان تاللاش نە ھاجەت؟!

بوۋاي كېمىسىنى باشقۇرۇشتىن يالتىيىپ، پۈتۈنلەي دېڭىزنىڭ ئالقىنىغا قويۇۋەتتى.

ئەمدى بوۋاينىڭ ھاردۇقى بېسىلىپ، ماغدۇرى ئەسلىگە كېلىشكە باشلىغاندەك قىلاتتى. قىزىق، دولقۇنلارمۇ ئەمدى بەئەينى بوۋاينىڭ يۈرىكىدەك ئاجىز ۋە ھالسىزغىنە سوقماقتا ئىدى.

قىش قىسسىسى

بۇ شەھەرنىڭ قىش پەسلى خىيالىدەك ئۈزۈن.

قىش پەسلىدە، پۈتكۈل شەھەر بىر قەۋەت قېلىن قار - مۇز ئاستىدا شېرىن ئۇيقۇغا غەرق بولىدۇ.

مەن ھەر يىلى قىش كىرىشى بىلەن قار سەيلىسى قىلىشقا ئالدىرايمەن. يول بويىدىكى بىر - بىرىنى قارغا بېسىشىپ ياكى قار بوۋاي ياسىشىپ ئويناۋاتقان بالىلارغا مەسلىكىم كېلىدۇ. ئۇلار گەرچە سەبىي، گۆدەك بولسىمۇ، جۇت زەربىدىن قورقۇپ تۈگۈلۈۋالىدىغان مىشچان گۈللەرگە زادىلا ئوخشىمايدۇ. سوغۇقنىڭ ئۆتكۈر نەشتىرى ئۇلارغا كار قىلمايدىغاندەك، ئۇلارنىڭ جىسمى گويا قويۇچتىن پۈتۈلگەندەك بىلىنىدۇ. ئۇلار ھېچنەرسىگە پەرۋا قىلماي، ئەنە شۇنداق ئۆز ئويۇنلىرىغا بەنت بولۇشىدۇ.

دەم ئېلىش كۈنلىرى ئەمدىلا ئايىغى چىققان ئوغلۇمنى يېتىلەپ باغچىلارغا ئاپىرىمەن. باغچىدىكى شىر، يولۋاس، تۈلكە، ئادەم، چىنار، مەجنۇنتال، قورۇق تام، ئىشىك - دەرۋازا، ھەتتا باغچە دەرۋازىسى ئالدىدا قوللىرىغا نەيزە ئېلىپ تىك تۇرغان قاراۋۇللارمۇ مۇزدىن ياسالغان. بۇ نەرسىلەر كىرىستالدەك سۈزۈك، پارقىراق، قات - قېتىدىن يەتتە خىل رەڭ جۇلالىنىپ تۇرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ، ئۇلارنىڭ نېرىسىدىكى نەرسىلەر خۇددى نېپىز ئەينەك ئارقىسىدا تۇرغاندەك ئوچۇق كۆرۈنىدۇ.

بۇ مۇز دۇنياسىدىكى جانلىق - جانسىز مەۋجۇداتلار بىر - بىرىگە تامامەن ئوخشىمىسىمۇ ماھىيەتتىن ئوخشاش: ئۇلاردا ئىسسىق قاننىڭ مەۋجۇتلىنىشىگە ئەگىشىپ كۆكرەك قەپىسىگە گۈپۈلدەپ توختىماي ئۇرۇلۇپ تۇرىدىغان يۈرەك يوق!

ئادەمدە يۈرەك بولمىسا، ياشاش ئۈچۈنمۇ، ئۆلۈش ئۈچۈنمۇ ئازابلىنىشنى بىلمىسە، ئەلۋەتتە ئالەم قالتىس بىر جەننەتكە ئايلىنىدۇ. ئەمما بۇنىداق جەننەت كاردىن چىققان جەننەت، چۈنكى ئۇ ئادەمنى تېخىمۇ چوڭقۇر ئازاب پاتقىقىغا پاتۇرىدۇ. بىراق، باغچىدىكى ھايۋانات، ئادىمزات، جىن - شاياتۇنلار پاتقاقتا پېتىش تۈگەل، ھامان ئېگىز جايىدا مەغرۇرانە قەد كېرىپ تۇرىدۇ. ئەجەبلىنەرلىكى، ئۇلار باھارنىڭ تېززەك كېلىشىنى زارىقىپ كۈتىشىدۇ - يۇ، باھارنىڭ ئىللىق قوينىدا ئۆزلىرىنىڭ شۇررىدە ئېرىپ، ھاياتىنىڭ بى مەزگىل تۈگىشىدىن ئۆلگۈدەك قورقۇشىدۇ. لېكىن، بۇ يەرنىڭ قىش پەسلى خىيالدەك ئۇزۇن بولىدىغانلىقى ئۇلارنىڭ خىيالىغا كىرىپمۇ چىقمايدۇ.

مەن بەزى كۈنلىرى باغچىغا كىرگىنىمدە، ئۇ يەر - بۇ يەرلەردىكى گۈللەر ئىختىيارسىز دىققىتىمنى تارتىدۇ. ئېنىقكى، بۇ شاخ - شۇمبىلارغا رەڭگارەڭ قەغەزلەرنى چاپلاش ئارقىلىق ياسالغان قەغەز گۈللەر. بۇ گۈللەر سۈنئىي بولسىمۇ، ھەر ھالدا گۈل بولغىنى ئۈچۈن ئادەمگە باھار، بولۇپمۇ ياشلىق باھارنى ئەسلەتمەي قالمايدۇ.

ئېسىمدە قېلىشىچە، بىر چاغلاردا ياشلىق باھارى ئۇرغۇپ تۇرىدىغان بىرنەچچە ناتونۇش دوستلارغا چىن ئىخلاسىم بىلەن قول بەرگەنىدىم. ئۇ ۋاقىتتا، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا خەنجەر دەرەخلەر، قانلىق قىساس يالقۇنى، گۇمران قىلىش ۋە يېڭىدىن قۇرۇش دولقۇ-

www.uyghurkitap.com

نى جەۋلان قىلاتتى. مانا بۇلار ئەمدىلىكتە زىمىستاننىڭ سوغۇق چاڭگىلىدا قېتىپ قالدى. ھېلىقى دوستلارنىڭ ياشلىق باھارى بولسا ئاللىقاچان ئۇششۇك تېگىپ خازان بولدى.

مەن ھەر يىلى قىش كىردىشى بىلەن يانار تاغنى چۈشەيمەن. قېلىن قار ـ مۇز ئاستىدا شېرىن ئۇيقۇغا كەتكەن يانار تاغ بىردىن ئويغىنىدۇ: زېمىننىڭ ئەڭ چوڭقۇرىدا بېسىلىپ تۇنجۇققان ۋولقان ئاخىر پارتلايدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئالەم يېڭىچە تۈس ئالىدۇ.

ئەپسۇسكى، مەن ئويغىنىپ قارىسام، كۆرگىنىم يەنىلا قېلىن قار ـ مۇز بولىدۇ. مەن كېسىپ ئېيتىمەنكى، ئەتىيازغا ئۇلاشماق تەس، چۈنكى بۇ شەھەرنىڭ قىش پەسلى خىيالدەك ئۇزۇن.

ئەما

ئۆزىنىڭ ئىچكى ئاۋازىغىلا ئەگىشىدۇ. بۇ ئاۋاز ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى، قوللىرىدىن يېتىلەپ ئاڭا يول باشلايدۇ. شۇڭا ئۇ پىلىسراتتىنمۇ بىمالال ئۆتەلەيدۇ.

مەھەللىدىكى ھەر تۈپ گىياھ، ھەربىر ئۆي، ھەربىر هايۋان، ھەربىر تاش، ھەربىر ئادەم، ھەممە، ھەممىسى ئەمانى تونۇيدۇ، خۇددى ئۇمۇ ئۇلارنى تونۇغاندەك. لېكىن، ئۇ ئۆزىنىڭ بىچارە قىياپىتى بىلەن مەھەللىدىكىلەرنى ئالدايدىغان ئالۋاستى. ئۇنى بۇ ماكاندىن قوغلىۋېتىش كېرەك!

ئۇ، راستىنلا شەھەرگە قوغلاندى. ئۇ بۇ يەردە ساھىللىق يولىنى تۇتتى. ئەپسۇس، كىشىلەر ئۇنىڭغا تىلىگەنلىرىنى بېرىش تۈگەل ھاقارەت، دەشنام ۋە نەپرەت بېرەتتى. ئۇ، ئاخىر ئەسەبىيلىشىپ قاراقچى بولۇپ كەتتى، ئۇ ئەمدى موھتاج نەرسىلىرىنى كىشىلەرنىڭ قولىدىن مەجبۇرىي يۇلۇپ ئالاتتى.

ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ مەھبۇسقا ئايلىنىپ قالدى، تالاي يىللار زىندانغا قامالدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇ شۇنداق يەكۈنگە كەلدى: سەن ھەقىقەتنى تاپقىنىڭدا بۇ دۇنيادىن غايىب بولىسەن ... تەنھالىق روھىڭنى تېنىڭدىن سۇغۇرۇۋېلىپ، سېنى گىياھلارنىڭ يۈرەك سوقۇشىغا، تاغ ـ جىرالاردىكى بۇلاقلارنىڭ شىلدىرىغا، بىپايان سوكۇناتنىڭ شاۋقۇنىغا، چىلان رەڭ تۇپراقنىڭ ھەسرەتلىك تىنىقلىرىغا يۈزلەندۈرىدۇ. سەن ئۇلارغا سىرلىرىڭنى تۆكۈپ، قانغۇچە مۇڭدىشالايسەن.

ئۇ ئاخىر بىر كۈنى زىنداندىن چىقتى. ئۇنىڭ ئەڭ ئاۋۋال ئۇچراتقىنى، تار كوچىدا كېتىۋاتقان گەندە تۇشۇش ھارۋىسى بولدى. ئۇ ئۇچقاندەك بېرىپ ھارۋىنىڭ ئالدىنى توستى. ھارۋىدىكى ئېشەك ئۈركۈپ كەتتى ئەتىمالىم، ئارقىغا داجىدى. ھارۋىكەش ۋە باشقا يولۇچىلار ھېچ نەرسىنى چۈشىنەلمەي ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى.

ئۇ ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆرتىنىپ يىغلىدى ـ دە، ئېشەكنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ، يايلىسىنى، دۈمبىلىرىدىكى يېرىك موينلىرىنى يېنىش ـ يېنىش سىيلاشقا كىرىشتى. چۈنكى ئۇ ئۇزۇندىن بېرى ئانا تەبىئەتنى، تەبىئەتنىڭ ئىللىق قوينىنى سېغىنغان، سېغىنغاندىمۇ ئاجايىپ قاتتىق سېغىنغانىدى. ئۇنىڭچە بولغاندا، تەبىئەتتىكى جانلىقنىڭ بىرى بولغان ئۇ تىلسىز مەخلۇق ئادەملەرگە قارىغاندا ئۇنىڭ تىلىنى ئوبدانراق چۈشىنەتتى.

قارىغۇ چاشقان ئويۇنى

ئالدىمدا بىرسىنىڭ پايپاسلاپ كېتىۋاتقان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلىنىپ تۇردۇ. مەن ئۇنى تىنىمسىز قوغلايمەن. ئەگەر، مەن يېتىشىۋالغۇدەك بولسام ئۇ ئۆزىنى دەررۇ دالدىغا ئېلىۋالىدۇ ياكى سۈرئىتىنى تېخىمۇ تېزلىتىپ جېنىنىڭ بارىچە يۈگۈرۈشكە باشلايدۇ. شۇنداقتىمۇ، مېنىڭ قوغلاشقىنىم قوغلاشقان...

كۆزلىرىم مەھكەم تېڭىلغاچ، ئۇنى قوغلاۋېرىپ ئۆزۈمنىڭ نەلەرگە كېلىپ قالغىنىم ۋە كۈننىڭ قايسى ۋاق بولۇپ كەتكىنىنى بىلمەيمەن. ھەممە يەر مەن ئۈچۈن يوچۇن، ناتونۇش، تۇرۇپ ئۆزۈمنى جىرالىق يوللاردا، تۇرۇپ بۆككىدە ئورمانلىق ئارىسىدا كېتىۋاتقاندەك سېزىمەن. مەن تاملارغا ئۇسۇۋالغان، ئۆزۈم قوغلاۋاتقان كىشى ئورنىدا دەل - دەرەخلەرنى قۇچاقلاپ قالغان ۋە ياكى ئاللىقانداق بىر نەرسىلەرگە پۇتلىشىپ پاققىدە يىقىلىپ چۈشكەنلىرىمدە، كوچىدا ئويان - بۇيان ئۆتۈۋاتقانلار پاراقلاپ كۈلۈشىدۇ.

گاھىدا، سەللا ئېھتىياتسىزلىق قىلسام بۇلۇڭ - پۇشقاقلاردىكى يۇندىلارغا، ھەتتا نىجاسەتلەرگە كېچىپمۇ ئالىمەن. بۇ قوغلاشماق دەسلەپ مەن ئۈچۈن قانچىلىك قىزىقارلىق تۇيۇلسا، كېيىنچە شۇنچە زېرىكىشلىك، مەزىسىز بولۇپ تۇيۇلىدۇ. چۈنكى، ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇنى تۇتالماسلىقىم ماڭا ئەلەم قىلىدۇ. بىراق، ئويۇن دېگەن چىدىغانغا چىقارغان، ئوينايمەن دەپ كۆكرەك كېرىپ مەيدانغا چۈشكەن ئىكەنسەن، تۈگىگىچە چىداش كېرەك. چۈنكى، ھېچكىم ئۇتتۇرۇۋېتىشنى خالىمايدۇ - دە!

بۇلۇت پەرۋازى

تەڭرىنىڭ مەخپىيىتىنى ئاشكارىلاپ قويغىنىم ئۈچۈن يەتتە قات ئاسماندىن دوزاخقا تاشلاندىم. ئوتۇڭ پۈتۈم چورتتىدە سۆندى. ئەمدى جاھاننى كېزىش ماڭا قانداقمۇ نېسىپ بولسۇن؟ ۋادەرىخ، ئەزرائىل ھەممىنى يالماپ كېتىدىغان بولدى.

يىلان - چايانلار تۇشمۇ تۇشتىن سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ قان - يىلىكلىرىمنى شوراشقا كىرىشتى، مەن ھوشسىزلىنىشقا باشلىدىم. شۇنداقتىمۇ، ئەڭ ئاداققى قۇربىتىمنى يىغىپ ئەزرائىل خىرىس قىلىپ تۇرغان يىراقتىكى كىشىلەرگە ئابىھايات زەمزىمىنى يەتكۈزۈپ بېرىش ئىرادەمدىن قايتماي، سەپىرىمنى داۋام ئەتمەكچى بولدۇم. لېكىن سەكراتتا چۈشۈپ قالغان بىر كەمپىر ئاخىرەتلىكى ئۈچۈن بىرەر خاسىيەتلىك ئىش قىلىپ قويماقچى بولۇپ، مېنى — تەڭرىگە ئاسىيلىق قىلغان شاياتۇننى دوزاخ ئوتىدا تۈگەل كۆيمەي قالمىسۇن دەپ بىر قاپاق ماينى ئۈستىبېشىمغا چېچىۋەتتى. شۇ زامات ئوت چايقىلىپ - چايقىلىپ ئۆرلىگىدى - دە، مېنى چۆكتۈرۈۋەتتى.

— تەۋەررۈك ساددىلىق، خەير، ئانا! — دېدىم مەن يۇم - يۇم ياش تۆككىنىمچە ئۇنىڭ بىلەن ۋىدالىشىۋېتىپ.

دەرۋەقە، مېنىڭ جىسمىم بىر پەستىلا كۆيۈپ كۈلگە، روھىم بولسا غايەت زور بىر پارچە بۇلۇتقا ئايلاندى.

بۇلۇت، مېنىڭ كۆيگەن ئارمانلىرىمنى ئۆز باغرىدا ياشىنىتىپ ئېگىز كۆكتە گويا دېڭىزدىكى يەلكەندەك ئاستاغىنە ئۈزۈشكە، پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى.

رەزىللىك

مەن شاراب كۈچىدىن ھوشسىزلىنىپ ياتقاندا ئۆيۈمگە ئوغرى كىردى. ئۇنىڭغا پۇلمۇ، ئالتۇنمۇ، ئىش قىلىپ ھېچقانداق مال - دۇنيا لازىم بولمىسا كېرەك، روزىغارىمنىڭ بىرىگىمۇ كۆز قىرىنى سالمىدى. ئۇ، كۆزۈمگە كۆرسىتىپ تۇرۇپ مېنىڭ سەبىي قىزىمنى ئاياغ - ئاستى قىلدى. بۇ قىز، مېنىڭ يۈرىكىم، مېنىڭ روھىم ئىدى.

مەن ئەزەلدىنلا ئۇنى ئەتىۋارلاپ ئۆستۈرگەنىدىم، بىراق، ئۇ دەپسەندە قىلىندى، چەيلەندى. ئۇن گۈلنىڭ بىرىمۇ ئېچىلماي تۇرۇپ غۇنچىسى توزىدى. ئاھ، تەتۈر پەلەك!...

ئاچچىق ئەلەمدىن مەستلىكىم يېشىلدى. ھوشۇمنى يىغدىم، لېكىن ئۆي ئاللىبۇرۇن ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئىدى... قويۇق چاڭ - توزانلار ئاسمانغا خۇددى ئىستەك كۆتۈرۈلەتتى. ھېلىقى قىزىم ئۆينىڭ ھېچ يېرىدە كۆرۈنمەيتى. بىر ياقلارغا كېتىپ قالدىمىكىن ۋە ياكى تام بېسىۋېلىپ...؟

ئەتراپىم بارا - بارا سۈزۈلدى. شۇ چاغدا ئۆرۈلگەن ئۆگزە ئۈستىدىكى بىر تۈپ ياۋا گۈلگە كۆزۈم چۈشتى. بۇ گۈل تېخى ئەمدىلا سۈس ئېچىلىشقا باشلىغان بولۇپ، ئۆگزىنىڭ ئۆرۈلۈشى بىلەن تۈۋىدىنلا سۇنۇپ كەتكەنىدى. بۇ گۈل ئىختىيارسىز قىزىمنى ئەسلەتتى.

ئۇ، شامالنىڭ ئالقىنىدا جان تالىشىۋاتقاندەك بوش تىترەيتتى. بىر پەستىلا گۈلنىڭ رەڭگى تۈگەل ئۆچتى، ئىچىم سىيرىلدى. ئۇنى تەشتەككە كۆچۈرۈۋالماقچى بولدۇم. بىراق، تەشتەك يوق ئىدى. مەن ئەپچىللا بىر ئۇسۇلنى تاللىۋالدىم. يېرىمى ئۆرۈلۈپ چۈشكەن تامنىڭ يېرىقىغا ئۇنى سانجىپ قويدۇم. ئەجەب ئىش، گۈل ئۇ يەردە ياشىنىدى، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن تامغا چوڭقۇر يىلتىز تارتىپ يوغىناشقا ۋە باراقسان بولۇشقا باشلىدى. ئۇ، مۇشۇنداق يوغىناۋەرسە چىناردەك ئۆسۈپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى.

مەن ئۆيۈمنى رېمونت قىلىپ قايتىدىن ئۆي شەكلىگە كىرگۈزدۈم. گۈل كۈنسايىن تېز ئۆسمەكتە، زورايماقتا، ۋايىغا يەتمەكتە ئىدى. ئۇ ئۆسۈۋېرىپ ئۆيۈمگە پاتماي قالدى. مېنى غەم باستى. بىلەلمىدىم، گۈلنىڭ تېخىمۇ باراقسانلاپ ئۆسۈشى ئۈچۈن، گۈلنىڭ ئەركى ئۈچۈن ئۆز قولۇم بىلەن سالغان ئۆيىنى يەنە ئۆز قولۇم بىلەن ئۆرۈپ تاشلىشىم كېرەكمۇ ياكى ئۆيۈمنىڭ — بىردىن بىر پاناھلىق ماكانىمنىڭ ساقلىنىپ قېلىشى ئۈچۈن گۈلنى چۆرۈپ تاشلىشىم كېرەكمۇ؟!

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

ۋاڭ جۇڭمىڭ

ئىدراك بىلەن شېئىرىي ھېسسىيات بىرلەشتۈرۈلگەن شېئىرىي گۈزەللىك ئىجادىيىتى

—تۆمۈر داۋامەتنىڭ «يۇرتقا مۇھەببەت» دېگەن شېئىرلار توپلىمىغا باھا

شېئىر يېزىش بىرخىل گۈزەللىك ئىجاد قىلىش پائالىيىتى، شائىرلار ئىنساننىڭ گۈزەللىك يارىتىشتەك تەبىئىي خۇسۇسىيىتىگە ئاساسەن شېئىر ئىجاد قىلىپلا قالماي، ئىشتىن سىرتقى شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان نۇرغۇن كىشىلەرمۇ ئارقا-ئارقىدىن شېئىرىيەت مۇنبىرىگە قەدەم قويۇپ، كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرىدىغان نەتىجىلەرنى ياراتماقتا. بۇنىڭ ئىچىدە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى تۆمۈر داۋامەتنىڭ شېئىر ئىجادىيىتى ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىدۇ. يولداش تۆمۈر داۋامەت خىزمىتىنىڭ ئالدىراشلىقىغا قارىماي ۋاقىت چىقىرىپ شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللاندى. ئۇنىڭ شېئىرلىرى سان جەھەتتىن خېلى كۆپ بولۇپلا قالماي، تېخىمۇ مۇھىمى، ئىدىيىۋىلىك بىلەن بەدىئىيلىكنىڭ بىرلىكىدە ئوبدانلا يۇقىرى سەۋىيىگە يەتتى. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇبتا گۈزەل شېئىرىي ئىستىل شەكىللەندۈرگەن بولۇپ، مۇھىم ئىدىيىۋى قىممەت ۋە بەدىئىي قىممەتكە ئىگە. ئاپتورنىڭ 1989-يىلى 9-ئايدا شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان (سۇ تيەنخۇ تەرجىمە قىلغان) «يۇرتقا مۇھەببەت» دېگەن شېئىرلار توپلىمى ئۇنىڭ ئاز كەم 30 يىلدىن بۇيانقى ئىشتىن سىرتقى شېئىر ئىجادىيىتىنىڭ يىغىندىسى بولۇپ، ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى گەۋدىلەندۈرۈش بىلەن بىللە ئەدەبىي ئىجادىيەت داۋامىدا بېسىپ ئۆتكەن يولىنىمۇ نامايان قىلىپ بەردى.

ئېنگېلس 1844-يىلدىكى «ئىقتىسات-پەلسەپە قوليازمىلىرى» دە «ھايۋانلار ئۆزلىرى تەئەللۇق بولغان نەسلىنىڭ ئۆلچىمى ۋە ئېھتىياجى بويىچىلا بەرپا قىلىدۇ، ئىنسانلار بولسا ھەرقانداق بىر نەسلىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بېرىشنى بىلىپلا قالماي، بەلكى ئىچكى ئۆلچەمنى ھەممىلا يەردە ئوبيېكتقا قانداق تەتبىقلاشنى بىلىدۇ، شۇڭا ئىنسانلار ھەم گۈزەللىك قانۇنىيىتى بويىچە بەرپا قىلىدۇ» دېگەن. شائىرنىڭ شېئىر يېزىشى، شېئىرىي گۈزەللىك يارىتىشى ئادەمنىڭ «ئىچكى ئۆلچىمى»، گۈزەللىك قانۇنىيىتى بويىچە بولىدۇ، ئەلۋەتتە. لېكىن ئەمەلىي تۇرمۇشتا مىڭ شائىرنىڭ گۈزەللىكنى چۈشىنىشى مىڭ خىل بولىدۇ، شۇڭا ئۇلارنىڭ «ئىچكى ئۆلچىمى»، گۈزەللىك قانۇنىيىتىنى ئىگىلىشى ھامان ئوخشاشمايدۇ. كونكرېت شېئىر ئىجادىيىتىدىكى ئەكس ئېتىشمۇ، كىشىلەرگە بېرىدىغان گۈزەللىك تۇيغۇسىمۇ بىر-بىرىدىن كۆپ پەرقلىق بولىدۇ. تۆمۈر داۋامەتنىڭ شېئىرلىرىدا بىر سىياسىئون ھەم شائىرغا، شۇنداقلا چېگرا رايوندىكى ئاز سانلىق مىللەت كادىرىغا خاس ئالاھىدە بىرخىل پۇراق ۋە رەڭدارلىق بار. ئۇ ئاز سانلىق مىل-

لەتلەر ئارىسىدىن چىققان يۇقىرى دەرىجىلىك دۆلەت كادىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۆز شېئىرلىرىنى قويۇق سىياسىي تۇس ۋە ئىدراكى ئاملىغا ئىگە قىلغان. ئۇنىڭ شېئىرلىرى بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ھېلىقى شائىر، يازغۇچىلارنىڭ «سىياسىنى سۇسلاشتۇرۇش»، «رېئاللىقنى سۇسلاشتۇرۇش»، «ئىدراكنى سۇسلاشتۇرۇش» بويىچە يازغان ئەسەرلىرىگە ھەرگىز ئوخشىمايدۇ. رېئال تۇرمۇشتىكى گۈزەللىككە نىسبەتەن ئۇنىڭ ئۆز ئۆلچىمى بار. تۇرمۇشتا گۈزەل نەرسىلەر كۆپ، لېكىن تۆمۈر داۋامەت كوممۇنىزم بايرىقى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بايرىقى، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرى قاتارلىقلارنى رېئال تۇرمۇشتىكى گۈزەللىكنىڭ ئالىي ئۆلچىمى قىلغان. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇ يېڭى زاماندىكى ياخشى تۇرمۇشنى گۈزەل شەيئى سۈپىتىدە چىن مۇھەببەت بىلەن كۈيلىگەن. ئۇنىڭ «يۈرەك ناخشىسى» قاتارلىق شېئىرلىرىدا يېڭى زامان تۇرمۇشى رەڭدار سۈرەتلەپ بېرىلگەن. رېئال تۇرمۇشتىكى يەنە باشقا كۆپلىگەن گۈزەل شەيئىلەرنى ئۇمۇ سۆيىدۇ، ئەلۋەتتە. ئۇ «قىزىلگۈل» دېگەن شېئىرىدا قىزىلگۈلنىڭ رەڭدارلىقىنى مەدھىيىلەيدۇ. «گۈزەل قاناس كۆلى» دە قاناس كۆلىنىڭ كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان گۈزەل مەنزىرىسىنى سۈرەتلەيدۇ. ئۇ يەنە دۇنياۋى نەزەرگە ئىگە شائىر بولۇش سۈپىتىدە باشقا ئەللەردىكى گۈزەل شەيئىلەرنىڭ جەلپ قىلىشىدىن ئۆزىنى چەتكە تارتمىغان. شۇڭا «زەڭگەر پارس قولتۇقى» دېگەن شېئىرىدا پارس قولتۇقىدىكى يېڭى بىنا قىلىنغان شەھەرگە بىر مەدھىيە كۈيىنى ئىنئام قىلغان. لېكىن چەت - ياقا دۆلەتلەردە يۈرگەندە ئۇ گۈزەل شەيئىلەرنى تاللاشتا يەنىلا ئۆز ۋەتىنى ۋە ئىشلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىكلىرىنى تاللاشنى ئاساس قىلغان.

«جۇڭگولۇق بولغانغا پەخىرلىنىمەن» دېگەن شېئىرىدا ئۇ ئالدى بىلەن ئەرەب ئەللىرى جامائەت پىكرىدە بىزنىڭ مەملىكىتىمىزنىڭ ماختالغانلىقىغا دىققەت قىلغان. ئۇ سۈرەتلىك خەۋەرلەرنى كۆرۈپ «جۇش ئۇردى قەلبىمدە قايناق بىر دېڭىز» دەيدۇ. ئۇنىڭ ئىزدەيدىغانلىرى ئۆزىنىڭ ئىدراك نۇرلىرى يورۇتقان گۈزەل شەيئىلەر، يېڭى زامانىمىزدىكى ئەڭ ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە تىپلاردۇر.

ئۇنىڭ شېئىردىي گۈزەللىك ئىجادىيىتى ئىدراكقا ئىگە بولۇپ قالماستىن، بەلكى شېئىردىي ھېسسىياتقىمۇ ئىگە. ئۇنىڭدا ئىدراك بىلەن شېئىردىي ھېسسىيات بىرلەشتۈرۈلگەن. چوڭقۇر، يۈكسەك ئىدراكلىق مول شېئىردىي ھېسسىيات ئىچىدە ئېرىپ كەتكەن. بۇنداق ئىدراكنىڭ نۇرى قۇرۇق شوئار بولماستىن، بەلكى مول ھېسسىياتلىق شېئىردىي مەنەدۇر. ئىدراك دەل شېئىردىي ھېسسىياتنى روشەن ھەم توغرا يۆنىلىشكە ئىگە قىلىپ، ئۇنى گۈزەل شەيئىلەرنىڭ تۆگۈنىگە سىڭدۈرۈپ تېخىمۇ قويۇقلاشتۇرغان ۋە چوڭقۇرلاشتۇرغان. قويۇق شېئىردىي ھېسسىيات ئىدراك ئارقىلىق ئوخشاشلا روشەن رەڭدارلىققا ئىگە قىلىنىپ، ئىدراكى ئىچكى مەنە چوڭقۇرلاشتۇرۇلغان. «يۇرتقا مۇھەببەت» ئۇنىڭ شېئىردىي ھېسسىياتىنىڭ يادروسى ھېسابلىنىدۇ. بۇ شېئىردا ئاپتور قەيەرگىلا بارسا يۇرتىنى سېغىنىدىغانلىقى، يۇرتىنىڭ سۆيۈك شەرۋەتتەك شېرىن، ئادەملىرى ئۇرۇق - تۇغقاندەك يېقىن، ھاۋاسى ئېپاردەك خۇش بۇي بىلىنىدىغانلىقىنى ئىزھار قىلغان. ئۇنىڭ بۇنداق چوڭقۇر شېئىرى ھېسسىياتىدا يۇرت ۋەتىنىنىڭ، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ بىر خىل سىمۋولى قىلىنغان. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا يۇرت مۇھەببىتى بىلەن ۋەتەن مۇھەببىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىك ئاساسىدىكى ئىدراكى تەرەققىي بىلەن ھېسسىياتنىڭ ئىپادىلىنىشى تەبىئىي يوسۇندا چەمبەرچەس بىرلەشتۈرۈلگەن.

ئۇنىڭ شېئىردىي گۈزەللىك ئىجادىيىتى پەقەت شېئىر بىلەن ۋەتەننى سۈرەتلەش ۋە كۈيلەش، يېڭى دەۋردىكى رېئال تۇرمۇشنى، ئىجادكار خەلقنى

مەدھىيىلەشتىلا ئەمەس، بەلكى ئۆز مىللىتىنىڭ تەرەققىياتى يولىدا ئىزدىنىش، مىللەتنىڭ تەقدىرى ۋە ئىستىقبالىغا كۆڭۈل بۆلۈش، شېئىرىي گۈزەللىككە داۋاملىق يول ئېچىش ۋە ئۇنى يارىتىشتىمۇ ئىپادىلىنىدۇ. ئۇ «ئاتمىش ئۈچ چېچەكتىن تىزدىم گۈلدەستە» دېگەنگە ئوخشاش ئەسەرلىرىدە پارتىيىنىڭ ئىسلاھات، ئېچىۋېتىشتىن ئىبارەت باش فاڭجېنىنى قايناق ھېسسىيات بىلەن كۈيلىگەن، ئۇ «ۋەتەنىنىڭ غەرب دەرۋازىسى كەڭ ئېچىلغان، شىنجاڭنىڭ كېلەچىكى چەكسىز پارلاق» بولۇشتەك رېئاللىق ۋە كەلگۈسىگە نىسبەتەن كۈچلۈك ئىنتىلىشنى ئىپادىلىگەن. شۇنداقلا «تارىمغا مەدھىيە» دېگەن شېئىرىدا «تارىمنىڭ ئېچىلىشى ۋە تەكشۈرۈلۈشى»، «تارىمنىڭ كېلەچەكتە ۋەتەنىنىڭ ئەڭ چوڭ نېفىتلىككە ئايلىنىدىغانلىقى»، «ۋەتىنىمىزنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتىغا تېخىمۇ زور تۆھپە قوشىدىغانلىقى» غا ئەڭ زور ئۈمىد بىلدۈرۈلگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ئىدراك ۋە شېئىرىي ھېسسىياتنى بىرلەشتۈرۈشكە ئىسلاھات، ئېچىۋېتىشنى ۋە كەلگۈسىدىن بىشارەت بېرىشنى قانات قىلغان. بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ شېئىرىي گۈزەللىكى تېخىمۇ يېڭى دەۋر ئالاھىدىلىكى ۋە غايىۋى تۈسكە ئىگە قىلىنغان.

ئۇنىڭ شېئىرىي گۈزەللىك ئىجادىيىتىدە شېئىرىي ئوبراز يارىتىشقىمۇ ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىلگەن. شۇڭا ئۇنىڭ ئىدراك ۋە شېئىرىي ھېسسىياتى شېئىرىي ئوبرازدا ئىنتايىن تولۇق ۋە مۇكەممەل گەۋدىلەندۈرۈلگەن. شېئىرىي ئوبراز شېئىرىي گۈزەللىكنىڭ گەۋدىسى ۋە سىرتقى ئىپادىلىنىشى. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا يارىتىلغان ئوبرازلار سىمۋول تىپىدىكى ئوبرازلاردۇر. مەسىلەن: «قارىغاي خىسلىتى» دېگەن شېئىرىدا يارىتىلغان قارىغاينىڭ ئوبرازى ئەمەلىيەتتە چېگرا رايوننى قىزغىن سۆيۈپ، چېگرا رايوننى گۈللەندۈرۈش، چېگرا رايون خەلقى ئۈچۈن بەخت يارىتىش، سوتسىيالىزم ئىشلىرى يولىدا توختىماي كۈرەش قىلىشقا ئۆزىنى بېغىشلىغان قۇرغۇچىلارنىڭ ئوبرازى، ئۇ غايىۋىلەشتۈرۈلگەن گۈزەل ئوبراز بولۇپ، كىتابخانلارنى كۈچلۈك رىغبەتلەندۈرۈش، ئۇلارغا ئۈلگە كۆرسىتىش رولىنى ئوينايدۇ، يەنە بىر خىلى رېئال خاراكتېرلىك يەنى رېئال تۇرمۇشنى بىۋاسىتە ئەكس ئەتتۈرگەن ئوبرازدۇر. مەسىلەن: «بېشىم ئەمدى ساقايدى» دېگەن شېئىرىدا ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ دۈيجاڭىنىڭ ئوبرازى تەسۋىرلەنگەن. بۇنىڭدا ھەم يېزىلاردا مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلغانلىقىغا قارىتا قىلىنغان ئىدراكى تەپەككۇر، ھەم كەڭ دېھقانلار ۋە دېھقانلارنىڭ ھېسسىيات جەھەتتىكى ئۆزگىرىشى ئىپادىلەنگەن. «جۇڭغارغا پۇتۇلدى قانات»، «چۆلدىكى مەرۋايىت» قاتارلىق شېئىرلىرىدا شىمالىي شىنجاڭ تۆمۈر يولىدا شىخەنزىگىچە قاتناش باشلانغانلىقى، ماناس ئېلېكتر ئىستانسىسىنىڭ بىرىنچى نومۇرلۇق ماشىنا گۇرۇپپىسى ۋە تورلىرىنىڭ توك تارقاتقانلىقىغا ئوخشاش شىنجاڭ قۇرۇلۇشىدىكى ئىككى چوڭ ئىش ھەم بۇ يەردىكى ھەيۋەتلىك تەبرىكلەش كۆرۈنۈشى ئوبرازلىق، جانلىق، قىزغىن سۈرەتلەنگەن.

ئالاھىدە دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، شائىر داستان ئىجادىيىتىگە كىرىشىپ، تىپىك قەھرىمانلار ئوبرازىنى يارىتىشقا باشلىغان. شائىرنىڭ تاجىكلارنىڭ رىۋايىتىگە ئاساسەن يازغان «ئامان ۋە ئەختەر» دېگەن داستانىنىڭ بەدىئىي قىممىتى كىشىنىڭ دىققىتىنى قوزغايدۇ. بۇ داستاننىڭ ئىجاد قىلىنىشى ئۇنىڭ شېئىرىي گۈزەللىك ئىجادىيىتىنى يېڭى، تېخىمۇ يۈكسەك پەللىگە كۆتۈرۈپ، شېئىرىيەت ساھەسىدە كۈچلۈك يېڭى يۈرۈشكە ئاتلانغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

(«مىللەتلەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 1990 - يىل 10 - سانىدىن) مەرھابا تەرجىمىسى

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان

ئەنۋەر ھوشۇر

يېڭى مەزمۇن، يېڭىچە ئىپادىلەش

كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى كەسكىن، مۇرەككەپ زىددىيەت، توقۇنۇشلارنى تىپىك پېرسوناژلار ۋاستىسى ئارقىلىق جانلىق سۈرەتلەپ، جەمئىيەتتە، كىشىلەر ۋۇجۇدىدا ساقلىنىۋاتقان ناچار ئىللەت، ناچار خاھىشلارنى پاش قىلىش، قامچىلاش ۋە شۇ ئاساستا كىشىلەرگە نېمىنىڭ ھەق، نېمىنىڭ ناھەق، نېمىنىڭ گۈزەل، نېمىنىڭ خۇنۈك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىش — رېئالىزملىق ئەدەبىياتنىڭ تۈپ ۋەزىپىلىرىدىن بىرى. بۇ ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىش ئۈچۈن يازغۇچى ئادەتتىكى ئادەملەرگە قارىغاندا نەچچە ھەسسە يۇقىرى سەزگۈرلۈك بىلەن جەمئىيەتنى كۆزىتىشى، مۇرەككەپ ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر قاينىمىغا دادىللىق بىلەن شۇڭغۇپ، شۇ قايىنام ئىچىدىن تىپىك ئەھمىيەتكە ئىگە دېتاللارنى سۈزۈپ چىقىشى؛ سۈزۈلگەن دېتاللاردىن «دورا» سۈپىتىدە پايدىلىنىپ، ئەسلىگە قايتۇرۇش يولى بىلەن كىشىلەر ۋۇجۇدىدىكى مەنىۋى جاراھەتلەرنى داۋالىيالايدىغان ماھارەتنى ئۆزىدە يېتىلدۈرۈشى شەرت. بۇ نۇقتىدىن ئالغاندا، يازغۇچىنى «دوختۇر»، ئۇنىڭ قولىدىن چىققان ئەسەرلەرنى «شىپالىق دورا» دەپ ئاتىسا ئارتۇقچە كەتمەيدۇ. يازغۇچى ئۆز دەۋرىنىڭ ئىدىيىۋى يۈكسەكلىكىدە تۇرۇپ، تۇرمۇشنى، تۇرمۇشتىكى زىددىيەت، توقۇنۇشلارنى پەردازلىماستىن ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئۆزىنىڭ ۋىجدانىي بۇرچىنى ئادا قىلىش يولىدا تىرىشسا، كېسەلگە توغرا دىئاگنوز قويۇپ، نىشانلىق دورا بېرىشنى قولغا كەلتۈرەلىسە، ياخشى ئىجتىمائىي ئۈنۈم ۋە مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلەيدۇ. يازغۇچى ئالىمجان ئىسمايىلنىڭ «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1990 - يىللىق 4 - سانىدا ئېلان قىلىنغان «ئۆي مەھەللىنىڭ ئادەملىرى» ناملىق ھېكايىسى ئاشۇنداق ھېكايىلارنىڭ بىرى. يازغۇچى بۇ ھېكايىسىدا ئۆي مەھەللىنىڭ ئۆتمۈشى بىلەن ھازىرىنى سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرىنىڭ ئەگرى - توقاي، جاپالىق ھايات مۇساپىسىنى تەسۋىرلەپ، پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىدە بارلىققا كەلگەن غايەت زور ئۆزگىرىشلەرگە، قولغا كەلگەن مۇۋەپپەقىيەتلەرگە بولغان سۆيۈنۈشنى ئىپادىلىگەن، شۇنداقلا ھاياتنىڭ مەھەللىنىڭ قىياپىتىنىلا ئەمەس، بۇ يەردە ياشاۋاتقان كىشىلەرنىڭ ئۆزىنىمۇ ئۆزگەرتىۋەتكەنلىكىدىن ئىبارەت تۇرمۇش ھەقىقىتىنى تىپىك پېرسوناژلار ۋاستىسى ئارقىلىق جانلىق سۈرەتلەپ، قىممەت قارىشىدىكى ئۆزگىرىشنىڭ كىشىلەرنىڭ ئېڭىدا كەلتۈرۈپ چىقارغان پاجىئەسىنى كۆرسىتىپ

بەرگەن. ئەسەردىكى بۇخىل ئاكتىپ ئىدىيە مىجەز - خاراكتېرى، جەمئىيەتتە تۇتقان
ئورنى جەھەتتىن بىر - بىرىگە تۈپتىن ئوخشىمايدىغان تۇراخۇنكام، روزىيوۋ، ئادىل، ئە-
مىن چولاق، ئايىم ھەددىدىن ئىبارەت بەش پېرسوناژنىڭ بىر مەھەللىدە بېشىدىن ئۆتكۈز-
گەن مۇرەككەپ ھايات مۇساپىسى تەسۋىرلەنگەن «يۇرت بېشى»، «كېيىن كەلگەن ئەقىل»،
«پىچاق ھەققى»، «مەھەللىنىڭ ئىپتىخارى»، «دۇنيانىڭ خۇۋلىقى» ناملىق 5 كىچىك ھې-
كايىنىڭ بىرلىكىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. مەن تۆۋەندە تېمىسى يېڭى، ئىجتىمائىي
ئەھمىيىتى خېلىلا يۇقىرى دەپ قارىغان 3 ھېكايە ئۈستىدە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتىمەن.

«يۇرت بېشى» ناملىق ھېكايىنىڭ ئەڭ چوڭ مۇۋەپپەقىيىتى تۇراخۇندىن ئىبارەت
شامالغا قاراپ ئىش تۇتىدىغان ھىيلىگەر، ئىككى يۈزلىمە ئادەمنىڭ بەدنىي ئوبرازىنى جانلىق
يارىتىپ، ئۇنى چوڭقۇر ئىجتىمائىي ئەھمىيەتكە ئىگە قىلغانلىقىدا، شۇنداقلا خەلقىمىزنىڭ
ساددا، كەڭ قورساق خاراكتېرىنى سەلبىي جەھەتتىن گەۋدىلەندۈرگەنلىكىدە كۆرۈلىدۇ.

سۆرۈن تەلەتى بىلەن «قەغەشلىق قىلغان بالىلارنى جىم قىلىۋېتەلەيدىغان» تۇراقكام
ئەسلىدە ئۇي مەھەللىنىڭ مۇدىرى بولۇپ، بىر قاتار جاھاندارچىلىق پەلسەپىسىگە ئىگە، جان
بېقىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان «ئەقىللىق» شەخس. ئۇنىڭ خاراكتېرىدىكى ئەڭ گەۋدىلىك
ئالاھىدىلىك «زامانغا ماسلىشىش»، شۇڭا ئۇ نۇرغۇن كىشىلەرنى خانىۋەيران قىلغان ئاشۇ
سىياسىي مالىمانچىلىق يىللىرىدىن، ھەتتا بوران - چاپقۇنلۇق «مەدەنىيەت زور ئىنقىلا-
بى» نىڭ ئۆزگىرىشچان، قىيىن سىناقلىرىدىن غالىبلارچە ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئۇ بىرقاتار
ئىجتىمائىي پائالىيەتلەرنىڭ جارچىسى ۋە تەشكىللىگۈچىسى بولۇپ، قالايمىقانچىلىق يىل-
لىرى مەھەللىنى سىياسىي ھايات قايىنىمىغا چۆكتۈرۈۋېتىدۇ، ئاممىنى تەشكىللەپ مەسچىتلەر-
نى چاقتۇرىدۇ... ئۇ مەسچىت ئالدىغا يىغىلغان، مەسچىتكە قول تەگكۈزۈشكە پېتىنالماي
تۇرۇۋاتقان ئاممىغا مۇنداق دەيدۇ: «...مانا بۇ مەسچىت تارىختىن بۇيان بىزنىڭ ئەۋلادىمىز-
نى زەھەرلەپ كەلگەن جاھىل قورغان. بۇ ئۈگىنى بۇزۇپ تاشلىمىساق ماۋجۇشىنىڭ ئىن-
قىلابىي ئىدىيىسى تەلتۆكۈس غەلىبىگە ئېرىشەلمەيدۇ، جىن - شەيتانلار تۈگىمەيدۇ، شۇڭا
بىز بۈگۈن بۇنى قەتئىي بۇزۇپ تاشلىشىمىز كېرەك...» ئارقىسىدىنلا ئۆزى باش بولۇپ،
قولىدىكى جوتۇنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، مەسچىت مۇنارىسىغا تەلۋىلەرچە ئۇرۇشقا باشلايدۇ...
بىر مەھەل ۋەتەن ئاسمىنىنى قاپلىغان قارا تۇمان تارقاپ، ھەقىقەت قۇياشى نۇرلۇق جاما-
لىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن، تۇراق ئاخۇننىڭ ئورنى لىڭشىپ قالىدۇ. كۆزى ئېچىلغان خەلق-
نىڭ نەزەرىدىن چۈشۈپ كەتكەن تۇراخۇن كونا ھۈنىرىنى ئىشقا سېلىپ، جەمئىيەتتىن
يوچۇق ئىزدەشكە كىرىشىدۇ ۋە دىنىي يولدىن نىجاتلىق ئىزدەپ، ئۆزىنىڭ تەشكىللەش
ئىقتىدارىدىن پايدىلىنىپ، پۇل يىغىش قىلىش يولى بىلەن ئۆز ھويلىسىغا مەسچىت سالدۇرىدۇ،
ئۆز ئىززىتى بىلەن ھۆكۈمەت خىزمىتىدىن ئالاقىنى ئۈزۈپ، تەختىنى بوشىتىدۇ - دە، مەسچىتكە
ئىمام بولۇۋېلىپ، يەنە بىر تەختنى ئىگىلەيدۇ. مەھەللە كىشىلىرى تۇراخۇننىڭ مەسچىت سالدۇرغان-
لىقىدىن ئىبارەت پاكىتنى ئۇنىڭ «تەۋۋا قىلغانلىقى»، «ئاللانىڭ تۇراخۇننىڭ دىلىغا ئىمان سالغان-
لىقى» دەپ خاتا چۈشىنىپ، ئۇنى كەچۈرۈۋېتىدۇ ۋە بۇرۇنقىدەكلا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىدۇ،
شىدۇ، تۇراخۇنمۇ ماسلىششچانلىق ئالاھىدىلىكى بىلەن يەنە بۇرۇنقىدەكلا كىشىلەرنىڭ چوققىسى-

www.uyghurkitap.com

غا دەسسەپ، ھاياتىنىڭ پەيزىنى سۈرۈۋېرىدۇ. ئۇ «مەن» بىلەن ئۇچراشقاندا شۇنداق دەيدۇ: «خۇدا يولىدا خىزمەت قىلىۋاتىمىز، ئۇكا، مۇسۇلمان بەندىسى ئۇ دۇنيالىقىنى ئويلىمىسا بولامدۇ؟ ياراتقان ئىگەم ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ ئەمەسمۇ»

ئۇنىڭ قىلچە ئىزا تارتماستىن يۇقىرىدىقى سۆزلەرنى ئېغىزىدىن چىقىرىشى ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ. ئۇنداقتا تۇراخۇندەك كىشىلەر رېئاللىقتا مەۋجۇتمۇ؟ كېيىسەپ ئېيتىشقا بولىدۇكى، مەۋجۇت! قالايمىقانچىلىق يىللىرى بار ئەسكىلىكلەرنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ خەلقنى زار-زار قاقشاتقان، جاھان ئۇڭشالغاندا بولسا بىر ئۆرۈلۈپلا تەقۋادارلىق يولىنى تۇتۇپ، خەلقنى كولدۇرلىتىپ، ئاردىن نەپ ئېلىۋاتقان ئالدامچىلار ھېلىھەم ئاز ئەمەس.

ساددىلىق، كەڭ قورساقلىق مەسىلىسىگە كەلسەك، ئۇ خەلقىمىزنىڭ ئېڭىغا چوڭقۇر سىڭىپ كەتكەن بىرخىل ئېسىل ئەنئەنە، ئۇ خەلقىمىزنىڭ مەرد، ئاقكۆڭۈل، تۈز خەلق ئىكەنلىكىنىڭ بەلگىسى. بىراق ئارتۇقچە ساددىلىق ھەم كەڭ قورساقلىقنىڭ كىشىنى بىخۇدلاشتۇرۇپ، ھالاكەت گىردابىغا ئىتتىرىۋېتىدىغانلىقىنى، بەزىدە دۈشمەن كۆچلەرگە قولايلىق ھازىرلاپ بېرىدىغانلىقىنى ئەستىن چىقارماسلىق كېرەك، شۇڭا ساددىلىق بىلەن كەڭ قورساقلىقنىڭمۇ چېكى بولۇشى، پرىنسىپى بولۇشى كېرەك، ئۇ ھەرگىزمۇ تۇراخۇندەك كىشىلەرنىڭ مۇداپىئەلىنىش نىقابىغا ئايلىنىپ قالماسلىقى كېرەك.

«پىچاق ھەققى» ناملىق ھېكايىمۇ كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ.

ئاپتور بۇ ھېكايىدا «مەن» نىڭ بىمار ھەم ئادىل بىلەن قىسقىغىنا سۆھبىتى، ئارقىلىق پارىخورلۇقتىن ئىبارەت يامان ئىللەتنىڭ مەمۇرىي ئورۇنلاردىن ھالقىپ ئەڭ ساپ دىل ئىنسانپەرۋەر شەخسلەر ھېسابلانغان دوختۇرلارغىمۇ يۇقانلىقى، كىشىلەرنىڭ بۇ خىل يامان ئىللەتنى يامان كۆرمەس ھالغا كېلىپ قالغانلىقىدىن ئىبارەت تۇرمۇش پاجىئەسىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.

بىزگە مەلۇم، رېئالىزملىق ئىجادىيەت يولى تۇرمۇشنى مەنبە قىلىدۇ، كەڭ، قايناق ئىجتىمائىي تۇرمۇش ئۇنىڭ خورىماس بۇلىقى، ئەكس ئەتتۈرۈش ئوبيېكتى. بۇ تەرەپتىن ئالغاندا، رېئالىستىك ئەسەرلەر يازغۇچىلاردىن تۇرمۇشقا سادىق بولۇشنى، رېئاللىقنى چىنلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. كىتابخانلاردا چىنلىق تۇيغۇسى پەيدا قىلالىغان، مەلۇم ئىجتىمائىي مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، مۇۋاپىق ھەل قىلالىغان ئەسەرلەر مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر ھېسابلىنىدۇ. «پىچاق ھەققى» دە بۇ خىل ئاكتىپ روھ ۋە ئىجادىيەت ئۇسۇلى ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. ئەسەردىكى «مەن» ياتاقدىشىدىن دوستى ئادىلنىڭمۇ پارىخورلۇق يولىغا مېڭىپ ئۆزىنى سەمرىتىۋاتقانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھەيران قالىدۇ. چۈنكى «مەن» ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىدىغانلارنىڭ، نو-

پۇس قوندۇرۇلغانلارنىڭ پارا ئالىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان بولسىمۇ، دوختۇرلارنىڭ پىچاق ھەققى ئالىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ باقمىغانىدى. بۇ چاغدا «مەن» دە ئادىلغا نىسبەتەن گۇمانسىراش، غەزەپلىنىش ھېسسىياتى پەيدا بولىدۇ. ئۇ ئادىلنى ئۇچۇقداپ قويۇش قارارىغا كېلىدۇ، ئادىلنىڭ ياسىداق ئۆيىنى كۆرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ھەيرانلىقى تېخىمۇ ئاشىدۇ، شۇڭا ياپما گەپلەر بىلەن ئادىلنى ئۇسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ، بىراق ئادىلنىڭ «دەردى» نى ئاڭلىغاندىن كېيىن بىردىنلا بوشىشىپ كېتىدۇ. ئادىلنى ئەيىبلەۋېرىشنىڭ ئورۇنسىز ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىدۇ. ئۇ پارىخورلۇقنىڭ مەنبەسى ئۈستىدە ئىزدىنىدۇ، پارىخورلۇقنىڭ جەمئىيەتتە ئومۇم ئېتىراپ قىلىدىغان ھادىسىگە ئايلىنىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ. يازغۇچى ئەسەرنىڭ چۈشۈرمىسىدە ئىلگىرى كۆپلەپ يېزىلغان مۇشۇ تېمىدىكى ئەسەرلەردىكىدەك ئادىلنى قامچىلاپ، ئۇسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ ياسالمىلىق قىلمايدۇ، بەلكى ئادىلنىڭ كۆڭلىگە ئىنساب تىلەيدۇ، ئاخىرىدا كىتابخانلارنى پارىخورلۇقنىڭ مەنبەسى توغرىسىدا ئىزدىنىشكە دەۋەت قىلىدۇ.

ئۇنداقتا، قانداق قىلغاندا پارىخورلۇقنى يوقاتقىلى بولىدۇ؟ بۇ ئۇزۇندىن بۇيان ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر باش قاتۇرۇپ كېلىۋاتقان مۇھىم بىر مەسىلە، پارتىيىمىز بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن تۈرلۈك ئۇسۇل-چارىلەرنى قوللاندى. ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەرمۇ پارتىيىمىزنىڭ چاقىرىقىغا قىزغىن ئاۋاز قوشۇپ، پارىخورلۇق، چىرىكلىك قىلمىشلىرىنى قامچىلايدىغان نۇرغۇن نادىر ئەسەرلەرنى ۋۇجۇدقا كەلتۈردى، يازغۇچىلار ئەسەر يېزىپ ھارمىدى، پارىخورلارنىڭ نەپسىمۇ قانمىدى. ئۇنداقتا پارىخورلۇقنىڭ يىلتىزى نەدە؟ يولداش جياڭ زېمىن دۆلەت بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن سۆزلىگەن سۆزىدە: «مەسىلە ئاساسەن پارتىيە ئىچىدىكى خاتالىق ۋە ئوڭۇشسىزلىقلاردىن كېلىپ چىقتى، پارتىيە ئەھۋالىنىڭ قانداق بولۇشى دۆلەت ۋە مىللەتنىڭ تەقدىرىگە نىسبەتەن ھەل قىلغۇچ ئەھمىيەتكە ئىگە» دەپ ناھايىتى توغرا كۆرسەتتى. ئادىلدەك بىر پاك نىيەت ياشنىڭ ئاخىرى بېرىپ پارىخورغا ئايلىنىشى، ھەتتا تەپ تارتماستىن ئۆزىنىڭ قىلمىشىنى جەمئىيەتتىكى باشقا كىشىلەر (ئاساسلىقى رەھبەرلەر) بىلەن سېلىشتۇرۇپ، ئۆزىنى ئاقلىماقچى بولغانلىقى كىتابخانلاردىن چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ.

«ھەئە، ماۋۇ يىگىت چوڭ ئوغلۇمنىڭ بالىسى، ماۋۇ ئىككىنچى ئوغلۇمنىڭ قىزى. مېنى بىكار قالدى دەپ بۇلارنى ئەپكېلىپ قويىدى. باشتىلا ئۆزۈڭلار بېقىڭلار، دېسەم بوپتىكەن. چوڭىنىڭكىنى بېقىپ قويۇپتىكەنمەن، ئىككىنچىسىمۇ ئەپكەلدى، مەيلى. بېقىپ بېرەي دېدىم، قىزىمنىڭكىمۇ ئاي-كۈنى يېقىنلىشىپ قالغانتى، ئۇمۇ بالامنى ئۆزۈڭ بېقىپ بېرىسەن دەۋاتىدۇ. نېمە دەيمەن، قېرىغاندا بىر يەسلى ئاچىدىغاندەك تۇرىمەن. ھازىرقى ياشلار ئەجەبمۇ تەلەيلىك ئىكەنسىلەر، خۇدايىم پۈتۈن جاپانى بىزگىلا بېرىپتىكەن ...» مانا بۇ «دۇنيانىڭ خۇۋلىقى» ھېكايىسىدىكى ئاتىسىدىن كىچىك قالغان تۆت بالىنى چوڭ قىلىش يولىدا كۆرمىگەن جەبرى-جاپالارنى تارتقان، قېرىغان مەزگىلىدە بالىلىرى تەرىپىدىن ئەتىۋارلىنىپ كۈتۈلۈش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە نەۋرە بېقىش مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىۋاتقان ئايىم ھەدىنىڭ ھەسرەتلىك شىكايىتى، سورالماس

ئەرزى، شۇنداقلا رېئال تۇرمۇشىمىزدا ھېلھەم بىر كىشىلىك ئۇرنىنى تاپالمىغان، دۇنيا-
نىڭ راھىتىنى كۆرەلمەي، پۈتۈن ئۆمرىنى بۆشۈك يېنىدا ئۆتكۈزۈۋاتقان
جاپاكەش ئانىلارنىڭ ھەسرەتلىك شىكايىتى، ئورتاق ئەرزى. ئاپتور بۇ ھېكايى-
دا ئۆمرىنىڭ كۆپ قىسمىنى دادىسىدىن كىچىك قالغان باللارنى تەربىيىلەش بىلەن ئۆت-
كۈزگەن، ياشانغاندا بالا باقىدىنىڭ راھىتىنى كۆرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشەلمىگەن ئانىنىڭ
تەۋرە بېقىش مەجبۇرىيىتىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىشقا مەجبۇر قىلىنغانلىقتىن ئىبارەت تۇر-
مۇش پاكىتى ئارقىلىق جەمئىيىتىمىزدىكى بىر قىسىم ياشلار ئارىسىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇ-
ۋاتقان ئاتا ـ ئانىلارنى ھۆرمەتلىمەسلىك، ھە دېسە ئاتا ـ ئانىلارنى ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىشقا
قىستاش، ئۇلارنىڭ ئەركىنلىكىنى بوغۇپ، ئاخىرقى ئۆمرىنى خاتىرجەم ئۆتكۈزۈشكە يول
قويماي، ئۇلارغا ئورۇنسىز تەلەپلەرنى قويۇش، ئۆزلىرى ئويۇن ـ تاماشا بىلەن كۈنىنى كەچ
قىلىپ، پەرزەنتلىرىنى ئاتا ـ ئانىسىغا تاشلاپ بېرىش قاتارلىق ناچار ئىللەتلەرنى قاتتىق
پاش قىلغان، قامچىلىغان، شۇنداقلا پۈتكۈل جەمئىيەت ئەھلىنى ئانىلارنى ئاسراشقا، ھۆر-
مەتلەشكە، ئۇلارنىڭ ئاخىرقى ئۆمرىنى خۇشال ـ خۇرام ئۆتكۈزۈشى ئۈچۈن شارائىت يا-
رىتىپ بېرىشكە چاقىرغان.

ھەممىگە ئايان، ئانا ئۇلۇغ ئىنسان، خەلق ئارىسىدا «ئاناڭنى ھاپاش ئېتىپ ھەرەم-
گە يەتتە قېتىم ئاپىرىپ ئەكەلسەڭ، پەقەت ئۇنىڭ بىر قېتىم ئاستىڭنى قۇرۇقداپ قوي-
غان قەرزىنى ئادا قىلالايسەن» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز بار. يەنە بىر تەرەپتىن، باللىنى
ئۆزى بېقىپ قاتارغا قوشۇش ــ ئانىنىڭ مۇقەددەس مەجبۇرىيىتى. جەمئىيەتنىڭ ئوبيېكتىپ
قانۇنىيىتى بۇ نۇقتىنى ئاللىبۇرۇن مۇئەييەنلەشتۈرگەن. شۇڭا ھەربىر ئانا ئۆز پەرزەنتىنى
ئۆزى بېقىشى، ياشانغاندا باللىرىنىڭ ھىممىتى ئاستىدا دۇنيانىڭ راھىتىنى كۆرۈپ، ئاخىر-
قى ئۆمرىنى بەختلىك ئۆتكۈزۈشى كېرەك. بىراق ھازىر بۇ نۇقتىغا يېتەرلىك ئېتىبار
بېرىلمەيۋاتىدۇ، ئانىلار تېگىشلىك ئورنىنى تاپالمايۋاتىدۇ، بىلىش كېرەككى، ئانىمۇ بىزگە
ئوخشاش ئىنسان، ئۇمۇ بەختكە ئىنتىلىدۇ، ھۆرمەتلىنىشنى، ئۇلۇغلىنىشنى ئارزۇ قىلىدۇ.

قىسقىسى، يازغۇچى ئالىمجان ئىسمايىلنىڭ يۇقىرىقى ئۈچ ھېكايىسىدا تۇرمۇ-
شىمىزدا ساقلىنىۋاتقان بىر قىسىم ناچار ئىللەت، ھادىسىلەر دادىللىق بىلەن ئوتتۇرىغا قو-
يۇلۇپ، مۇۋاپىق ھەل قىلىنغان، ئىجتىمائىي مەسىلىلەر ئۈستىدە كونكرېت تەھلىل يۈر-
گۈزۈلۈپ، كىتابخانلار چوڭقۇر پىكىر يۈرگۈزۈشكە ئىلھاملاندۇرۇلغان. مەن يازغۇچى
ئالىمجان ئىسمايىلنىڭ قايناق تۇرمۇش دېڭىزىغا تېخىمۇ چوڭقۇر چۆكۈپ، ئۇي مەھەللى-
دە قايتىدىن پەيدا بولغان يېڭى تۇراخۇنلار، يېڭى قىسمەتلىك ئايىم ھەدىلەر ۋە ئۇلار
بىلەن بىللە كەلگەن يېڭىلىق، خۇشاللىق، غەم ـ ئەندىشە، ھىجرانلارنى ئەكس ئەتتۈردى-
غان تېخىمۇ ياخشى ئەسەرلەرنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىنى
ئۈمىد قىلىمەن.

مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

١

مۇھەممەت ئىمىن

يۈرەكتىن تامغان تامچىلار

ئارزۇ ۋە قانۇنىيەت

ھال رەڭ چېچەك پىچىرلايدۇ باھارغا،
شامىلىڭدا گۈل ھۆسنۈمنى بۇزما دەپ.
سولىشىپ ئۇ توزۇپ كېتەر ئاز ئۆتمەي،
شاخ-شاخلارنى شېرىن مېۋە ئىگىلەپ.

ئاي چىراي قىز نازى بىلەن قارايدۇ،
ئاي چىرايىنى ئاي كۆرسەتكەن ئەينەككە.
ئىلتىجاسى لەيلەپ قېلىپ سامادا،
مۆكچىيىدۇ يەتمەي كۈتكەن تىلەككە.

قىران يىگىت ئات ئوينىتىپ كېلىدۇ،
كېزىپ ئۈمىد دالاسىنى ئارمانسىز.
يىل پەنجىدە سۇنۇپ خىيال قامچىسى،
چاچ-ساقىلى قىراۋ باغلار، دەرمانسىز.

ئارزۇ گۈزەل، قانۇنىيەت رەھىمسىز،
ئاستا-ئاستا يېقىنلايمىز قەبرىگە.
قورقۇنچلۇق ئەمەس ئۆلۈم، قالدۇرساق،
ئەقلىمىزدىن يېقىپ چىراغ نەۋرىگە.

قورچاق ۋە ئارتىست

كېلىپ قالدى قورچاقلارغا ھەۋىسىم،
ئۇسسۇللىرى شۇنداق لەرزان، ئەۋرىشىم.
قىلىقلىرى ئاندىن تاتلىق، يېقىملىق،
ئويناق كۆزلۈك، ئوماق چىراي، خۇشپىچىم.

جېنى باردەك پىرقىرايدۇ تىنىمسىز،
ئەمەس زادى ھېچ ھەرىكىتى رىتىمسىز.
ئەسىر قىلغان چاغدا سوراق دىلىمنى،
چۈشتى كۆزۈم تاناپ يىپقا تۇيۇقسىز.

قىزىقىشىم كۆتۈرۈلدى ئەۋجىگە،
ئۆتتۈم ئاستا ياندىن سەھنە كەينىگە.
باقسام، ساپتۇ بۇ ئارتىسلار ئۇسسۇلغا،
قورچاقلارنى كۆندۈرۈپ ئۆز مەيلىگە.

يىپنى تارتسا پىرقىراركەن بىتىنىم،
ھەرىكەتلىرى شۇنداق لەرزان، ئەۋرىشىم.
قورچاقلارغا ماھارەت ۋە جان بەرگەن،
ئارتىسلارغا كېلىپ قالدى ھەۋىسىم.

www.uyghurkitap.com

ھاجى ئەخمەت

ئىككى شېئىر

تەئەججۈپ

ياشلىق ئۆمرى ئۆتتى بېھۇدە،
بىلمىدى ھېچ ھايات قەدرىنى.
پۇشايمانغا قوشۇپ تارتتى ئۇ،
قېرىغاندا كېسەل دەردىنى.

مۇز چىراي

(ھەزىل)

دىلدا ھەۋەس قوزغىتار،
جامالىڭنىڭ ئۇزلىقى.
يۈرىكىمنى مۇزلىتار،
چىرايىڭنىڭ مۇزلىقى.

ئاڭلاپ شائىر سۆزىنى،
كەتمە جانان تېرىكىپ.
تۇگەت يۈرەك مۇزىنى،
مېھرىڭ بىلەن ئېرىتىپ.

رەھمەخان خېۋىر

غەزەللەر

بۇ جاھانغا كۆز ئېچىپ ياندىم قەلەم ئىشقىڭىدىمەن،
تەۋرىنەي ئىلكىمدە سېنى ئۇشبۇ كۈن ئىمكانىدىمەن.
سىرۇ ئەسرارىڭنى ئېيتاي، كەل بۇگۈن ھەمدەمدە بول،
قالمىسۇن كۆڭلۈمدە ئارمان ئۆزگىچە ئىلھامدىمەن.

*　　*

سۆزۈمنىڭ بېشى بىسمىللا ئاساسى بىر نەسىھەتتۇر،
نەسىھەت ئەمرىنى تۇتماق كىشىگە كۆپ پەزىلەتتۇر.
پەزىلەت ئەھلى بىرلەنكىم يارۇ دوست ھەمنەپەس بولسا،
بىرەردەم مۇڭدىشىپ ئالماق كىشىگە زەپ غەنىمەتتۇر.

غەنىمەت بىلمىسە ھەر كىم ئاقىللار سۆھبىتىنى گەر،
بولۇر مەھرۇم سائادەتتىن بۇ مەھرۇملۇق ئەجەب دەردتۇر.
نەدەردكى بىلمىگەن مۇشكۈل، نادان ئەلنىڭ ئىشى مۇشكۈل،
بىلمىدىن بەھرىسىز قالماق، تۈگەپ پۈتمەس نادامەتتۇر.
نە ئىللەتكى ھەۋەس قوغلاپ بىلىم ئالماي ئۆتۈپ ياشلىق،
بويى دالدەك ئېگىلگەندە قاراپ تۇرماق قاباھەتتۇر.
قاباھەتتۇر سوراپ بىلمەي، بىلۇرمەندەپ غادايماقلىق،

شۇڭا ئاخىر يەنە ئېيتاي بىلىم ئالماق سائادەتتۇر.
سائادەتتىن ئالاي بەھرى دېسەڭ باغلا بىلىك مەھكەم.
بىلىم ئالغىن، بىلىم ئالماق ئۈچۈن ياشلىق غەنىمەتتۇر.

*　　*

مەن بېرىپ قالسام سالام تولغاپ بويۇن ياردىم مېنىڭ،
تاق ئېتىپ ياپتى ئىشىك شۇدەم ئۇ دىلدارىم مېنىڭ.
خۇددى ھەيكەلدەك قېتىپ تۇردۇم ئىشىكتە بىر زامان،
ئاھ دېدىم، ئاشتى بۇ كەمدە دىلدا ئازارىم مېنىڭ.
مەن ئىشەنچ ئەيلەپ شۇ كۈن بارغان ئىدىم ئۈمىد بىلەن،
يەتمىدى ھالىمغا ئەسلا، ئول ئۈمىدۋارىم مېنىڭ.
ئىلتىپاتىدىن ئۈمىد ئۈزدۈم، شۇدەم بولدۇم بىزار،
ئەمدى قالماپتۇ جاھاندا دەپ خېرىدارىم مېنىڭ.
قايرىلىپ ئاستاغىنە ياندىم ئىشىكتىن خارۇ - زار،
زەپىراندۇر كۆرگۈچىلەر بولسا رۇخسارىم مېنىڭ.
ۋادەرىغا، يول يىراق، قايتماسقا مەندە يوق ئامال،
ئاھ ئۇرۇپ يانماقتىن ئۆزگە بولمىدى كارىم مېنىڭ.
شۇ ئېغىر كۈنلەردە قىلسام ئىلتىپاتىدىن ئۈمىد،
ئىلتىپات كۆرمەك نېمە، ئۇلغايدى ئازارىم مېنىڭ.
بولدى تار بۇ كەڭ جاھان، سەبرۇ ۋە تاقەت قالمىدى،
بولدى شۇدەم لەختە - لەختە بۇ يۈرەك - باغرىم مېنىڭ.

*　　*

قولۇمغا قەلەم ئالدىم، ئۆركەشلىگەچ ئىلھامىم،
ئىلھامغا بولۇپ ھەمدەم يارى بەرگەچ ئىمكانىم.
غەم ئېلىپ ماجالىمنى، ئەسلا قويماي ھالىمنى،
سەرسانە بولۇپ يۈردۈم زەررە قالماي دەرمانىم.
ئىزھار قىلماي ھالىمنى، كەتسەم گەر بۇ ئالەمدىن،
دەيتتىم دىلدا قالارمۇ تۈگىمەس پۇشايمانىم.
بۇ ھەسرەت جۇشۇپ دىلغا قالمىدى مېنىڭ ھالىم،
ئوت ئىچىدىكى قىلدەك تولغاندى ئېزىز جانىم.
شۇ دەمدە دېرىزەمدىن بېقىپ ئاھ دېدىم كۆككە،
بۈگۈن ئۆزگىچە كۈلدى تاڭ پەيتىدە چولپانىم.
ئۇنۇتقاندەك ئۆزۈمنى، ئاچتىم تېز دېرىزەمنى،
بەخت كۈيىگە نەينى چېلىپ ئۆتتى چوپانىم.

ئانا

مىسلىسىز ئىقتىدار بېتىلسە ماڭا،　　بىر مەررە ئاق سۈتنۈڭ بەدىلى ئۈچۈن،
مەدھىيىلەپ مىسرالار تىزسام مەن ساڭا؛　　مىڭ داستان پۈتسەممۇ ئەرزىمەس ئانا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شائىر قىزغا

زىيارەت قىلىشقا كېلىپسىز بىزنى،
قارشى ئالىمەن ھۆرمەتلەپ سىزنى.
ئېھتىمال بۇ بەلكى تۇنجى قەدەمدۇر،
كۆرمىگەن مەن سىزدەك بىر گۈزەل قىزنى.

تونۇتسام مەن ئۆزۈم نامسىز بىر ئادەم،
تۇرمۇشتا تاۋلانغان مۇندىن مۇقەددەم.
ئۇستازىنىڭ ئورنىدا كۆرسىڭىز مېنى،
ئۆرنەكلىك سۆزۈمنى ئېيتىمەن بۇ دەم.

ياشلىقتا بىلىم دەپ سوقتى بۇ يۈرەك،
بولمىدى بۇ يولدا ماڭا بىر تىرەك.
ئۆكۈنسەم بۇ ئىشقا تېپىلماس چارە،
نادامەت چەكمىكىم ئەمدى نەكېرەك؟!

ئۆتكەنگە ئۆكۈنسەم كەلمەيدۇ بىراق،
ۋاقىتنىڭ قايتىمىقى ئەقىلدىن يىراق.
بۇ قىممەت ھاياتلىق پۇرسەتلىرىمنى.
مەنىلىك ئۆتكۈزمەك ئاندىن ياخشىراق.

بىلىڭكى، مەن ئۆزۈم ئاددىي بىر ئايال،
يولۇمدا دۇچ كەلدى كۆپ بوران ـ شامال.
نە شامال، دەھشەتلىك ئاققان دولقۇنلار
لەيلىتىپ ـ چۆكتۈرۈپ كەلتۈردى زاۋال.

ياشاندىم، سىز تېخى مەندىن تولا ياش،
ھاياتلىق تۇلپارى بولمايدۇ ياۋاش.
مەنزىللەر ئاتلايسىز شۇ تۇلپار بىلەن،
ئىززەتلەر ئالىسىز، تاۋلىنىدۇ باش.

ئارزۇلاپ بولۇشقا سىز بىر شائىرە،
ئىشتىياق باغلاپسىز قىزىم ماھىرە.
مىڭ مەررە ئاپىرىن ئىرادىڭىزگە،
ئەل سۆيسۇن، شېئىرىڭىز بولسۇن نادىرە.

بىز كەتسەك ئەۋلادلار قولغا ئالىدۇ،
ھەم ئۆتكۈر كۆز بىلەن نەزەر سالىدۇ.
ئەۋلادتىن ئەۋلادقا نەمۇنە بولۇپ،
تۆھپىمىز ئەبەدكە ئىز بوپ قالىدۇ.

ھەق سۆزنى ئېيتىمەن، ئىشتىڭ بىر رەت،
نە ئەجەب سۆزلىرىم بولسا بىر ئىبرەت.
رەنجىمەڭ، مەقسىتىم رەنجىتىش ئەمەس،
مېنىڭ پاك قەلبىمگە ئۇقۇماڭ نەپرەت.

ئوقۇسام شېئىرىڭىز قۇرۇق گەپ بىراق،
ئەخلاقۇ ھايادىن، مەندىن يىراق.
ھەرقاچان ھەركىمگە سۆزۈمدۇر ئېنىق،
تاۋلىماي بولمايدۇ خام ئىكەن بىراق.

ئەنۋەر مەتسەيدى

شېئىرلار

ئەلىمىمنى باستىم كۆلكىدە

خىيالىمدا يەنە شۇ سوئال،
ئۆتمۈشۈمدىن كەلتۈرەر شەپە.
دىلنى ھىجران قىلغاندا قامال،
ئۆتتى ئۆمرۈم شۇنچە غەپلەتتە.

ئارزۇلىرىم تاپمىدى ۋىسال،
ئىشقىم مېنىڭ خورلۇق ئىلكىدە.

ۋىجدانىمدىن كەچمىدىم بىراق،
ئەلىمىمنى باستىم كۆلكىدە.

ئېيست، روھى مەھكۇم جىنىمنى،
قىلالمىدىم يارىمغا پىدا.
ساۋاب ئىشقا بەرسەم دىلىمنى،
پۇلى بارغا يان باستى خۇدا.

ئىشقىم مېنىڭ خورلۇق ئىلكىدە،
ئەلىمىمنى باستىم كۆلكىدە.

شۇڭا يىغلاپ ئۆتىمەن زار - زار

گۈزەللىككە تولۇپتۇ قەددىڭ،
تەبەسسۇمىڭ گويا كى باھار.
جانىنى تەسلىم قىلار كۆزلىرىڭ،
چاچلىرىڭدىن پۇرايدۇ ئىسپار.

كىرپىڭ قېقىپ بېقىشلىرىڭمۇ،
چاقماق كەبى كۆزۈمنى چاقار.
قولۇڭ سىلىپ يۈرۈشلىرىڭمۇ،
ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سالار.

ھەتتا ئۈنسىز غەمكىنلىكىڭمۇ،
بۇ بىچارە كۆڭلۈمگە ياقار.
لاتاپىتىڭ، تەمكىنلىكىڭمۇ،
قىلار ئەقلى - ھوشۇمنى تارمار.

ئەپسۇس ساڭا يۈرەك سىرىمنى،
قىلالماسمەن ئەبەدىي ئىزھار.
بىراۋ ئۇتۇپ ئالغان كۆڭلۈڭنى،
شۇڭا يىغلاپ ئۆتىمەن زار - زار.

ھەسرەت بىلەن يۈرىكىم پارە،
ئۇرۇنۇشۇم ھەممىسى بىكار.
چۈنكى ئۆزۈم نامرات بىچارە،
خۇدايىممۇ بايلىققا خۇشتار.

سېنىڭدىمۇ ئۆلگەن جاسارەت،
تۇغمىدى ھەم مۇھەببەت زىنھار.
بولۇپ قالدىڭ ئاخىرى بايلىق،
ئالتۇن جابدۇق - بېزەككە خۇمار.

شۇنچە خورلۇق ئازگىلىدا مەن،
بولۇپ قالدىم ساقايماس بىمار.
بىلگىن ئالتۇن قونچاق دېمەك سەن،
بىراۋ ئېلىپ، بىراۋغا ساتار.

* *

ئەپسۇس، ساڭا يۈرەك سىرىمنى،
قىلالماسمەن ئەبەدىي ئىزھار.
بىراۋ سېتىپ ئالغان تېنىڭنى،
شۇڭا يىغلاپ ئۆتىمەن زار - زار.

يېڭى قىسسە باشلاندى شۇندىن

مەن ئەزەلدىن بىلمەيتتىم سېنى،
چۈشۈمدىمۇ باقمىغان كۆرۈپ.
ئەقلىم ھەيران سىرلىق ئىشقۇ بۇ،
بىر كۆرۈپلا قالغىنىم كۆيۈپ.

مەنمۇ ساڭا ئىدىم ناتونۇش،
چۈشۈڭدىمۇ باقمىغان كۆرۈپ.
تۇۋا دەيمەن قىزىق ئىشقۇ بۇ،
قالدىڭ سەنمۇ مېنىلا سۆيۈپ.

ئېسىڭدە بار ئاشۇ بىر ئاخشام،
تۇيۇقسىزلا قالدۇق ئۇچرىشىپ.
يېڭى قىسسە باشلاندى شۇندىن،
ۋىسال بىلەن ھىجران قوشۇلۇپ.

كۆزلىرىڭدىن چۈشەندىم سېنى.
يۈرەك ئىشقىڭ تۇرار تۆكۈلۈپ.
سۆزلىرىڭدىن ئىشەندىم ساڭا،
دەم يىغلىدىڭ ۋە بىردەم كۈلۈپ.

دېمەك، شۇنداق كەتتىم مەلەڭدىن،
دىلىم غەم ۋە ئىستەككە تولۇپ.
ئۆتەر كۈنۈم شۇنىڭدىن بېرى،
تەقدىرىمگە سوئاللار قويۇپ.

www.uyghurkitap.com

چىدىماسمەن

جامالىڭغا ئەسىر بولدۇم ئۇماق قىز،
سېھىرلىك بىلەن بولدى مېنىڭ ئەقلىم لال.
سەنمۇ بەلكىم بىلدىڭ قەلب سىرىمنى،
كۆيلىرىمدە يۇرمەكتىسەن بىماجال.
تاسادىپەن تونۇشقان بىز ئىككىمىز،
قول بېرىشىپ چىن دوستلۇققا ھەم ئاۋۋال.
خۇپپىيانە ئەمەكلىشىپ يۈرۈشتۇق،
ئارىمىزدا كۆرۈلمىدى غەيرىي ھال.
يېگانىلىق يالقۇنىدا ئۆرتىنىپ،
سېغىنغاندا يىراقتىكى يارىمنى.
بويۇك ئاشۇ ئامرىقىمنى ئەسلەتتى،
مېھرلىك يەنە چەكتى يۈرەك تارىمنى.
گۆزىلىمگە ئوخشايدىكەن يۈزۈڭ-مۇ،
جىلۋىلىرىڭ ئۇلغايتتى ھەم ئاھىمنى.
كۆپ ئۆتمەستىن قالدىڭ مېنى ياقتۇرۇپ،
گەرچە ئېنىق بىلمىسەڭمۇ ھالىمنى.
چىدىماسمەن كۆزۈڭ بىلەن قېشىڭغا،
يۇرىكىمگە نەشتەر گويا نىگاھىڭ.
يات ئارىدا ئايرىلسامۇ سېنىڭدىن،
قالار قەلبىم ئەيىنىكىدە چىرايىڭ.
ئېيتىقىن، ماڭا سېھىر ـ ئەپسۇن قىلدىڭمۇ،
بەنت قىلدى دىلنى مەسۇم سىمايىڭ.
قالدۇردۇڭغۇ سۆيگۈمنى بىر تەڭلىكتە،
بارمىدى يا مەندىن ئىشق تەمەيىڭ!

چىدىماسمەن ئۇماق قىزچاق ھۆسنۇڭگە،
زىبالىقىڭ ۋۇجۇدۇمنى ئېرىتەر.
ھېسلىرىمنى داۋالغۇتتى، ئۇلغايتتى،
دېمەك، باردۇر بۇنىڭدىلا بىر خەتەر.
ئەمما، ئاشىق ـ مەشۇقلاردەك قولدۇشۇپ،
باغ ئارىلاپ مۇڭداشساقمۇ بىز ئەگەر.
تارتىنىشتا بۇ بىچارە «سۆيگۈ» نى،
ساقلىمدۇق بىز دىلدا پىنھان شۇ قەدەر.

چىدىماسمەن تۇز ۋە ئاپئاق كۆكلۈڭگە،
ئىخلاسلىرىڭ قىلار مېنى كۆپ خىجىل.
رەشىك، ھەسەت قاپلار يەنە دىلىمنى،
كىممۇ مەندەك بولۇر ساڭا خوپ ئىجىل.
ئاھ، بۇ شورلۇق قىسمەتلىرىم ئاجايىپ،
چۈشۈنمىمۇ بۇ، يەتمەس بۇڭا ھېچ ئەقىل.
دۇچار بولدۇم يەنە يېڭى ئازابقا،
ئۆزۈڭ ماڭا سەبرى ـ تاقەت ئاتا قىل.

چىدىماسمەن يەنە ساددا ئەقلىڭگە،
بەخت ساڭا، سەن بەختكە يارامسەن؟
ياكى بەخت يا پۇشايمان قۇچقاندا،
يۈرىكىڭدىن مېنى ئەسلەپ قويامسەن؟

رازىيە

سىڭلىم، دېسەم سىزنى رازىيە،
تىلىم ئەمەس دىلىم كۆيىدۇ.
سۆيگىنىم سىز دېسەم رازىيە،
دىلىم ھەمدە تىلىم كۆيىدۇر.
نېمە دېسەڭ مەيلى رازىيە،
دەپ قويغانغا نېمە بولىدۇ؟
سۆيۈشمەيلى بىراق، رازىيە،
بۇ ئىش بالا ـ دەردكە قويىدۇ.

سۆيگىنىم بار، چۈنكى رازىيە،
ئۇنى ھەردەم سۆيگۈم كېلىدۇ.
ۋاپاسىزلىق قىلسام رازىيە،
ھايال ئۆتمەي ئۆلگۈم كېلىدۇ.
شۇنداق تۇرۇپ نېچۈن رازىيە،
كۆزلىرىڭىزگە چۆككۈم كېلىدۇ؟
دوست، دۈشمەندىن غەم يەپ رازىيە،
باغرىڭىزغا مۆككۈم كېلىدۇ...

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

ئابدۇرېھىم نەۋرۇز (تاجىك)

سۆيگۈ دەپلا سالىمەن چۇقان

تۇنجى قەدەم

دەريا سۈيى ياسىغان دولقۇن،
مېھرى بىلەن سۆيەر ئانا يەر.
نۇر تەپتىدىن كۆز قىسار قۇملار،
ئىلھاملىرىم قاقار يۇمشاق پەر.

تاغ تەۋەللۇت قىلىدۇ شەپەق،
قىزىل قانغا بويىلار دەريا.
كۈچلۈك چاقماق چاقناشلىرىدەك،
چاقنايدۇ تاغ، چاقنايدۇ دۇنيا.

شەپەق تامان كېلىمەن مەغرۇر،
قىزىل نۇرغا بۆلىنىپ تۈگەل.
قىزىل نۇردا يۇيۇنۇپ غەيۇر
تاغ پەرىسى كېلىدۇ گۈزەل.

گىرە سالار بويىنۇمغا مەھكەم
لەۋلىرىمدىن ئاقار قىزىل قان.
ياشلىقىمدا، بۇ تۇنجى قەدەم.
سۆيگۈ دەپلا سالىمەن چۇقان!

شاۋقۇنلىرىڭ ئەي ئانا دەريا

شاۋقۇنلىرىڭ ئەي ئانا دەريا،
بىر ناخشىدۇر سۆيگۈ مۇجەسسەم.
شاۋقۇنلىرىڭ كۈي تۆكەر دۇنيا،
شاۋقۇنلىرىڭ — ئۇ مېنىڭ ئەركەم!

شاۋقۇنلىرىڭ ئانا كۈلكىسى،
سەبىي بىرۋاق بەختىچۇن كۈلگەن.
شاۋقۇنلىرىڭ جانان جىلۋىسى،
مەپتۇن قىلىپ ئادەم ئۆلتۈرگەن.

شاۋقۇنلىرىڭ ھاياتىم كۈيى،
گۈلگۈن ھايات كۈيلىنەر ياڭراق.
شاۋقۇنلىرىڭ ياشلىقىم ئۈنى،
زەپەرلەردىن تىكلىسەم بايراق!

خەير ساڭا ساختا سۆيگۈلەر

قىلىشمىغان مۇھەببەتلىك قەسەملەر،
بىزدە بارى ئەندىشىلىك ئىشىنىش.
گاھى يەنە تاتلىق ـ تاتلىق ئەلەملەر.
چۈشلىرىمدە ئۇچراتمىدىم سېنى ھېچ.

تىنىقىمىز بەختىمىزگە ئۇل سالغان،
كۆزىمىزدە ئۈيۈلۈش ھەم ھولۇقۇش.
تەلمۈرمىگەن قۇچىقىڭغا ھېچ قاچان،
سەن دېمىدىڭ ئايرىلغاندا: «خەير-خوش».

يۈز ئۆرۈدى ئاپتاپپەرەس شۇ سۆيگۈڭ،
دەردىم تۇغدى يېڭى ـ يېڭى ئەلەملەر.
قۇياش كۈلەر بۈگۈن ئەتە ھەم ئۆگۈن،
تەكشى ئەمەس مۇھەببەتلىك قەدەملەر.

جادۇ بىلەن سۆيگۈمىزنى رەڭلىدىڭ

قار دەپتىمەن ئاق كۆڭلۈڭنى ئاق بىلىپ،
قار ئاتقاندەك قارلىق دېسەم بىر چاغدا.

www.uyghurkitap.com

رەنجىتمىدىم كۆڭۈللەرنى ساق بىلىپ،
ئويلىمىغان قالارمەن دەپ بۇ ھالغا.

ئوغرى يۈرەك، ئوغرى سۆيگۈ، ئوغرى ئوت،
كۆزلىرىمدىن ئېلىپ قاچتى ئۇيقۇلار.
بۆسۈپ كىردىڭ كۆڭۈللەرگە ئۇشتۇمتۇت،
بېرىپ سۆيگۈ، بېرىپ ئاتەش تۇيغۇلار.

كۆزلىرىمنى كۆمۈپ قويدى كۆزلىرىڭ،
يۈرەك دېسەم بىر پارچە گۆش تەڭلىدىڭ.
قاردەك سوغۇق ئەمدى سېنىڭ سۆزلىرىڭ،
جادۇ بىلەن سۆيگۈمىزنى رەڭلىدىڭ!

چېكەي دېسەم

كۆز قىسىشقان يۇلتۇز ــ ئاق كېچە،
خانەڭ تامان قالدۇرىمەن ئىز.
سۆيگۈ دېدىم، قول سوزدۇم نەچچە،
چېكەي دېسەم دېرىزەڭ ئېگىز.

تەلمۈرىمەن سۈزۈلگىچە تاڭ،
بالكونۇڭدا كۆرىمەن سېنى.
مەندە پەقەت سۆيگۈ دېگەن ئاڭ،
ئاھۇ كۆزۈڭ كۆرەمدۇ مېنى؟

بالكونۇڭدا بولىسەن نازىل،
شېرىن كۈلكەڭ ئۆلتۈرەر مېنى.
سەن پەرىزات، ياق! سەن ئەزرائىل،
نېمىشقا سەن ئاشۇنداق جېنىم؟...

سۆيگۈ ...

سۆيگۈ ــ ئۇلۇغ، سۆيگۈ ــ مۇقەددەس،
سۆيگۈ بىلەن يارالغان ئالەم.
سۆيگۈ ئاچار قەلبلەرنى، بەس!
سۆيگۈ بىلەن قەدىرلىك ئادەم.

سۆيگۈ بىلەن سېھىرلىك كۆزلەر،
سۆيگۈ بىلەن سوقىدۇ يۈرەك.
سۆيگۈ بىلەن زەپ شېرىن سۆزلەر،
سۆيگۈ گۈلگۈن، گۈزەلدۇر دېمەك.

سۆيگۈ تۆكەر سۆيۈملۈك شۇ، تار،
سۆيگۈ بىلەن جاراڭلار ناخشام.
سۆيگۈ بىلەن ئادەملەر يېقىن،
سۆيگۈ بىلەن گۈزەلدۇر ئاخشام.

ئەجەب يىللىق سېنىڭ شۇ سۆزۈڭ

«ساراڭ، ساراڭ» ئەجەب يىللىق سۆز،
قايسى ئىنسان دېگەنكىن باشتا.
ھەر نۆۋەتتە دېسەڭ قارا كۆز،
كۆيەر يۈرەك ئوتلۇق بىر ھېستا.

ئەجەب يىللىق سېنىڭ شۇ سۆزۈڭ،
شۇ سۆزنىلا بىلەمسەنكىن تاڭ.
كۆزلىرىڭگە چۈشكەندە كۆزۈم،
تۇرالمايمەن بولىمەن ساراڭ.

شۇنداقلارغا ...

تۇغقىنىدا تۇخۇمنى مىكيان،
پەخىرلىنەر ئۆزىدىن شۇئان،
لېكىن خوراز دەيدۇ مىكيانغا:
«ئاشۇ تۆھپە ــ مېنىڭدۇر ھامان»
شۇنداق ئىنسان باركى دۇنيادا،
خەق ئەجرىدىن قۇچار شەرەپ ـ شان.

بۇ ساندىكى شېئىرلارنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى تۇرسۇنئاي ھوسىيىن

راھىلە، پەرھات، سۇرئەت

ئاتىمىز ياققان چىراغ

(ئەسلىمە)

كونىلاردا «ئاتاڭ ياققان چىراغنى ئۆچۈرمە» دېگەن گەپ بار. بۇ سۆز ئاتاڭنىڭ ياخشى پەزىلەتلىرىگە ۋارىسلىق قىل، ئۇنىڭ ئەڭ ئېسىل خىسلەتلىرىنى داۋاملاشتۇر، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. بىز ئاتىمىز ياسىن ھاجى خۇدابەردى ۋاپات بولغاندىن كېيىن بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىشقا باشلىدۇق.

پەرزەنت ئۈچۈن دۇنيادا ئاتا-ئانىدىن ئۇلۇغ ۋە ئەزىز نەرسە يوق، ئۇلاردىن ئايرىلىش ھەقىقەتەن ئېغىر. بىز ئاتىمىزدىن ئايرىلغاندىن كېيىن ھەر كۈنى دېگۈدەك ئۇنىڭ پەزىلەتلىرىنى ئەسلەيدىغان بولۇپ قالدۇق.

دادىمىز مېھرىبان، كۆيۈمچان، ئاق كۆڭۈل، كەمتەر ئادەم ئىدى. ئۇ ھەر بىرىمىزنىڭ ئۆزىمىزگە خاس مىجەز-خۇلقىمىزنى، نېمىنى ياخشى كۆرۈپ، نېمىنى يامان كۆرىدىغانلىقىمىزنى، ئەقىل-پاراسىتىمىزنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنى ناھايىتى تولۇق بىلەتتى ۋە شۇنىڭغا قاراپ ھەر بىرىمىزگە ئالاھىدە مۇئامىلە قىلاتتى. بىراق ئۇنىڭ مۇئامىلىسىدە، ھەتتا ئېچىنىپ ئېيتقان تەنقىدىي پىكىرلىرىدىمۇ ئاتىلىق مېھرى-مۇھەببەت جۇش ئۇرۇپ تۇراتتى. دادىمىز ھېچقاچان ھېچقايسىمىزنى ئورۇنسىز ئەيىبلىمەيتتى، پەقەت بىزنىڭ جەمئىيەتكە پايدىلىق، خەلق ئۈچۈن، ۋەتەن ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان، قىلچىمۇ ئۆز مەنپەئەتىنى كۆزلىمەيدىغان ئادەملەردىن بولۇپ چىقىشىمىزنى ئۈمىد قىلاتتى.

مېھرىبانلىق بىلەن تەلەپچانلىقنى، ئىززەت-ئېتىبارىنى ساقلاش بىلەن كەمتەرلىكنى، توغرا سۆزلۈك بىلەن مۇلايىملىقنى بىرلەشتۈرۈش — دادىمىز ياسىن ھاجى خۇدابەردىنىڭ ئەڭ ياخشى پەزىلەتلىرىدىن بىرى ئىدى. ئۇ ھەرقاچان بىزدىن كىشىلەر ئارىسىدا ئۆزىمىزگە باشلىقنىڭ بالىسى دەپ تەمەننا قويماسلىقنى، ئاددىي-ساددا بولۇشىمىزنى، ئۆزىمىزنى ئەر بىلسەك باشقىلارنى شىر بىلىشىمىزنى تەلەپ قىلاتتى. ئەخلاق، بىلىم جەھەتتە ئۆزىمىزنى ئۆزىمىزدىن يۇقىرى تۇرىدىغانلارغا سېلىشتۇرۇش، ئىقتىسادىي جەھەتتە تۇرمۇش ئەھۋالى ئۆزىمىزدىن تۆۋەنلەرگە سېلىشتۇرۇش توغرىسىدا ئىزچىل تەربىيە بېرەتتى. دادىمىز بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك ئىمتىيازلارنى سۇيىئىستېمال

www.uyghurkitap.com

قىلماسلىق، باشقا ئورۇنلاردا دادىمىزنىڭ نامىدىن پايدىلانماسلىق — ئۇ بىزگە قويىدىغان قاتتىق تەلەپلەرنىڭ بىرى ئىدى.

دادىمىز ياسىن ھاجى خۇدا بەردى ئۆزىدىن ياردەم سوراپ كەلگەن كىشىلەرگە قولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلاتتى. روھىي جەھەتتىن كەمسىتىلگەن كىشىلەرنى يۆلەش، ئۇلارغا مەنىۋى ئوزۇق بېرىش، ئىش ئىزدەپ كەلگەنلەرنى مۇۋاپىق جايلارغا ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈستىدە باش قاتۇرۇش — ئۇنىڭ ياخشى خىسلىتى ئىدى. بىراق ئۇ ئۆز سالاھىيىتىدىن پايدىلىنىپ بىزنى ئۆزىمىز مۇناسىپ بولمىغان جايلارغا ئورۇنلاشتۇرۇش ھەققىدە ئويلاپمۇ قويمايتتى. «ئاۋۋال ئۆزۈڭلار شۇ ئىشقا لايىق كىشىلەردىن بولۇپ يېتىشىڭلار، ئۆگىنىڭلار، تىرىشىڭلار، تاپشۇرۇلغان خىزمەتلەرنى مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ئىشلەڭلار، شۇ چاغدا باشقىلارمۇ ئۆز جايىڭلارنى تېپىشىڭلارغا ياردەم بېرىدۇ» دەيتتى ئۇ.

دادىمىز ئۈمىدۋار ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ بۇ پەزىلىتى «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» يىللىرىدا تولىمۇ روشەن بايقالدى. ئۇ چاغدا بىز كىچىك بولساقمۇ نازارەت ئاستىدا ياشايتتۇق. مەنىۋى ۋە جىسمانىي جەھەتتىن كېلىدىغان ئازاب كۆپ ئىدى. ئەمما بىز دادىمىزنىڭ بىرەر قېتىممۇ روھىنى چۈشۈرگەنلىكىنى كۆرمىگەنىدۇق. «بۇلارنىڭ ھەممىسى ۋاقىتلىق ھادىسىلەر، بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، ھەقىقەت ئېچىلىدۇ، سۇنمايدۇ دەپ خەلقىمىز بىكار ئېيتمىغان» دەيتتى ئۇ ۋە بىزنى ھوشيار، ئېھتىياتچان بولۇشقا ئۈگىتەتتى. دادىمىز تۈرمىدە 5 يىل يېتىپ چىقىپ تارىمغا سۈرگۈن قىلىنغاندىمۇ، ئۇنىڭ ئەنە شۇ ئۈمىدۋارلىق روھى، كېلىچەككە بولغان ئىشەنچىسى يوقالمىدى. ياخشى كۈنلەرنىڭ كېلىدىغانلىقىغا، ھەممە مىللەتلەرنىڭ ئىناقلىق ـ ئىتتىپاقلىقتا تولغان باياشات تۇرمۇشقا ئېرىشىدىغانلىقىغا، ئادالەتنىڭ جەزمەن تەنتەنە قىلىدىغانلىقىغا ئىشەنچ باغلاپ ياشىغانىدى.

خۇسۇسىي مەنپەئەتنى ئومۇمىي مەنپەئەتكە قۇربان قىلىش، ھەمىشەم ئومۇمنىڭ، خەلقنىڭ غېمىنى يېيىش، ئەمەل ۋە ئىمتىيازنى ئۆزگىلەردىن ئۈستۈن تۇرۇش قورالى ئەمەس، بەلكى خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنىڭ ئەڭ مەسئۇلىيەتلىك ۋاسىتىسى سۈپىتىدە چۈشىنىش — دادىمىزنىڭ يەنە بىر ئېسىل پەزىلىتى ئىدى. بۇ پەزىلەت ئۇنىڭ بىزگە تەلەپچانلىقىدىمۇ، خىزمەتداشلىرىنى باھالاشتىمۇ، ئىشنىڭ بېجىرىلىش ئەھۋالىنى سۈرۈشتە قىلىشىدىمۇ بايقىلاتتى.

بىر قېتىم بالىلاردىن بىرى دادىمىزنىڭ «ھايات ساداسى» ناملىق كىتابى چىققاندىن كېيىن: «سەن 30 ـ يىللاردىن تارتىپلا شېئىر يېزىپتىكەنسەن، ھازىر 40 ـ يىللاردا شېئىر يېزىشنى باشلىغانلارنى پېشقەدەملىرىمىز دەپ كىتابلارغا يېزىۋاتىدۇ، سەن نېمە ئۈچۈن باشقىلارغا ئوخشاش ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەنلا شۇغۇللانمىغان ئىدىڭ؟» دەپ سوراپ قالدى. دادىمىز ئالدىدىكى كىتابنى ۋاراقلاۋېتىپ: «شۇ ۋاقىتتىكى ۋەزىيەت شارائىت مەندىن تەشكىلىي ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىشنى تەلەپ قىلغان. ئىجادكار ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بېرىدىغان، تەشكىلىي خىزمەتلەرنى ئىشلەيدىغان ئادەملەر كېرەك. 1940 ـ يىلنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىن تاكى ھازىرغىچە ئەنە شۇ خاس ۋەزىپىنى بېجىرگەنلىكىم

ئۇچۇن پۇشايمىنىم يوق. بولۇپمۇ ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسى 1950 ـ يىللاردا كۆچـلۈك تەشكىللاتچىلارغا، مەمۇرىي كادىرلارغا موھتاج ئىدى. شۇنىداق بىر پەيتتە مەن ۋە ماڭا ئوخشاشلار شېئىر يازىمەن دەپ چەتكە چىقىۋالساق بولامتىمۇ؟ ئىجادكارلارنى يۆلەش، قوللاش، پەرۋىش قىلىشمۇ بەخت» دېگەنىدى.

دادىمىز ئۇچۇن ۋەتەن ۋە خەلق ھەممىدىن ئۇلۇغ ۋە مۇقەددەس ئىدى. ئۇ بۇ ئىككى ئۇقۇمنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىپ قارىمايتتى. خەلقسىز ۋەتەن، ۋەتەنسىز خەلق روناق تاپالمايدۇ، دەپ ئىشىنەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بېشىغا ئەڭ ئېغىر كۈنلەر كەلگەندىمۇ ۋەتەن ۋە خەلقنىڭ تەقدىرى ئۇنىڭ ئېسىدىن ھەرگىز چىقمىدى.

ئىجادكارلارنى ئاسراش، ئۇلارغا غەمخورلۇق قىلىش، تالانت ئىگىلىرىنى يۆلەش ـــ دادىمىز ياسىن ھاجى خۇدا بەردىنىڭ يەنە بىر پەزىلىتى. ئۇ ئۇزاق يىللار جەريانىدا شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت ساھەسىگە رەھبەرلىك قىلىپ كۆپلىگەن شائىر ـ يازغۇچىلارنىڭ، ناخشىچى، سازەندە، ئۇسسۇلچىلارنىڭ ئۆز ئىقتىدارىنى جارى قىلىپ خەلققە تونۇلۇشىغا يار ـ يۆلەك بولدى. ئۇ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ـــ ئېغىر ئاغرىپ ياتقان پەيتلەردىمۇ قايسى شائىر، يازغۇچىنىڭ ياكى ناخشىچى، سازەندە، ئۇسسۇلچىنىڭ ئەھۋالىنىڭ قانداقلىقىنى ئىگىلەپ، بىلىپ تۇرغانىدى. دادىمىزدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ باي ۋە رەڭمۇرەڭ سەنئىتىگە بولغان مۇھەببەت ھەقىقەتەن كۈچلۈك ئىدى. ئېھتىمال شۇنىڭ ئۈچۈن بولسا كېرەك، تالانت ئىگىلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزئارا ئىتتىپاقلىقىنى كۆز قارىچۇقىدەك ئاسراشنىڭ مۇھىملىقىنى تەكىتلەيتتى. ئۇ زۇنۇن قادىر، تېيىپجان ئېلىيېۋ، ئابدۇكېرىم خوجا، ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرگە ئوخشاش شائىر، يازغۇچىلار، زىكرى ئەلپەتتا، ئابدۇۋەلى جارۇللايېۋ، ھۆسەنجان جامى، پاشا ئىشان، پاتەم قۇربان، ئەمەت ئۆمەر، غازى ئەمەت قاتارلىق سەنئەتكارلارنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيتتى، ئۇلارنى «مەدەنىيىتىمىزنىڭ پەخرى» دەپ ھېسابلايتتى. بولۇپمۇ زۇنۇن قادىرنىڭ توغرا سۆزلۈكىنى، ئاق كۆڭۈللۈكىنى، يازغۇچىغا خاس ئادىللىقىنى، پاكلىقىنى يۇقىرى باھالايتتى. ئۇ: «زۇنۇن قادىر خەلقنىڭ ۋەكىلى، ۋەتىنىمىزنىڭ پەخرى» دېگەنىدى. دادىمىز تالانت ئىگىلىرىگە ھۆرمەت قىلاتتى. مەسىلەن، دادىمىز دوختۇرخانىدا داۋالىنىۋاتقاندا، ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدىن «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ نەشر قىلىنغانلىقىغا 40 يىل تولۇش مۇناسىۋىتى بىلەن مەخسۇس ئادەم كېلىپ ئۇنى تارىمنىڭ تەشكىللاتچىلىرىدىن بىرى سۈپىتىدە ژۇرنال سەھىپىسىدە تونۇشتۇرماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى ئېيتقاندا، دادىمىز مۇنداق دېدى: «ژۇرنالنىڭ چىقىشىغا ۋە بۈگۈنكى ھالەتكە كېلىشىگە كۈچ چىقارغانلار كۆپ، سىلەر مېنى تونۇشتۇرغاندىن كۆرە، ئارىمىزدىن مەڭگۈلۈك كەتكەن تالانتلىق ئەدىبلىرىمىزنى مەسىلەن، زۇنۇن قادىر، تېيىپجان ئېلىيېۋ، ئابدۇكېرىم خوجىلارنى ياخشىراق تونۇشتۇرۇڭلار، مەن تىرىك، ئۇلار بولسا ھاياتتىن كۆز يۇمۇپ، تالاي ئەدەبىيات مۇخلىسلىرىنى ھىجران ئوتىدا كۆيدۈردى.»

دادىمىز ھەمىشەم ھەقىقەتنى قوغداشقا تەييار تۇرۇپ، ئۆز پىكرىنى ھەرقانداق ئادەمنىڭ يۈزىگە ئېيتالايتتى، ئۇ بەزىلەرنىڭ تارىخىي ھەقىقەتنى بۇرمىلايدىغان كۆز

قاراشلىرىنى قاتتىق تەنقىد قىلاتتى، ئۆز پىكرىنى ئېغىزدىلا ئىزھار قىلىپ قالـماي، ماقالىلىرىدىمۇ ئىزھار قىلاتتى.

دادىمىز ياسىن ھاجى خۇدا بەرگەن خۇشامەتچىلىك، كەمىنىگـدۇر ياخشى كۆرۈشى ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشقا ئوخشـاش رەزىللىكـلەر يات ئىدى، ئۇ بۇنـداق ئادەمـلەردىن نەپرەتلىنەتتى، «خۇشامەتچىلىك ئەڭ يامان ئىللەت، — دەيتتى بىزگە پات - پاتلا، — جان چىقىپ كەتسىمۇ راست گەپ قىلىشقا ئۆگىنىڭلار، خۇشامەت قىلىپ ئەمەلـدار بولۇش كويىغا كىرمەڭلار، ئۆزۈڭلارنىڭ ئىشچانلىقىغا، ئەقىل - پاراسىتىگە تايىنىڭلار، تاماخور، ئاجىز ئادەملەر خۇشامەتچى كېلىدۇ، ھەركىم ئۆزىنىڭ ئىنسانىي ئىززەت - ھۆرمىتىنى ئۆزى ساقلىشى كېرەك، شۇڭلاشقا، بالىلىرىم، بىزدىن كېيىن قالغاندىمۇ ئۆزۈڭلارنىڭ ھالال ئەمگىكى بىلەن خەلققە ياخشى خىزمەت قىلىشقا ئىنتىلىڭلار.»

دادىمىز ياش ئىجاتكارلارغا غەمخورلـۇق قىلىشنى ھېچقاچان ياددىن چىـقارمىدى. ئۇ تالانت ئىگىسىنىڭ پەرۋىشكە موھتاج ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ بېسىپ ئۆتىدىغان يولىنىڭ مۇرەككەپ ۋە ئەگرى - توقاي بولىدىغانلىقىنى ياخشى چۈشـىنەتتى، شۇڭـلاشقا يېڭىدىن تونۇلۇشقا باشلىغان شائىر، يازغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى قېتىرقېنىپ ئوقۇپ چىقاتتى ۋە ئۆز باھاسىنى بېرەتتى. ئۇ 80 - يىلدىن كېيىن ئۆز ئەسەرلىرى بىلەن كىتابخانلارنى جەلپ قىلغان بىر تۈركۈم يازغۇچى، شائىرلارنىڭ نامىنى ئىپتىخار بىلەن تىلغا ئالاتتى. دادىمىز ياسىن ھاجى خـۇدا بەردى بۇ ياشـلارنىڭ ئەسەرلىرىدىكى پىكىر چوڭقۇرلۇقىنى قولـلاش بىلەن بىللە، بەزىلەرنىڭ كلاسسىك شېئىرىيەتنى رەت قىلىشنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى ۋە شۇنداقلا بەزىـلەرنىڭ مۇدېـرنىزمـغا قارىقـويۇق قارشى تۇرۇشىنى ئەيىبلىگەنىدى.

دادىمىز ئادەملەرنى ياخشى كۆرەتتى، ئۇلارنىڭ سەمىمىي مەسلىھەتچىسى ئىدى. بىز كۆپ چاغلاردا دادىمىزنىڭ قېشىغا كېلىپ ئۆزلىرىنىڭ تۇرمۇش، خىـزمەت ئەھـۋاللىرى توغرىلىق سۆزلەپ مەسلىھەت سوراۋاتقان ئادەملەرنى كۆرەتتۇق. ئۇلار دادىمىزنىڭ يېنىدىن مەسلىھەت، مەدەت ئېلىپ، روھى كۆتۈرۈلگەن ھالدا، خۇشال - خۇرام قايـتاتتى. ئۇ ھەمىشەم بىزگە: «شۆھرەتكە ئىنتىلىپ، ۋىجدانىڭلارغا خىيانەت قىلىشتىن، ئابروي ئۈچۈن ئۆزگىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى قۇربان قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، ئەمەل ۋە شـۆھرەت ئالـدامچى كېلىدۇ، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ساختا يـول بىلەن يۇقىرىغا ئـۆرلىگەن كىشى كېيىن قانـداق غۇلاپ چۈشكىنىنى ئۆزىمۇ سەزمەي قالىدۇ، ئادەمنى پەقەت قەتئىي ئىرادە، ھالال ئەمگەك، توغرا نىيەت، يۈكسەك ئارمانلا خەلقنىڭ نەزەر ئېتىبارىغا ئېرىشتـۈرۈپ، پارلاق نەتىجىلەرگە ئىگە قىلىدۇ، بۇنى ئېسىڭلاردىن چىقارماڭلار» دەيتتى.

بىز دادىمىزنىڭ بۇ سۆزىنى زادىلا ئەستىن چىقارمايمىز. ئۇنىڭ ياخشى پەزىلەتلىرىگە ۋارىسلىق قىلىپ، ئۇنىڭ چىرىغىنى ئۆچۈرمەي، چىن دىل بىلەن خەلق ئۈچۈن ئىشلەيدىغان ئادەم بولىمىز.

ماخمۇتجان ئىسلام

ئۇ ئومۇمىيەتچىل ئادەم ئىدى

ئالەمدىن ئۆتكەنلەر ھامان ئەسكە ئېلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ياخشى خىسلەت-پەزىلەتلىرى بىلەن تىلغا ئېلىنسا، بەزىلىرى ئەسكىلىكلىرى بىلەن تىلغا ئېلىنىدۇ. ئادەم ياخشىلارنى ئەسلىگەنسېرى ئۇنى شۇنچە سېغىنىدۇ، ئۇنىڭغا ھۆرمىتى ئاشىدۇ، ئۇنىڭ قەدرىگە شۇنچە يېتىدۇ؛ ئەسكىلەرنى ئەسلىگەنسېرى بولسا، ئۇنىڭغا شۇنچە نەپرەتلىنىدۇ. كونىلارنىڭ: «ياخشىدىن ئات قالىدۇ، ياماندىن دات» دېگەن سۆزى راست بولسا كېرەك.

مەن پېشقەدەم ئەدىب ياسىن ھاجى خۇدابەردىنى ئەسلەپ، يۇقىرىقىلارنى خىيالىمدىن ئۆتكۈزدۈم، ئۇنىڭ ھەقىقەتەن قەدىرلەشكە، ھۆرمەتلەشكە تېگىشلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى شۇنچە ھېس قىلدىم.

ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ پەخرىي رەئىسى، «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر ھەيئىتىنىڭ مەسلىھەتچىسى، شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىگە تونۇلغان جامائەت ئەربابى، پېشقەدەم ئەدىب ياسىن ھاجى خۇدا بەردى بەختكە قارشى ۋاپات بولۇۋىدى، ھەممەيلەن قايغۇردۇق، شىنجاڭنىڭ كۆپ مىللەتلىك سوتسىيالىستىك ئەدەبىياتى ئۆزىنىڭ بىر قابىلىيەتلىك يېتەكچىسى، تەشكىلاتچىسى، مېھرىبان پەرۋىشكارىدىن، قىزغىن ئىجادكارىدىن ئايرىلدى، ئۇنىڭ ۋاپاتى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئۈچۈنلا ئەمەس، شىنجاڭنىڭ كۆپ مىللەتلىك سوتسىيالىستىك ئەدەبىياتى ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش بولدى، دېيىشتۇق. بۇ ئۇنىڭ بىزنىڭ قەلبىمىزدە قالدۇرغان تەسىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئىسپاتلىدى.

مەن ياسىن ھاجى خۇدابەردى بىلەن ئىككى-ئۈچ قېتىم يىغىنلاردا ئۇچراشقاندىن باشقا، كۆپرەك ئالاقىلاشقان، سۆھبەتلەشكەن ئەمەس، باشقىلارنىڭ ئۇ ھەقتىكى تونۇشتۇرۇشلىرىدىن باشقا، ئۇ ھەقتە كەڭرەك، چوڭقۇرراق تونۇشقىمۇ ئىگە ئەمەس ئىدىم. مېنىڭ نەزىرىمدە ئۇ سۈرلۈك، ئاچچىقى يامان ئادەم ئىدى. 1989-يىل 4-ئايدىكى ئۇنىڭ بىلەن بولغان بىر قېتىملىق سۆھبەت مېنىڭ ياسىن ھاجى خۇدا بەردى توغرىسىدىكى تونۇشۇمنى ئۆزگەرتتى. توغرا، ئۇ باشقىلار دېگەندەك سۈرلۈك ئىكەن، ئەمما قوپال، توڭ، تەرسا ئەمەسكەن، خۇشچاقچاق، ئاق كۆڭۈل، مېھرىبان ئىكەن. ماڭا ئەڭ تەسىر قىلغىنى: ئومۇمىيەتچىل ئىكەن.

ئۇ مېنىڭ «تارىم» ژۇرنىلىغا يېڭىدىن يۆتكىلىپ كەلگەن چاغلىرىم ئىدى. بىر كۈنى ئالدىمغا ياسىن ھاجىكامنىڭ «تەھرىرلىك خىزمىتى توغرىسىدا بىر-ئىككى ئېغىز سۆز» دېگەن ماقالىسى كېلىپ قالدى. مەن ماقالىنى ئوقۇپ چىققاندىن كېيىن تولۇقلاشقا، ئۆزگەرتىشكە تېگىشلىك بىرقانچە نۇقتا بارلىقىنى ھېس قىلدىم. مەن ماقالىنى مۇناسىۋەتلىك يولداشلارنىڭ كۆرۈپ بېقىشىغا سۇندۇم. ئۇلارمۇ مېنىڭ پىكىرلىرىمنى مۇۋاپىق كۆردى. بىز ماقالىنى تەھرىرلەشتىن ئىلگىرى ياسىن ھاجىكامنىڭ پىكرىنى ئېلىپ كۆرۈشنى لايىق تاپتۇق. بۇ چاغدا ياسىن ھاجىكام ئاغرىق بولۇپ، ئۆيىدە داۋالىنىۋاتاتتى. بىرنەچچەيلەن ياسىن ھاجىكامنىڭ قېشىغا بېرىشتىن يالتايدى. ئۇلار: «ھاجىكامنىڭ ئاچچىقى يامان،

www.uyghurkitap.com

گەپ تالىشىپ قالساق ياخشى ئەمەس» دېيىشتى. ئاخىرى ئۆزۈم بېرىشقا توغرا كەلدى. بەزىلەر ماڭا: «ھاجىكام تەرساراق، ئۆز پىكرىدىن يانمايدىغان ئادەم. سەن بۇ يەرگە يېڭى، خېلى چوڭ ـ چوڭ باشلىقلار بارمىغان يەردە سەن بېرىپ سۆزلەشسەڭ، ئۆزۈڭگە ياخشى بولماسمىكىن» دېدى. مەن ئارىسالدى بولدۇم. ئاخىر ھاجىكامغا تېلېفون بېرىۋېدىم، كېلىڭ، كەڭ ـ كۇشادە سۆزلىشەيلى، دېدى.

مەن ئۆيگە كىرگەندە ياسىن ھاجىكام كارىۋاتتا ياتقانىكەن، ئۇ ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇۋېدى، مەن دەرھال:

— يېتىۋېرىڭ، يېتىۋېرىڭ، — دېدىم.

— مېنى ھاكاۋۇر، تەكەببۇر ئىكەن، دەپ قالارسىز، — دېدى ئۇ ۋە كۈلۈپ كەتتى. دەرھاللا بالىلارنى داستىخان تەييارلاشقا بۇيرۇدى. ئاشۇ كۈلكە ۋە بالىلارغا داستىخان تەييارلاش توغرىسىدا بېرىلگەن بۇيرۇق بىلەن تەڭ مەندىكى ئەندىشە، تارتىنىش يوقالدى. مەن كۆڭلۈمدە ئىشىكتىن كىرىشىمگىلا: «ھە نېمە پىكىرلىرىڭ بار، قېنى دە» دېيىشى مۇمكىن، دەپ ئويلىغانىدىم. ھاجىم ئالدى بىلەن مەندىن ئۆزۈمنىڭ، بالا ـ چاقىلىرىمنىڭ ئەھۋالىنى، ئاندىن «تارىم» دىكىلەرنىڭ ئەھۋالىنى، ئەسەرلەرنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكىنى سورىدى، ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدىمۇ «تارىم»نى ياخشى چىقىرىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ئېيتتى. بىز ئەسلى تېمىغا كۆچۈشتىن ئىلگىرى چاي ئىچكەچ ئولتۇرۇپ نۇرغۇن پاراڭلاشتۇق. ياسىن ھاجىكام ئەدەبىيات ـ سەنئەت، كىشىلىك مۇناسىۋەت ۋە باشقىلار ھەققىدە ئەھمىيەتلىك گەپلەرنى قىلدى. ئاخىرىدا ماڭا ئاقلانغان نەشپۈتنى تەڭلەپ تۇرۇپ:

— قېنى، ئەمدى دەڭ، مېنىڭ ھېلىقى ماقالەم توغرىسىدا قانداق پىكىرلىرىڭلار بار؟— دەپ سورىدى.

— بىزنىڭچە، ماقالىدە تولۇقلاش ۋە ئۆزگەرتىشكە تېگىشلىك مۇنداق ئىككى نۇقتا بار، — دېدىم مەن ھاجىمنىڭ چىرايىغا قاراپ. ئۇنىڭ چىرايىدا ئەستايىدىللىقتىن باشقا ئىپادە يوق ئىدى، — بىرى، تەھرىرلەر جاپاكەش، ئەمما ماقالىدە ئۇلارنىڭ ئورنىغا تولۇقراق باھا بېرىلمەپتۇ.

— توغرا، تەھرىرلەر ھۆرمەتلەشكە، قەدىرلەشكە، خۇددى ئوقۇتقۇچىلارغا ئوخشاشلا، ئون قەدەم نېرىدىن تەزىم قىلىشقا تېگىشلىك كىشىلەر، ئۇلارنى قانچە مەدھىيىلىسەك ئەرزىيدۇ. بۇنى تولۇقلاش كېرەك، يەنە بىرىچۇ؟ — دېدى ياسىن ھاجىكام.

— يەنە بىرى، تەھرىرلىك ئىشلىرىدا ساقلىنىۋاتقان بەزى مەسىلىلەر توغرا كۆرسىتىلگەن بولسىمۇ، ئەمما بەزى سۆزلەرنىڭ سالمىقى ئېغىر، بۇ سۆزلەر بۇندىن كېيىنكى خىزمەتلەرگە پايدىسىز، — دېدىم مەن.

— ھە، ھە، كونكرېتراق سۆزلەڭ، — دېدى ياسىن ھاجىكام، — بىزنىڭ ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەرنى كۆرسىتىشتىن مەقسىتىمىز — تەجرىبە ـ ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، خىزمەتنى ئىلگىرى سۈرۈش.

— مەن دېسەم خاپا بولۇپ قالارسىزمىكىن؟

— ھە، سىزگە بەزىلەر شۇنداق دېگەن ئىكەن ـ دە! — دېدى ياسىن ھاجىكام كۈلۈپ، — خاتالىق بولسا تۈزىتىش، بولمىسا دىققەت قىلىش — بىزنىڭ پرىنسىپىمىز. بۇ پرىنسىپ مۇشۇ بىر ماقالىغىمۇ، ماڭىمۇ باب كېلىدۇ. سۆزلەۋېرىڭ، كۆڭۈلدىكىنى، راست گەپنى دەڭ.

— سىز ماقالىدە تەھرىرلىك ئىشلىرىدا ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەرنىڭ مەنبەسى ھەققىدە

ئانچە گەپ قىلماپسىز. مەنبە-سەۋەب ياخشىراق كۆرسىتىلمىسە، ھەممە سەۋەنلىك تەھرىرنىڭ ئۆزىگىلا ئارتىلىپ قېلىشى مۇمكىن. ماقالىڭىزدە بەزى تەھرىرلەر ئەسەر تاللىغاندا «ئەسەرگە ئەمەس، مەنپەئەتپەرەسلىك نۇقتىئىنەزەرى بويىچە ئادەمگە، ئۆلپەتچىلىك جەھەتتىكى يېقىن-يىراقلىققا قارايدۇ. مۇھاپىزەت كۈنلۈكى بولالايدىغان، نەپ تېگىدىغان ئاپتورلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئەسەرگە ئوخشىمىسىمۇ ئېلان قىلىشقا ئالاھىدە تىرىشىدۇ... قەلەم ھەققىنى بېكىتىشتە ئالاھىدە پەرقلىق مۇئامىلە قىلىدۇ...» دېگەندەك سۆزلەر بار. گەرچە بىرە-يېرىم كىشىدە مۇنداق ئەھۋال بولسىمۇ، ئەمما بۇ ئومۇمىيلىق ئەمەس، كۆپ ساندىكى تەھرىرلەر ياخشى، ئۇلار پرىنسىپتا چىڭ تۇرىدۇ. ئاخىرىدا: «بۇ، ئومۇمنىڭ خەزىنىسىنى باشقىلارنىڭ تاپاۋەتخانىسىغا ئايلاندۇرۇش يولىدىكى ئىنتىزامسىزلىقتۇر» دەپسىز. شۇنداقلا «ئايرىم گېزىت-ژۇرناللاردا تەھرىر تونۇشى بولمىغانلىقى تۈپەيلىدىن توپا بېسىپ ياتقان، ئەخلەت ساندۇقىغا تاشلىۋېتىلگەن ئەسەرلىرىمىزنى يوق دېگىلى بولامدۇ؟» دېگەندەك سۆزلىرىڭىزمۇ بار. مېنىڭچە، مۇنداق سۆزلەر مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنسا جان پىدالىق بىلەن ئىشلەۋاتقان مۇتلەق كۆپ ساندىكى تەھرىرلەرگە ئۇۋال بولىدۇ.

— نېمە ئۈچۈن؟

— چۈنكى سىز ئۇزۇن يىل ئەدەبىيات-سەنئەت ساھەسىدە رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئىشلىگەن، ھازىرمۇ سىز ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ پەخرىي رەئىسى، ئامما ئارىسىدا يۇقىرى ئىناۋىتىڭىز بار. شۇڭا سىز دېگەن بۇ ئەھۋاللارنى بىر قىسىملار ئومۇمىيلىق دەپ قارىۋېلىشى، شۇ ئارقىلىق تەھرىرلەرگە ئىشەنمەيدىغان، ئۇلارنىڭ ئەمگىكىنى ھۆرمەتلىمەيدىغان ئەھۋال كېلىپ چىقىشى مۇمكىن. بۇ ئەلۋەتتە تەھرىرلىك خىزمىتىگە، تەھرىرلەر بىلەن ئاپتورلار، كىتابخانلارنىڭ مۇناسىۋىتىگە پايدىسىز.

ياسىن ھاجىم بىر پەس ئويلانغاندىن كېيىن:

— سۆزلىرىڭىز دۇرۇس، — دېدى خۇشاللىق بىلەن، — مەن سەۋەنلىكلەرنى تۈزىتىشنىلا ئويلاپ، سىز دېگەن تەرەپلەرنى ئانچە ئويلىنىپ كەتمەپتىمەن. راست، بىز تەھرىرلەرنى ھۆرمەتلىشىمىز، ئۇلارنىڭ ئورنىنى كۆتۈرۈشىمىز كېرەك. ئۇلار ئەڭ جاپاكەش كىشىلەر، يۈكىنىڭ ئېغىرىنى كۆتۈرىدۇ، ئىقتىسادىي جەھەتتە نامرات. شۇنداق ھالەتتە بىز يەنە ئۇلارنى «نامسىز قەھرىمان»لار دەپ قۇرۇق نام بىلەنلا ئاغزىغا ئىمىزگە سېلىپ قويۇپ، يۈكىنىڭ ئېغىرىنى ئىنتىرۇۋەرسەك، ھەدەپ تەنقىدلەۋەرسەك بولمايدۇ. سىز ماقالىنى يۇقىرىدىكى پىكىرلەر ئاساسىدا تەھرىرلەڭ، ئاندىن مەن كۆرۈۋېتەي.

«مانا بۇ ئومۇمىيەتچىلىك، ئومۇمنى، ئومۇمىي ۋەزىيەتنى كۆزدە تۇتقانلىق، پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسىغا خاس كەڭ قورساقلىق! دېدىم» مەن ئىچىمدە.

بىز ماقالىنى تەھرىرلەپ بولۇپ ياسىن ھاجىمغا كۆرسىتىۋىدۇق، مەمنۇن بولدى. ماقالە ژۇرنالدا ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ئىنكاسىمۇ ياخشى بولدى. بۇ خۇددى كاۋاپمۇ، زىخمۇ كۆيمىگەندەكلا ئىش بولدى، تەھرىرلەر مەدھىيىلەندى، ئۇلارنىڭ يېتەرسىزلىكى، قانداق قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكى كۆرسىتىلدى.

مەن ھەر نۆۋەت شۇ قېتىملىق سۆھبەتنى ئويلىسام، ياسىن ھاجىمنىڭ ئومۇمىيەتچىلىكىدىن ھاياجانلىنىمەن ۋە ھەممە ئادەم، بولۇپمۇ يۇقىرى ئىناۋەتكە ئىگە، رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئىشلەۋاتقانلار ياسىن ھاجىمدەك ئومۇمىيەتچىل، كەڭ قورساق بولسا، خىزمەتلىرىمىز نەقەدەر ئوڭۇشلۇق بولغان بولاتتى، دەپ ئويلايمەن.

www.uyghurkitap.com

ۋارىسلىق قىلىش، ئىنتىلىش، ئىزدىنىش

— ھازىرقى زامان ئەنگلىيە پروزىچىلىقىدىكى بەزى يۈزلىنىشلەر

ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن بۇيان، بەزى ئوبزورچىلار ئەنگلىيە پروزىچىلىقىنىڭ رېئال ئەھۋالىدىن ئۈمىدسىزلىنىپ، «بۇرۇنقىدىن ناچارلىشىپ كەتتى» دەپ زارلىدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ھازىرقى ئەنگلىيە ئەدەبىيات سەھنىسىگە يېڭى تىرولوپلار چىقمىسا بولمايدۇ، دېيىشتى؛ بەزىلىرى بولسا جوئىس، ۋولف قاتارلىق مەشھۇر مودېرنىزمچىلاردىن كېيىنكى ئەنگلىيە پروزىچىلىقى ناچارلىشىپ كەتكەنىدۇ، ئۇنىڭدا ۋارىسلىق قىلغۇدەك بىر نەرسە قالمىغانىدۇ، دېگەندەك گۇمانلاردا بولدى؛ يەنە بەزىلەر ئامېرىكىنىڭ ھەر خىل يېڭى ئېقىمدىكى سىناق ھېكايىلىرى ۋە فرانسىيىنىڭ «يېڭى ھېكايە» ئېقىمىنىڭ شىددەتلىك تەسىرىگە ئۇچرىغانلىقتىن، ئەنئەنىۋى يولدا چىڭ تۇرۇپ كېلىۋاتقان ئەنگلىيە پروزىچىلىقى چېنىپ قالدى، ئەسلىدىكى رەڭگىدىن كەتتى، دەپ چۇقان سېلىشتى. گەرچە بۇ ئوبزورچىلار ئەنگلىيە پروزىچىلىقىغا كۆيۈنۈشنى چىقىش قىلغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ قاراشلىرىدا بىر تەرەپلىمىلىك ۋە تېيىزلىك بار. ئەنگلىيىنىڭ ھازىرقى پروزىچىلىقى راستىنلا «ناچارلىشىپ كەتتى»مۇ؟ تېخىمۇ كۆپ ئوبزورچىنىڭ جاۋابى «ياق!» دېگەندىن ئىبارەت. نۇرغۇن بىلىم ئىگىلىرى كۆپلىگەن تەتقىقات نەتىجىلىرى ئارقىلىق ئەنگلىيە پروزىچىلىقىنىڭ «ناچارلىشىپ» كەتمەيلا قالماستىن، ئۇنىڭ ئەكسىچە ناھايىتى زور ھاياتىي كۈچكە ئىگە بولغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. ھازىرقى ئەنگلىيە پروزىچىلىقىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىدىن قارىغاندا، ئۇنىڭدا مۇنداق يۈزلىنىشلەر بار:

بىرىنچى، ئەنگلىيە پروزىچىلىقىنىڭ تەرەققىياتىدا مۇھىم رول ئوينىغان جوئىس، ۋولف قاتارلىق يازغۇچىلار ۋەكىللىك قىلغان مودېرنىزمچىلارنىڭ سىناق پروزىچىلىقىنىڭ تەسىرى ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن زور دەرىجىدە سۇسلىشىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئورنىنى ئەنئەنىۋى پروزا شەكىللىرىگە «قايتىش» دەپ ئاتاشقا بولىدىغان بىر خىل يېڭى يۈزلىنىش ئىگىلىدى. نۇرغۇن يازغۇچى يېزىقچىلىقتا جوئىسنى ئەمەس، بەلكى دىككىنسنى ياكى ئوستىننى ئۇستاز قىلىدىغان بولدى. ئەنئەنىۋى پروزىچىلىقنى تەشكىل قىلغۇچى ھېكايە، ۋەقەلىك، پېرسوناژ قاتارلىق ئامىللارغا بىر مەزگىل سەل قارالغان بولسا، ئەمدىلىكتە ئۇلار يەنە ئۆزىنىڭ مۇھىم ئورنىنى ئىگىلىدى. مەسىلەن، ئايال يازغۇچى ئەيلىس مودوك: «مەن جوئىس، ۋولفقا قارىغاندا دىككىنس ۋە دوستويېۋسكىغا يېقىنراقمەن»

دېدى. ئەيمىس بولسا، فېلدىڭنىڭ ماڭا تەسىرى تېخىمۇ چوڭراق بولدى، دېدى.

ئىككىنچى، هازىرقى زامان جەمئىيىتىدىكى خىلمۇخىل مۇرەككەپ زىددىيەتلەر يازغۇچىلارنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئىجادىيىتىدە ھەر خىل شەكىللەر بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈلدى. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى مەزگىلدە، ئەنگلىيە جەمئىيىتى تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن مالىمانچىلىق ۋە تەۋرىنىشنى باشتىن كەچۈردى. ۋىكتورىيە جەمئىيىتىنىڭ ئەنئەنىۋى ئەخلاق مىزانلىرى پارچىلىنىپ، گۇمران بولۇپ يېڭى ئىدىيىۋى ئېقىم ۋە يېڭى ئاڭ كەڭ كۆلەمدە تارقالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئەنگلىيىدىكى ئىجتىمائىي زىددىيەتلەر كۈندىن كۈنگە ئۆتكۈرلىشىپ، ئىقتىسادىي ئىگىلىك تۇرغۇنلاشتى، ئارقا ئارقىدىن ئىشچىلارنىڭ ئىش تاشلاش دولقۇنى كۆتۈرۈلۈپ، مىللىي زىددىيەت جىددىيلەشتى، مائارىپتا كرىزىس پەيدا بولدى. بۇلار يازغۇچىلارنىڭ دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىدى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بىۋاسىتە كەچۈرمىشلىرىنى چىقىش قىلىپ، ئۆز ئەسەرلىرىدە ئۆزلىرىنى ئىسكەنجىگە ئالغان ئىجتىمائىي رېئال مەسىللەرنى ئەكس ئەتتۈردى. گەرچە ئۇلارنىڭ ئەكس ئەتتۈرگەن تۇرمۇش دائىرىسى تامامەن دېگۈدەك ئوخشاش بولمىسىمۇ، رېئال مەسىللەر ھەققىدىكى چۈشەنچىسى ھەر خىل بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ رېئال جەمئىيەتنى ئەكس ئەتتۈرۈشى ۋە جەمئىيەتتىكى مەسىللەر ھەققىدىكى ئىزدىنىشلىرىدە، شەك - شۈبھىسىزكى، تۈپ خاراكتېرلىك مەسىللەر مۇجەسسەملەشكەن، شۇنداقلا يازغۇچىنىڭ ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتچانلىقى سىڭگەن. 2 - دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ رېئاللىقى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن نۇرغۇن كۆپ توملۇق رومانلارنىڭ نەشر قىلىنىشى، «غەزەپلەنگەن ياش» ئېقىمىدىكى يازغۇچىلارنىڭ مەيدانغا كېلىشى هازىرقى زامان پروزىچىلىقىنىڭ ئىجتىمائىي رېئاللىقنى ئەكس ئەتتۈرۈشتىكى نەتىجىلىرىنى نامايان قىلدى.

ئۈچىنچى، هازىرقى زامان يازغۇچىلىرى دىككىنس، فېلدىن، ئوستىننىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىگە ۋارىسلىق قىلىشتا ئۇنى ئاددىي ھالدىلا دوراپ ياكى قايتىلاپ، تەكرارلاپ ئولتۇرمىدى، بەلكى 20 - ئەسىرنىڭ هازىرقى ئادەملىرىنىڭ ئىدىيە ۋە كەچۈرمىشلىرىنى ئاساس قىلىپ ئىزدەندى ۋە يېڭىلىق ياراتتى، هازىرقى زامان ئادەملىرىنىڭ چۈشىنىش ۋە بەھرىلىنىشىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان ئىپادىلەش شەكىللىرىنى تېپىش يولىدا تىرىشتى.

تۆتىنچى، كۆپلىگەن يازغۇچىلار ئەسەرلىرىدە ئىپادىلىگەن ئىجتىمائىي مەزمۇنىنىڭ كۆچىيىشىگە ئەگىشىپ، كىتابخانلار ئۇزاق يىللاردىن بېرى قوبۇل قىلىدىغان ئاممىباب ھېكايىچىلىق شەكلىنى قوللاندى. 20 - ئەسىردىن كېيىن، پروزىچىلار ئىجادىيەت سىناقلىرىنى ئېلىپ بېرىپ، يېڭى ماھارەت، يېڭى ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىنى قوللاندى. بەزى كىشىلەر ئەنئەنىۋى ھېكايە ئۇسۇلىدىن بارا - بارا يىراقلاپ كەتكەچكە، ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئاددىي كىتابخانلار چۈشىنەلمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. شۇڭلاشقا ھېكايە ۋەقەلىكى بىلەن ئۆز ئارتۇقچىلىقىنى نامايان قىلىدىغان بىر تۈركۈم ئاممىباب ھېكايىلار بارلىققا كەلدى. مۇنداق ئەسەرلەرنىڭ كىتابخانلىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، ئۇ، ئەنئەنىۋى ئەدەبىياتنىڭ ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشەلمىگەن، شۇنىڭ بىلەن «جىددىي ئەدەبىيات» ۋە «ئاممىباب ئەدەبىيات» ئوتتۇرىسىدا چوڭقۇر ھاڭ پەيدا بولغانىدى. يېقىنقى بىرنەچچە ئون يىلدىن بۇيان ئەھ-

uyghurkitap.com

ۋال ئۆزگەردى، نۇرغۇنلىغان يازغۇچىلار بارا ـ بارا ھەر خىل شەكىلدىكى ئاممىباب ھېكا ـ
يىچىلىق تۇغرىسىدىكى كەمستىش ۋە بىر تەرەپلىمە قاراشلىرىنى بۇزۇپ تاشلاپ، ئاشۇنداق
شەكىل بىلەن پائال تۈردە جىددىي ئىدىيىۋى مەزمۇنلارنى ئىپادىلەيدىغان بولدى. ئۇلار ـ
نىڭ تەسىرى ۋە تىرىشچانلىقى بىلەن بىر تۈركۈم تەسىرى زور ئەسەرلەر مەيدانغا كەلدى.

2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، ئەنگلىيە پروزىچىلىقىدا كۆپ قىسىملىق رومان ئىجا ـ
دىيىتى گۈللەندى. مەزمۇنىنى ئىپادىلەش نۇقتىسىدىن ئالغاندا، كۆپ قىسىملىق رومانلار
ئاددىي ھېكايىلارغا قارىغاندا يازغۇچىدىن تارىخ بىلەن رېئاللىقنىڭ مۇناسىۋىتىنى تېخىمۇ
زىچلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئەنگلىيىنىڭ كۆپ قىسىملىق رومانلىرىنىڭ تولىسى مەزمۇن
جەھەتتە ناھايىتى كەڭ تارىخ رېئاللىقىنى نامايان قىلدى، ئىككى قېتىملىق دۇنيا ئۇرۇ ـ
شى ئوتتۇرىسىدا ئەنگلىيە جەمئىيىتىدە يۈز بەرگەن غايەت زور ئۆزگىرىشلەرنى ۋە شەخس ـ
لەرنىڭ شۇ ئىجتىمائىي ئۆزگىرىشلەر داۋامىدىكى سەرگۈزەشتىلىرىنى ئىپادىلىدى. كۆپ
قىسىملىق رومانلارنىڭ مەيدانغا كېلىشى يازغۇچىلارنىڭ ئىجتىمائىي زور ئۆزگىرىش دەۋرىگە
نىسبەتەن بىلدۈرگەن ئاكتىپ ئىنكاسى بولدى. مانا شۇ كۆپ قىسىملىق رومانلار ئىچىدە
چ. پ. سىنونىڭ ئون توملۇق رومانى «ناتونۇش ئادەم ۋە قېرىنداشلار»، ئا. پاۋىلنىڭ
«زامان كۈيىگە تەڭكەش ئوينالغان ئۇسسۇل» ناملىق ترىلوگىيىسى، يېۋلىننىڭ «شەرەپ
خەنجىرى» ناملىق ترىلوگىيىسى، ئايال يازغۇچى مەننىڭنىڭ «بالقان ترىلوگىيىسى» قاتارلىق ـ
لار ئالاھىدە شۆھرەت قازاندى. بۇ رومانلاردا رېئاللىق، رېئاللىق بىلەن ئادەمنىڭ مۇناسىۋىتى،
جەمئىيەت بىلەن ئادەمنىڭ مۇناسىۋىتى، ئادەمنىڭ ئىچكى دۇنياسى قاتارلىقلار ئىپادىلەندى.

ئەنگلىيە پروزىچىلىقىدا ئايال يازغۇچىلارنىڭ باش كۆتۈرۈشىمۇ زور بىر ئالاھىدى ـ
لىك. ئايال يازغۇچىلارنىڭ ئالدىنقى قاتاردا تۇرۇۋاتقان مولىبىر سپاك، ئەيلىس مودوك،
دولىزلەيشىن قاتارلىقلارنىڭ ئەسەرلىرىدە ئىپادىلەنگىنى يالغۇزلا ئاياللار ئازادلىقى ۋە ئايال ـ
لار ھوقۇقى مەسىلىلىرىلا بولۇپ قالمىدى، ئۇلارنىڭ دىققەت ـ ئېتىبارى پۈتكۈل ئىنسانىيەت
دۇنياسىغا تەئەللۇق مەسىلىلەر بولدى. ئۇلار بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز پۈتكۈل ئىنسانىيەت ـ
نىڭ باياناتچىسى بولۇش، دېيىشتى. ئاياللار ھوقۇقى مەسىلىسىگە تەرەپدارلىرى ئاياللارنىڭ
زۇرۇر دەرسلىكى دەپ كۆككە كۆتۈرگەن «ئالتۇن خاتىرە» دېگەن كىتابنى يازغان دولىز ـ
لەيشىن شۇ كىتابنىڭ كىرىش سۆزىدە ئوچۇق ئاشكارىلا گەرچە بۇ كىتاب «ئاياللار ئازاد ـ
لىقىنى قوللىسىمۇ»، ئەمما ئۇ «ئاياللار ئازادلىقى ئۈچۈن گۈپپاڭچىلىق قىلمايدۇ» دەپ
يازدى. ئەيلىس مودوكمۇ بىر نۆۋەت مۇخبىرنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلغاندا، «مەن ‹ئا ـ
ياللار دۇنياسى› ۋە ‹ئاياللار قارىشى› دېگەندەك تەشەببۇسلارغا ئانچە قىزىقىپ كەتمەي ـ
مەن. بىز پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە سىڭىپ كېتىشىمىز كېرەككى، ھەرگىزمۇ بىكى بۆلگۈنچىلىك
پەيدا قىلماسلىقىمىز كېرەك» دېدى.

بۇ ئۈچ ئايال يازغۇچى ھازىرقى زامان ئىجتىمائىي مەسىلىلىرىنى جىددىي ئويلىنىپ،
غەربنىڭ كېسەل ھالەتتىكى جەمئىيىتى كىشىلەرگە ئېلىپ كەلگەن بوھران تۇيغۇسىنى
خىلمۇخىل شەكىلدە، ئوخشاشمايدىغان نۇقتىلاردىن ئەكس ئەتتۈردى. موللىبىر سپاك بىر
ئەسىرىدە ئەسەر قەھرىمانىنىڭ تىلى ئارقىلىق مۇنداق دېدى: «مېنىڭ شېئىر ۋە نەسىر ـ

لەرنى يېزىشىم كىتابخانىلاردا بۇ ئەجەبمۇ ئادەمنىڭ ئامراقلىقىنى كەلتۈرىدىغان ئايالكىنە، دېگەن تۇيغۇ پەيدا قىلىش ئۈچۈن بولماستىن، بەلكى ئۆز تىلىم ئارقىلىق ھەقىقەت ۋە مۆجىزە قارىشىنى تارقىتىش ئۈچۈندۇر». دولىزلەيشىن ھېكايە ئىجادىيىتى توغرىسىدىكى بىر ماقالىسىدە «يازغۇچىنىڭ مەسئۇلىيىتى ئاممىنىڭ باياناتچىسى بولۇش... بىر يازغۇچىدا ئەڭ ئەقەللىسى مۇنداق ئۆزىنى بىلىش تۇيغۇسى بولۇشى زۆرۈر: ئۇ روشەن ئىپادىلەش ئىقتىدارى تۆۋەن نۇرغۇنلىغان ئادەملەرنىڭ ۋەكىلى، يازغۇچى ئاشۇلارغا ۋەكىل بولۇپ ئۇلارنى ئىپادىلىسە ۋە ئۇلاردىن دائىم ئوزۇق ئېلىپ تۇرالىسا، ئاندىن يازغۇچى دېگەن نامغا مۇناسىپ بولالايدۇ. ئۇ ئاشۇ ئادەملەرگە تەئەللۇق، شۇڭا ئۇلارغا جاۋابكار بولۇشى كېرەك» دەپ يازدى.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئەنگلىيىنىڭ كۆپ ساندىكى يازغۇچىلىرى ئاممىباب ھېكايىلارنى ياراتمايدىغان كۆز قاراشلارنى چۆرۈپ تاشلاپ، ئىلمىي فانتازىيە، ۋەھىمىلىك ۋەقە، رازۋېتكا قاتارلىق ئاممىباب ھېكايە شەكلىدە ئەسەر يېزىشقا باشلىدى. موللىبىر سىپاكنىڭ «شوپۇرنىڭ ئورنى» ناملىق رومانى قەستلەپ ئۆلتۈرۈش رومانىغا، «مەنددىبام دەرۋازىسى» ناملىق رومانى ۋەھىمىلىك رومانغا ئوخشايدۇ. شىلىۋنىڭ «ئىزنى بايقاش» ۋە «تۇرمۇش داۋام قىلماقتا» ناملىق رومانلىرى جەمئىيەتنىڭ قارا پەردىلىرىنى يازغان رومانلارغا ئوخشايدۇ، ئەمما بۇ رومانلار ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭ ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىش ئۈچۈن يېزىلغان ئاممىباب ھېكايىلارغا ئوخشىمايدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسىدە جىددىي مەسىلىلەر، يازغۇچىلارنىڭ ھاياتلىق توغرىسىدىكى ئوي-خىياللىرى ۋە ئارزۇ-ئۈمىدلىرى ئىپادىلەنگەن.

ئاممىباب شەكىل ئىچىدە، ئىلمىي فانتازىيە شەكلى كۆپ يازغۇچىغا يېقىپ قالدى. خۇددى بىر فانتازىيىلىك ئەسەرلەرنى ئېلان قىلىدىغان ژۇرنالنىڭ مۇھەررىرى ئېيتقاندەك، فانتازىيە شەكلىنىڭ يازغۇچىلارغا يېقىپ قېلىشىدىكى سەۋەب شۇكى، «ئىلمىي فانتازىيىلىك ھېكايىلەر بىر دەۋرنىڭ ئۈمىدى، ئارزۇ-تىلىكى، قورقۇنچىسى، ئىچكى دۇنياسىدىكى تىتتىلىق ۋە بېسىمنى ناھايىتى روشەن نامايان قىلىدى.»

ئومۇمەن قىلغاندا، ئەنگلىيە يازغۇچىلىرى ئۆز ئەسەرلىرىنىڭ مەزمۇنى، شەكلى ھەمدە ئىپادىلەش ماھارىتى قاتارلىق كۆپلىگەن تەرەپلەردە ئىزدەنمەكتە، سىناق ئېلىپ بارماقتا. بۇ ئىزدىنىشلەر ۋارىسلىق قىلىشنى چەتكە قاققىنى يوق. ۋارىسلىق قىلىش، يېڭىلىق يارىتىش بىر-بىرىنى تولۇقلاش ئاساسىدا بولماقتا.

ماخمۇتجان ئىسلام تەرجىمىسى

(ۋېن مېيخۇينىڭ «ئەدەبىيات-سەنئەت گېزىتى» نىڭ 1990-يىل 7-ئىيۇل سانىغا بېسىلغان شۇ ناملىق ماقالىسىدىن قىسقارتىپ ئېلىندى.)

مەسئۇل مۇھەررىرى ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

www.uyghurkitap.com

كىتابخانىلاردىن خەت

ماھىرلىق بىلەن سىزىلغان «ئېكران سىرتىدىكى سۈرەتلەر»

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1988-يىللىق 10-سانىغا ئاپتور قۇربان ئەمەتنىڭ «ئېكران سىرتىدىكى سۈرەتلەر» ماۋزۇلۇق بىرقانچە شېئىرى بېسىلدى. ئاپتورنىڭ بۇ شېئىرلىرى كىتابخانلارنى كۈچلۈك ھاياجانغا سالدۇ. بۇ شېئىرلار بىزنى گۈزەل، پاك، توختاۋسىز دولقۇنلاپ تۇرىدىغان لىرىك دۇنياغا باشلاپ كىرىدۇ. مۇنۇ مىسرالارغا قاراڭ:

ئاھۇ كۆزۈڭ ئاققۇزغان دەريا،
دولقۇنلاندى زىناقلىرىڭدا.

ئاھۇ كۆز ئاققۇزغان دولقۇنلۇق دەريا قايسى دەريادۇ؟ مېنىڭچە، ئۇ، شائىرنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى دەريا، ئەمەلىيەتتە، ئۇ، چىرايلىق بىر قىزنىڭ قارا كۆزلىرىدىن ئېقىپ چىققان ياش! خوش، ئۇنداق بولسا بۇ قىز نېمىشقا يىغلايدۇ؟

ھەسرەت ھىدى تارقىتىپ دۇنيا،
ئوت ياندۇردى دىماغلىرىڭدا.

شۇنداق، بۇ دۇنيانىڭ قايغۇ-ھەسرەتلىرى قىزنىڭ ۋۇجۇدىنى ئوتتەك كۆيدۈرمەكتە، ئۇنىڭ كۆزىدىن تارام-تارام ياش زىناقلىرىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشمەكتە، بىزنىڭ قەلبىمىزمۇ ئىختىيارسىز ھالدا قىزنىڭ قەلبى بىلەن بىللە ھەسرەت چەكمەكتە، بىراق «رەھىمسىز» شائىر بىزنىڭ ھەسرەت چېكىشىمىزگە يول قويمايدۇ، ئەكسىچە بىزنى قىزنىڭ يىغىسىدىن، ئۇنىڭ چىرايىدىن، ئۇ پەيدا قىلغان مۇھىتتىن ھۇزۇرلاندۇرماقچى بولىدۇ:

كىرپىكلىرىڭ چاقناتقان پانۇس،
شولا يايدى دەريا يۈزىدە.
نازۇك لېۋىڭ تومىسى، ئەپسۇس،
ئېقىنلارنى توستى ئۆزىدە.
مەجنۇنتاللىق دەريانىڭ بويى،
چېچىڭ سۆيەر دەريالىرىڭنى.
كۆزۈڭ-ئۇپۇق، كۆرسەتسە قۇياش،
نۇرغا چۈمكەر سەھرالىرىڭنى.

شائىر سىزىپ بەرگەن بۇ گۈزەل سۈرەت بىزنى سۆيۈندۈرىدۇ، بىز قىزنىڭ ھەسرەتلىك يىغىسى ۋە ئۇنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبلىرىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ قالىمىز، قەلبىمىز ھەسرەتكە ئەمەس، لەززەتكە تولىدۇ. ئەمما، بىزنىڭ مۇشۇنداق بىر بىچارە قىزنىڭ يىغىسىغا ھېسداشلىق قىلماي، ئەكسىچە ئۇنىڭدىن ھۇزۇرلىنىشىمىز ھەقلىقمۇ؟ شائىر بۇنىڭغا ئېنىق جاۋاب بېرىدۇ:

بەس، مۇڭلانما، كۈلمەكتە قۇياش،
جىلۋە بىلەن بۇلاقلىرىڭدا.

شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ ھۇزۇرلىنىشىمىزنىڭ سىرى ئايان بولىدۇ، ئەسلىدە ياش چىقىۋاتقان بۇلاقتەك كۆزنىڭ تەكتىدە يەنە قۇياشتەك جىلۋە قىلىۋاتقان كۈلكە بار ئىكەن ئەمەسمۇ؟! قىسقىسى، «ئاھۇ كۆزۈڭ ئاققۇزغان دەريا» ناملىق بۇ شېئىر كىشىگە بىر خىل خۇش پۇراق، لېكىن ئاچچىق-چۈچۈك مېۋىنىڭ تەمىنى بېرىدۇ.

ئاپتورنىڭ «يۇلتۇزلۇق ئاخشام» ناملىق يەنە بىر شېئىرىدا بەخت، پەيزىگە چۆمگەن ئائىلە تۇرمۇشىنىڭ ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك بىر كۆرۈنۈشى ئۇستىلىق بىلەن سۈرەتلەپ بېرىلگەن. بۇ كۆرۈنۈشنى پەيدا قىلغان مۇھىت مۇنداق:

كىرپىكلەردىن ياغدۇرۇپ ئاق نۇر،
ئاي مارايدۇ قايرىلسا پەردە.
سالقىن شامال يۇگرەيدۇ غۇر ـ غۇر،
خاتىرجەملىك كۆلگەن مەھەلدە.
ئاستا مېڭىپ يۇرەر ياش ئانا،
تۆشەك ئارا پۇشۇلدار بوۋاق.

بۇ يەردە شائىرنىڭ تەسۋىرلەۋاتقىنى خاتىرجەملىك ۋە خۇشاللىق ھۆكۈم سۈرگەن ئائىلىدىكى ياش ئانا ۋە بوۋاقتىن ئىبارەت، ئەمما «پەردە قايرىلغاندا ئاق نۇر ياغدۇرۇپ ماراۋاتقان ئاي» نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ بىز ئۇنىڭدىن تۆۋەندىكىدەك ئۈچ خىل ھالەتنى تەسەۋۋۇر قىلالايمىز:

بىرىنچىسى، بۇ، پەردە قايرىلغان ھامان دېرىزىدىن كۆرۈنگەن ئاسماندىكى ئاي.

ئىككىنچى، بۇ ئاي — پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتقان بوۋاقنى كۆرۈش ئۈچۈن پەردىنى قايرىپ، كۆزلىرىدىن نۇر ياغدۇرۇپ تۇرغان ئانا.

ئۈچىنچىسى، بۇ ئاي — جورىسىنىڭ قايتىپ كېلىشىگە تەقەززا بولۇپ، پەردىنى قايرىپ دېرىزىدىن سىرتقا قاراۋاتقان چوكان.

بۇ يەردە كىتابخانىنىڭ تەپەككۇرى چاچما تەسەۋۋۇر بويىچە قانات قاقىدۇ، بۇ «ئاي» زادى ئاسماندىكى ئايمۇ ياكى جورىسىنىڭ ۋە بالىسىنىڭ ئىشقىدا يېنىۋاتقان ياش ئانىمۇ؟ بەلكىم ھەر ئىككىلىسىدۇر، چۈنكى شائىرنىڭ نەزەرىدە «ئاي» بىلەن «ئانا» نىڭ ئانچە پەرقى يوق، قاراڭ:

پەردىلەرنى چۆمكەيدۇ ئاتا
تۆشىكىگە باش قويسا بوۋاق،
كۆلەر ئۆيدە تولۇن ئاي گويا
نۇر سەپكەندەك بىر ئالتۇن تاۋاق.

بوۋاق ئۆز تۆشىكىدە ئۇخلىغاندا ئاتا پەردىلەرنى چۆمكۈۋېتىدۇ، بىراق بۇ ۋاقىتتا بىز يەنىلا ئۆيدە نۇر چېچىپ كۆلۈپ تۇرغان تولۇن ئاينى كۆرىمىز، شەك ـ شۈبھىسىزكى، شائىرنىڭ قەلبىدە نۇرلۇق ئاي بىلەن ئۇلۇغ ئانا بىر گەۋدە بولۇپ كەتكەن.

ئىشىك ياقتىن كىرگەندە ئاتا،
سالقىن بېرەر رەيھاندىن پۇراق.

تاتلىق تامشىپ ئويغىنىپ بوۋاق،
ئاتىسىغا سالار چىڭ كىرە.
ياش ئانىنى سۆيەر بەك ئوماق،
ئېھ، بۇ ئەجەب ئىللىق مەنزىرە.

بوۋاق پۇشۇلداپ ئۇخلايدۇ، ئەمما ياش ئانا بوۋاقنىڭ ئاتىسىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتىدۇ، مۇشۇنداق پەيتتە بىردىنلا ئۆيگە كىرىپ كەلگەن ئاتا تەشنا بولغان ئانا ئۈچۈن رەيھان پۇرىقىنى ئېلىپ كىرگەن سالقىن ھاۋانىڭ سىبزىمىنى بەرمەسلىكى مۇمكىنمۇ؟ شائىر بىزگە بۇ خىل نازۇك تۇيغۇنى چوڭقۇر ھېس قىلدۇرىدۇ. گەپ بۇنىڭ بىلەن تۈگىمەيدۇ، ئەڭ مۇھىمى، ئاتىنىڭ ئۆيگە ئېلىپ كىرگەن خۇشاللىقى بوۋاقنىمۇ ئويغىتىۋېتىدۇ. ئۇ ئاتىسىنىڭ بوينىغا گىرە سالىدۇ، ئاندىن بۇرۇلۇپ ئانىسىنى سۆيىدۇ، بۇ چاغدىكى ئائىلە لەززىتىنى، بۇ مەزگىلدە ئاتا ـ ئانىنىڭ قانچىلىك شادلىققا چۆمۈلگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ بۇ ھالەتتىن قانچىلىك مەست بولۇشقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش بىز ئۈچۈن ئانچە تەس ئەمەس، شائىر بىزگە ئائىلە ھاياتىنىڭ ئاجايىپ شېرىن شەربەت-

www.uyghurkitap.com

لىرىنى ئېيتىدۇ، بىزنى بەختىيار ئائىلىنىڭ جەننىتىگە باشلاپ كىرىدۇ.

تەبىئەتنىڭ ئەللەيلىشىدە،
گۈلزار ئارا ئۇخلايدۇ قورا.
سانسىز يۇلتۇز شېرىن چۈشىدە،
بىتاقەتتە ئىزدەيدۇ جورا ...

ئانا تەبىئەت ئۆزىنىڭ گۈلزارلىقىدا ئۇ ئائىلىگە بەخت ئاتا قىلىپتۇ. شائىر بۇنداق ئائىلىلەرنىڭ تېخىمۇ كۆپىيىشىنى تىلەيدۇ.

دېمەك، بۇ شېئىردا بىز شائىرنىڭ تۇرمۇشقا بولغان ئوتتەك قىزغىنلىقىنى، ئۇنىڭ چوڭقۇر سۆيگۈگە تولغان قەلبىنىڭ تۇرمۇش گۈزەللىكى ئىچىدە ئېرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرىمىز.

ئاپتورنىڭ «مۇھەببەت» ناملىق شېئىرىنىمۇ ئوخشاشلا لىرىك ھېسسىياتنىڭ يارقىن ئىپادىسى دېيىش مۇمكىن، بۇ شېئىردا مۇھەببەتنىڭ «گاچىلارغا تىل»، «ئەمالارغا كۆز»، «ئاجىزلارغا قۇۋۋەت»، «كۆرۈمسىزگە گۈزەللىك» ئاتا قىلالايدىغان ئاجايىپ كۈچ قۇدرىتىگە كۈچلۈك مەدھىيە ئوقۇلغان، سىرلىق مۇھەببەت ھادىسىسى باشقىچە بىر نۇقتىدىن يورۇتۇپ بېرىلگەن.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، «ئېكران سىرتىدىكى سۈرەتلەر» نامى ئاستىدىكى بۇ بىرنەچچە شېئىر ھازىرغىچە سەنئەت ئېكرانىنىڭ سىرتىدا قالغان تۇرمۇش سۈرەتلىرىنى كۈچلۈك ھېسسىيات ۋە نەپىس تىل ئارقىلىق ماھىرلىق بىلەن سىزىپ بەرگەن.

مەن شائىرنىڭ بۇندىن بۇرۇنقى ئىجادىيەت ئەھۋالىدىن خەۋەرسىز. شۇڭا ئاددىي كىتابخان سۈپىتى بىلەن مەندە كۈچلۈك ھاياجان قوزغىغان بۇ بىرقانچە شېئىر ھەققىدىكى قىسقىچە كۆز قاراشلىرىمنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتتۈم. مەن ئاپتور قۇربان ئەمەتنىڭ بىزگە يەنىمۇ تەملىك، خۇش پۇراق ئىجادىيەت مېۋىلىرىنى تەقدىم قىلىشىنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمەن.

ئۈرۈمچىدىن ئوسمان ئىسمايىل
مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

«سىزنى سۆيەتتىم ...» ھېكايىسىنىڭ بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتى

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1990 ـ يىل و ـ سانىغا ياسىن نىيازنىڭ «سىزنى سۆيەتتىم ...» ناملىق ھېكايىسى بېسىلدى. بۇ ھېكايە ئاپتورنىڭ بەدىئىي ئىپادىلەش جەھەتتىكى ماھارىتى ۋە ئۇنىڭدا ئېچىپ بېرىلگەن تۇرمۇش ھەقىقىتىنىڭ تەربىيىۋى رولى بىلەن كەڭ كىتابخانلاردا ئالاھىدە قىزىقىش قوزغىدى.

بۇ ھېكايىدە يارىتىلغان تۇرمۇش مۇھىتى ئەڭ دەسلەپتىلا بىزگە ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل قوشنا ئولتۇرغان بويتاق ئەر بىلەن تۇل چوكانىنى تونۇشتۇرىدۇ، ئاپتور كىتابخانلارنىڭ كۆڭلىگە «بۇ ياش بويتاقلار ئوتتۇرىسىدا بىرەر ئىش چىقىدىغان بولدى» دېگەن شەيتان ۋەسۋەسىنى سېلىپ قويىدۇ. ئىشەنمىسىڭىز، مۇنۇ بايانغا قاراڭ: «... ئۇ

دالان پەشتاقلىرىغا قەدەم باسقاندا، مەن ئىختىيارسىز ئۇنىڭ كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان كۆكسىگە، تولغان ساغرىسىغا قاراپ قالاتتىم... قوشنامنىڭ چىرايلىق ھۆسن - جامالىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ، خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ قالاتتىم ... ئۇچرىشىپ قالساق ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ تەبەسسۇم قىلىدىغان بولدى.» بىز بۇ قۇرلارنى ئوقۇغىنىمىزدا ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى سىرلىق مۇناسىۋەتكە قىزىقسىنماي، شۈبھىلەنمەي قالاتتۇقمۇ؟ مەدەنىي ئەللەردە، مەدەنىي مىللەتلەردە بىر ئەر بىلەن بىر ئايالنىڭ قوشنا ئولتۇرۇشى، بىر - بىرىسىگە قارىشى، تەبەسسۇم قىلىشى ۋە سۆزلىشىشى نورمال ئىش، باشقىلار ئۇنىڭدىن غەيرىلىك ھېس قىلمايدۇ. بىراق بىز ئاشۇنداق ئىشلارغا دۇچ كەلگەندە سەزگۈرلۈك بىلەن ئالاھىدە دىققەت قىلىمىز. جەمئىيىتىمىز كىشىلىرىنىڭ بۇ خىل پىسخىك ئالاھىدىلىكىنىمۇ ئاپتور ئۆز بايانىنىڭ سىرتىدا قالدۇرمىغان: «ئۇنىڭ ماڭا گەپ قىلغۇسى بار ئىدى - يۇ، بىراقتىكى ئايالىمنىڭ غايىبانە كۆزلىرىدىن قورقاتتى ... مەنمۇ يېنىمدا يوق ئايالىمنىڭ كۈندەشلىكىدىن قورقۇپ، ئۇنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ قارىيالمايتتىم.» قاراڭ، ئۇنىڭ ئۇستىلىقىنى! يوق ئادەمدىن كىم قورقاتتى؟ ئۇلارنىڭ قورقۇۋاتقىنى — دەل بىزدەك باشقىلارنىڭ خۇسۇسىي تۇرمۇشىغا باشقىچە قىزىقىدىغانلارنىڭ كۆزىمىز ئەمەسمۇ؟

شۇنداق، ھېكايە ئاپتورى باشتىلا ئۆزى ياراتقان سىرلىق ۋە سۈرلۈك كەيپىيات بىلەن بىزنى جەلپ قىلىپ قويۇپ، قەلىمىنى بىر بۇراپلا، كىتابخانلارنى ھېلىقى تۇل ئايال رۇقىيەنىڭ ياشلىق باھارىغا، كۆيگەن ئاشىقى، جۈرئەتسىز يىگىت «مەن»نىڭ نالە - پەريادلىق روھىي دۇنياسىغا باشلاپ كىرىدۇ. ھەقىقىي ھېكايە شۇندىلا باشلىنىدۇ، ھېكايىنىڭ ھەقىقىي باش قەھرىمانىمۇ شۇندىلا مەيدانغا چىقىدۇ. ھېكايە قۇرلىرىنى زېھىن قويۇپ ئوقۇغىنىمىزدا، ئۇنىڭدا ئالىي مەكتەپ مۇھىتى يارىتىلغانلىقىنى، ھېكايىدا ئوتتۇرىغا چىققان قىز - يىگىتلەرنىڭ ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىمىز. ئاندىن ئاپتور بىزنى ھېكايىدىكى ئاساسلىق ئىككى پېرسوناژنىڭ خاراكتېر توقۇنۇشى يۈز بەرگەن ۋە راۋاجلانغان تۇرمۇش مۇھىتىغا باشلاپ كىرىدۇ. ئاپتور ئەنە شۇ مۇھىتتا تىپىك ئوبرازلىق خۇسۇسىيەتنى ھازىرلىغان ئىككى پېرسوناژنىڭ قىلمىش - ئەتمىشلىرىنى دىققىتىمىزنىڭ مەركىزىگە قويىدۇ.

ئاپتور بۇ ئىككى پېرسوناژنى ئۇلارنىڭ خاراكتېر تەرەققىياتىنىڭ مەنتىقىسىگە ئۇيغۇن ھالدا چىن رەۋىشتە تەسۋىرلەپ، ئۇلارنىڭ تۇرمۇش قانۇنىيىتى ئالدىدىكى مەغلۇبىيىتىنىڭ مۇقەررەرلىكىنى ئېچىپ تاشلاپ، ئۇلارنىڭ ئوبرازىنى بەدىئىي تىپ دەرىجىسىگە كۆتۈرۈپ، كىتابخاننى بەدىئىي زوقلىنىشتىن بەھرىمەن قىلىدۇ ۋە چوڭقۇر ئويلاندۇرىدۇ. ئەقىللىق كىتابخان ئويلىماي قالمايدۇكى: رۇقىيە بىلەن مۇراتنىڭ مۇھەببەت تىراگېدىيىسىنىڭ سەۋەبى نېمە؟ مۇرات رۇقىيەگە شۇنچە كۆيگەن ۋە بىر مۇھىتتا ياشىغان تۇرۇقلۇق، نېمىشقا مۇھەببەتكە نائىل بولالمىدى؟ ئۇنىڭغا نېمە توسقۇنلۇق قىلدى؟ رۇقىيە ئاتلىق گۈزەل قىز نېمە ئۈچۈن بەختلىك ئائىلە قۇرالماي، بىر بالا بىلەن تۇل قېلىپ، «خۇددى روھى تېنىدىن ئاجراپ

كەتكەندەك ئاجايىپ بىر مۇڭلۇق ھالەتتە ياشاش» ھالىتىگە چۈشۈپ قالدى؟ ئاپتور كىتابخانلارنىڭ ئالدىغا قويماقچى بولغان ۋە كىشىلەرنى ئويلاندۇرماقچى بولغان مەسىلىمۇ دەل مۇشۇ بولسا كېرەك.

ئاپتور بايان قىلىش نۇقتىسىنى ناھايىتى ياخشى تاللىغان بولۇپ، يىگىتنىڭ تۇرمۇش ۋە پسىخىك كەچۈرمىشلىرىنى «مەن» نىڭ تىلىدىن تەپسىلىي بايان قىلىپ، كىتابخانلارنى بۇ جۈرئەتسىز يىگىتنىڭ بىچارىلىقىغا ئېچىندۇرىدۇ، ئويلاندۇرىدۇ. ئاپتور «مەن» نىڭ مۇھەببەت ۋە تۇرمۇشتا ھەر قېتىم ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندا، ھەددىپ ياش تۆكۈپ يىغلىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. ھېسابلاپ باقسام، «مەن» مۇشۇ جەرياندا 12 قېتىم ياش تۆكۈپ يىغلاپتۇ، لېكىن ئۇنىڭ ياش تۆكۈپ يىغلاشلىرى نېمە مەسىلىنى ھەل قىلدى؟ ئاپتورنىڭ ئېچىپ بەرمەكچى بولغان بىر تۇرمۇش ھەقىقىتىمۇ ئەنە شۇ: بىرەر مەسىلىگە دۇچ كەلگەن ھامان، ئاكتىپ ھالدا چارە ئىزدىمەي، تەدبىر قوللانماي، ھەرىكەت قىلماي، ھەددىسىلا «مەن»دەك ئاچچىق ياش تۆكۈپ ئولتۇرغان بىلەن ھېچ ئىش پۈتمەيدۇ. ھاياتنىڭ ھەممە ساھەلىرىدىكى رىقابەت سىڭىپ كەتكەن بۈگۈنكى زاماندا، ئۆز تەقدىرىنىڭ خوجىسى بولالمىغان، ئاكتىپ، تەشەببۇسكار، زېرەك، تېتىك ياشاش ئۇسۇلىنى قوللانمىغان كىشى ھاياتتىكى كۈچلۈكلەر، غالىبلار قاتارىدىن ئورۇن ئالالمايدۇ. بۇ نۇقتىنى «مەن» نىڭ ئۆزىمۇ تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق ساۋاقلىرىنى تېتىغاندىن كېيىن چۈشىنىپ يەتكەندەك قىلىدۇ. ئۇنىڭ «جۈرئەتسىزلىكىم تۈپەيلى خۇدا سىزنى ئۇ ئەرگە چېتىپ مېنى جازالىدى» دېگەنلىكى مۇشۇ يەكۈنىمىزگە دەلىل بولىدۇ. «مەن» نىڭ بەختسىزلىكىمۇ ئۇنىڭ جۈرئەتسىزلىكىدىن بولدى، ئۇنداقتا رۇقىيەنىڭ بەختسىزلىكىچۇ؟ بۇ ھەقتە ئاپتور يەكۈن چىقارماي، ئۇنىڭ بىر بالا بىلەن تۇل قالغانلىقىنىلا ئەسكەرتىپ، قالغىنىنى زېرەك كىتابخانلارنىڭ ئويلىنىشىغا قالدۇرغان. ئويلاپ باقايلى، بىزنىڭ رېئال تۇرمۇشىمىزدا، رۇقىيەگە ئوخشاش قىزلىق ئىپپەت - نومۇسىنى پەرۋاسىزلىق بىلەن سېتىۋەتكەن بىر قىزنىڭ بەختلىك ئائىلە قۇرالىشى مۇمكىنمۇ؟ ئۇنىڭ بىر بالا بىلەن تۇل قېلىپ، باشقىلارنىڭ ئالدىدا «ئەندىكىنچە تىمىسقىلاپ مېڭىش»، «يەردىن بېشىنى كۆتۈرەلمەسلىك» ھالىتىگە چۈشۈپ قالغانلىقى ئەنە شۇ بەختسىزلىكنىڭ ئىسپاتى ئەمەسمۇ؟ گەرچە ئاپتور ھېكايىنىڭ ئاخىرىدا بۇ بەختسىز تۇل چوكانغا ھېسداشلىق قىلىپ، «بىر يىگىتنىڭ ئاشۇنداق مەجنۇنانە سۆيۈشىگە نائىل بولغان بۇ ئايالنى كىممۇ بەختسىز دېيەلىسۇن» دېيىش ئارقىلىق ئۇنىڭ بوينىغا كەلگۈسى بەختىنىڭ نۇرلۇق گۈل چەمبىرىكىنى ئېسىپ قويغان بولسىمۇ، لېكىن بىز يەنىلا ئۇ چوكاننىڭ بەختلىك بولالىشىغا شۈبھە بىلەن قارايمىز. ئۇنى مەجنۇنانە سۆيگەن «مەن» ئاخىرى ئۇنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلگەن، ئۇنىڭ بىلەن ئۆي تۇتقان ھالەتتىمۇ، چوكاننىڭ ئىلگىرىكى قىلمىشلىرى ئەرنىڭ ۋىجدانىنى ئازابلىماسلىقى، ئۇڭايلا ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى مۇمكىنمۇ؟ بۇ توغرىدىمۇ «مەن» نىڭ خېتى رۇقىيەگە ئۆزىنىڭ تۇرمۇش بەختسىزلىكىنىڭ سەۋەبىنى تونۇتۇشتا سىگناللىق رول ئوينىغان: «سىزگە بۇ رەزىللىكلەر مۇناسىپ ئەمەس

ئىدى، سىز قىزلىق تېنىڭىزنىي، روھىڭىز-
نىي قەدىرلىشىڭىز، پـەرىشتىدەك پاك ياشـ
شىڭىز، مۇھەببىتىڭىزنى ئېگىسىگـە تاپشـۇ-
رۇشىڭىز كېـرەك ئىـدى، بىـراق قىزلـىق
تەلپۈنۈشلىرىڭىز ھەممىنى بەربات قىلىۋەتتى،
ئەتىكى كۈندە مۇشۇ رۇقىيە ھالال ئەرنىڭ
ئالدىغا قانداق بارىدۇ؟» رۇقىيـەنىڭ تـۇر-
مۇشتا بەخـتلىك بـولۇش - بولالماسلىقىدىكى
ئاچقۇچ دەل مۇشۇ يەردە. تۇرمۇشتا بەخت-
لىـك بولۇشـنىڭ تەبـىرى نېـمە؟ قايسىبىر
مۇتەپەككۇر بۇ ھەقتە: «بەخـت دېگەنلىك ـــ
بىراۋنىڭ ئۆزىنى سـۆيىدىغانلىقىنى تـۇيۇپ
تۇرۇشتا» دېگەنىدى. دېمەك ھەقىقىي سـۆ-
يۈش ۋە سـۆيـۈلۈش بەخـت دېمـەكتـۇر.
بىراق، ئاشۇ رۇقىيە قايـىسى يـۈزى بىلەن
«مەن» نىڭ چىن سـۆيگـۈسىگـە مۇناسـىپ
بولالايدۇ؟ قايىسى يۈزى بىلەن «مەن» نىڭ
ئالدىدا ئۆزىنى بەخـتلىك سېزەلەيدۇ؟ مانا
مۇشۇلار ئاپتـور ئېچىپ بەرمەكچـى بولغان
تۇرمۇش ھەقىقتى.

ئىدرىس بارات

مەسئۇل مۇھەررىر روزىمەھەممەت جۇمە

«چەت - ياقا يۇرت» تىن سادا

قولۇمدا «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1990 -
يىللىق 7 - سانى، ئاپتور ياسىن نىيازنىڭ
بۇ سانغا بېسىلغان «تالـلاش» ناملىق ھېـ
كايىسى مېنى ھەيران قالـدۇردى. گەرچـە
بۇ ئەسەردە تەسىرلىك بايانلار خېلى كـۆپ
بولسىمۇ، قەلبىمدە ھېچقانـداق زوق قوز-
غىيالمىدى، چۈنكى «تاللاش» تا ئىلگىرى
سۈرۈلگەن خاھىش ساغـلام ئەمەس ئىدى.

«تالـلاش» تا تەسۋىرلـەنگـەن «مەن»
ئايرىلغىنىغا 20 يىل بولغان، ئەمما ئـۆزى
بىلمەيدىغان ئاتا - ئانىسىدىن ئۇشتـۇمتـۇت
بىر پارچە خەت تاپشـۇرۇۋېلىپ گـاڭگىراپ
قالىدۇ ۋە بېقىۋالـغان ئاپىسى ئايىمخـانـغا
خەت يېزىپ ئەھـۋالنى ئۇقتۇرۇپتۇ. كېيىن
ئىدىيىسىدە «تاللاش» تىن ئىبارەت جىد-
دىي كۈرەشكە دۇچ كېلىدۇ.

«مەن» نىڭ قەلـبـىـي ئارقىلىق ئىـ
پادە قىلىنغان تـۆۋەنـدىكى: «ئاھ خـۇ-
دا، ئـاتامـدىن ئايـرىلىپ ھەمـراھسىز قالـ
غان شۇ بەخـتسىز ئاپام ئەمدى مەندىنمـۇ
ئايرىلىپ، بۇ دۇنيادا يەككە - يېگانە قالار-
مۇ؟» دېگەن بايانىدىن كـۆرۈش مۇمكىنكى،
ئاپتور ئالدى بىلەن سۆز ئىشلىتىشكە دىقـ
قەت قىلمىغان. ئەسـەردىكى «مەن» بـىرەر
قېتىم قاتتىق ئاغرىپ قالمىغان ياكى بىرەر
چوڭراق ھادىسىگە يولۇقۇپ، ھـاياتى خەۋپ
ئىچىدە قالمىغان تۇرسا، ئاپتور نېمـە ئۈ-
چۈن ئادەتتىكى ئايرىلىشقا ساكراتتىكى ئا-
دەمنىڭ ئۆلـۈم ئالدىدىكى ئاھـۇ پەريادىنى
ئەكس ئەتتۈرىدىغان ئىبارىلەرنى ئىشلىتىش-
كە مەجبۇر بولىدىكىن؟ ئېنىقراق ئېيتقاندا،
«چەت - ياقا يۇرت» قا قايتماي، ئۇرۇمچـ
دە قېلىشنى «رەھىمسىزلىك بىلەن» ئۇ دۇنـ
ياغا سەپەر قىلغانلىق دېيىش تولىمـۇ بىـ
مەنىلىك بولمامدۇ؟

ئەڭ مۇھىمى، «تالـلاش» تا ئىلگىرى
سۈرۈلگەن ئىدىيە توغرا ئەمەس.

«تاللاش» تا خېلى ئېتىبار بىلەن تەسـ
ۋىرلـەنگـەن پېرسـونـاژ ـــ قىيىن يىللاردا
چەت ئەلگە چىقىپ كېتىپ، زامان ئۆڭشـالـ
غاندا ۋەتەنگـە قايتقان، «زامانغـا مۇناسىپ
ئىلمىي ئادەم» يارمۇھەممەت ئوغلىغا مۇنـ
داق مەسلىھـەت بېرىـدۇ: «بالام، ئادەم بۇ
دۇنياغا كەلگەن ئىكەن، چـوقۇم ئىنسانـىي

www.uyghurkitap.com

بۇرچىنى ئادا قىلىشى، ئىنسانلىق قىممەتنى يارىتىشى كېرەك. سەن ئۆزۈڭنىڭ چىقىش يولىنى شېئىرىيەتكە باغلاپسەن، لېكىن شۇنى ئويلاپ كۆردۈڭمىكىن، كەسىپ جەھەتتە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ شارائىت بىلەن مۇناسىۋىتى بارمۇ - يوق؟ مېنىڭچە، ئەلۋەتتە بار ... بۇ يىل مەكتەپ پۈتتۈرىدىكەنسەن، ئالدىڭدا تەقسىمات مەسىلىسىگە دۇچ كېلىسەن، يول تاللايسەن، ئىستىقبالىڭغا تەسىر كۆرسىتىدىغان ياشاش، تىرىشىش، كامالەتكە يېتىش شارائىتىنى تاللايسەن ... بۇ سېنىڭ پۈتۈن ئۆمرۈڭگە تەسىر كۆرسىتىدىغان ھالقىلىق پەيت ...» بىز ئاپتورنىڭ «تاللاش» تا زادى قانداق ئىدىيىنى ئىلگىرى سۈرگەنلىكىنى تېخىمۇ ئېنىق دەلىللەش ئۈچۈن «مەن» نىڭ ئاتىسىنىڭ مەسلىھىتىگە جاۋابەن يازغان خېتىدىكى مۇنۇ ئىقرارىنىمۇ قوشۇپ تەھلىل قىلايلى: «...راست! سىز ئېيتقاندەك مەن ئۈرۈمچىدىن ئاشۇ چەتتىكى يۇرتۇمغا كەتسەم مەندىكى تالانت، سەۋىيە كۆمۈلۈپ قالار...» ناھايىتى ئېنىقكى، ئاپتور بىر پۈتۈن جەمئىيەتنى ئىنتايىن بىر تەرەپلىمە ھالدا چۈشەندۈرۈپ، قانداقتۇر «...ئىستىقبالىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان ياشاش، تىرىشىش، كامالەتكە يېتىش» تەك ئىشلارنىڭ ھەممىسى پەقەت چوڭ، كاتتا شەھەرلەردىلا ئېرىشكىلى بولىدىغان ئىش، ھەتتا «ئىنسانىي قىممەتنى يارىتىش» تەك مۇنداق چوڭ ئىشمۇ چوڭ شەھەرلەردىلا ۋۇجۇدقا چىقىدىغان ئىش، دېگەن ئىدىيىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، «چەت - ياقا يۇرت» لارنى خاتا ھالدا خۇنۈكلەشتۈرگەن. كىشىنى بەكمۇ ئەپسۇسلاندۇرىدىغىنى شۇكى، «چەت - ياقا يۇرت» تا تالانت، سەۋىيە «كۆمۈلۈپ قالار» ئىمىش، قەدىمدىن تارتىپ ھازىرغىچە «چەت - ياقا يۇرت» لارنىڭ قايسى بىرى «تالانت، سەۋىيە» لەرنى دەپنە قىلىدىغان قەبرىستانلىق بولۇپ قاپتۇ؟! بۇ يەردە ئاپتورنىڭ پەقەت ئۆز ھېسسىياتىغىلا ئەسىر بولۇپ، پاكىتلارغا بىھۆرمەتلىك قىلغانلىقى كىشىنى چوڭقۇر ئەپسۇسلاندۇرىدۇ.

دۇرۇس، چوڭ شەھەرلەرنىڭ مەدەنىيەت ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتىن ئۆزگىچە ئەۋزەللىكلىرى بار. ئەمما ئۇ يەرلەرنىڭ شارائىتى ئەدىبلەرنىڭ «تالانت، سەۋىيە» سىنى كامالەتكە يەتكۈزىدىغان بىردىنبىر ئاساس ئەمەس، «چەت - ياقا يۇرت» لارمۇ «ئىنسانىي قىممەتنى يارىتىش» ئۈچۈن تىرىشىپ كۈرەش قىلىۋاتقان تالانت ئىگىلىرىنى ئەۋزەل «شارائىت» بىلەن تەمىن ئەتمەكتە. چەت - ياقا يۇرتلاردىنمۇ كۆپلەپ تالانت ئىگىلىرى چىقماقتا. يازغۇچى ئۈچۈن «چەت - ياقا يۇرت» لار تېخىمۇ كۆپ ئەۋزەللىككە ئىگە. ئۇ يەرلەر يازغۇچىنى مول، ئۆزگىچە تۇرمۇش ئاساسى بىلەن تەمىنلەيدۇ. بۇ بىر ئەقەللىي ساۋات.

ئۇنىڭدىن باشقا «تاللاش» تا ئاپتور ھازىر جەمئىيىتىمىزدە كىشىلەرنى ئىنتايىن بىزار قىلىۋاتقان نامۇۋاپىق غەيرىي تەقسىمات مۇناسىۋىتىگە ھېسداشلىق قىلىش پوزىتسىيىسىدە بولغان.

خۇلاسە شۇكى، «تاللاش» نىڭ كىشىگە ئازراقمۇ زوق بېغىشلىيالمىغانلىقىدىكى سەۋەب، بىرىنچىدىن، ئاپتورنىڭ زامان ۋە ماكانغا بولغان قارىشىنىڭ يۈزە بولغانلىقى، ئىككىنچىدىن، ئەسەر قەھرىمانلىرىنى دەۋر روھىنىڭ يۈكسەكلىكىگە كۆتۈرەلمىگەنلىكى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

بورىتالادىن نۇرەۋدەھمەت ئىسمايىل

مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

ئەدەبىي ھايات ۋە ئۇچۇرلار

△ سوۋېت ئىتتىپاقىدا لاۋشېنى قىزغىنلىقى كۆتۈرۈلدى.

سوۋېت ئىتتىپاقىدا لاۋشېنى تەتقىق قىلىش قىزغىنلىقى كۆتۈرۈلۈپ، ئۇ توغرىلىق مەخسۇس كىتاب ۋە نۇرغۇن ماقالىلەر يېزىلدى. ئۇنىڭ ھەممە ئەسىرى رۇس تىلىغا تەرجىمە قىلىندى.

سوۋېت ئىتتىپاقى خەنزۇشۇناسى ئانتىنوۋېسكىي لاۋشېنىڭ مەملىكىتىمىزدە ئېغىر خاتالىق سادىر قىلغان دەپ قارالغان «مۇشۇكلەر شەھىرى» ناملىق رومانى ئۈستىدە توختالغاندا، بۇ جاھان ساتىرىك ئەسەرلەر تارىخىدىكى ئەڭ نادىر ئەسەر، يازغۇچى بۇ رومان بىلەن دۇنيا ئەدەبىياتىدىكى سىۋىفت، فرانىس بىلەن بىر قاتاردا تۇرۇشقا تامامەن مۇناسىپ. «مۇشۇكلەر شەھىرى» دە جۇڭگونىڭ مىللىيلىكى مەسىلىسى ئۈستىدە چوڭقۇر ئويلىنىش ئېلىپ بېرىلغان. ئۇ خەلق ئاممىسىنىڭ قورقۇنچاقلىقى، شۈكرى ـ قانائەت قىلىشى ۋە ئۇلارنىڭ ئۇيۇشۇشلىرىنى كۆرۈپ يەتكەن. بۇ ئەسەر لۇشۈننىڭ «ئا Q نىڭ رەسمىي تەرجىمىھالى» غا ئوخشاش، تارىخىي ئەيىنەنلىكنى بېزەپ كۆرسەتمىگەن، دېگەن. موسكۋا ئۇنىۋېرسىتېتى ئاسىيا، ئافرىقا ئىنستىتۇتىنىڭ پروفېسسورى سىمىنوۋ: «مۇشۇكلەر شەھىرى» دە جاڭجيېشىنىڭ مەدەنىيەت سىياسىتى مەسخىرە قىلىنغان ھەمدە بۇ روماندىن لاۋشېنىڭ ئىنتايىن سولچىل خاھىش توغرىسىدىكى ئالدىن كۆرەرلىكىنى كۆرگىلى بولىدۇ، دەپ قارىغان.

سوۋېت ئىتتىپاقى پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى لى فۇچېڭنىڭ قارىشىچە: «مۇشۇكلەر شەھىرى» دە ئاپتور تەرىپىدىن تەنقىد قىلىنغان مەدەنىيەت ئىنقىلابى بىلەن 30 يىلدىن كېيىن يۈز بەرگەن مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك دەرىجىدە ئوخشىشىپ كېتىدۇ. بۇ ئاپتورنىڭ مەدەنىيەت جەھەتتىكى ئالدىن كۆرەرلىكىنىلا ئەمەس، بەلكى بۇ ئەسەردىكى مەدەنىيەت تەنقىدىنىڭ ئىنتايىن چوڭقۇرلۇقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ، سوۋېت ئالىملىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئۇنى دۇنيا ساتىرا تارىخىدىكى بۈيۈك ئەسەرلەرنىڭ بىرى، دەپ قارىماقتا.

△ ئەدەبىياتنى قاتلاملارغا بۆلۈش توغرا ئەمەس.

«زامانىمىزدىكى يازغۇچىلارغا باھا» ژۇرنىلىغا «ئەدەبىياتنى قاتلاملارغا بۆلۈش توغرا ئەمەس» ناملىق ماقالە بېرىلگەن. ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلىدۇ: بەزى تەنقىدچىلەر ئەدەبىياتنى بىرنەچچە قاتلامغا بۆلۈۋاتىدۇ. ئۇلارچە ئەڭ تۆۋەن قاتلامدىكى ئەدەبىيات ۋەقەلەرنىلا بايان قىلىپ قويىدىكەن، پېرسوناژنى تەسۋىرلەيدىغىنى سەل يۇقىرى قاتلام بولىدىكەن، پىسخىكىنى، مەدەنىي ئىپادىلەرنى ئېچىپ بېرىش يۇقىرى قاتلام بولىدىكەن، مەلۇم پەل-

سەپۋى پىكىر ئىپادىلەنگىنى ئەڭ يۇقىرى قاتلام بولىدىكەن.

ئوخشاش بولمىغان ئەدەبىي ئەسەرلەردە ئوخشاش بولمىغان نۇقتا بولىدۇ. ئەسەرنىڭ ئالاھىدىلىكى تەھلىل قىلىنغاندا، بۇ خىل ئايرىشنىڭ مۇئەييەن داۋلىسى بار، لېكىن قاتلامغا ئايرىلسا كىشى ئۇنىڭدىن شۇبھىلىنىپ قالىدۇ.

1. ياخشى ئەسەر كۆپىنچە ۋەقە، پېرسوناژ، پىسخىكا، مەدەنىيەت ۋە پەلسەپىلەر ئۆزئارا سىڭدۈرۈۋېتىلگەندىلا ۋۇجۇدقا كېلىدۇ.

2. ئوخشاش بولمىغان ئادەملەرنىڭ ئىستېتىك تەلىپى ئوخشاش بولمايدۇ، بىر ئادەمنىڭ بۈگۈن ياخشى كۆرىدىغىنى بىلەن ئەتە ياخشى كۆرىدىغىنى ئوخشاش بولمىغاچقا، يۇقىرى تۆۋەنلىكىنىڭ ئۆلچىمىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ.

3. مەلۇم پەلسەپىۋى ئىدىيىلەر ئىپادىلەنگەن ئەسەرلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ياخشى بولۇپ كېتىشى ناتايىن.

4. ئەگەردە پەلسەپىۋى ئىدىيىلەرنى ئىپادىلەش ئەدىبلەرنىڭ ئورتاق تىرىشىش نىشانىسى بولۇپ قالسا، ئۇلار بۇ ئەڭ يۇقىرى قاتلامغا ئۆزىنى ئۇرسا، ئەدەبىي ئەسەر ئوقۇيدىغان كىتابخان چىقماي قالىدۇ.

5. ئۆزىنى قۇربان قىلىش روھىغا باي بەزى كىتابخانلارنىڭ ئوقۇغانلىقىنى ھېسابقا ئالساق ئۇنداقتا ئەدەبىيات بىلەن پەلسەپىنىڭ پەرقى بارمۇ ـ يوق؟

△ 1990 ـ يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى مېكسىكا شائىرى، نەسرچىسى ئوكتاۋئوپازغا بېرىلدى.

1990 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنى شۋېتسىيە ئەدەبىيات ئاكادېمىيىسى 1990 ـ يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنىڭ مېكسىكىنىڭ مەشھۇر شائىرى، نەسرچىسى ئوكتاۋئو پازنىڭ ھالقىما رېئالىزملىق شېئىرلىرى ۋە ئېجتىمائىي ماقالىلىرىگە بېرىلگەنلىكىنى ئېلان قىلدى.

ئۇ، چىلى شائىرى مىستىرال، گۋاتېمالا يازغۇچىسى ئاستۇرىئاس، چىلى شائىرى پابلونېرودا ۋە كولومبىيە يازغۇچىسى گابرىيل گارسىيا ماركىزدىن كېيىن شەرەپ بىلەن بۇ مۇكاپاتقا ئېرىشكەن لاتىن ئامېرىكىسى ئىسپان تىلىدىكى 5 ـ يازغۇچى بولۇپ قالدى.

ئوكتاۋئو پاز 1914 ـ يىلى 3 ـ ئاينىڭ 31 ـ كۈنى مېكسىكا شەھىرىدە ئادۋوكات ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. بۇ يىل 75 ياشقا كىردى. ئۇنىڭ ئاتىسى مېكسىكىلىق، ئانىسى ئىسپانىيىلىك. ئۇ بالىلىق چاغلىرىدىلا ئەدەبىياتقا ئىشتىياق باغلىغان. ئون نەچچە يېشىدىن باشلاپلا شېئىر ئېلان قىلىشقا باشلىغان. 1937 ـ يىلى ئىسپانىيىدە ئىچكى ئۇرۇش بولغاندا ئۇ، مادرىدقا بېرىپ، فاشىستلارغا قارشى يازغۇچىلار ئىتتىپاقىغا قاتناشقان. شۇ يىللىرى ئۇ «فاشىستلارنىڭ توپ ئوقلىرى ئاستىدا» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى ئېلان قىلغان. 1944 ـ ، 1945 ـ يىلىغىچە ئامېرىكىدا لاتىن ئامېرىكىسى شېئىرىيىتىنى تەتقىق قىلغان. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ 25 يىل دىپلوماتىيە خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانغان. فرانسىيە، شۋېتسارىيە، ياپونىيە ۋە ھىندىستانلاردا ئەلچى بولۇپ تۇرغىنىدا ياۋروپا ۋە ئامېرىكا قىتئەسىنىڭ ھەممە يېرىگە، ھەتتا شەرقتىكى ئافغانىستان ۋە سىرلانكىغىچە بارغان. پاز يېزىقچىلىقنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ، نۇرغۇن شېئىر ۋە سىياسىۋى، پەلسەپىۋى ماقالىلەرنى يازغان. شۋېتسىيە نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى باھالاش ھەيئىتىنىڭ تەقدىرنامىسىدە: «پازنىڭ شېئىر ۋە نەسرلىرىدە كولومبى ئامېرىكا قىتئەسىنى تېپىشتىن ئىلگىرىكى

ئامېرىكا ئىندىئانلار مەدەنىيىتى، ئىسپانىيە مەدەنىيىتى ۋە غەرب ھازىرقى زامان مەدەنىيىتى ئاجايىپ ئۇستىلىق بىلەن يۇغۇرۇۋېتىلگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھېسسىياتقا باي، نەزەر دائىرىسى كەڭ... مۇكەممەل ئىنسانپەرۋەرلىك روھى گەۋدىلەندۈرۈلگەن» دېيىلگەن.

1987 - يىلى ئۇ بۈگۈنكى زامان شېئىرىيىتى توغرىلىق توختالغاندا: «بۈگۈنكى زامان شېئىرىيىتىگە چەك قويماق ناھايىتى تەس، 40 يىلنىڭ ئالدىدا بولغان بولسا بۇ ئانچە قىيىن بولمىغان بولاتتى. بۈگۈنكى زامان شېئىرىيىتى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بولدى... مەن ئۇچۇن ئىپتىقاندا قاپىيە بىلەن ۋەزىن ئىنتايىن مۇھىم» دېگەن. ئۇنىڭ ۋەكىل خاراكتېرلىك ئەسىرى «قۇياش تېشى» (1957)، ئازتېك قۇياش كالىندارى ئابىدىسى تېما قىلىنغان داستان بولۇپ، 584 كۈنلۈك ئازتېك كالېندارىنى 584 مىسرا بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. شىۋېتسىيە ئەدەبىيات ئاكادېمىيىسىنىڭ قارىشىچە: «پازنىڭ شېئىرلىرى ھالقىما رېئالىزمىنىڭ ئىلھامى بىلەن يېڭىچە مۇزىكىلىق تىلغا، ئىنتايىن مول مەزمۇنغا ئىگە بولغان».

پاز ھازىرغىچە 30 دىن ئارتۇق سىياسىۋى، پەلسەپىۋى ماقالىلەر توپلىمى نەشر قىلدۇردى. بۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغان ئەسىرى «تەنھالىقنىڭ سىرلىق قەسرى» دىن ئىبارەت. بۇ ئەسەرنىڭ ئالدىنقى تۆت بابىدا مېكسىكىلىقلارنىڭ خاراكتېرى مۇھاكىمە قىلىنغان، كېيىنكى تۆت بابىدا تارىختا بىرلەشتۈرۈلۈپ ۋەتىنى تەھلىل قىلىنغان بولۇپ، ئاپتورنىڭ مۇنازىرىچان پەلسەپىۋى ئىدىيىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئۇنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت ئىدىيىسى لاتىن ئامېرىكىسى ۋە ئىسپانىيىدىكى بىر ئەۋلاد ياش يازغۇچىلارغا تەسىر كۆرسەتكەن. پازنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت ئىجادىيىتى ھەققىدىكى ئەسەرلىرىمۇ ناھايىتى كۆپ.

پاز لاتىن ئامېرىكىسىدىكى كۆپلىگەن يازغۇچىلارغا ئوخشاش ئۆز ئەسەرلىرىدە سىياسىينى ئەكس ئەتتۈرۈپلا قالماستىن، بەلكى يەنە لاتىن ئامېرىكىسىدىكى سىياسىي، ئىجتىمائىي پائالىيەتلەرگە كەڭ تۈردە قاتنىشىدۇ.

ئۇ شەرق سەنئىتىنى ۋە پەلسەپىسىنى بېرىلىپ تەتقىق قىلغان ھەمدە شۋېتسىيە، ياپونىيە، فرانسىيە، ئەنگلىيە شېئىرلىرىنى ۋە مەملىكىتىمىزنىڭ كلاسسىك شائىرلىرىدىن لى بەي، دۇفۇ، ۋاڭ ۋېيلارنىڭ شېئىرلىرىنى ئىسپان تىلىغا تەرجىمە قىلغان. ئۇ جۇڭگو مەدەنىيىتىگە بەك قىزىقىدۇ، شى لىگىيۇن بىلەن تاۋچيەننىڭ مەنزىرە شېئىرلىرىغا مەپتۇن بولغاندىن باشقا يەنە زامانىمىزدىكى بەزى شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇغان. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «بۇ يېقىندىن ئوتتۇرىغا چىققان ياش شائىرلار جۇڭگو شېئىرىيىتى جانلانغانلىقى ۋە جۇڭگو شېئىرىيىتىنىڭ يەنە بىر گۈللىنىشىنىڭ ۋەكىلى. ئۇلار كلاسسىك شەكىللەرنى يېڭىلاپ، شېئىرنىڭ ھاياتى كۈچىنى ساقلاپ قالدى.»

پاز نيۇيوركتا ئەدەبىيات لېكسىيىسى سۆز-

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

لەۋاتقاندا ئۆزىنىڭ مۇكاپاتقا ئېرىشكەنلىكىنى ئۇقتى. ئۇ مۇخبىرغا سۆھبەت بايان قىلىپ مۇنداق دېگەن: «مەن بۇ مۇكاپاتقا ئېرىشكەنلىكىمدىن ھەيران قالدىم ۋە ئىنتايىن خۇشال بولدۇم. بۇنى زادىلا ئويلاپ باقمىغان»، «بۈگۈنكى كۈندە شېئىرىيەت ئىنتايىن كەڭ تارقىلىدىغان سەنئەت ئەمەس، بەلكى ئۇ بىر مىللەت، بىر خەلق تاۋۇشىنىڭ خاتىرىسى (يادنامىسى)» دېگەن. «مېنىڭ بۇ مۇكاپاتقا ئېرىشكەنلىكىم لاتىن ئامېرىكىسى ۋە ئىسپانىيە ئەدەبىياتىنىڭ كۈنسايىن يۈك-سىلىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ، چۈنكى بىر يازغۇچى يەككە ـ يېگانە بولمايدۇ. ئۇ، جەمئىيەت ۋە بىر خەلق ئەنئەنىسىنىڭ تەشكىلىي قىسمى بولىدۇ»، «مەن ئەزەلدىن مۇكاپاتنى ئىجادىيەتنى ئىلگىرى سۈرۈش ئامىلى دەپ قارايمەن. لېكىن ماڭا بېرىلگەن ئەڭ چوڭ مۇكاپات كىتابخانلارنىڭ مېنىڭ ئەسەرلىرىمنى سۆيۈپ ئوقۇيدىغانلىقىدىن ئىبارەت» دەيدۇ.

پاز مېكسىكا، ئامېرىكا، فرانسىيە، گېرمانىيە، ئىتالىيە قاتارلىق ئەللەرنىڭ ئە-دەبىيات مۇكاپاتلىرىغا كۆپ قېتىم ئېرىشكەنىدى.

خەۋەرلەرگە قارىغاندا، 1990 ـ يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى تارقىتىش مۇراسىمى بولتۇر 12 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى ئۆتكۈزۈلگەن، 1990 ـ يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنىڭ سوممىسى 700 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى ئەتراپىدا بولغان.

△ قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاس-تىدىكى يازغۇچى، شائىر ۋە ھەۋەسكارلار ئا-ساسىي قاتلاملارغا چۆكتى.

1990 ـ يىلى ئۆكتەبىرنىڭ ئاخىرىدا قىزىلسۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئەدەبى-يات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى 38 نەپەر يازغۇچى، شائىر، سەنئەتچى ۋە ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرىنى پوسكام نېفىت-خىمىيە زاۋۇتىنى زىيارەت قىلىشقا ئۇيۇشتۇردى.

ئۇلار بۇ زاۋۇتنىڭ قۇرۇلۇشى، ھازىرقى ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالى ۋە تەرەق-قىيات ئىستىقبالى قاتارلىقلاردىن خەۋەردار بولدى. زاۋۇتنىڭ ھەرقايسى ئايرىش سېستې-مىلىرى ۋە ھالقىلىرىغىچە كۆزدىن كۆچۈردى. ئىشچىلار بىلەن بىللە بولۇپ ئۇلارنىڭ خىزمىتى ۋە تۇرمۇشى بىلەن تونۇشتى.

ئۇلار يەنە يەكەندىكى سەئىدىيە خان-لىقىنىڭ قەبرىستانلىقىغا بېرىپ، سۇلتان ئاب-دۇرېشىتخان، ئەلكە ئامانىساخانىنىڭ قەبرى-سىنى زىيارەت قىلدى.

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

تۈزىتىش

ژۇرنىلىمىزنىڭ 1990 ـ يىللىق 12 ـ سانىنىڭ 40 ـ بەت تۆۋەندىن 9 ـ قۇردىكى «تەزىيە» دېگەن سۆزنى «تەزىيىدە ئىكەنلىكىمىزنى» دەپ تۈزىتىپ ئوقۇشقىلارنى سورايمىز.

تەھرىر بۆلۈمى

ئەدىبلىرىمىز تۇرمۇشىدىن

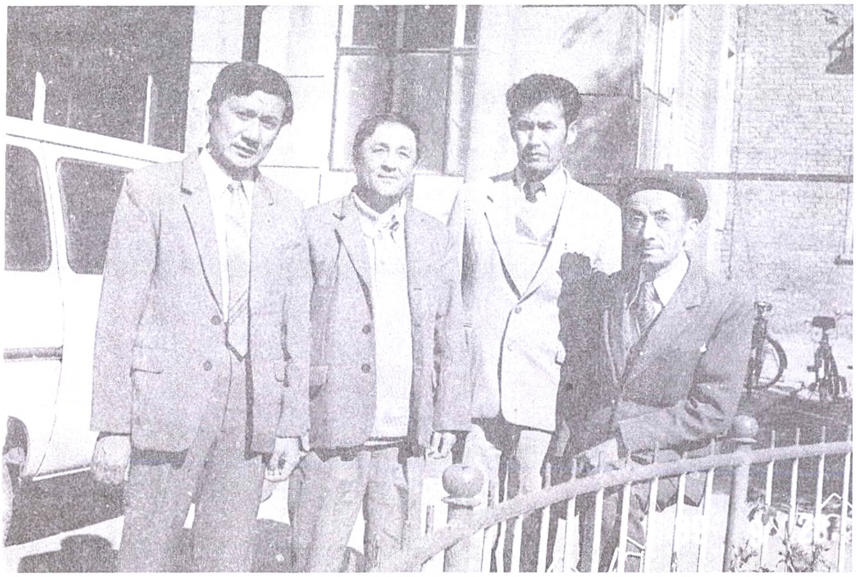

قەشقەر ۋە غۇلجىدىكى بىر
قىسىم ئاپتورلار ئۆزئارا سۆھبەتتە .

باش مۇھەررىر : مەھەممەت شاۋۇدۇن
مەسلىھەتچىلەر: ياسىن خۇدا بەردى، ئابلىز نازىرى ، ئەلقەم ئەختەم .

تەھرىر ھەيئەتلەر (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە):

ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ، ئارسلان ، ئابدۇروسۇل ئۆمەر ، ئابلىكىم باقى ، تۇرغان شاۋۇدۇن ، تۇرسۇنئاي ھۇسەيىن ، قەييۇم تۇردى ، مەھەممەت شاۋۇدۇن ، مەھەممەت زۇنۇن ، مەھمۇد زەيدى ، ئىمىن تۇرسۇن ، ئىمىن ئەخمىدى ، زوردۇن سابىر .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

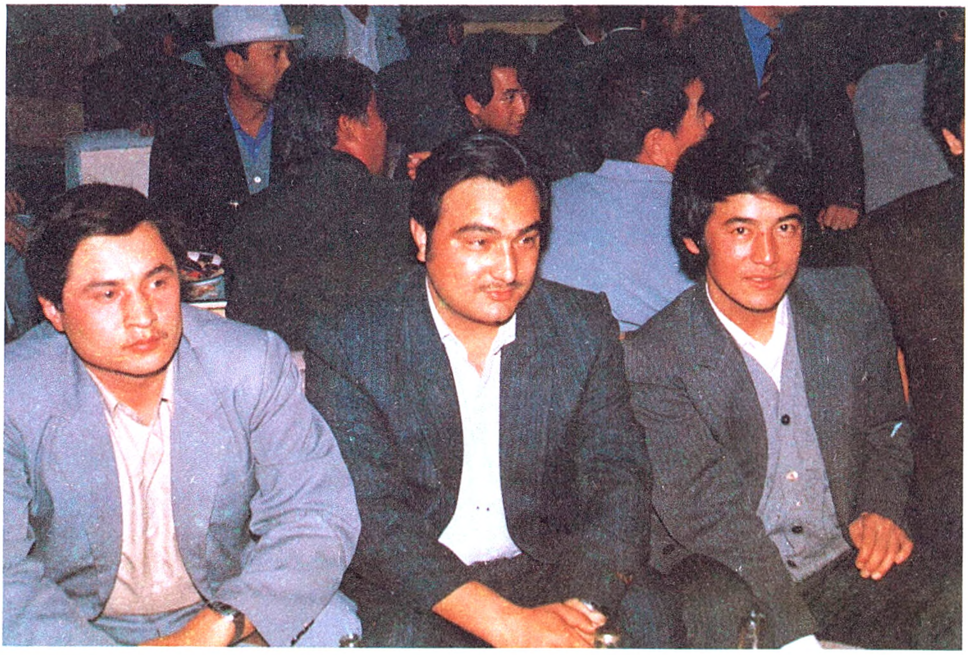

《塔 里 木》 文学月刊 （维 吾 尔 文） TARIMAMONTHLY LITERATURE JOURNAL IN UIGHUR LANGUAGE تارىم

编　　辑：《塔里木》编辑部
出　　版：新疆人民出版社
印　　刷：新疆新华印刷厂
发　　行：乌鲁木齐市邮局
订阅、零售：各 地 邮 局 所

1991 ـ يىل 1 ـ سان (359 ـ سان) ، 41 ـ يىل نەشرى .
تۈزگۈچى « تارىم » ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى .
ئۈرۈمچى جەنۇبىي دوستلۇق يولى 22 ـ قورۇ ، تېلېفون نومۇرى : 416214 .
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى ، شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى .
ئۈرۈمچى پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلدۇ . مەملىكەت بويىچە ھەممە
جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇشتىرى قوبۇل قىلىدۇ

国内统一刊号：　CN65－1010／I
本刊代号：58－66 定　价：1.40 元
邮政编码：830000

مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى : CN 65 _ 1010 / I
ژۇرنال ۋاكالەت نومۇرى : 66 _ 58 ، باسما تاۋاق : 10 ، باھاسى : 1.40 يۈەن
پوچتا نومۇرى :